

ป่า
กับ
ผา
พุทธ

สมณะโพธิรักษ์

จัดพิมพ์เพื่อเป็นปิณฑุชา
ในวาระครบรอบ ๗๒ ปี พื่อท่านสมณะโพธิรักษ์
๕ มิถุนายน ๒๕๔๘ - ๔ มิถุนายน ๒๕๔๙

ป่ากับศาสนาพุทธ

สมณ-โพธิ์รักษ์

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ๙๗๔ - ๙๓๒๔๑ - ๖ - ๑

จำนวนพิมพ์ ๔๐,๐๐๐ ฉบับ

ปีที่พิมพ์ กรกฎาคม ๒๕๔๘

ผู้จัดพิมพ์ ชาวอโศกเพื่อมวลมนุษยชาติ
๖๕/๑ ซ.นวมินทร์ ๔๔ ถ.นวมินทร์ บึงกุ่ม
กทม. ๑๐๒๔๐ โทร. ๐ - ๒๓๓๔ - ๕๒๓๐

พิมพ์ที่ บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด
๖๔๔ ซอยนวมินทร์ ๔๔ ถนนนวมินทร์
แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กทม. ๑๐๒๔๐
โทร. ๐ - ๒๓๓๕ - ๘๕๑๑
โทรสาร ๐ - ๒๓๓๕ - ๗๘๐๐

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา นางสาวลัดดา ปิยะวงศ์รุ่งเรือง
๓๐ บาท

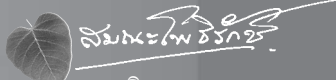

คำนำ

ศาสนาพุทธในพ.ศ. ๒๕๔๘ นี้ ยังคงมีชื่อว่า“พุทธ” แต่เนื้อเดิมเนื้อแท้ที่เป็นของพุทธนั้นเกือบไม่มีหรือไม่มีแล้วทีเดียว ซึ่งคนทั้งหลายก็ยังเรียกว่า“พุทธ”และหลายๆคนก็เชื่อว่าพุทธยังมีเนื้อเดิมเนื้อแท้อยู่กับคนที่เป็นชาวพุทธ มิได้เสื่อม มิได้บกพร่อง ยังเป็นพุทธ เต็มๆ แต่หลายคนมีภูมิรู้ว่า“พุทธ”มีแต่ชื่อ ส่วนเนื้อเดิมเนื้อแท้นั้นไม่มีแล้วในทุกวันนี้

เรื่องนี้พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบว่า เหมือนกลอง“อานกะ”ที่คนยังเรียกว่า“อานกะ”อยู่อย่างเดิม แต่เนื้อไม้ที่ทำกลอง หนังกลองของเดิมนั้นไม่เหลือแล้ว เพราะพอมันแตกคนก็เอาไม้ใหม่มาใส่แทน หนังทะลุก็เอาหนังใหม่มาซ่อม นานเข้า ไม้เดิมหนังเดิมแท้ๆของกลองก็หมดไป แต่คนก็ยังเรียกว่า“อานกะ” พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์ไว้ว่า พุทธยังไม่เสื่อมในพุทธสมัย แต่ในอนาคตข้างหน้าจะเสื่อม เป็นดังกลอง“อานกะ”นี้แล

อาตมาไม่ได้ลบหลู่ศาสนาพุทธเลยโดยเจตนาจริง แต่ที่กล่าวเช่นนั้นเป็นความจริงใจที่เห็นจริงตามนั้น อาตมาขอยืนยันว่าอาตมาเป็นพุทธเลื่อมเนื้อและวิญญูณเป็นพุทธ และทำงานพุทธศาสนาเต็มชีวิตเต็มเวลาด้วย จนกว่าจะตาย โดยมีปณิธานแน่วแน่ว่า แม้จะเกิดมาในชาติข้างหน้าต่อไปอีกกี่ชาติๆก็ตาม ก็จะขอทำงานศาสนาเป็นชาวพุทธนี้แหละต่อ และต่อไปอีกจนกว่าจะบรรลุสูงสุดถึงที่สุดแห่งที่สุดอันจะมีพึงเป็นของศาสนาพุทธ ทั้งฝึกฝนบำเพ็ญตน-ทั้งทำงานให้แก่ศาสนาพุทธ ยังความเป็นเนื้อแท้ของพุทธไว้ให้มีอยู่เป็นประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติ สิ่งใดผิดพลาดก็จะช่วยแจ้งช่วยบอกแก่กันและกัน เพื่อแก้ไขทำเนื้อแท้ของพุทธให้เกิดประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติให้ได้ จนสุดความสามารถ.

สมชาย พงษ์คาร์ณ

๔ มิ.ย. ๒๕๔๘

๑. การบรรพชา (๑)

- ๑. พระอรหันต์ของพุทธต้องอยู่ป่าเท่านั้นหรือ.....๕
- ๒. เมื่อใดจึงควรไปอยู่ป่า.....๑๓
- ๓. มักน้อยสันโดษแบบพุทธนั้นเป็นอย่างไร.....๑๖
- ๔. ปฏิบัติอย่างไรให้เกิดวิเวก.....๑๘
- ๕. พระพุทธเจ้าสรรเสริญการอยู่ป่าหรือไม่.....๒๐
- ๖. ภิกษุณีออกป่าได้ไหม.....๒๒
- ๗. แพ้เป็นพระ ชนะเป็นมาร นั้นอย่างไร.....๒๔
- ๘. อยู่เหนือโลกนั้นเป็นฉันใด.....๒๗
- ๙. นิพพานคืออะไร.....๓๑

๒. ทางพัต

- ๑๐. ทำไมพระพุทธเจ้าต้องอยู่ป่าถึง ๖ ปี.....๓๕
- ๑๑. อยู่ป่าเป็นทางเสื่อมอย่างไร.....๔๓
- ๑๒. การอยู่ป่ามีผลต่อสมาธิอย่างไร.....๕๖

๓. ทางพุทธ

- ๑๓. ศรัทธาที่บริบูรณ์คืออย่างไร.....๖๑
- ๑๔. เมื่อใดภิกษุควรออกไปอยู่ป่า.....๖๕
- ๑๕. ปัญญาแท้ของพุทธนั้นเป็นอย่างไร.....๗๑
- ๑๖. ฆัญพิธีมีผลหรือไม่.....๗๖
- ๑๗. ทำอย่างไรให้เป็นผู้เบิกบาน.....๗๙
- ๑๘. ปาลักษณะใดเหมาะเป็นที่ปฏิบัติธรรม.....๘๖

๔. การบรรพชา (๒)

- ๑๙. ไม่ออกป่าก็บรรพชาธรรมได้จริงหรือ.....๑๐๑
- ๒๐. กิจใดบ้างที่สงฆ์พึงปฏิบัติ.....๑๐๔
- ๒๑. เสนาสนะใดที่จะพาบรรพชาธรรม.....๑๐๙

๕. สุตกัณฑ์ปลายยอดของพุทธ

- ๒๒. วิปัสสนาของพุทธนั้นฉันใด.....๑๒๖
- ๒๓. ฌานพุทธต่างจากฌานฤาษีอย่างไร.....๑๓๗

๑. การบรรลธรรม (๑)

พระอรหันต์ของพุทธต้องอยู่ป่าเท่านั้นหรือ

ในประเทศไทยนี้ พอเอ่ยถึงพระปฏิบัติ ชาวพุทธส่วนใหญ่มักจะนึกถึงพระป่า พระที่อยู่ในป่า บางคนบางกลุ่มก็เชื่อว่า **พระอรหันต์ของพุทธต้องอยู่ในป่า** ไม่มาอยู่เกี่ยวกับผู้คนแล้ว แม้แต่พระสงฆ์บางกลุ่ม ก็เชื่อสนิทตามปัญญาตนเช่นนั้น โดยอ้างว่า พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติว่า ให้ พระภิกษุทั้งหลาย **อยู่ป่าเป็นวัตร** และตีความว่า “อยู่ป่าเป็นวัตร” คือ **สิ่งสู่อยู่ในป่าเป็นประจำ** ที่จริง ประโยคว่า “**อยู่ป่าเป็นวัตร**” ไม่ได้หมายความว่า ให้ **อยู่ป่าเป็นประจำ** หรือการปฏิบัติธรรมของพระคือ **การไปปฏิบัติอยู่ในป่า** เป็นหลัก คำว่า “**วัตรหรือวัตต**” นี้ แปลว่า ข้อปฏิบัติ ก็เป็นข้อหนึ่ง ในการปฏิบัติ ไม่ได้แปลว่า ต้องทำประจำ หรือทำทุกคน หรือทุกคนต้องทำ หรือหลักใหญ่หลักสำคัญแต่อย่างใด ก็เพียงเป็น “**กิจที่พึงทำ**” เช่น **กิจวัตร** ก็คือ ว่าด้วยกิจที่ควรทำ อย่างนั้นบ้าง อย่างนี้บ้าง เช่น กิจที่พึงปฏิบัติต่ออุปัชฌาย์ (อุปัชฌายวัตร) กิจที่พึงปฏิบัติต่อผู้มาเยือน (อาคันตุกวัตร) หรือ **จริยาวัตร** ก็คือ ว่าด้วยมารยาทอันควรประพฤติ ก็ควรทำตามเหมาะสมตามควรของแต่ละกรณี หรือ **วิธีวัตร** ก็คือ ว่าด้วยแบบอย่างที่พึงกระทำ เช่น วิธีเก็บบาตร ก็ทำอย่างนั้น วิธีพับจีวร ก็ควรพับอย่างนี้ **อยู่ป่าเป็นวัตร** ก็คือ ว่าด้วยการอยู่ป่า ซึ่งเป็นเรื่องหนึ่งในอีกหลายๆ เรื่องของการปฏิบัติธรรม และที่สำคัญก็คือ **ไม่ปฏิบัติการอยู่ป่าเลย ก็เป็นอรหันต์ได้**

ที่ถูกต้องที่แท้จริง **อยู่ป่าเป็นวัตร** หมายความว่า **การไปอยู่ป่านั้นเป็น**

การปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง ใครจะปฏิบัติก็ได้ ใครจะไม่ปฏิบัติก็ได้ ตามควรแก่ฐานะหรือควรแก่นิสัย ไม่ได้หมายความว่า การไปอยู่ป่านั้นเป็นการปฏิบัติธรรมหลักใหญ่หลักสำคัญของพุทธ ที่ทุกคน**ต้องออกไปอยู่ป่า**จึงจะชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติธรรมของพุทธ ถ้าไม่ออกไป ไม่ชื่อว่า นักปฏิบัติธรรมของพุทธ

ลึกไปกว่านั้น นอกจากอยู่ป่าเป็นวัตรแล้ว ยังมีอิทธิพลหนึ่งที่ว่า **“ยินดีในเสนาสนะป่า”** ก็พากันหลงผิดเลยเถิดไปว่า ผู้ที่..ยินดีในที่อยู่อันเป็นป่า ก็คือผู้จะต้องอยู่ป่าปักหลักอยู่ในป่ากันถาวร เพราะเมื่อยินดีในที่อยู่อันเป็นป่า ผู้นั้นก็ต้องไปสิงสู่อยู่ในป่า ความจริงสูงสุดนั้น ผู้จิตสงบนั้นเป็นธรรมดา ย่อมยินดีในสถานะที่เรียบง่ายสงบหรือหนึ่ง ก็จริง แต่ผู้จิตสงบจริงของพุทธ ที่ต่างกิเลสหมดจริงนั้น ไม่ใช่ผู้กดข่มกิเลสไว้เท่านั้นเหมือนฤๅษีในป่า ทว่าเป็นผู้ไม่คิดยึดอะไรอีกแล้ว แม้แต่เสนาสนะป่า ก็ไม่คิดไม่ยึดจริง ๆ ดังนั้น ถ้าเข้าใจผิดว่า **“ผู้ที่มีจิตยินดีในเสนาสนะป่า”** จะต้องไปสิงสู่อยู่ในป่า โดยเฉพาะอรหันต์จะต้องไปอยู่ป่า นั้น ล้วนเป็นการเดาเอาด้วยตรรกะทั้งนั้น ความจริงที่แท้ คือ ยิ่งเป็นอรหันต์ ยิ่งจะไม่อยู่ป่า เพราะอรหันต์หมดความยึดติดสิ่งใด ๆ แล้วจริง แม้แต่ป่าท่าน**ยินดีในป่า**จริง แต่ท่าน**ไม่ได้ติดป่า**เหมือนคนมีกิเลส ท่านจึงไม่จำเป็นต้องอยู่ป่า เพราะประโยชน์น้อย ท่านจะทำงานกับคน ช่วยสั่งสอนคน ทำประโยชน์กับคนเป็นอันมาก ที่ชื่อว่า **“พหูชนหิตายะ”** อย่างแท้จริง

ไม่ต้องอื่นไกล อาตมาก็..ยินดีในเสนาสนะป่า แต่อาตมาก็ไม่เห็นจะต้องอยู่ป่า อาตมาปลุกป่าทำป่าในเมือง เห็นไหม ตั้งหลายเสนาสนะเนาะ ความลึกซึ้งในเรื่อง **“ยินดีในเสนาสนะป่า”** นี้ ไม่ได้หมายความว่าให้ไปอยู่ป่าจริง ๆ แต่มันเป็นนามธรรมทางด้านจิต ซึ่งหมายถึงว่า ต้องเป็นผู้ที่**ยินดี ในเสนาสนะอันสงบ** ดีที่สุด โดยเฉพาะจิตที่สงบ เพราะเป็นผู้ที่ได้ไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบากในฉาน ๔ และเป็นผู้ที่ทำได้แล้วซึ่งเจโตวิมุตติ-ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วย

ปัญญาอันยิ่งใหญ่ในปัจจุบัน อันเข้าถึงแล้วแลอยู่ ซึ่งอาตมาขยายความไปหลายครั้งแล้ว

วันนี้จะแสดงหลักฐาน พยานอ้างอิงที่ชัดเจนว่า พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้อย่างไรบ้าง เกี่ยวกับการ**อยู่ป่าเป็นวัตร**นี้ จริงหรือไม่ที่อรรถนาค์ของพุทธต้องอยู่ในป่าเท่านั้น และการอยู่ป่ามีอานิสงส์หรือไม่เพียงไรต่อการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง ตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้

เราจะเริ่มจากพระวินัยในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๘ ข้อ ๕๘๑ และ ๑๑๕๑ กันก่อน ซึ่งเป็นตอนที่พระอุบาลีทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ภิกษุผู้ถืออยู่ป่ามีเท่าไรหนอพระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสว่า

ดูอรุบาลี ภิกษุผู้ถืออยู่ป่านั้น มี ๕ จำพวก ๕ จำพวกอะไรบ้าง คือ

๑. เพราะเป็นผู้เขลา งมงาย จึงถืออยู่ป่า

๒. เป็นผู้ที่มีความปรารถนาลามก อันความปรารถนาลามกครอบงำ จึงถืออยู่ป่า

๓. เพราะวิกลจริต มีจิตฟุ้งซ่าน จึงถืออยู่ป่า

๔. เพราะเข้าใจว่า พระพุทธเจ้า สาวกของพระพุทธเจ้าสรรเสริญ จึงถืออยู่ป่า

๕. เพราะอาศัยความมกน้อย สันโดษ ขัดเกลา ความเงียบสงัด และอาศัยความเป็นแห่งการอยู่ป่ามีประโยชน์ ด้วยความปฏิบัติตามนี้ จึงถืออยู่ป่า

ทีนี้จะอธิบายให้ฟัง ฟังดี ๆ ฟังง่าย ๆ แล้วจะเห็นว่าใน ๕ ข้อนี้ ท่านแยกเอาไว้ว่า ผู้ที่ถือกระทำอย่างนี้ มีถึง ๕ ลักษณะ ๕ จำพวก **คนที่ไปอยู่ป่า มีถึง ๕ จำพวก**เชียวนะ เพราะฉะนั้น พอบอกว่า พระปฏิบัติคือพระอยู่ป่า และพระที่อยู่ป่าเป็นพระปฏิบัติจึงนำนับถือบูชาทุกอย่างก็ฟัง !..แล้วพิจารณาดี ๆ ถอดจากคำตรัสของพระพุทธเจ้าที่ยกมาให้ฟังกัน ๕ ข้อนั้น ใน ๕ จำพวกนี้ มีจำพวกใช้ได้อยู่จำพวกเดียวเท่านั้น อีก ๔

จำพวกนั้นเหลว ใช้นไม้ได้หрок เห็นชัดไหมว่า ออกไปอยู่ปานั้น อีก ๔ จำพวกนั้น ใช้นไม้ได้เลยนะ เป็นพวกมิจฉาทิฎฐิ หาบาบ ได้อกุศลด้วยซ้ำ

อย่างข้อที่ ๑ เพราะเป็นผู้เขลา งมมาย จึงถ้อยู่ป่า อย่างนี้เยอะไป อยู่ป่าโง่ๆ แล้วก็ถูกช้างเตะตายเพราะไปอวดเก่งกับช้างป่าบ้าง เสือกัด ตายไปบ้าง รูกินตายไปบ้าง หลงยึดแบบบ้าๆไปนั่งหลับตาทำสมาธิริมเหว ตกเหวตายไปบ้าง ปีนภูเขาเพื่ออยากเก่ง ตกภูเขาตายไปบ้าง เยอะเยอะไป ผู้ที่ไม่เข้าใจว่าออกป่าเพื่อศึกษาอะไร โดยหลงว่าได้อุตสาหะลำบากลำบาก ต้องต่อสู้กับสิ่งสารพัด ผีसानางไม้ ได้สมบุกสมบันกับป่าดงพงพี ที่ แสนทุกันดาร แล้วก็อวดเก่งสร้างประวัติเพื่อได้ประสบการณ์มากุ่ยว่า ได้สยบเสือสิงงูเงี้ยว ได้สยบผีสาน ได้พิชิตป่าลึกเขาสูงห้วยเหว ต่อสู้ลำบาก มามากมายสารพัด แล้วก็หลงว่านี่คือความสามารถทางพุทธธรรม หรือได้ บุกป่าฝ่าดงอย่างทุกันดารโดยตนสามารถรอดตายมาได้เพราะมีคาถาขลัง มีมนต์วิเศษต่างๆ แล้วหลงว่านี่คือ ความสามารถทางพุทธธรรม ฯลฯ เอาประสบการณ์ดังกล่าว เอาคาถามายืนยันยืนยันความเป็นพระปฏิบัติ กลายเป็น พระเกจิอาจารย์ที่ได้รับความนิยม เก่งปลุกเสกทำเครื่องรางของขลัง เก่ง ทำน้ำมนต์ เก่งคาถาอาคม เก่งศักดิ์สิทธิ์วิเศษต่าง ๆ นานาสารพัด เก่ง ไสยศาสตร์ โด่งดังกันไป ดังนี้คือ ภิกษุผู้อยู่ป่า ด้วยความโง่เขลา งมมาย

พวกรอดตายก็เอามาคุยรับรองความเป็นพระป่าของตน คนไม่รู้ก็ หลงเชื่อว่า นี่คือพระกรรมฐาน พระธุดงค์ พระผู้ปฏิบัติธรรมของพระ พุทธศาสนา ผ่านการปฏิบัติอันเยี่ยมยอดของศาสนาพุทธ พุทธศาสนิกชน ที่หลงผิดพระป่าอย่างนี้มีอยู่มากล้นในประเทศไทยทุกวันนี้ ส่วนพระที่ ต้องตายไปเพราะตกเหว ถูกเสือกิน ถูกไข้ป่ากินตายไป เราจะไปรู้อะไร กับเขา พวกที่ตายไปแล้ว มาบอกได้ที่ไหน ไม่มาบอกหрок มันเนาตาย อยู่ในป่า ไปตระอน ๆ ลึก ๆ เข้าไปจนไม่มีใครรู้ใครเห็น ไม่มีใครได้ข่าวคราว พระอุตริเข้าไปอย่างงมมายดังกล่าวนี้เยอะไป ไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร นี่เอา

ง่ายๆก่อน รอบที่ ๑ นะ โง่ เหลา งมฉาย ไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่องธรรมะของ พระพุทธเจ้า และพากันหลงผิดกันอยู่ในวงการศาสนาพุทธมากมาย พระป่า แบบดังกล่าวนี้ นึกว่าอยู่ในป่านี้ มันดี หลงเหล่าๆ โง่ๆ โดยนิยมน กันไป ไม่เข้าท่า ไม่เข้าใจว่า การไปประพฤติอยู่ป่านั้นเพื่ออะไร ไปปฏิบัติ อย่างไร ศึกษาอะไร ผลที่หมายอะไร

ทุกวันนี้ ชาวพุทธมากมายทั้งในระดับพระผู้ใหญ่ของสงฆ์หมู่ใหญ่ ทั้งสื่อสารมวลชน หรือแม้แต่ปัญญาชน แม้แต่ผู้บริหารประเทศก็ยังหลง เคารพนับถือพระป่าชนิดนี้อยู่มาก ผู้น้อยฐานะทางสังคมก็พากันนิยมตาม

ส่วนประการที่ ๒ เป็นผู้มี*ความปรารถนาลามก* *อันความปรารถนาลามกครอบงำ* จึง*ถืออยู่ป่า*

ความปรารถนาลามกนั้นมีหลายอย่าง มีกิเลสจึงทุจริตในจิตใจนั่นเอง ที่ลามกกันเพราะไปอยู่ป่าอย่างนั้นแล้ว มันก็ทำอะไรได้ตามชอบใจ นั่น อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งก็มีเลศเล่ห์ ที่บอกว่าปรารถนาลามกนี่คือ มีความคิดไม่ดี มีความคิดลามกเป็นเลศเล่ห์ว่า เรามาอยู่ป่านี้คนจะมา เลื่อมใสนับถือ ว่าเป็นพระปฏิบัติ ยิ่งทำเคร่ง ก็ยิ่งจะได้รับความนับถือมาก ถ้าลามกมากขึ้นก็มีเล่ห์ ไครมาแล้วก็ค่อยเคร่งต่อหน้า พอลับหลัง อยู่ป่า มันลับตา ก็ทำอะไรตามใจกิเลส ลามก ผิดศีลผิดวินัย ก็ไม่มีใครเห็น ใครรู้ ก็ทำลามกอะไรต่ออะไรไปตามเรื่องตามราว ไม่มีใครรู้อยู่ในป่า

ที่ไม่ลามกหยาบต่ำอย่างที่กำลังมานั้น คืออยู่ในขั้นดีกว่านั้นอยู่บ้าง แม้จะเป็นพระป่าที่ไม่ถึงกับมีเล่ห์ แต่มีโลกมากอยู่ได้แก่ พระที่พยายามปฏิบัติ ตนทำเคร่งมักน้อยสันโดษจนมีคนเลื่อมใสศรัทธา ก็ซ้อนเชิง โลกหาเงิน หาทองสะสมกอบโกยบ้าง ก่อสร้างอะไรต่ออะไรฟุ้งเพื่อใหญ่โตมากมายบ้าง ก่อสร้างสิ่งที่ไม่ใช่เรื่องของพุทธ แต่เป็นของพราหมณ์บ้าง ของแปลกๆ วิถีดารบ้าง เป็นลักษณะเทวนิยมบ้าง พากันออกนอกขอบเขตพุทธ เป็น เรื่องปรุงแต่งหลอกให้หลงติดหลงขลังหลงเชื่อออกนอกทางพุทธสารพัด

ฉะนั้นแหละคือ ผู้ที่อาศัยความปรารถนาลามก ผู้ที่มีความปรารถนาลามกครอบงำ จึงถืออยู่ป่า และคนผู้อยู่ป่า ผ่านการอยู่ป่า มีการดำรงชีวิตเป็นอยู่ในสังคมไทย ดังที่ได้กล่าวคร่าว ๆ มาแล้ว ซึ่งจริง ๆ นั้นมีการเป็นอยู่พิสดารหลากหลายแบบอย่างมากกว่าที่กล่าวนี้ ทุกวันนี้มีคนนับถือเคารพบูชายกย่องกันอยู่มากมายในสังคมศาสนาพุทธ มีคุณันได้ทั่วไป

หรือแม้แต่แค่มีเจตนาไปฝึกปฏิบัติอยู่ในป่าอย่างเคร่งครัดเพื่อจะให้คนเคารพนับถือ ศรัทธาเลื่อมใส ฉะนั้นจึงอยู่ป่า เพราะจิตของฉันปรารถนาจะอยู่ป่านี้ เพื่อให้คนมาเลื่อมใส มาศรัทธา เป็นพระป่าตามที่คนหลงนิยม ได้ชื่อ ว่าเป็นพระธุดงค์ เป็นพระกรรมฐานตามที่เรียก ๆ กัน และผู้นั้นก็ปฏิบัติอยู่ ในศีลในธรรมเสียด้วย ฟังดี ๆ นะ ปฏิบัติอยู่ในศีลต่าง ๆ ที่ตัวเองมีแล้วปฏิบัติ อยู่ แต่ยังมีความคิดว่า เรามาปฏิบัติอย่างนี้เคร่งเข้าไว้ ทำอะไรลง ๆ เข้าไว้ เพื่ออยากได้ความนับถือ ความสรรเสริญ ศรัทธาเลื่อมใส จิตอย่างนี้ก็ยังเป็น จิตลามกในขั้นละเอียดขึ้น ที่ว่า เป็นขั้นละเอียดขึ้นเพราะว่าสำรวมสังวรมีภาคปฏิบัติและดีขึ้นถูกต้องขึ้นไปตามลำดับ เข้าขั้นดี แต่ถึงอย่างนี้ก็ยิ่ง เรียกว่า เป็นจิตที่ยังมีความปรารถนาลามกไม่สะอาดอยู่เหมือนกัน เพราะยังไม่ปราศจากกิเลส ก็สูงขึ้นไปตามลำดับที่ดีจริงนั้น ๆ

อย่างนี้ก็ยิ่งเรียกว่า เป็นผู้มีความปรารถนาลามก ผู้มีความปรารถนาลามกครอบงำ จึงถืออยู่ป่า ก็มีได้หลากหลายระดับ

ระวังเถอะ ไม่รู้ว่าชาวโศกเราจะมีหรือเปล่านะ อ่านจิตอ่านใจ อย่าไปอยู่ป่า เพราะปรารถนาอันเป็นบาป คืออยากจะได้แม้ชื่อเสียง หรืออยากได้ คำสรรเสริญเยินยอว่า เออ..เราไปอยู่ป่านี้ จะได้รับคำสรรเสริญนั้นนะไม่เข้าเรื่อง ต้องศึกษาและปฏิบัติกันให้สัมมาทิฐิ

ข้อที่ ๓ เพราะวิกลจริต มีจิตฟุ้งซ่าน จึงถืออยู่ป่า ซึ่งถ้าเป็นแบบนี้ ก็ไม่ต้องอธิบายอะไรมากมาย เพราะจิตไม่ปกติ หลงเลอะไปตามประสา

เป็นคนวิกลจริต เป็นคนมีจิตฟุ้งซ่านพูดกันไม่รู้เรื่อง เพราะความคิดไม่ปกติ

ชาวอโศก หรือภิกษุสมณะชาวอโศกก็เถอะ อยู่กับหมู่ไม่ได้ จะไปอยู่บ้านกับเขาก็อยู่ไม่ได้แล้ว เราอยู่ที่นี้ไม่ได้ โคนเขี่ยกระเด็นออกไป เออ.. แล้วก็หนีไปอยู่ป่า อยู่ป่าเพราะเหตุอย่างนี้ ก็เป็นข้อที่ ๓ ระวังนะ ไม่ใช่อยู่ป่าเพราะการประพฤติปฏิบัติอะไร แต่เพราะมือกุศลจิตวิกลวิธีการ

ส่วนข้อ ๔ เพราะเข้าใจว่า พระพุทธเจ้า สาวกของพระพุทธเจ้า สรรเสริญการอยู่ป่า จึงถืออยู่ป่า

ข้อนี้ คุณกันที่คำว่า “เข้าใจว่า” เสียก่อน ซึ่งก็บอกอยู่แล้วว่า เป็นการเข้าใจของผู้ใดก็ของผู้นั้น ซึ่งเป็นการเข้าใจเอาเองของคนผู้นั้นย่อหมายถึง ความไม่ชัดเจนในความจริงนั่นเอง เมื่อไม่ชัดเจนในความจริง ก็ย่อมเป็นความผิดเพี้ยนไปได้ต่างๆ นี่เป็นประเด็นตรง

นอกจากจะเข้าใจเอาเอง ว่า พระพุทธเจ้า สาวกของพระพุทธเจ้า สรรเสริญการอยู่ป่า ซึ่งเป็นการหลงผิดไประดับหนึ่งแล้ว ยังหลงต่อกันไป อีกว่า การอยู่ป่าเป็นวิธีสำคัญหลักใหญ่ของการปฏิบัติ เพราะการปฏิบัติที่จะได้ “สมาธิ” แล้วจะ “พาบรรลุนิพพาน” นั้น ต้องไปปฏิบัติในป่าจึงจะเป็นพระที่บรรลุธรรมได้ ถ้าไม่ออกไปเป็นพระป่า ไม่มีสิทธิ์จะได้บรรลุ เข้าใจผิดกัน ถึงปานจะนี่ในวงการศาสนาพุทธ มิจฉาทิฏฐิกันไปได้อย่างไม่น่าเชื่อ แล้วก็ พวกกันหลงมั่นใจว่า พระที่อยู่ป่านี้พระพุทธเจ้าสรรเสริญนะ สาวกของพระพุทธเจ้าก็สรรเสริญนะ เดียวนี้ก็ยังพูดกันอยู่ว่า การอยู่ป่านี้ พระพุทธเจ้าสรรเสริญ สาวกของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายสรรเสริญ เลยไปอยู่ป่ากันด้วยความเข้าใจผิด แล้วก็อยู่ไป-ทำไปตามเรื่องตามราว ตามแต่จะมีผู้บอกผู้สอน ก็ทำไปตามนั้น หรือไม่ก็คิดเอาเอง แล้วก็ทำไปตามแต่จะเห็นว่าดีว่าควร แต่ไม่รู้เป็น “สัมมาทิฏฐิ” ทำไม่ต้องไปอยู่ป่า ก็ไม่รู้ อย่างถูกถ้วนมาก่อน อยู่ป่าแล้วปฏิบัติอะไรก็ไม่รู้ ทำเพื่ออะไรก็ไม่รู้ อยู่นานแค่ไหนก็ไม่รู้ จะปฏิบัติกันแบบใด ไม่

เข้าใจ เข้าใจแต่เพียงว่า เราจะอยู่ป่าเพราะพระพุทธเจ้าสรรเสริญ

เมื่อใดจึงควรไปอยู่ป่า

จริง ๆ นั้น ถ้าจะไปอยู่ป่าก็ไปได้นะ แต่ต้องรู้ตัวว่าเราเหมาะสมไหม เราควรจะไปอยู่ป่าแล้วหรือยัง หรือเราควรจะไปอยู่ป่าหรือไม่ ซึ่งต้องศึกษากันดี ๆ ให้เข้าใจเป็นสัมมาทิฐิ เพราะศาสนาพุทธไม่ใช่ศาสนาแบบฤๅษีที่อยู่ป่าเป็นหลัก ต้องปฏิบัติกันในสถานที่ป่า โดยต้องหนีออกไปไกลจากสังคมแบบศาสนาแก่อื่น ๆ ศาสนาพุทธไม่ใช่อย่างนั้น วิถีหลักหรือแนวทางสำคัญของพุทธไม่ได้เป็นเช่นนั้น การปฏิบัติธรรมของพุทธหรือผู้ปฏิบัติธรรมแบบพุทธ ไม่ใช่ว่าจะต้องออกไปอยู่ป่า พุทธไม่ได้มี หลักปฏิบัติสำคัญว่า ต้องไปหาสถานที่สงบ ๆ เช่น ต้องออกไปอยู่ป่า เป็นต้น จึงจะปฏิบัติได้ “สมาธิ” “สัมมาสมาธิ” ของพุทธนั้นได้จากการ ปฏิบัติ “มรรค ๘ องค์ ของมรรคอันมีองค์ ๘” ต่างหาก (ศึกษาเรื่อง “สัมมาสมาธิ” ได้จากพระไตรปิฎก เล่ม ๑๔ ข้อ ๒๕๒ ถึง ๒๕๑)

ศาสนาที่มีหลักใหญ่หรือหลักสำคัญว่า การปฏิบัติธรรมต้องหาสถานที่สงบ ๆ เช่น ต้องออกไปอยู่ป่า หรือต้องไปอยู่ในสถานที่เงียบ จึงจะปฏิบัติธรรมมีมรรคผล เป็นต้น นั้น เป็นของศาสนาฤๅษีอื่น ๆ ที่มีมาก่อนศาสนาพุทธเกิดต่างหาก ต้องขัดคมแม่นยำในประเด็น ต้องศึกษา เรื่อง “ป่ากับความเป็นศาสนาพุทธ” กันดี ๆ

ขนาดพระอุบาลี ทูลขออนุญาตพระพุทธเจ้าไปอยู่ป่า พระพุทธเจ้าทรงทัดทานว่า การไปอยู่ป่านั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย ไม่ใช่เรื่องจะได้ความสงบหรือความวิเวกง่าย ๆ ต้องเป็นคนมีสมาธินะ จึงจะสมควรเข้าไปอยู่ป่า ฟังดี ๆ ก่อนจะเข้าไปอยู่ป่า ต้องเป็นคนมีสมาธิก่อน มิใช่ว่า เข้าไปอยู่ป่าแล้วค่อยหัดฝึกนั่งสมาธิ แล้วจึงจะได้สมาธิจากการอยู่ป่า เห็นไหมว่า

มันผิดเรื่องผิดราวกันไปหมด มันสลับกลับกันไปคนละก่อนคนละหลัง เพราะ **สมาธิ** ที่ว่านี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ต้องมีก่อนเข้าไปอยู่ป่า ดังนั้น **สมาธิ** นี้ทรงหมายถึง “**สัมมาสมาธิ**” แน่นนอน ซึ่งจะไม่ใช่ “สมาธิ” แบบฤาษี ที่ต้องไปนั่งหลับตาฝึกหัดเอานั่นเด็ดขาด เพราะสมาธิที่พระพุทธองค์ทรงหมายถึงนี้ จะไม่ใช่สมาธิที่ต้องไปนั่งหลับตาฝึกหัดเอาจากการต้องปลีกตนไปอยู่ในสถานที่เฉพาะ อยู่ในที่สงบ แล้วก็ค่อยฝึกนั่งทำสมาธิ เช่น ไปอยู่ป่า อยู่ถ้ำ อยู่ในห้องเงียบๆ อะไรนั่นแน่ๆ สมาธิที่พระพุทธเจ้าทรงหมายถึงนี้จึงเป็นสมาธิที่ได้จาก **การปฏิบัติ “มรรค อันมีองค์ ๘”** ชื่อว่า “**สัมมาสมาธิ**” ของ **พระพุทธเจ้าทรงค้นพบนั่นเอง** มันสลับกันอยู่สมาธิ แบบพุทธนั้นต้องได้ก่อน-เกิดก่อนเข้าไปปฏิบัติอยู่ในป่า ส่วนสมาธิที่ไม่ใช่ ของพุทธนั้นจะเกิดทีหลังการไปอยู่ป่า เพราะจะได้-จะเกิดก็ต่อเมื่อไปปฏิบัติ ฝึกเอาในที่ที่สงบ อันคือ ป่า คือสถานที่เงียบๆ เป็นต้น เพราะฉะนั้น เป็นชาวพุทธจึงต้องศึกษาดีๆ ให้มี “**สัมมาทิฏฐิ**” ว่า “**สมาธิ**” **สามัญทั่วไป**นั้น ต่างจาก “**สัมมาสมาธิ**” อย่างไร

นี่ขนาดเป็นถึงพระอุบาลีนะ ยังถูกพระพุทธเจ้าทรงทักท้วงเลย พระอุบาลีนี้ไม่ใช่ไม่เก่งเมื่อไหร่เล่าท่านเป็นพระสาวกระดับแนวหน้า โดยเฉพาะท่านเก่งทางวินัย เจโตท่านอาจจะสู้พระโมคคัลลานะไม่ได้ พระพุทธเจ้าทรงปรามว่า ต้องมีความรู้-มีสมาธิแข็งแรง ค่อยไปอยู่ป่า ไมอย่างนั้นจะเป็นผลเสีย จะถูกป่าดึงเอาใจไปเสียแน่ ไม่จมนก็ลอย ไม่ใช่เรื่องดีนั่นเอง เป็นต้น พระพุทธเจ้าตรัสอย่างนี้จริงๆ ก็คงจะได้พูดกันละเอียดกว่านี้ ในโอกาสหน้า (อุบาลีสูตรนี้อยู่ในพระไตรปิฎก เล่ม ๒๔ ข้อ ๕๕)

ที่จริงพระพุทธเจ้า ไม่ได้ตำหนิการอยู่ป่าของพระภิกษุ แต่ถ้าพระภิกษุ อยู่ป่าแล้ว ทำใจในใจ ไม่ถูกตรง ทำใจในใจ ไม่ถ่องแท้ หรือมีทิฏฐิความเห็นความเข้าใจไม่สัมมาทิฏฐิ ก็เป็นพระอยู่ป่าดังคำตรัส บ้าก็มี โง่ๆ งมงาย เขลาๆ ก็มี จิตลามกก็มี พระหลงๆ แค่ว่า พระพุทธเจ้า

สรรเสริญ พระสาวกของพระพุทธเจ้าสรรเสริญ แล้วไปอยู่ป่าก็มี อยู่ป่าแบบหลง ๆ เลอะเทอะ เสียหายต่อตนเองต่อผู้อื่น ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสนี้มีถึง ๔ แห่ง ก็ได้พูดได้อธิบายกันไปพอสมควรแล้ว

ที่นี้มาดูในแง่ที่ดี ที่เป็นประโยชน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าอย่างไร

ข้อที่ ๕ ท่านตรัสไว้ว่า *เพราะอาศัยความมักน้อย สันโดษ ขัดเกลา ความเจียมสัจ และอาศัยความเป็นแห่งการอยู่ป่ามีประโยชน์ ด้วยความปฏิบัติตามนี้ จึงดีอยู่ป่า*

มักน้อย(อัปปิจจ)ก็คุณธรรมลักษณะหนึ่ง สันโดษ(สันตุฎฐิ) ก็คุณธรรมลักษณะหนึ่ง ขัดเกลา(สัถฺตฺถ)ก็คุณธรรมลักษณะหนึ่ง ความเจียมสัจ(ปวิเวก)ก็คุณธรรมอีกลักษณะหนึ่ง ดังนั้น **เมื่อได้อยู่ป่าก็อาศัยองค์ประกอบของป่าดำเนินความเป็นอยู่ให้บรรลุผล** ถ้าได้ปฏิบัติถูกต้อง ถูกถ้วนตามหลักปฏิบัติของพุทธให้เกิดมักน้อย เกิดสันโดษ เกิดขัดเกลา เกิดกายวิเวก จิตวิเวก อุปธิวิเวก ได้สำเร็จบริบูรณ์จริง ก็เป็นผู้ไปอยู่ป่าประสมมรรคผลสมควรยิ่ง แต่ถ้าไปอยู่ป่าตาม ๔ ข้อต้น ก็คือ ความผิด

เพราะอาศัยความมักน้อย สันโดษ ขัดเกลา ความเจียมสัจ ไปอยู่ที่นั่นต้องมักน้อย ไม่มักน้อยก็จะฟุ้งเฟ้อจะฟุ่มเฟือยเอาอะไรต่ออะไรขึ้นมา เพราะอยู่ในป่ามันไม่มีอะไรพร้อมอำนวยความสะดวกเหมือนอยู่ในเมือง อะไร ๆ ที่ตนเคยมีเคยใช้เคยอาศัยในเมืองในบ้านมันไม่มีให้เราตามที่เคยแน่ อยู่ป่ามันก็ต้องน้อยลง ต้องพอในหลายๆอย่างที่ไม่มี มันจำใจต้องพอ เพราะสภาพแวดล้อมในป่า ไม่ใช่ในเมืองในบ้าน มันก็จะได้Joyใหม่ พิสูจน์การไม่พรั่งพร้อมไปด้วยกามคุณ ๕ ไม่สนใจในกิเลสรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส อันเป็นโลกียารมณ์ที่เคยสัมผัสในเมืองในบ้าน เป็นการได้เรียนรู้จักกิเลส โดยใช้สถานที่สภาพแวดล้อมคือ ป่า อันห่างไกลจากแสงสีเสียง โลภียวัตถุ โลภียารมณ์ ก็ได้พิสูจน์ตน เป็นการกำจัดกิเลสที่ต่างสถานที่ สภาพแวดล้อม อีกวิธี ซึ่งก็ต้องมีสัมมาทิฐิ รู้จักวิธีขัดเกลาแบบ

พุทธ ตามสิ่งแวดล้อม ที่อยู่ป่า เราจะต้องฝึกหัดขัดเกลาดน ในป่ามันไม่มีอะไรตามที่เราเคยมีต่าง ๆ เหมือนตอนอยู่บ้านอันพร้อมทั้งวัตถุ แสงสีเสียง หรือเครื่องบำรุงบำเรอ กามคุณ ๕ เครื่องทุนแรง เครื่องบำเรอ ความสุขความสะดวก หากว่าเรายัง เหลือกิเลส ในส่วนลึกที่เรายังติดอะไรต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิเลสที่เหลือ เมื่อพรวด ห่างสิ่งที่เคยมีเคยอยู่ครบพร้อม ไปอยู่ป่ามันไม่ได้สนใจ มันขาดแคลน กิเลสเราจะขึ้นใหม่ ยังโยยหาอยู่หรือไม่ จะได้รู้สิ่งที่พึงกำจัดนั้น ๆ จริงอีก ดังนี้เป็นต้น เราต้องฝึกให้กาย วิเวกจนได้ จิตวิเวกจนได้ และที่สำคัญ อุปธิก็ต้องวิเวกสมบูรณ์ให้ครบ

นี่คือ การอาศัยความมักน้อย สันโดษ ขัดเกล้า ไปสู่วิเวก ซึ่งไม่ใช่เพียงเข้าใจคิดว่า ป่าเป็นที่เงียบ ที่วิเวก แล้วก็เข้าใจว่านั่นคือ วิเวกแล้ว ป่ามันเงียบ มันวิเวก ไซ้ แต่ไม่ใช่ “วิเวก ๓” ตามพระอนุสาสนี ป่าวิเวก มันก็เป็นเรื่องของป่า มันก็วิเวกอยู่ตามประสาของมัน อย่าฝิดฝาคิดตัว พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงสอนให้ทำ “ป่าวิเวก” หรือ *อรัญญวิเวก* แต่ท่านให้ปฏิบัติจน กายวิเวก-จิตวิเวก-อุปธิวิเวกต่างหาก ซึ่งอาจจะอาศัยป่าเพื่อปฏิบัติให้เกิด “วิเวก ๓” อย่างที่เรากำลังพูดถึงอยู่นี้ แต่แม้ไม่ออกไปอยู่ป่า เราก็อาศัยเมือง อาศัยสิ่งแวดล้อมของสังคมนั้นแหละ ปฏิบัติเพื่อให้เกิด กายวิเวก-จิตวิเวก-อุปธิวิเวก ด้วยมรรคอันมีองค์ ๘ ได้จริงยิ่งสำคัญนัก

มักน้อยสันโดษแบบพุทธนั้นเป็นอย่างไร

สำหรับเรื่องมักน้อย ฝึกสันโดษ ก็อย่าสับสนหลงผิดนะว่า สันโดษ คือ *โดดเดี่ยว* คนส่วนมากมักจะหลงผิดๆ เฝินๆ ว่า สันโดษ คือ หลีกเดี่ยวๆ ซึ่งมันไม่ใช่เลย สันโดษ คือ *ใจพอ* คือ *ความพอของใจ* ที่แม้จะมีน้อย แม้จะต้องทนกระเบียดกระเสียด ใจก็พอ ใจก็สงบ หรือแม้จะไม่ได้เลย ไม่มีเลย ใจเราก็ไม่โหยหา ไม่ดิ้นรนอยากได้ ใจก็สงบอยู่ “*ใจพอ*”

เขียงนี้คือ **สันโดษ** คือ **สันตฺตฤทธิ** อันหมายถึง **การก่อเกิดหรือตั้งขึ้นของจิตสงบ**

ถ้าเข้าใจผิดตั้งแต่คำว่า **สันโดษ** ก็ไปหลงผิดว่าหมายถึง **โดดเดี่ยว ไม่อยากคบค้ากับผู้คน หรือการปลีกไปอยู่เงียบ ๆ-อยู่แต่ผู้เดียว** ผู้ นั่นคือ มิจฉาทิฎฐิที่ปฏิบัติธรรมออกนอกพุทธแล้ว ดังนั้น ต้องศึกษากันให้สัมมาทิฎฐิจริง ๆ จนสามารถขจัดเกลากิเลสตนเป็นผู้มกน้อย เป็นผู้สันโดษได้สำเร็จ อย่างถูกทฤษฎีตามนัยสำคัญของพุทธกระทั่งสมบูรณ์

ผู้ฝึกเพื่อให้เกิดความมกน้อยให้เกิดความสันโดษแบบพุทธก็ต้องมีวิธีแบบพุทธ มีทฤษฎีของพุทธโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นโลกุตระธรรม เป็นปรมัตถ์ ทำให้ลดละกิเลสออกอย่างจริงจัง และรู้จักสู้แจ้งรู้จริงในกิเลสอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ และกำจัดกิเลสออกอย่างรู้แจ้งเห็นจริง “ตัวตน” ของกิเลสแล้วกำจัดได้จน “ไม่มีตัวตน” ของกิเลส อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ จะไม่เหมือนแบบฤทธิหรือแบบศาสนาอื่น ๆ ที่ปฏิบัติกันคนละทฤษฎี ซึ่งเขาก็สามารถมกน้อย-สันโดษได้เช่นกัน แต่ไม่เหมือนกัน มีนัยสำคัญต่างกัน แบบฤทธิถึงแม้จะมกน้อย-สันโดษได้ก็จะไม่เหมือนการปฏิบัติแบบพุทธ และผลแห่งความมกน้อยสันโดษก็จะไม่เหมือนผลที่ได้ตามแบบพุทธ

ความมกน้อย-สันโดษนี้ ในศาสนาอื่น ๆ บางศาสนานั้น เขามกน้อยสันโดษได้น้อยได้เข้มแข็งยิ่ง ๆ กว่าของศาสนาพุทธก็มีออกต้นดาษ เช่น ศาสนาเซนของนิครนถ์นาฏบุตร เป็นต้น เขามกน้อยกระทั่งไม่มีสมบัติอะไรจริง ๆ ถึงขนาดไม่มีแม้แต่ผ้าห่ม เปลือยกายโทง ๆ ไม่มีแม้แต่บริวารเครื่องใช้ ผ้าห่มมุ้งหมอนอะไรเขาไม่เอาทั้งสิ้น **ความมกน้อยสันโดษแบบศาสนาอื่นนี้ต่างจากความมกน้อยสันโดษแบบพุทธ** เพราะเป็นความมกน้อยสันโดษที่ฝึก ดิ่งโต่งไปในทางมกน้อยให้ได้จัดไปทิศเดียว ไม่คำนึงถึงผู้อื่น ไม่คำนึงถึงสังคม เอาแต่ตัวเองเป็นใหญ่เหนืออื่นใดสุด ๆ ไม่เพื่อผู้อื่น ไม่ประกอบไปด้วยผู้อื่น ไม่รู้จักประโยชน์ที่ผู้อื่นอาศัย ไม่เข้าใจผู้อื่น ไม่

เห็นใจผู้อื่น ทนต่ออำนาจโลกียะไม่ได้ เพราะเอาแต่หมกอยู่ในป่า หนีสังคม ไม่มีประโยชน์ต่อสังคม ไม่รู้จักสังคม ไม่รอบรู้ในความเป็นสังคม ส่วนศาสนาพุทธไม่ได้หนีสังคม แต่อยู่ท่ามกลางสังคม ปฏิบัติท่ามกลางสังคม มกน้อยหรือ“กถัจจน”อยู่ในสังคมได้อย่างแข็งแรง สันโดษหรือ“ใจพอ”อยู่ในสังคมอย่างแข็งแรง และช่วยเหลือเกื้อกูลสังคม (โลกานุกัมป) มีประโยชน์ต่อสังคมได้เป็นอันมาก (พุชนหิตายะ)

ดังนั้น ผู้ไปอยู่ป่า แม้จะเป็นชาวพุทธ ก็ต้องเรียนรู้ให้สัมมาทิฐิ แต่ถ้าแม้ไม่สัมมาทิฐิ ไปปฏิบัติเป็นพระป่าที่มกน้อยสันโดษแบบฤาษี เก่งเหมือนชาวฤาษี แต่เป็นความมกน้อยสันโดษที่ไม่เหมือนความมกน้อยสันโดษแบบพุทธอย่างมีนัยสำคัญ ต้องศึกษา ความมกน้อยสันโดษก็มีความลึกซึ้งซับซ้อนสำคัญอยู่ ดังนั้น *แค่พฤติกรรมที่มีน้อยสะสมน้อยยิ่ง* อย่างเห็น ๆ จึงไม่อาจจะยกอ้างเอามาเป็นเครื่องตัดสินความเป็น**อริยบุคคล**ของพุทธได้ นัยสำคัญของพุทธลึกล้ำกว่านั้น

ปฏิบัติอย่างไรให้เกิดปวิเวก

ส่วนในเรื่องของ “ความสงบ” ที่ไปหลงยึดเอา “ความเสียบสงบ” ของป่าเท่านั้น หมายถึง “วิเวก” ก็ต้องศึกษาทำความเข้าใจให้ดี ๆ เราอาศัย “ความเสียบสงบ” ของความเป็นป่าก็จริง แต่อย่าไปหลงผิดฝาดิดตัวใน “ปวิเวก” หรืออันหมายถึง “ความสงบสงบ” ของสิ่งแวดล้อมเท่านั้น

ยิ่งในคำแปลไปใส่คำว่า “เสียบ” เข้าไปด้วย มันเลยพาให้เข้าใจไปถึงเสียบเสียง เสียบทางวัตถุ เป็นสภาวะของความแวดล้อม ไม่อึกทึกครึกโครม หรือแม้แต่อากาศทางกายที่นิ่ง ๆ ไม่เคลื่อนไหวอะไร เป็นต้น เรียกว่าเสียบ-หยุด ซึ่งนั่นยังไม่เข้าเรื่องของปรมัตถธรรมของพุทธ มันทำให้หลงทาง

ออกไปเป็นฤๅษีดาบสแบบเก่าๆเดิมๆไปโน่น ยิ่งไปแปล “ปวิเวก” กันว่า การแยกออกจากหมู่อยู่แต่ผู้เดียว ก็ยิ่งไปกันใหญ่เลย มันไม่ใช่เรื่องลึกซึ้ง ที่เป็น “อเทวนิยม” เป็นอารยธรรมขั้นปรมาตม์ อันเป็นยอดแห่งหัวข้อธรรม ที่ให้ปฏิบัติเพื่อไปสู่นิพพานเลย มันแค่ “ความหมายโลภี” ที่ยังไม่ใช่ ความหมายที่สมศักดิ์ศรีให้นักปฏิบัติของพุทธ ปฏิบัติบรรลุมรรคผลได้แน่

จริง ๆ นั้น คำว่า “ปวิเวก” ที่หมายถึง “ความสงบ” นี้ ไม่ต้องใช้คำว่า “เสียบ” เพราะเป็นปรมาตมธรรม หมายถึง “วิเวก ๓” ได้แก่ **กายวิเวก-จิตวิเวก-อุปวิเวก** แต่ในบริบทนี้หมายถึงต้อง**ออกไปอยู่ป่า**เท่านั้น เพื่ออาศัยทดสอบตามฐานะ เราจะอยู่ป่า ปฏิบัติตามสิ่งแวดล้อมอย่างนี้ จะโยยหาโลภีในเมืองที่เราจากมาใหม่ และหรืออยู่ๆไปแล้วจะติดป่าใหม่

การปฏิบัติเพื่อให้เกิด “วิเวก ๓” นั้น คนในบ้านหรือฆราวาส ที่อยู่เมือง ก็มาวัดนี้ก็เหลือแหล่แล้ว ที่จะหัดดลละ ดูว่า เออ..มาวัด มาอุโบสถ มาค้างวัด มานอนวัด อยู่ที่วัดสัก ๒ วัน ๕ วัน ลองดูซิ มันก็มีโยยให้หืด ให้ลด ให้ละ จะระลึกถึงรสอร่อย ที่อยู่นอกวัดหรือเปล่า แต่ก่อนเราอยู่ข้างนอก วัด เราก้ เต็มไปด้วยรสโลภีที่แวดล้อม คลุกคลีเกี่ยวข้องกับอยู่อย่างนั้นเราก็ได้ปฏิบัติ อยู่แล้ว ถ้ามาวัด ก็ไม่พร้อมไปด้วยเบญจกามคุณ ไม่มีอบายมุข แถมมีคนที่จะเป็นโยยให้เราได้ลดอดตัดอีกด้วย ก็ฝึกจริงๆเถอะ เราจะเป็นอย่างไร ก็มาลองดู จะได้ศึกษาได้อบรมตนให้เกิด “วิเวก ๓” จนกระทั่งบริบูรณ์ไม่ขาดไม่เงินเลย

ส่วนการออกป่า ก็อยู่กับความเสียบสงบ เขามักแปล สงัดว่าความเสียบ ที่จริงไม่ใช่ความเสียบ เพราะความเสียบ คือนิ่งไปเฉยๆ ซึ่งมีความหมายตื้นๆ ที่จริงคือ การปฏิบัติเข้าสู่สภาวะความสงบ ความสงบนี้เขาจะแปลว่า ความเสียบสงบ ก็เป็นสำนวนของผู้แปลนี้ ถ้าเป็นอาตมา อาตมาแปลว่า ความสงบสงบ ใช้คำว่า สงบสงัด ไม่ควรใช้คำว่า ความเสียบสงบ ความเสียบนั่นมันก็คือ ความไม่มีเสียง ความเสียบในภาษาไทยนะ

ส่วนคำว่า “สัจด์” ภาษาไทยเหมือนกัน แต่ให้ความหมายต่างกับกับคำว่า “เสียบ” เพราะ “เสียบ” นี้ตรงข้ามกับคำว่า “ดั่ง” มากกว่า

พระพุทธรเจ้าสรรเสริญการอยู่ป่าหรือไม่

เพราะฉะนั้น ต้องมีสัมมาทิฐิจึงจะปฏิบัติเกิดประโยชน์จากการอยู่ป่า และเพราะอาศัยความมีประโยชน์แห่งการอยู่ป่าอยู่ป่าแล้วเกิดประโยชน์ ยิ่งปฏิบัติ ก็ยิ่งมีประโยชน์ บรรลุมรรคผลดีขั้น สูงขึ้น เกิดประโยชน์ที่ถูก ต้อง ด้งามตามสังขารแล้ว เจริญรุ่งเรืองขึ้น งอกงามไพบูลย์ขึ้น อย่างนี้ จึงควร ถืออยู่ป่า แต่ไม่ควรพูดตายเป็นไปว่า ภิกษุอยู่ป่านี้ พระพุทธรเจ้า สรรเสริญกันง่าย ๆ พิจารณาดูได้เลยว่าใน ๕ ข้อนั้น พระพุทธรเจ้าเห็นว่า “ไม่ดี” ก็ข้อ

พระพุทธรเจ้าตรัสเองนะข้อ ๑ *ภิกษุ เป็นผู้โง่เขลา เป็นผู้มงาย จึง ถืออยู่ป่า* นี่พระพุทธรเจ้าท่านสรรเสริญเธอ นี่ไม่ใช่สรรเสริญนะ ถ้าพูด ภาษาไทยๆก็คือ พระพุทธรเจ้าท่านดำ ไม่ใช่สรรเสริญ แล้วเราไม่เข้าใจ เราจะถือง่ายๆ ว่า อยู่ป่าแล้วพระพุทธรเจ้าท่านสรรเสริญหมด ไม่ใช่เลย

หรือข้อ ๒ ท่านบอกว่า *ภิกษุ เป็นผู้มีความปรารถนาลามก อัน ความปรารถนาลามกครอบงำ จึงถืออยู่ป่า* อย่างนี้ชมเชยอะไร

หรือข้อ ๓ *เพราะวิกลจริต มีจิตฟุ้งซ่าน จึงถืออยู่ป่า* ชมเชยอะไร มันเป็นความถูกตำหนิ ถูกว่าแล้ว

หรือแม้แต่ข้อ ๔ *เข้าใจว่าพระพุทธรเจ้า หรือว่าสาวกของพระพุทธรเจ้า ท่านสรรเสริญ ก็จึงอยู่ป่า* เพราะเหตุว่ามีความคิดอย่างนั้นนะ เพราะหวัง ได้คำสรรเสริญ ใครๆมาก็จะได้สรรเสริญ หลงความสรรเสริญนะ แม้จะ ปฏิบัติดีเสียด้วย จิตก็ยังมีส่วนลามก นี่มันละเอียดขึ้นมานะ

พระพุทธรเจ้าจึงตรัสไว้ง่ายๆว่า ถ้าหลงแค่พระพุทธรเจ้าทรงสรรเสริญ

ทรงยกย่องเอาไว้ แต่ไม่โยนิโสมนลิกการ ไม่มีสัมมาทิฏฐิจะเอียดลออ ยึดเอาแต่แง่ดี แค่นั้น แล้วก็อยู่ป่ามันเสียเลย อย่างนี้ก็ยังไม่ได้ประโยชน์อะไรนักหนา เพราะฉะนั้นต้องถึงข้อ ๕ จึงจะเกิดประโยชน์

ถ้าเชื่อว่า ผู้ใดมีจิต หรือว่ามีสถานภาพที่จำเป็นต้องอยู่ป่า เหมาะควรตามเวลาว่าจะต้องอยู่ป่า จะต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมที่เป็นป่า จะต้องอาศัย อันนี้ช่วยให้เรลดละจางคลาย หรือตรวจสอบความมักน้อยสันโดษ ขัดเกลา และเสริมสร้างความสงบสงัดให้เกิดกายวิเวก-จิตวิเวก-อุปธิวิเวก มีประโยชน์ด้วยการปฏิบัติอยู่ในป่าได้ เราก็ออยู่ป่า พระพุทธเจ้าทรงยืนยันว่าผู้จะอยู่ป่าก็อยู่ แต่อยู่แล้วก็ให้มีประโยชน์ อย่างพระมหากัสสปะนี่ ถือธุดงค์วัตรอยู่ป่า แล้วก็บิณฑังอยู่ป่า เพราะจิตของท่านถนัดป่า แล้วท่านก็ทำงาน ท่านก็สอน ตะลอน ๆ ไป หอบลูกศิษย์ไป ๒๕๐ รูป ไปเป็นขบวนพากันตะลอน ๆ อยู่อย่างนั้นแหละ ลูกศิษย์บางองค์ก็อยู่ป่าอย่างนั้นนาน ๆ เหมือนอย่างพระมหากัสสปะ แต่ผู้อยู่ป่านั้นก็ส่วนน้อย

บางองค์ก็ไม่เอาอย่างพระมหากัสสปะทั้งหมดหรอก อยู่ป่ากับพระมหากัสสปะพักหนึ่ง อยู่ไปแล้วปฏิบัติได้พอสมควร แล้วจากไปอยู่กับพระอาจารย์องค์อื่น หรือเข้าไปในเมืองปฏิบัติอื่นไปต่อ ปฏิบัติตามหลักใหญ่ มรรคองค์ ๘ หลักสำคัญ หรือผู้ปฏิบัติได้บรรลุธรรมขั้นสูง แล้วก็แน่ใจเห็นชัดว่า จะอยู่ป่าก็ได้ ไม่อยู่ป่าก็ได้ และท่านเห็นว่าอยู่ป่ามีประโยชน์ ได้สอนชาวบ้านรอบ ๆ ป่านั้นก็ได้อ ท่านเห็นสมควรท่านก็อยู่ป่าสอนเขาไป

โดยสามัญสำนึกทุกคนก็รู้ว่า ถ้าอยู่ป่า หากไม่ต้องอาศัยป่าเป็นการฝึกฝนเพื่อเกิดประโยชน์ตนแล้ว ถ้าขึ้นอยู่ป่าต่อไปก็ทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้น้อยอยู่ในเมืองมีคนมากที่จะให้เราทำประโยชน์ยิ่งเป็นผู้บรรลุอรหัตต์แล้ว ย่อม *ไม่มีการติดป่า* ท่านจะไม่สุขไม่ทุกข์เพราะอยู่ป่าหรือไม่อยู่ป่า จึงไม่อยู่ป่าแน่ เพราะขึ้นอยู่ป่าก็เสียประโยชน์อันควรเป็นควรมี พระอรหัตต์ทั้งหลายจึงอยู่ในบ้านในเมืองทั้งนั้นแหละ *ผู้ที่ยังหลงเสพหลงติดป่า*

*อยู่ไม่ใช่อรหันต์ หรือผู้ที่อยู่ในเมืองอยู่กับโลกีย์ไม่ได้ สัมผัสโลกธรรม
ยังเกิดการหวั่นไหว ก็ไม่ใช่อรหันต์ เพราะจิตยังไม่ใช้โลกุตระจิตแน่ ๆ*

ดังนั้น พระอรหันต์จึงไม่จมอยู่ในป่าเป็นธรรมดา วันแต่ผู้มีจิตดั้งเดิม
สั่งสมการติดปามานักหนาหลายร้อยหลายพันชาติจนเป็นศาสนา เช่น
พระมหากัสสปะ เป็นต้น เป็นตัวอย่างสูงสุด เป็นพระอรหันต์อย่างนั้น มีคุณธรรม
อย่างนั้น มีลักษณะอย่างนั้น ตัวอย่างแห่งความมกน้อยสันโดษ ที่นับว่า
แกร่งสุด เป็นจุดอุกฤษฎ์ก็ให้เอาที่พระมหากัสสปะท่านเป็นท่านดำเนินอยู่
นี้แหละ คือขีดขอบสุดเขตแห่งการเป็นพระป่า ลักษณะและวัตรต่างๆ
ของการเป็นพระป่าในศาสนาพุทธ ก็เอาพระมหากัสสปะเป็นเขตสุดแห่ง
เส้นแดน ใครทำอะไรเกินเลยไปกว่าลักษณะและวัตรที่พระมหากัสสปะ
พึงเป็นพึงมี ถือว่าออกนอกขอบเขตของศาสนาพุทธได้เลย

ภิกษุณีออกป่าได้ไหม

ที่นี้ผู้หญิงละ ซึ่งจะเห็นได้ชัดในเรื่องที่ว่า ถ้าไม่ออกป่าจะบรรลुरुธรรม
ไม่ได้ ก็เห็นได้จากภิกษุณีที่บรรลุปะเป็นพระอรหันต์ โดยไม่ต้องออกไปอยู่ป่า
เพราะพระพุทธเจ้าไม่ไห้ภิกษุณีออกป่า จาริกจรไปตะลอนๆ ไม่มีหลัก
ไม่มีแหล่งก็ดี ผู้หญิงไปอยู่ป่าก็ดี ไม่ได้ พระพุทธเจ้าห้าม ทำไม่ได้ จาริก
จรไปเกินขอบเขตไม่ได้ แม้อยู่วัดเป็นหลักแหล่ง ยังต้องมีภิกษุเป็นหลัก
คอยดูแล แล้วจะต้องมีภิกษุไปอบรมทุก ๑๕ วัน ขนาดภิกษุณีนะ ซึ่งมี
ภิกษุณีอรหันต์รับการอบรมร่วมอยู่ด้วยซ้ำ ต้องเป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้า
เป็นผู้ปรารถนาดี เป็นผู้ที่มีพระปรีชาญาณ มีพระปัญญาธิคุณเลิศขอด
ท่านทรงทำอะไร ก็ทำเพื่อประโยชน์ที่จะพึงเกิดอย่างยั่งยืน

พระพุทธองค์ทรงกระทำทุกอย่าง ไม่มีเลยที่จะทำเพื่อดูถูกดูแคลน

ทำด้วยจิตไม่ดี จะวางกฎวางระเบียบ ให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ แม้จะดูเหมือนบังคับ เพด็จการ ก็ตาม พระพุทธเจ้าล้วนหวังประโยชน์อันประเสริฐทั้งสิ้น ที่ดูเหมือนเป็นเชิงข่ม สำหรับผู้หญิงหลายอย่าง เหมือนทำกับเด็ก ๆ จะต้องพูดมาก จะต้องดี ต้องลงโทษ เหมือนกับไม่ใช่ผู้ใหญ่ มันก็จะต้องเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ที่เป็นวิธีที่ดีที่สุดแน่ ๆ เราก็ต้องเข้าใจความจริงอันนี้ให้ได้ ถ้าเข้าใจไม่ได้ มานะมันก็จะอาจจะเล่นงานเอาบ้าง มานะมันไม่ยอม

เมื่อไม่เข้าใจจริงแล้วมันก็จะถือสา มันก็จะมองไปว่าอคติต่อผู้หญิงก็น้อยใจบ้าง อึดอัดขัดเคืองอยู่ในตนเอง แล้วก็เลยด้านฝ่ายชายหรือภิกษุ มองไปว่าพระพุทธเจ้าออกกฎระเบียบลำเอียง แล้วยิ่งไปเจอคุณธรรม ๘ เข้ายิ่งหนักใหญ่เลย แหม..ต้องกราบภิกษุบวชใหม่ แม้ภิกษุณีจะบวชมาร้อยปี ก็ยังต้องกราบภิกษุที่บวชวันนี้ หากภิกษุณีผู้ใดยังยึดยังถือดี มีมานะเข้า มันก็เสร็จเท่านั้น

ถ้าติดยึดติดตามานะกันอย่างนี้ แม้คนผู้นั้นจะมีภูมิถึงอนาคามีแล้ว ก็ไม่ได้เป็นพรกอรหัตต์ มันยังยึดถือยังติดอยู่อย่างนี้ วางไม่ลง ปลงไม่ได้ ข้อนี้แค่นี้ยังติดอยู่ตะแห่ง ๆ ก็เลยยึดตามานะมันติดอยู่อย่างนี้ นี่บัญญัติของพระพุทธเจ้าแท้ ๆ ยังถือสาติดยึด แน่นนอน..ไม่ได้เป็นพรกอรหัตต์

พระพุทธเจ้าท่านไม่ได้หวนกลับมาแก้ไขวินัยหรือกฎข้อนี้ออกทิ้งไปนะ ไม่ฟื้นขึ้นมาแก้คุณธรรม ๘ นี้แน่ ๆ หรือกฎอะไรวินัยอะไรที่มีอยู่ก็ตาม ท่านไม่หวนมาแก้เด็ดขาด ในสมัยพระองค์ยังทรงพระชนม์ก็อยู่อย่างเรียบร้อย แล้วก็มิพระอรหัตต์หญิงได้ด้วย เป็นพระอรหัตต์หญิงได้ก็เพราะมีปัญญาอันยิ่ง มีจิตอันยิ่ง ที่สามารถปลดปล่อยวางได้จริงสนิทใจ อานจิตใจตนให้ดีเถอะ ยิ่งขึ้นละเอียดแล้ว มันสำคัญมากนะ มันปล่อยไม่ได้ แม้คุณธรรมบางข้ออย่างนี้ ยังถือสา ยังคัด ๆ ค้าน ๆ เถียง ๆ เล่นแ่งนั้น แ่งนี้จะผิดจะถูกอย่างไร เราก็ไม่ต้องคิดมาก เอาเป็นโทษที่เราจะต้องปฏิบัติลดละไปเลย ไม่ใช่เอาตมาหลงพระพุทธเจ้า แต่เอาตมาเห็นเป็นประโยชน์

ในการขัดเกลาตนเองอย่างวิเศษ เราถือว่าพระพุทธเจ้าท่านตรัสอย่างนั้น เราก็ปฏิบัติตามนั้นไปเถิด แย่งท่านก็เสียเวลา แอ็คเปล่าๆ อย่าไปมัวหลงเผื่อคนอื่นคนนั้นคนนี้เลย ก็แล้วแต่บาปบุญของใครของมัน เราเองเอาตัวเองให้รอด เมื่อท่านไม่ให้ผู้หญิงสอนภิกษุ ไม่ให้ภิกษุณีสอนภิกษุ เมื่อเป็นคฤหัสถ์ก็ทำที่จิตใจเราปล่อยวางให้ได้แม้จะมีสิ่งสะอึดใจอย่างไรก็เถอะ

แพ้เป็นพระ ชนะเป็นมารนั้นอย่างไร

พระพุทธเจ้าลำเอียงหรือ มีอคติหรือ ใครสงสัย พระพุทธเจ้าไม่มีอคติแน่ๆ ไซ้ใหม่ พระพุทธเจ้าออกกฏออกกระเปียบพวกนี้ไว้ทำไม เชื่อใหม่ ว่า เพราะปรารถนาดี ไม่ใช่ปรารถนาร้าย ถ้าเราคิดไม่เป็น ไม่ฉลาดเพียงพอ มันไม่ยอมอยู่นั่นเอง “ไม่ยอม” คำนี้แหละ อื้อฮือ! มันคือฐานแห่งอึดตา เป็นโจทย์แห่งธรรม มานะชั้นยอด แหม..เห็นหน้ามันเมื่อไร โอ้โฮคุณเฮ้ย บิ่มันให้สำคัญเทียว ตัว“ไม่ยอม”นี่ จริงๆนะ อาตมาผ่านมาซาบซึ่งมันที่สุด ยิ่งเรารู้มาก เราถูกต้องนี่นา มันพาบรรลุนิพพานได้จริงๆนะ จะเอาชนะให้อึดตาโต หรือจะยอมแพ้ให้อึดตาตาย..? หากไม่รู้แจ้งในสมมุติ สัจจะกับปรมัตตสัจจะ อย่างถ่องแท้แล้ว ไม่มีหวังบรรลุแน่ๆ

ใครเคยอ่านตำนานอสูรกับเทวดารบกันบ้าง ส่วนใหญ่ในการรบ อสูรกับเทวดารบกันนี้ อสูรชนะหรือเทวดาชนะ เคยอ่านไหม อสูรชนะเสมอ เทวดาแพ้ แม้แต่พระรามที่ไปรบกับยักษ์ พระรามก็แพ้กลับมาทุกทีนะ พระรามนี้แพ้กษัตริย์ทุกที แต่ชนะตอนจบ ชนะยิ่งใหญ่ แต่ดูโดยปลีกย่อย ดูโดยตื้นๆ ดูโดยตื้นๆ เฝินๆ ดูโดยทั่วไปดาดๆ แพ้ เทวดานะแพ้ พระรามนะแพ้ แพ้ก็จึงแพ้ไปเถิด แต่อย่าผิดก็แล้วกัน

อาตมาเคยสะกิดใจเหมือนกัน ตั้งแต่เด็กๆ อ่านรามเกียรติ์ เอ้ ทำไมพระรามไปแพ้กษัตริย์นะ เฮ้ย ทำไมพระเอกแพ้ผู้ร้าย นึกไม่ออก แพ้เป็นพระ

ชนะเป็นมารนี่เรื่องจริง เป็นคำพังเพยที่จริง แต่พร้อมกันนี้มันก็มีปฏินิสัคคะ มีสังจะย่อนสภาพ ต้องใช้คำนี้ ไต่อะเล็กติก ภาษาไทยเขาใช้วิภาษวิธี คือมันมีสภาวะที่ดูเหมือนมันขัดแย้งนะ แต่ว่ามันไม่แย้ง มันเสร็จไปในตัว มันเป็นวิธีทำที่เสร็จไปในตัว แต่ความแย้งมันก็มีให้เห็นอยู่

คำว่า “วิภาษ” นั้น ภาษ ก็คือ ภาษา นั่นเอง ภาษามันจะแย้งกันอยู่ “วิ” นี้แปลว่า “ยิ่ง” ก็ได้ แปลว่า “ไม่” ก็ได้ ภาษามันยังไม่ลงตัวก็ได้ หรือลงตัว อย่างยิ่งก็ดี เป็นส่วนที่ผู้รู้ย่อมรู้ได้เองด้วยความสูง ไม่ใช่ความตื่น เพราะฉะนั้นที่เอามาพูดประกอบว่า *แพ้เป็นพระ ชนะเป็นมาร* ที่จริงผู้นั้นชนะใจตนเอง พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า เรารบกับข้าศึกนี้ เรารบด้วยพัน ชนะด้วยร้อย ถ้าชนะด้วยพัน เราก็ชนะได้ แต่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า ก็ไม่ได้เก่งกว่า การเอาชนะใจตนเองเลย

การชนะตนเอง คำนี้มีความหมายสูง เราชนะตนเองที่ใจ เมื่อใจชนะแล้ว มันไม่มีแตกดับ ไม่มีประชดประชัน ไม่มีแกล้ง มีแต่ราบเรียบราบรื่น คำว่า ชนะ จึงเป็นปรมัตตสังจะอย่างยิ่ง ภายนอกนั้นเป็นอีกเรื่อง

ผู้หญิงฟังดี ๆ ถึงผู้ชายก็มีได้เหมือนกัน คำประชดประชัน แดกดัน แกล้ง ๆ แม้จะเหลือเศษเล็กเศษน้อย ก็มีบทบาทลีลา เป็นคลื่นแห่งความไม่ราบเรียบ แสดงออกให้เห็นรอย ๆ ไร ๆ เพราะอะไร เพราะใจยังไม่ยอม ไม่ยอมแท้ ๆ ที่นี้เมื่อไม่ยอม ถ้าเผื่อมันเกิดผลสะท้อนดันออกตีกลับมาเลย พุ่งแรงออกมาเป็นประชดประชันอย่างนั้นอย่างนี้ อย่างโน้นไป แดกดัน ประชดประชันออกไป คนก็เห็นภาวะที่จริง ยังมีแรงหรือเขาก็ได้รู้กัน

เพราะฉะนั้นต้องตรวจใจ อ่านใจให้ดี แม้ที่สุดเราไม่ประชดประชันออกมาทางกาย ไม่ประชดประชันออกมาทางวจี แต่จิตของเรายังไม่ยอมอยู่นั้นนะ อ่านให้ดี อ่านให้ละเอียดทีเดียว ถ้าอ่านไม่ละเอียด ก็ล้างมันไม่หมดนะ เราต้องพยายาม ต้องเอาความจริงมาตรวจ

ถ้ามันเป็นสิ่งสมควรแล้ว ก็พอ หยุด แม้ว่าเราจะถูก จะดี แต่เราก็

หยุดได้ ยิ่งตรวจตัวเอง เห็นว่าตัวเองผิดแล้ว อย่างนี้ไม่มีข้อแม้เลย มันต้องหยุด ต้องยอมประตุเดียว ก็มันผิดนะ ไม่ต้องพูดละ ตรวจให้ดี ตรวจเจอแล้ว เราผิดแหงๆ แล้วไม่ยอมได้อย่างไร ไม่ยอมก็บ้าก็ต่ำอยู่นิรันดรเท่านั้นเอง

แม้ว่าเราจะไม่ผิด ถ้าเห็นสมควร เรายังต้องหยุด ฟังให้ดีๆ ฟังให้ละเอียดลอบ กลับไปกลับมาให้ละเอียด แม้เราตรวจละเอียดลอบจริงๆ แล้วเราถูก เราก็ยังต้องหยุด! ถ้าเห็นสมควรแล้วอย่าดันต่อไปเลย ดันต่อไปก็แตกหัก ร้าว ฟัง ไม่ดีไม่งาม ไม่เป็นสามัคคีแล้ว ทะเลาะเบาะแว้ง วิวาทไม่เป็นสุข อยู่กันไม่เป็นผาสุก เราไม่เอา เป็นผู้แพ่ดีกว่า แม้เราไม่ใช่ผู้ผิด

ผู้จะทำได้ ต้องเป็นผู้ที่มีทั้งปัญญาและกำลังเหนือจิตตน เหนืออดีตตนนั่นเอง แม้เราไม่ผิด เราก็ต้องยอมในกาละอันควร คุณต้องเป็นสัตบุรุษ ต้องรู้กาลเทศะ รู้ฐานะ รู้เหตุปัจจัย คุณต้องรู้พอสมควรว่า เออ เอาละ แม้คนอื่นจะหาว่าขี้แพ่ ก็ไม่เป็นไร เราไม่มีเหลี่ยม เราไม่เสียเหลี่ยม เพราะเราหมดเหลี่ยมแล้วจึงเป็นได้ ถ้ายังมีเหลี่ยมนะ มันไม่ได้ มันไม่ยอม มันก็อยู่อย่างนั้นแหละ เจ็บนัก ปวดนัก อยู่ตรงนั้นแหละ ถ้ายังเหลี่ยมใหญ่ อู้จะ ปวดจริง เจ็บจริง อยู่ตรงนั้นแหละ มันไม่ไปไหนหรอก

“ตัวไม่ยอม” ตัวนี้ แหม..มันร้ายกาจ มันไม่ยอมที่ใจนะ ข้างนอกดูเหมือนยอมนะ ภายก็ยอม วจีก็ยอมทุกอย่างแล้วนะ ทำที่ยอมแล้ว แต่ใจไม่ยอม ใจยังมีอะไรอยู่ แม้มันเหมือนมันไม่ทุกข์ มันเบา มันไม่หนักหนาอะไรเลย แต่เศษธุลีละอองที่เหลือ แม้จะเล็กจะน้อยปานใดก็ต้องตรวจถึงที่สุด

เราจะหมดทุกข์ เราจะปลดปลงได้ก็อยู่ที่เราทำให้ดี ตรวจให้ดี พิจารณาซัดลงไปว่าไม่ยอมเพราะอะไร ถ้ามันถูกก็ให้รู้ถูก ถ้ามันผิดก็ให้รู้ผิด ถ้าเราผิดแล้วไม่ยอม เราก็บ้า เราก็โง่ ก็เราผิด ไม่ยอมได้ยังไง แต่ถ้าเราถูก ส่วนมากก็จะขี้มักเราถูกเรื่อยละ ตรวจให้ดีละ มันขี้มักจะเข้า

ข้างตัวเอง ถึงแม้จะตรวจดีเรียบร้อยแล้ว ก็ชัดเจนว่าเราถูก เราก็ต้องดู เหตุการณ์ว่า เออ..มันไม่ดีนะ ถ้าเราไม่ยอมนี้ ชักจะไม่เข้าท่าแล้ว ตาม สมมุติสัจจะของความเป็นโลก คนทั่วไปก็ล้วนเข้าใจเราไม่ได้ จะร้าวฉาน จะพัง จะบรลัย จะเสียหาย จะทะเลาะเบาะแว้ง นอกจากทะเลาะเบาะ แว้งแล้ว ยังอยู่ไม่เป็นสุข เกิดการรุนแรง เบียดเบียนรุนแรงกัน ต้องถึง ฆ่าถึงแกง ถึงเจ็บถึงปวด ถึงล้มถึงตาย สภาพไม่ดีนะ เราก็ต้องยอม ต้องหาทางผ่อนหนักให้เป็นเบา มีทางให้เราดำเนินต่อในธรรมไม่สิ้น ทางหรือเสียหายก็พอ

ศาสนาพระพุทธเจ้าไม่ต้องการความรุนแรง อาตมาทำงานศาสนา อยู่ทุกวันนี้ หลายคนว่าอาตมาทำงานนี้เหมือนรุนแรง อาตมายืนยันว่า อาตมาไม่ได้ทำรุนแรง อาตมาทำให้เข้มแข็งสุดที่ จะเรียกว่าแรงก็ได้ หรือ จัดสุดที่ ไม่ได้จัดจนเกินไปเลย จนเราอยู่ไม่มีความสุข ไม่ใช่ เราอยู่มีความสุข อย่างว่าอาตมาเองอยู่มีความสุขเลย พวกเราเป็นอยู่ทุกวันนี้ก็มีความสุข เราไม่ได้ โดนรบกวนด้วยอะไร แม้แต่พวกคุณเองจะออกไปในที่ไหนๆ ก็ไม่ว่าจะ ต้องไปทรมานทรรกรรม ถูกเขาจับจ้วง ถูกเขาลอบฆ่าลอบแกง ก็ไม่ใช่ คุณออกไปได้รับคำชมเชยก็เยอะ ถูกเขาว่าบ้างก็แน่นอน ต้องมี

อยู่เหนือโลกนั้นเป็นฉันท

เพราะเราเองเราพูด เราสอน เราแสดงอยู่ ย่อมมีแน่นอน ที่เขาจะ ต้องไม่ชอบใจ แล้วเขาจะต้องว่าเอาบ้าง หรือมีอะไรบ้างเป็นแน่ คำหิ นั้นมีแน่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านนั้นนะ เก่งกว่าเรา สูงยิ่งกว่าเรา มีคุณงาม ความดียิ่งกว่าเรา มีพระปัญญาธิคุณยิ่งกว่าเรา ท่านทำอะไรต่ออะไรออกไปแล้ว ท่านก็ยังไม่โดนเลย โดนว่าโดนด่านะ เราเก่งอะไรกัน ที่จะไม่โดน แต่ถึงแม้ว่าเราจะโดนก็ตาม ก็ไม่ว่า เราจะไม่กลัว เราจะกลายเป็นคนหน้าด้าน

ค่าแล้วไม่รู้จักพิจารณา ค่าแล้วไม่รู้จักแก้ไขปรับปรุง ไม่ใช่ เราถูกตำหนิเมื่อไหร่ เราต้องพยายามเสมอ ที่จะระลึกว่า เออ..เรายังไม่เก่งหนอ เราจะต้องเคร่งขึ้น เราจะต้องมีทิศทางที่ทำให้ได้ดี สุขุม ประณีต งาม สูงกว่านี้ เราจะไม่ลดค่า ในงานที่กระทำ ในสิ่งที่ควรกระทำ เราจะไม่ลดก่อน จนเห็นว่ามันไม่ได้แล้วมันเกิดแตกหักรุนแรง เราจึงจะยอมลดลงมาให้เหมาะ ที่ว่าเราเคร่งนั้นคือ เคร่งครัด เราทำอย่างนี้นี้จัด มันเป็นสภาพที่ แหม เคร่งศีล เคร่งวินัย ที่เราทำอยู่นี้ เราจะต้องเคร่งเอาไว้เสียก่อน มันจึงจะรุดหน้าไปได้เรื่อย ๆ

ถ้าสังฆกรรมมีจริง แม้แต่วินัยหรือหลักเกณฑ์ คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็จะต้องเป็นข้อที่ปฏิบัติแล้วรุดหน้าไปได้เสมอ ผู้ไม่สัมมาทิฐิ และไม่เอาจริงเท่านั้นแหละ ถึงพาคำสอนออกนอกหลักกฎของพระพุทธเจ้า เช่น คนเขาแย้งว่า ศีลข้อนี้ ๆ ยุคนี้ใช้ไม่ได้ คนพูดอย่างนั้นเขาจ้านน ขอมแพ้ โดยยังไม่ทันทำอะไรแล้ว เรียกว่า ขอมแพ้ อย่างโง่ ๆ งาม ๆ ง่าย ๆ ไม่สู้แล้ว ไม่ได้พิสูจน์ และไม่ได้ฝึกปรือ

ผู้เขาพิสูจน์ ผู้เขาฝึกปรือ ผู้เขาบรรลุผลได้ ศีลของพระพุทธเจ้า วินัยของพระพุทธเจ้าเขารักษาได้ เป็นได้ บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้ อยู่ในสังคม แม้สมัยนี้ ก็อภิลोक สามารถเป็นได้ ไม่ว่าจะยุคไหน ๆ อย่างที่เราพิสูจน์กันมาแล้ว นี่ยกตัวอย่างง่าย ๆ อย่างเรื่องเงิน โห้ย ไม่มีเงินอยู่ไม่ได้ เป็นนักบวชก็อยู่ไม่ได้ นักบวชก็ต้องใช้เงิน ศีลของพระพุทธเจ้าท่านตรัสเอาไว้ ตนเองทำไม่ได้ แล้วบอกว่า อยู่ไม่ได้ อย่างนี้คนนี่จ้านนแล้ว ที่นี้เรามาทำ ก็ทำได้ ไม่มีเงินก็อยู่ได้ ถ้าเราทำได้คนเดียว คนอื่นไหนก็ทำไม่ได้ มันก็เผยแพร่ สืบทอดไม่ได้ แต่นั่นนอกจากเราก็มีคนอื่นทำได้ ทำได้อีกมากมายหลายคน ก็เผยแพร่เป็นสากลได้ เราจะยืนหยัดอยู่ได้ใหม่ ก็ได้ อีก

ดังนั้นไม่ว่าการปฏิบัติใด ๆ ถ้าเราไม่เข้าใจความหมายอันชัดแจ้ง แม้แต่ที่สุดการอยู่ป่า แล้วเราก็ไม่รู้ว่ามันจะตำรอก มันจะตัด มันจะลด

มันจะละ มันจะจางคลาย เราไม่รู้ เราก็ล้มเหลว เช่น เมื่อไปอยู่ป่าแล้วก็ได้ลาภ ได้ยศ แม้ว่าที่ไปอยู่ป่า ตอนแรกก็ไปเพราะตนเองมีกามและก็จะเลยจะพรากไม้ที่หุ้มด้วยยางออกจากน้ำ ก็ไปอยู่ป่า อาศัยป่าเป็นที่ปฏิบัติ เพราะเสนาสนะ สิ่งแวดล้อมมันไกลจากกาม ไกลจากโลกธรรม ไกลจากอบายมุข เราก็ไปอยู่ป่า ปฏิบัติก็พอเป็นไปพอได้ พอลด พอละ พอจาง พอคลาย คลายได้พอสมควร คนก็ไปขอมรับนับถือ พอคนเคารพนับถือแล้ว ก็เห็นว่า การอยู่ป่านี้ดี มีคนมาเคารพนับถือ นักเข้าเขาก็เที่ยวได้เที่ยวชื่อ ลือๆ ลั่นๆ กันต่อๆ ไปว่า พระป่าองค์นี้ท่านอยู่ที่ป่านี้ดีจังเลย

เสร็จแล้วทั้งฆราวาส ทั้งพวกชาวพุทธศาสนิกชนหรือใครก็ตามที่ได้ ขำวคราวลือลั่นก็เคารพนับถือ ไปหา บุกรับเข้าไป นำลาภนำยศไปให้ พระภิกษุที่อยู่ป่า ที่เขายกย่องว่าเป็นพระป่า เป็นพระอาจารย์คนเก่ง คนนี้แหละ ก็มีสรรเสริญ มียศ เดียวนี้ก็เป็นภิกษุสะสมลาภ และมีศชั้นตามเชิงของ พระป่าว่า เป็นเกจิอาจารย์ชั้นสูง ได้สมาธิอย่างนั้น ได้จิตกล้าแข็งอย่างนี้ แล้วก็อาศัยอันนั้นแหละชูใจให้อยู่ป่า

จิตอย่างนี้ก็ยังเป็นจิตลามก ยังเสพลิงที่ได้จากคนเอาไปถวาย นำลาภไปถวาย ลาภต่างๆ เป็นเครื่องแห่งกาม บางอย่างเป็นเครื่องแห่งอบายมุข พระที่อุตสาห้อยู่ป่าก็เลยสร้างเวียงสร้างวังอยู่ในป่า สร้างเรือนที่มีประตูสี่ด้าน อยู่ในทางใหญ่สี่แพร่ง แม้อยู่ถ้ำก็สะสมขึ้นอยู่ที่ป่าที่ถ้ำ สร้างถ้ำเป็นเวียงวังเลยก็มีอยู่เยอะไป อยู่ถ้ำก็สร้างถ้ำเลย สร้างเป็นมณฑป เป็นยอด แหลมขึ้นบนยอดถ้ำเลย ข้างในถ้ำก็บูรณะเป็นวัง เหมือนวังวิมานอยู่ในถ้ำเลย อาศัยอยู่อย่างนั้นไป แล้วก็ได้รับความสรรเสริญได้รับลาภ ได้รับยศ เสวยกาม เสวยสุขตามที่ตนเองต้องการ ตนเองพอทนได้ แล้วก็อยู่อย่างนั้น ค้างอยู่แค่นั้นนะ แล้วก็อยู่ไปสะสมไป สะสมต่างๆ นานา เป็นพระป่าที่ร่ำรวย ก็สุขเกษมเปรมปรีดีไปจนตาย อย่างนี้ก็มิเยอะ แต่ที่

หนักๆเข้า ก็ทนอยู่ไม่ได้ ต้องสึก แม้อายุมากแล้วก็ตาม อย่างนี้ก็มี

ผู้ที่ไปอยู่ป่าจึงต้องสังวรไว้เสมอว่า แม้ว่าปฏิบัติลดละได้แล้วก็ตาม เราก็ต้องระลึกไว้ แล้วก็ต้องตรวจสอบในการที่จะปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ผู้ที่ปฏิบัติอยู่ในป่าแบบนี้ เรียกว่าอรุณญาสี วาสนี้แปลว่าผู้อยู่อาศัย ผู้ที่อยู่ป่า อาศัยป่าอยู่และปฏิบัติประพฤดิธรรม หรือแสวงหาธรรม แสวงหาโมกขธรรม เราก็ทำได้ เราจะอยู่บ้าน มาบ้านด้วยบ้างก็ทำได้ เพื่อที่จะรู้ว่า เรายูบ่นโลก อยู่เหนือโลก อยู่เหนือสังขาร สรรพสัตว์โลกเขาสังขาร เขาปรุง อะไรร่างๆนานานี้ พอเราเข้ามาในโลกแล้ว เราก็จะให้เห็น ได้รู้ ได้สัมผัส เป็นการทดสอบว่าเรายูบ่นเขาได้จริงไหม ถ้าเรายูบ่นเขาได้จริง เราจับได้ รู้ทันอารมณ์ของเรา แล้วเราก็อยู่เหนือมัน อย่างนี้จึงเรียกว่า อยู่เหนือโลก อยู่เหนือสังขารโลกแท้ๆ

ถ้ายังไม่สนิทแม้กาม แล้วจะเป็นพระอรหันต์ได้อย่างไร เพราะฉะนั้น การปฏิบัติเป็นพระอยู่ป่า เราต้องมีสัมมาทิฐิอันแจ่มชัด ไม่เช่นนั้น เรา จะกลายเป็นพระอยู่ป่าที่ไม่เข้าท่าและทะเลอะเทอะถึง ๔ ลักษณะ มีพระอยู่ป่า ที่สัมมาทิฐิอยู่ลักษณะเดียวเท่านั้นใน ๕ ลักษณะ ฟังดูดี ๆ น่ากลัวนะ แต่ถึงอย่างนั้นก็ตาม เมื่อจำเป็นต้องอยู่ป่า เพื่อเรียนรู้ฝึกฝนเพราะเป็นอุปการะอย่างหนึ่ง ก็ต้องไป ผู้ที่สมควรก็ไป แต่ผู้ไม่ต้องไปเลยได้ ก็ไม่ต้องไป ในประวัติตำนานศาสนาของพระพุทธเจ้า ก็มีเยอะแยะที่เป็นพระอรหันต์ โดยไม่ต้องไปผ่านป่าแต่อย่างใด ตั้งแต่เริ่มสร้างศาสนา เริ่มตั้งแต่พระยสะ เพื่อนของพระยสะอีกตั้ง ๕๐ กว่ารูป ไม่ต้องออกไปอยู่ป่า อยู่ถ้าอะไรนี้ ไม่ต้องไปหลงป่า มีหน้าจ้ำพอเป็นอรหันต์แล้วพระพุทธเจ้า ก็สั่งให้เข้าเมือง ไปสู่นิคมออกไปเผยแพร่วรรณศาสนาในเมือง ไม่ใช่ในป่า

แต่ก็ขอกำชับกำชากันว่า อย่าไปดูถูกพระป่า การอยู่ป่าเป็นอุปการะ หรือเป็นประโยชน์ก็มี มีการปฏิบัติงามในป่า พระเองก็ต้องเข้าใจให้ดีนะ ว่า การออกป่าก็ต้องเป็นภาคปฏิบัติประพฤดิให้สัมมา เป็นส่วนที่ควรจะ

ประพาศด้วย สำหรับผู้ที่ควรจะเป็น อาตมาเองก็อยากจะเป็นผู้ออกป่า อยู่เหมือนกัน อยากจะทำให้เป็นแบบแผน ให้มันเป็นความรู้ จะได้ความรู้ อีกไม่ใช่หน่อยเลย ถ้าอาตมาออกไปป่า ก็จะไปเพื่อพยายามแนะนำกันให้ สัมมาทิฎฐิ เพื่ออนุชนรุ่นหลังไปอยู่ป่าก็จะได้กระทำถูกต้อง ยี่งนานวันเข้า มันยิ่งไปดูถูกป่า ดูถูกไม่ได้ พระพุทธเจ้าก็ยังอนุญาต แต่ต้องเข้าใจเป็น สัมมาทิฎฐิให้ได้ว่า อยู่ป่า ต้องประพาศปฏิบัติอย่างใด ผู้ใดสมควรไปป่า

พระพุทธเจ้าจึงไม่ปล่อยพระบวชใหม่ไปอยู่ป่าตามลำพัง ต้องมีพระ ผู้รู้ผู้ฉลาดสอน ถ้าไม่เช่นนั้นก็เลอะเทอะเลย พระอยู่ป่าเลอะเทอะไม่ได้เรื่อง ออกนอกกริตนอกธรรมวินัยมากมาย นี่เป็นความสำคัญของพระป่า ที่เรา ควร จะเข้าใจให้ละเอียดลออรอบถ้วน ไม่เช่นนั้นก็เลอะเทอะในเรื่องของ พระป่า พุดไม่เป็น-พุดไม่ดี ก็กลายเป็นดูถูกพระป่าเสียหายหมด ไม่ใช่ซะ แต่ในจำนวน พระป่านั้นก็ให้ระวัง เพราะบอกแล้วว่าเป็นพระป่านั้นจะได้ ประโยชน์แท้ประโยชน์จริงนั้น ไม่ใช่ว่าจะได้ง่ายๆเหมือนกัน

เหมือนกันกับพระบ้าน พระบ้านจะได้ประโยชน์จากการปฏิบัติจริงๆ ทุกวันนี้ก็มีได้ยาก สิ่งล่อมอมเมามันเยอะ ออกป่าถ้าไม่เข้าใจเป็นสัมมาทิฎฐิ ย่อมพาผิดเพี้ยนเลอะเทอะแน่ มีข้อที่พาเสียหายตั้งเยอะ มีรายละเอียดเป็น หลักฐาน ตามพระพุทธเจ้าท่านตรัสยืนยันไว้ ดังที่ได้นำมาให้คุณกัน ที่ไป อยู่ป่าชนิดโง่งงลามกเลอะเทอะตั้ง ๔ ใน ๕ ข้อ มีคืออยู่ข้อเดียว

๑ นิพพานคืออะไร

ศาสนาพุทธนี้เป็นศาสนาที่ประหลาดที่สุด เพราะไม่มีความโศก ไม่มี ความดิ่งไปในจุดเดียว เป็นศาสนาที่จะมีทั้ง ๒ สภาพเสมอ และศึกษาพิสูจน์ ให้ครบให้สมบูรณ์ สุดท้าย ไม่เกาะติดสักอย่าง แต่รู้สถานะแห่งปัจจุบัน รู้สถานะแห่งความเป็นจริงของปัจจุบัน

เช่น เรายังไม่ตายก็คือเราเป็น เพราะฉะนั้นถ้าเพื่อว่าเราเป็น เราก็คือต้องรู้ความจริงว่า ในปัจจุบันนี้เรายังเป็นอยู่นะ เรายังไม่ตาย

นิพพาน แปลว่า **ตาย** ใช้แทนบอกว่าพระอรหันต์ท่านนิพพานไปแล้ว หมายความว่า “ท่านตาย” หรือท่านมี “ความตาย” แล้ว นิพพานนี้ใช้แทนคำว่า “ตาย” เลย ซึ่งจริง ๆ นั้นก็คือ *กิเลสตายสนิท ตายไม่เหลือ ตายไม่ฟื้น ตายชนิดไม่มีฟื้นอีกจริง ๆ* ตายอย่าง “อรูปะ” เรียกว่า ตายไม่ฟื้น ไม่กลับกำริบ ตายแน่ ๆ นิพพานแปลว่าตาย แต่พระอรหันต์ที่บรรลุอรหัตผลแล้ว ถึงนิพพานแล้ว จบกิจแล้ว *กิเลสก็ต้องตายแล้ว ไม่ฟื้นอีกแล้ว* ทว่าชีวิตพระอรหันต์ ผู้ที่บรรลุนิพพานนั้นยังไม่ตาย นั่นคือพระอรหันต์ยังเป็น ๆ เพราะฉะนั้นในคนเป็น ๆ นี้ มีกรรมกิริยา มีกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม มีชีวิต พระอรหันต์ก็คนเป็น ๆ เพราะฉะนั้นผู้ที่บรรลุอรหัตผลแล้ว จึงมีชีวิต เหมือนคนเป็น ๆ ธรรมดา ไม่ใช่คนตาย มีกรรมกิริยาอย่างคนเป็น ท่านก็ทำ สิ่งที่คุณควรทำให้มีประโยชน์ เพราะปัจจุบันนั้นยังเป็น ๆ แต่กิเลสตายแล้วแน่นอน ไม่มีฟื้น ไม่มีกลับมาอีก ไม่มีกลับมากำริบ ตายแล้ว ตายเลย พระอรหันต์คือ ผู้มีนิพพานจริง ๆ จึงคือผู้มีสิ่งที่ยังตายแล้วตายเลย คือมีนิพพานแน่ แต่ตัวพระอรหันต์ยังไม่ตาย ยังเป็น ๆ อยู่ ไตร่ตรองตามชัด ๆ

ถ้าผู้ไม่ใช่พระอรหันต์อย่างฤๅษีนี้ ลัทธิฤๅษี อาพารดาบส อุทกดาบส หรือว่าฤๅษีอะไรต่าง ๆ นานา ใช้วิธีสะกดจิต สะกดไว้ได้ไปทั้งชาติ ชาติหนึ่งนี้ สะกดได้ ให้กิเลสนอนเนื่องนิ่งอยู่ในจิตเป็นอนุสัย อยู่ในกำบังของจิต แม้แต่เจ้าตัวก็ไม่รู้จักมันมันกันนอนเนื่องนิ่งไม่กระดิกขึ้นมาเลยได้จนตลอดชาติหนึ่ง นี่ก็คือกิเลสไม่มี ของสายนี้กลับตาจะเป็นอย่างนี้ แต่กิเลสยังไม่ตาย ฤๅษีนี้ทำอย่างนี้มีอย่างนี้ ไม่ได้ปฏิบัติ “มรรคองค์ ๘” เป็นสำคัญครบ ๆ ก็คือไม่ได้ปฏิบัติ “โพธิปักขิยธรรม ๓๗” อย่างสัมมาทฎฐิ แต่ปฏิบัติแบบฤๅษี หรือแบบลัทธิอื่น ๆ หลากหลาย ซึ่งเขาก็ทำให้ *กิเลสไม่เกิดมา*

กวน โดยใช้วิธีสะกดจิตกันเป็นสำคัญ ด้วยวิธี “นั่งสมาธิ” แต่ไม่สามารถ
รู้จักผู้แท้จริงจริงตัวกิเลส จึงกำจัดมันจนตายไม่พินได้จริงเหมือนแบบพุทธ

ศาสนาในกาลยุคที่พระพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่นั้น เป็นศาสนาฤๅษี
หรือศาสนาเทวนิยมทั้งนั้น ศาสนาพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นมาท่ามกลางศาสนา
แบบฤๅษีหรือเทวนิยม และส่วนมากจะเป็นศาสนาอยู่ป่ากันทั้งนั้น เป็นสามัญ
คนส่วนมากจึงมีค่านิยมกันว่า *อยู่ป่านี้แหละคือการปฏิบัติธรรม ออกป่า
ออกไปคนเดียวปฏิบัติ เป็นเรื่องสามัญ*

ศาสนาฤๅษีเขาเข้าใจกันง่าย ๆ ตื้น ๆ เช่นเรียกว่า “หลุดพ้น” ก็คือ จะ
ต้องขาดออกไปจากหมู่มาก แต่ความจริงแล้วมนุษย์นี่ก็คือสัตว์โขลง จะต้อง
อยู่เป็นหมู่มาก พระพุทธเจ้าตรัสว่า *มิตรดี สหายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดี เป็น
ทั้งหมด ทั้งสิ้นของศาสนาหรือของพรหมจรรย์* พรหมจรรย์ ก็คือ ศาสนา
ก็ได้ พรหมจรรย์แปลว่า ผู้จบอยู่ก็ได้ ผู้บรรลุอยู่ก็ได้ เพราะฉะนั้นผู้บรรลุ
อยู่ ก็คือผู้มี*มิตรดี สหายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดี* ผู้ที่จบพรหมจรรย์แล้ว
ก็คือ ผู้มีหมดทุกอย่าง มีเพื่อนมีฝูง มีคณะ มีจารีต มีประเพณี มีวัฒนธรรม
มีอาชีพ มีสัมมาอาชีวะ สัมมากัมมันตะ สัมมาวาจา สัมมาสังกัปปะ มีครบ
แต่จิตสะอาดแล้ว จิตอยู่เหนือแล้ว มีปัญญา มีภูมิรู้ดี

๒. ทางพืด

๑ ทำไมพระพุทธเจ้าทรงอยู่ป่าถึง ๖ ปี

พระพุทธเจ้าท่านหลงผิดไปอยู่ป่าตั้ง ๖ ปี เพราะยุคนั้นมันเป็นอย่างนั้น ซึ่งเปรียบเสมือนลิงลมอมข้าวพอง คือเมาไปตามโลกเขาพาเป็น เขาครอบงำ ก็เป็นไปอย่างนั้น ถ้าบอกว่า ออกไปปฏิบัติ บอกว่าเนกขัมมะ เนกขัมมะ แปลว่า ออก ออกไปอยู่ป่าเลย ท่านก็ไปปฏิบัติอยู่ที่ป่าถึง ๖ ปี ไปปฏิบัติตามฤๅษี สมัยนั้นเขาพากันปฏิบัติอย่างนั้น ที่เขาแนะนำกัน มีครูบาอาจารย์แนะนำกันตามกระแสของสังคมขณะนั้น เขาจะลือว่าอย่างไร เขาจะว่าปฏิบัติดียังไง จะมีอะไร ท่านก็ไปดู ไปทดสอบตามเขาหมด อะไรที่เขาว่าหนักขนาดไหน เขาปฏิบัติอะไรหนัก ท่านเอาหนักกว่าเขา ท่านปฏิบัติอุกฤษฏ์กว่าเขาหมด ทดสอบแล้วทดสอบอีก ทำอยู่นาน ๖ ปี ตามที่รู้จักกัน

สุดท้ายจริง ๆ ท่านก็มานั่งสมาธิในคืน ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ อยู่ที่ใต้ต้นโพธิ์ ท่านนั่งระลึกรู้ได้ที่ต้นโพธิ์ตรวจตราทบทวน ใช้บุพเพนิวาสานุสติญาณ ใช้เทววิชชาระลึกรู้ย้อนดู ในชาติต่างๆที่ท่านได้ผ่านได้พบมา แสนชาติ หลายแสนชาติ สังวัฏฏกัปปี วิวัฏฏกัปปี ทั้งสังวัฏฏวิวัฏฏกัปปี ตามความเป็นจริงที่มี ท่านก็รู้แจ้งเห็นจริงถึงสัมภาระวิบากของพระองค์ทุกอย่าง จนกระทั่งท่านก็ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณ ณ ที่นั้น เป็นขั้นสุดท้าย

การอยู่ป่าทั้ง ๖ ปีนั้นพระพุทธเจ้าตรัสไว้ชัดเจนในพระไตรปิฎกเล่ม ๓๒

ข้อ ๓๕๒ว่า ตลอด ๖ ปีที่อยู่ป่าล้วนเป็น “ทางคิด” แท้ๆ ท่าน “ไม่ได้บรรลุโพธิญาณด้วยหนทางนี้” แต่ชาวพุทธหรือผู้รู้ทั้งหลายกลับเข้าใจว่า ๖ ปีในป่านั้นแหละคือ แบบอย่างแห่งการปฏิบัติอันเลิศแล้วของพระพุทธเจ้า เพราะได้บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณจากการปฏิบัติอยู่ในป่านั้น ซึ่งเป็นการหลงผิดกันมาตลอด อ่านคำตรัสของพระพุทธองค์ดูก็ได้ พระองค์ทรงเล่าถึงบุรพกรรมของพระองค์ ที่พระองค์ได้ทำมาแต่ปางก่อนๆ ทรงเล่าถึงชาติต่างๆ หลายต่อหลายชาติ ว่าทำอย่างนี้แล้วจึงได้รับผลวิบากอย่างนั้นอย่างนี้

และที่สุดพระองค์ก็เล่าถึงบุรพกรรมของพระองค์ในชาติหนึ่งที่เกิดเป็น “โศติปาละ” ในชาตินั้นท่านได้กล่าวจาบจ้วงพระพุทธเจ้าที่มีพระนามว่า กัสสปะ ก็เลยเป็นบาปอกุศลวิบาก ทำให้พระองค์ต้องมาปฏิบัติผิดๆ รับทุกข์ ทรมานอยู่ในป่าถึง ๖ ปีนี้เอง คำตรัสนี้พระพุทธองค์ตรัสชัดๆ ยืนยันว่า ท่านไม่ได้มรรคผลจากการอยู่ป่า แต่ที่ต้องไปอยู่ป่าเพราะอกุศลวิบากนั้นต่างหากมาทางนี้ มาตักเตือน อ่านดูสำนวนที่มีในพระไตรปิฎกดูก็ได้

“เราชื่อว่าโศติปาละ ได้กล่าวกะพระสุคตเจ้าพระนามว่ากัสสปะ ในกาลนั้นว่า จักมีโพธิมณฑลแต่ที่ไหน โพธิญาณท่านได้ยากอย่างยิ่ง ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น เราได้ประพฤติกกรรมที่ทำได้ยากมาก (ทุกกรกิริยา เป็นต้น) ที่ตำบลอรุเวลาเสนาณิคมตลอด ๖ ปี แต่นั้น จึงได้บรรลุโพธิญาณ แต่เราก็มิได้บรรลุโพธิญาณอันสูงสุดด้วยหนทางนี้ เราอันบุรพกรรมตักเตือนแล้ว จึงแสวงหาโพธิญาณโดยทางที่คิด”

จากคำตรัสนี้เอง ย่อมเป็นการใจแจ้งให้รู้แน่สำคัญอย่างหนึ่งของวิถีแห่งพุทธ พระพุทธเจ้าทรงมีบุพเพนิวาสานุสติญาณอันเยี่ยมยอด จึงทรงรำลึกถึงบุรพกรรมของพระองค์ได้เป็นอันมาก เมื่อพระองค์ทรงนำมาเล่าให้ฟัง เราก็ได้เข้าใจกรรมและวิบากกรรม และพลอยได้เข้าใจนัยแฝงและนัยสำคัญของอะไรต่ออะไรได้อีกมากมาย

เพราะพระองค์ทรงนั่งรำลึกกบพเหนิวาสนาสติญาณใต้ต้นโพธิ์วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ นั้นแล พระองค์ก็จึงแจ้งชัดว่า มรรคองค์ ๘ ปฏิบัติอย่างไร มีอะไรต่ออะไร ซึ่งการระลึกชาตินั้นตามสังจะก็คือ การรำลึกถึงสิ่งเก่าที่เจ้าตัวเคยผ่านเคยเป็นเคยมีเคยบรรลุ ไม่ใช่การบรรลุธรรมใหม่ที่ท่านได้จากการปฏิบัติใน ๖ ปีนั้นเลยแต่เป็นสมบัติเป็นบารมีที่พระองค์มีพร้อมพร้อมมาแล้วอย่างสมบูรณ์ ท่านรู้แล้วว่า ท่านบรรลุอะไรมาบ้างแล้ว อรหันต์เป็นอย่างไร ท่านก็บรรลุอรหันต์มาไม่รู้กี่ครั้ง กี่ขั้นๆ ตั้งแต่อรหันต์ในโสดาบัน อรหันต์ในสภิกาคามี อรหันต์ในอนาคามี แล้วก็อรหันต์ในอรหันต์ เรื่อยๆ ขึ้นไป เป็นอรหันต์ในโพธิสัตว์ อนุโพธิสัตว์ อนิยตโพธิสัตว์ นียตโพธิสัตว์ มหาโพธิสัตว์ สูงจากอรหันต์สามัญขึ้นไปเรื่อยๆ จนกว่าจะถึงวาระ จึงจะเป็นอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านก็ทบทวนดูวาระจริง ๆ ว่า มันสมควรแล้วหรือยัง ที่จะเป็นจุดสุดท้าย ถึงคิวแท้ที่ควรจะต้องเป็นพระพุทธเจ้า หรือยังนั่นเอง ท่านก็ตรวจโลก ตรวจตนเองตามญาณที่ท่านมี ท่านตรวจทุกอย่าง จนพบ ความจริงทุกอย่างว่า ท่านเป็นใคร ท่านจะต้องทำอะไร วาระนี้เป็นอย่างไร ถึงวาระที่ท่านจะต้องมารับหน้าที่ เห็นโลกแล้วว่าเป็นอย่างนี้ จะต้องสร้าง ศาสนาพุทธขึ้นมา เพราะโลกตอนนั้นไม่มีแล้วศาสนาพุทธ ท่านเป็นพระพุทธเจ้าที่แท้จริง ท่านก็จะต้องสร้างศาสนาพุทธ ท่านถึงได้สร้าง ท่านถึงได้รู้แจ้ง ยาม ๑ ยาม ๒ ยาม ๓ ท่านก็ตรัสรู้ด้วยพระสัพพัญญุตญาณของพระองค์ และทรงปฏิญาณตนว่า เราถึงวาระจะต้องเป็นอย่างนี้ เราต้องเป็นอย่างนี้

ที่จริงนะ ท่านจบกิจแห่งอรหันต์มาตั้งไม่รู้กี่กิจ จบกิจมาตั้งแต่เป็นอรหันต์ คือ สงบตนได้แล้ว เป็นไปไม่กำมือเดี๋ยว แล้วท่านก็มาเรียนรู้ไปไม้่ออีกทั้งป่า มาเรียนรู้โลกอื่น ๆ อันตนยังไม่ได้เกี่ยวข้องกับพองพาน มาเรียนรู้โลกวิทูให้รอบถ้วน ต้องมาพบมาผ่านอะไรต่าง ๆ นานา ตามหน้าที่ตามสายแห่งความเป็นโพธิสัตว์เพื่อสู่ความเป็นพระพุทธเจ้า เมื่อมาถึง

วาระที่แท้จริง ท่านก็รับตำแหน่ง เพราะทุกอย่างครบหมดแล้ว ท่านเป็นแล้ว มีความรู้ความสามารถ มีคุณลักษณะหรือคุณธรรม คุณภาพที่จะเป็นพระพุทธเจ้า ท่านมีครบมาก่อนแล้ว ไม่ใช่มาสั่งสมบารมีเอาในเวลาแค่ ๖ ปี ตามที่คนส่วนใหญ่เข้าใจผิดว่า เจ้าชายสิทธัตถะทรงบำเพ็ญ ๖ ปี ก็ได้เป็นพระพุทธเจ้า ถ้า मैं บำเพ็ญ ๖ ปี แค่นั้นก็ได้เป็นพระพุทธเจ้า โอ..ใคร ๆ ก็ไม่ต้องทำงานอื่นใดแล้ว ไม่ต้องไปมัวบำเพ็ญเอาอะไรอื่นอีกแล้ว ถ้าแค่ ๖ ปีนี้ สามารถบำเพ็ญเป็นพระพุทธเจ้าได้ ทุกคนก็ต้องมาบำเพ็ญเอา แน่ ๆ บำเพ็ญเข้าถึงความเป็นพระพุทธเจ้าได้โดยใช้เวลาเพียง ๖ ปี ก็สามารถ ได้เป็นถึงพระพุทธเจ้าปานฉะนี้ รับรองเลย อาตมาว่าคนยอมบำเพ็ญกัน เลือดไหลหยดตึง ๆ ๆ ก็เอา ปฏิบัติกันขนาดไหนก็เอา แค่ ๖ ปีนี้ละ ถ้ามีหลักสูตรเร่งรัดได้เหมือนนักการเมือง ใครจะไม่เอา ๖ ปีได้เป็นพระพุทธเจ้า แต่จริง ๆ แล้วมันไม่ใช่ คนเราจะมานั่งบำเพ็ญเอาแค่ ๖ ปีแล้วได้เป็นพระพุทธเจ้า นี้ เป็นไปไม่ได้ มันต้องบำเพ็ญมานานนับชาติไม่ถ้วน ต้องเจอพระพุทธเจ้า มาเป็นแสน ๆ องค์ กว่าจะมีพระพุทธเจ้ามาเกิดได้แต่ละองค์นี้ ก็ไม่ใช่ใช้เวลา แค่พันปี ๕ พันปี ไม่ใช่เลย เป็นหมื่นเป็นแสนปี เป็นล้านปี กว่าพระพุทธเจ้า จะเกิดแต่ละองค์ แล้วคิดดูซิ พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ต้องพบพระพุทธเจ้า มาเป็นแสน ๆ องค์ทั้งนั้น กว่า จะบำเพ็ญได้เป็นพระพุทธเจ้า แล้วมันกี่ล้านปี จะกี่ล้าน ๆ ปี

เพราะฉะนั้นการบำเพ็ญเป็นพระพุทธเจ้านั้น เกินที่จะกล่าวด้วยภาษา เกินที่จะพูดอย่างคนพูด สิ่งนี้จึงเข้าใจถูกต้องได้ยากมาก การเข้าใจว่า คนธรรมดาสามารถบำเพ็ญเป็นพระพุทธเจ้าได้ภายใน ๖ ปีนั้น เป็นความเข้าใจที่ตื่นเงินเกินไป ในชาติที่ท่านจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้านั้น โดยสัจจะแล้ว ท่านมีบารมี อุบารมี ปรมัตถบารมี มหาบารมีมาพร้อมแล้ว ในคุณธรรมระดับที่เป็นพระทศพลญาณ พระเวสัชชญาณ พระสัพพัญญุตญาณ ท่านต้องสั่งสมมาเกินกว่าสามัญชนทั้งหลายจะพึงได้พึงเป็น ท่านสั่งสมมา

ไม่รู้จักชาติแล้ว พุทธวิสัยเหล่านี้เกินกว่าจะกล่าว เพราะเป็นอนิจนัตถ

ไม่ต้องพูดถึงขนาดพระพุทธเจ้า มาเป็นตัวอย่างหรือ เพื่อให้เข้าใจชัดเจนกว่าความเป็นตัวอย่าง อาตมาก็สังฆมาหลายชาติมากมายเหมือนกัน มาสอนคุณนี้อาตมาไม่ได้เรียนพุทธศาสนาเลยในชาตินี้ ว่ากันที่จริง ไม่ต้องไป ๖ ปีหรือ ๖ ปีที่ไหนละ อาตมาเดินออกมาจากจอโทรทัศน์ แล้วก็มาสอนพวกคุณเลยละ อาตมานี้เดินออกจากจอแก้ว ไม่ได้ออกจากป่า ออกจากเขา จากถ้ำไปฝึกปฏิบัติที่ไหนเลย ปฏิบัติท่ามกลางดงมาษาแท้ๆ ที่ปฏิบัติอยู่ขณะนั้นก็อยู่กับจอโทรทัศน์ ต้องมาทำงานซ้อกๆ งานโทรทัศน์ ยิ่งจะตาย ไม่ใช่งานเดียวด้วย อาตมาทำงานหลายอย่าง ต้องรับผิดชอบงานมากมาย บำเพ็ญอยู่ในลักษณะนี้แหละ มีการคลุกคลีเกี่ยวข้องกับสัมผัส สัมพันธ์กับโลกียะทุกอย่าง ออกจะจัดจ้านด้วยซ้ำ เพราะที่อาตมาอยู่นั้นนะ คือ ดงแห่งยอดโลกีย์ เขาเรียกดงแห่งเมืองมาษา สุดยอดมาษานะ พวกกระดูกกระดูกทั้งหลายแหล่อยู่ในนั้นทั้งหมด ไซ้ใหม่ นำแพขนโลกีย์ ก็พวกเขานั้นแหละจัดจ้านที่สุดแล้ว อาตมาก็อยู่ท่ามกลางตรงนั้นแหละ ปฏิบัติธรรมไปด้วย ถ้าจะว่าแล้ว ก็เหมือนอยู่ท่ามกลางเตาร้อน ท่ามกลางเตาหลอมเหล็ก อยู่ตรงนั้นแหละ อาตมาก็ปฏิบัติอยู่ที่นั่น มีสัมผัสชัดเจน รู้ทุกอย่าง ไม่ได้ออกไปสัมผัสในป่า หรือหนีไปอยู่ปลีกเดียว ไม่มี ไม่เคยบอกว่าขอแวะไปบำเพ็ญในป่าเสียก่อน ตอนที่ออกไปป่าในระยะแรกนั้น นั้นมันก็เป็นอารมณ์แบบลิงลมอมข้าวพองอีกแหละเขาบอกว่าจะปฏิบัติธรรม ต้องออกป่า ตอนนั้นยังไม่ชัดเจน ทำตามเขา ก็เลยหนีไปอยู่ป่าแสมในวัด อโศการาม ความจริงก็รู้ก่อนนั้นแล้ว แต่มันก็ยังเป็นชั้นๆนะ จึงไปรู้ตัว ขณะที่อยู่ในป่าแสมอีกทีว่า เราคิดผิดแล้วนี่ที่ออกมาอยู่ป่าแสม อาตมาถึงได้กลับออกมาหาผู้คน แล้วก็มาทำงานนี้ตามแบบพุทธ ที่อาตมาต้องพูดเรื่องนี้ขึ้นมา ก็เพื่อให้ครบให้เข้าใจให้ลึก เพราะเป็นตัวอย่งที่เห็นได้ชัด

ศาสนาพุทธไม่ใช่ศาสนาปลีกเดียว ไม่ใช่ศาสนาแบบฤๅษี ที่ทำนว่า

อย่าคลุกคลีนั่น ต้องมาดูหลักเกณฑ์ที่พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้ก่อน คนเป็นสัตว์โง่งง เป็นสัตว์ที่อยู่ด้วยกัน ที่ต้องคลุกคลีกัน คำว่า ไม่คลุกคลีคือ *ไม่คลุกคลีกับหมูคนพาล จงคบคั่นคลุกคลีกับบัณฑิตให้มาก* ๗ต่างหาก หลักเกณฑ์ว่า ให้ห่าง อย่าคลุกคลี ก็ต้องศึกษาให้เป็นวิเศษชาติ ซึ่งศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งสังคม เป็นศาสนาแห่งสังฆธรรมในความเป็นจริงของมนุษย์ เมื่อมนุษย์ไม่ใช่สัตว์ปละเดียวแต่เป็นสัตว์สัมพันธ์กันคลุกคลีกัน มีประโยชน์แก่กันและกัน จึงต้องอยู่คลุกคลีกันทั้งต้นและที่ สุด

เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่คลุกคลี โดยสังจะแล้วผิดหรือถูก ผิดใช่ไหม พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ต้องคบคั่นต้องคลุกคลีกับผู้ที่ควรคลุกคลี อย่าคลุกคลี กับคนพาล ต้องคลุกคลีคบคั่นกับบัณฑิต *มิตรดี สหายดี สังคมดี สิ่งแวดล้อมดี เป็นทั้งหมดทั้งสิ้นของพรหมจรรย์* ก็ต้องอยู่กับมิตรดี สหายดี สิ่งแวดล้อมดี คลุกคลีกับหมูที่ไม่ใช่พาลแน่นอน

สังคมของอโศกนี้ พาลอยู่ด้วยไม่ได้ โดนคัดออกไปตามธรรมชาติ เลือกรสรัค้อออกตามจารีตประเพณีวัฒนธรรม ตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม เพราะฉะนั้นเราจะไม่คลุกคลีกับคนพาล ถ้าคุณไปอยู่ท่ามกลางหมู่มุมของชาวโลกีย์ คุณต้องมีอินทรีย์พละสูง คุณถึงจะอยู่ได้ คุณถึงจะบำเพ็ญได้ จะเป็นฆราวาส ก็ตาม สมณะก็ตาม ยิ่งเป็นสมณะ จะไปอยู่ในที่อโคจร อย่างนั้นผิด ไปอยู่คลุกคลีกับสังคมโลกีย์เต็มเหนียวเลย ยิ่งผิด ต้องอยู่กับหมู่มิตรดี สหายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดี ผู้ที่มีศีลในสังคมพุทธของเรา โดยเฉพาะที่ในชุมชนอโศกเราเนี่ย เข้ามาในนี้ ต้องมีศีลอย่างน้อย ๕ ยิ่งเข้ามาในวัด ต้องถือศีล ๘ ด้วยซ้ำ เรากำหนดอย่างนั้น คุณจะต้องถือศีล ๕ ข้างนอกก็ว่าไป แต่เข้ามาในวัดต้องถือศีล ๘ ต้องสังวร พุทธิกรรมอยู่ในกรอบของศีล อย่างนี้เป็นต้น

เราไม่คลุกคลีกับพาล ไม่คลุกคลีกับโลกีย์ที่จัดจ้าน ไม่คลุกคลีกับกลุ่มคนที่มีเปอร์เซ็นต์ของโลกีย์หยาบมาก จะคลุกคลีกับกลุ่มคนที่มีโลกุตระ

อยู่กันอย่างนี้เป็นสามัญ เห็นไหมว่าเข้าใจยาก ศาสนาพุทธนี้เข้าใจไม่ถนัด เราต้องอย่าสุดโต่ง อย่าดิ่งเดี่ยว แต่ห้ามไม่ได้ที่มันมีมนุษย์จริตเดี่ยว จริตปลีก เป็นฤๅษีเก่าเหมือนพระมหากัสสปะ จริตของท่านเป็นอย่างนั้น ไม่รู้ก็ชาติ ๆ ที่ท่านสั่งสมมา ต้องเป็นอย่างนั้นเลย แต่ถึงอย่างนั้น ท่านก็รู้ ท่านเป็นพระอาริยะ เป็นพระอรหันต์ ท่านก็มีหมู่ของท่าน เป็นหมู่ขนาดเหมาะสมของท่าน ท่านก็คลุกคลีด้วย ท่านไม่ได้อยู่เดี่ยวหรือออกไปไหนก็เป็นคณะ คณะของพระมหากัสสปะนี้เป็นกระบวนเลย เป็นพรวนเลย แต่ท่านไม่ค่อยเข้าเมือง ก็มีท่านเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้นเองในศาสนาพุทธหนึ่งในความหลากหลายของพุทธ

พระพุทธเจ้าออกไปอยู่ป่า ๖ ปี เมื่อตรัสรู้แล้วว่าศาสนาพุทธเป็นอย่างไร ท่านก็เลยคิดว่าต้องไปโปรดเสียก่อน ทำงานก่อน ตอนแรก ท่านก็อยู่ที่ป่า ยังไม่ได้ออกจากป่า ท่านก็ตรวจดูว่าจะไปโปรดใครได้บ้าง ไกล ๆ นี้ ท่านก็ตรวจหาผู้มีอุปนิสัยที่จะพอสอนได้ ท่านก็ระลึกถึงอาฬารดาบส อุทกดาบส แต่ทั้งสองท่านก็ตายไปก่อนแล้ว ฉิบหายแล้ว ท่านตรัสไว้ ฉิบหายแล้ว เพราะว่าตายลงในภพภูมิอย่างพวกฤๅษีนี้ นานมากกว่าจะได้เกิดใหม่ แม้ท่านดาบสจะมีบุญบารมีที่พอจะสอนได้ก็ตาม แต่วิบากที่ตนเองทำก็ต้องรับ บำเพ็ญแบบฤๅษีก็ได้วิบากแบบฤๅษี มีบุญบารมีแบบฤๅษี แม้จะมีอุปนิสัย มีบุญบารมีพอจะสอนได้ มีพื้นฐาน แต่ตายแบบนี้ ตายแบบหลงทิศ ก็จะต้องไปหมุนอยู่ในวัฏสงสารตามที่ตนบำเพ็ญ อิกนานแสนนาน

พวกเราก็ต้องระวังเราจะหลงทิศตายไป อย่าหลงทิศ สมณะบางองค์ ขอบเดือนไว้ จะตายแบบหลงผิด หลงทิศแล้วจะนานเลยนะ อาตมาพูดให้ฟังแล้วว่า นรกนั้นนาน ถ้าสวรรค์จะสั้น นรกมีมากชนิด เช่น นรกปฬาสะ คือ นรกติดสนุกรื่นเริง ยังมีเลย อย่างฤๅษีอาฬารดาบส อุทกดาบส นี่ก็เป็น นรกชนิดหนึ่ง นานจนพระพุทธเจ้าท่านแปลงอุทานว่า ฉิบหายแล้วหนอ ไม่รู้จะทำยังไง ช่วยไม่ได้ เพราะว่าจะต้องจมอยู่ที่นั่นอีกนานเลย ยิ่งไปสะกด

จิตเป็นอรุณมาน ตกภพนานอกิมหานานเลย กว่าจะฟื้นขึ้นมาให้ช่วย พระพุทธเจ้าอุบัติอีกตั้งไม่รู้กี่องค์แล้ว ก็ต้องผ่านไป ช่วยไม่ได้ เขายังไม่มีทางที่จะตื่นขึ้นมารับรู้ แบบนี้แยเลยนะ มันก็เป็นเรื่องที่น่าสงสาร น่าสังเวช ในฐานะที่คิดว่าพระพุทธองค์เคยไปทดสอบ ไปเรียนรู้มาก่อน ไปเรียนรู้ก็ได้รู้มานี่แหละ รูปมาน อรูปมาน อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ แบบฤทธิเหล่านี้มันเอง ซึ่งท่านก็ทำได้ไม่ยากนัก ก็ท่านเป็นพระพุทธเจ้านี่นะ เรียนรู้อะไรก็รวดเร็วง่ายดายอยู่แล้ว จะไปยากอะไรหนักหนา พอท่านได้แล้วเสร็จ ท่านก็รู้ว่ามันไม่ใช่ทางที่ถูกต้อง

ตามบารมีภูมิเล็ก ๆ ท่านก็ต้องรู้แล้ว ท่านจึงออกไปบำเพ็ญอะไรต่าง ๆ นานา แปลก ๆ ตามสัมภาระวิบากแห่งพุทธวิสัย จนกระทั่งครบ ๖ ปี ท่านตรัสรู้แล้วเสร็จ ท่านก็เลยคิดถึงอาหารดาบส-อุทกดาบส แต่เมื่อตายไปแล้ว สอนไม่ได้ ท่านก็ระลึกถึงปัญจวัคคีย์ ซึ่งก็ยังอยู่ในป่าอีกนั่นแหละ ก็เลยไปสอนปัญจวัคคีย์เสียก่อน เป็นการทดสอบสิ่งที่ได้ตรัสรู้มา เพราะพิจารณาแล้วว่า ปัญจวัคคีย์มีอุปนิสัยที่พอจะสอนได้ ก็ไปสอน สอนไม่นานนักก็ได้พระอรหันต์ ๕ รูป แล้วก็ได้พบหนุ่มไฮโซ รู้จักไหม หนุ่มไฮโซชื่อ ยสะ ตามประวัติมาพบยสมานพ ซึ่งกำลังบ่นอุ้อ้อ ๆ โอ..วุ่นหนอ วุ่นหนอ วุ่นวายหนอ ทั้งที่เกิดในตระกูลมั่งคั่งร่ำรวย มีบ้าน ๓ ฤดู ใต้รองเท้าทองคำโน่นแน่ะ แฟชั่นหรือเทรนด์ของเศรษฐีสมัยนั้นเขานิยมกัน

พอพบยสมานพ ยสะบ่นอุ้อ้อ ๆ ว่า วุ่นวายหนอ ๆ พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า ที่นี้ไม่วุ่นนะ ที่นี้สงบ มานี่สิ หนุ่มยสะก็ถอดรองเท้าทองเข้าไปคารวะ ฟังธรรมหนึ่งกัณฑ์ ก็เป็นพระโสดาบัน พ่อยสะมาตามหา พบพระพุทธเจ้าเข้าอีก พระพุทธเจ้าเทศน์ให้พ่อฟังอีกกัณฑ์ ยสะฟังด้วย ก็เลยบรรลุเป็นพระอรหันต์เลย เพียงฟังเทศน์ ๒ กัณฑ์ แหม! พวกเรานี้ อาตมาเอาธรรมะของพระพุทธเจ้ามาเทศน์ให้ฟังไม่รู้กี่กัณฑ์แล้วนะ เป็นพัน ๆ กัณฑ์แล้ว ขยายรายละเอียดมากมาย วิเคราะห์แล้ววิเคราะห์อีก ทั้งจ้ำจี้จ้ำไช

ก็ยังไม่ได้เป็นอรหันต์กันสักที ส่วนพระยสะนี่ พระพุทธเจ้าท่านเทศน์แต่ หัวข้อหลักๆ ใหญ่ๆ ด้วยซ้ำ ซึ่งเหมาะกับพวกที่เขาเป็นอุกขตัตถุญญ พังเทศน์ ๒ กัณฑ์ก็เป็นพระอรหันต์ พวกที่เปรียบเหมือนบัวจะบานแล้ว ต่างกันกับพวกเรา บารมีมีจริงอย่างนี้ ต่างกันอย่างนี้

ยสมณพม็เพื่อนซึ่งอยู่ตั้ง ๕๔ คน แต่ตอนนั้นเกิดวุ่นในตัวเอง ที่จริงมันถึงเวลา เป็นบารมีของยสมณพม็ถึงเวลาจะต้องมาได้มาเป็น ตามบุญบารมี พระยสะได้บำเพ็ญสั่งสมบุญมาจึงง่ายอย่างนั้น เราอย่าไป ริษยา ถ้าอยากง่าย ได้เร็ว ต้องทำเอา ฝึกฝนเอา สะสมบุญบารมีเอา ถึงจะได้ อย่างนั้นๆ อยู่ดี ๆ ปลูก ๆ เคา ๆ ดัน ๆ ได้มาง่าย ๆ เหมือนผู้มีบารมี ไม่ได้หรือก มันจะต้องมีสิ่งที่เป็นจริง สั่งสมมีความสมบูรณ์ การบรรลुरुธรรม ไม่ใช่เพียงเปลือก เพียงปลอม แต่ต้องมีเนื้อธรรมที่ครบสมบูรณ์ และไม่มี ทางลัด ลัดที่สุดคือ ทางที่ตรงที่สุดเท่านั้น ซึ่งต้องครบถ้วนทุกจุดทุกหน่วย ของเส้นทาง

อยู่ป่าเป็นทางเสื่อมอย่างไร

พระยสะเป็นอรหันต์แล้วก็คิดถึงเพื่อนซึ่ง ก็บุญบารมีของเพื่อนซึ่ง ทั้งนั้นแหละ บุญบารมีที่เขาจะต้องเป็นอย่างนั้น ก็ไปเรียกเพื่อนรักทั้งหลาย บรรดาจอมซึ่งทั้งหลายอีก ๕๔ คนมาเฝ้าพระพุทธเจ้า ไม่ช้าไม่นานนักก็ เป็นอรหันต์หมดทั้ง ๕๔ รวมแล้วกับปัญจวัคคีย์ ซึ่งเป็นพระป่า ก็ทรงพา ออกมาจากป่าด้วย ก็เป็น ๖๐ รูป มีพระอรหันต์ ๖๐ รูปขึ้นมา พระพุทธเจ้า ท่านก็ตรัสกับพระอรหันต์ ๖๐ รูปแรกนี้ ให้ไปเผยแผร์ ไปสอน โดยให้เข้าไป ในนิคมทั้ง ๖๐ รูป พระองค์เองก็เสด็จไปอุรุเวลาเสนานิคม นิคมนี้คือเมือง ไม่ใช่บอกว่า เราจะออกไปโปรดคนในป่า กลับเข้าป่าเก่า คือป่าที่เพิ่งออกมา ไม่ใช่ *ไม่ได้เข้าป่า* เห็นไหมว่า แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ออกจากป่า เข้าเมือง

นี่ก็เป็นหลักฐานสำคัญ ที่เราต้องศึกษาให้เห็นความจริงดี ๆ ว่า ศาสนาพุทธ ไม่ใช่ศาสนาแห่งการอยู่ป่า หรือแม้แต่แง่ที่อาตมาเคยหยิบมาให้พวกเราฟัง จากพระไตรปิฎกที่ท่านตรัสไว้ ก็มีทั้งเรื่องราว ทั้งภาษาธรรมะต่าง ๆ นานา อาตมาอ่านแล้ว เห็นลายแทง เห็นหลักฐาน เห็นเป็นข้อสังเกตต่างๆ ที่ยืนยันชัดเจนก็นำมาเล่าสู่กันฟัง

อ้อ! มีหลักฐานอีกอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสเอาไว้ ตั้งแต่เริ่ม เป็นพระพุทธเจ้าใหม่ๆ เลยนะ ในพระไตรปิฎกเล่ม ๘ ข้อ ๑๖๓-๑๖๗

“คูรอมัพัญญะ วิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้ แล มีทางเสื่อม อยู่ ๔ ประการ ๔ ประการเป็นไหน?

๑. คูรอมัพัญญะ สมณพราหมณ์บางคนในโลกนี้ เมื่อไม่บรรลุ วิชาสมบัติ และจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้ หาบบริหารดาบส เข้าไปสู่ราวป่า ด้วยตั้งใจว่า จักบริโภคผลไม้ที่หล่น สมณพราหมณ์นั้น ต้องเป็นคนบำเรอท่านที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะโดยแท้ นี่เป็น ทางเสื่อมข้อที่หนึ่ง

๒. คูรอมัพัญญะ อีกข้อหนึ่ง สมณพราหมณ์บางคนในโลกนี้ เมื่อไม่บรรลุวิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้ ไม่สามารถจะหาผลไม้ที่หล่นบริโภคได้ ถือเสียมและตะกร้าเข้าไปสู่ราวป่า ด้วยตั้งใจว่า จักบริโภคเหง้าไม้รากไม้และผลไม้ สมณพราหมณ์นั้นต้องเป็นคนบำเรอ ท่านที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะโดยแท้ นี่เป็น ทางเสื่อมข้อที่สอง

๓. คูรอมัพัญญะ อีกข้อหนึ่ง สมณพราหมณ์บางคนในโลกนี้ เมื่อไม่บรรลุวิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยม ไม่สามารถที่จะหาผลไม้ที่หล่นบริโภคได้ และไม่สามารถจะหาเหง้าไม้รากไม้และผลไม้บริโภคได้ จึงสร้างเรือนไฟไว้ใกล้บ้านหรือนิคมแล้ว บำเรอไฟอยู่ สมณพราหมณ์นั้นต้องเป็นคนบำเรอท่านที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะโดยแท้ นี่เป็น ทางเสื่อมข้อที่สาม

๔. ดูกรอัมพัญญู อีกข้อหนึ่ง สมณพราหมณ์บางคนในโลกนี้ เมื่อไม่บรรลุวิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยม ไม่สามารถจะหาผลไม้มันที่หล่นบริโภคนได้ไม่สามารถจะหาเหง้าไม้รากไม้และผลไม้มันบริโภคนได้ และไม่สามารถจะบำเรอไฟได้ จึงสร้างเรือนมีประตูสี่ด้านไว้ที่หนทางใหญ่สี่แพร่ง แล้วสำนักอยู่ด้วยตั้งใจว่าผู้ใดที่มาจากทิศทั้ง ๔ นี้ จะเป็นสมณะหรือพราหมณ์ก็ตาม เราจักบูชาท่านผู้นั้นตามสติกำลัง สมณพราหมณ์นั้นต้องเป็นคนบำเรอท่านที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะโดยแท้ นี่เป็นทางเสื่อมข้อที่สี่

ดูกรอัมพัญญู ทางเสื่อมแห่งวิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้ มีอยู่ ๔ ประการดังนี้

ดูกรอัมพัญญู เธอจะสำคัญความข้อนี้นี้เป็นไฉน เธอกับอาจารย์ย่อมปรากฏในวิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้บ้างหรือไม่ ข้อนี้นี้ไม่มีเลย พระโคตมผู้เจริญ ข้าพเจ้ากับอาจารย์เป็นอะไร วิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมเป็นอะไร ข้าพเจ้ากับอาจารย์ห่างไกลจากวิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้

ดูกรอัมพัญญู เธอจะสำคัญความข้อนี้นี้เป็นไฉน เธอกับอาจารย์ เมื่อไม่บรรลุวิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้แหละ หาบบริวารดาบสเข้าไปสู่ร่าวป่าด้วยตั้งใจว่า จักบริโภคผลไม้มันที่หล่นบ้างหรือไม่

ข้อนี้นี้ไม่มีเลย พระโคตมผู้เจริญ...”

และพระพุทธเจ้าก็ตรัสถามอัมพัญญู ไปอีกครบทั้ง ๓ ข้อ อัมพัญญูก็ทูลตอบว่า เขากับอาจารย์เป็นไม่ได้แม้แค่“ทางเสื่อม” ทั้ง ๔ ข้อนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสสรุปว่า

“ดูกรอัมพัญญู เธอกับอาจารย์เสื่อมจากวิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้ด้วย และคลาดจาก‘ทางเสื่อม’ของวิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยม ๔ ประการนี้ด้วย

คุณอัมพัฏฐะ ก็พราหมณ์ไปกขรชาติอาจารย์ของเธอได้พูด (หมิ่นหยามคุณพระพุทธเจ้า)ว่า สมณะโล้นบางเหล่าเป็นเชื้อสายคฤหบดี กัณฑ์โคตร เกิดแต่บาทของพระพรหม ประโยชน์อะไรที่พวกพราหมณ์ผู้ทรงไตรวิชาจะสนทนาคด้วย ดังนี้ แม้แต่‘ทางเสื่อม’ (อบายมุข)ตนก็ยังไม่ได้บำเพ็ญ คุณเกิดอัมพัฏฐะ ความผิดของพราหมณ์ไปกขรชาติอาจารย์ของเธอนี้เพียงใด...”

ผิดเพียงใด? ก็แสดงว่า ผิดหนักหนาสาหัสยิ่งเพราะแม้“ความเสื่อม” ที่ชื่อว่า“ทางเสื่อม” ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า “อบายมุข” ชัดๆ ก็ยังไม่รู้(อวิชชา) จึงทำตนละเมิดจนเลยเถิดไปเป็นชาวโลกที่หลงโลกหนักหนาสาหัสกว่า“อบายมุข”ไปเสียอีก ชนิดซบซ้อนทับซ้อน จนตนไม่อาจจะมิภูมิรู้ได้เลยนั่นเอง จึงยังไกลแสนไกลวิฆาตสมบัติและจรณสมบัติ

ต้องแม่นคมชัดนะว่า ทั้ง ๔ ข้อนั้นเป็น“ทางเสื่อม”หรืออบายมุขแท้ๆ พระพุทธเจ้าตรัสถึง“ทางเสื่อม” ๔ ประการนี้ กับอัมพัฏฐะมาพบ ซึ่งเป็นช่วงต้นของการประกาศศาสนาพุทธ “ทางเสื่อม”เหล่านี้จึงยังไม่เกิดในชาวพุทธยุคนั้น แต่เกิดแล้วทั้ง ๔ ประการในยุคปัจจุบัน มีมากกว่าด้วย คำว่า “ทางเสื่อม”หรือ“อบายมุข“ คืออะไร ก็คงจะเข้าใจกันดี ถ้ามีความจริงของลักษณะ ๔ ประการนั้น ปรากฏขึ้นเกิดขึ้นแล้วจริง ก็เสื่อมจริงแน่ ดังนั้นหากมีพฤติกรรมของผู้แสวงหาวิฆาตสมบัติและจรณสมบัติเข้าข่ายมีลักษณะแม้ข้อหนึ่งข้อเดียวใน ๔ นี้ปรากฏจริง เป็นจริงขึ้น ก็คือ“ทางเสื่อม”แล้วทั้งนั้น ซึ่งถ้าเป็นข้อเดียวก็มีความเสื่อมแค่ระดับต้น ถ้าเป็น ๒ ข้อ ก็มีความเสื่อมเพิ่มมากขึ้นเป็น ๒ ข้อ ถ้ามี ๓ ก็เสื่อมยิ่งๆ ขึ้นเป็น ๓ ยังมี ๔ ก็เสื่อมกันครบถ้วน“ทางเสื่อม”ทั้งปวงแล้ว แต่ทุกวันนี้ พิลึกยิ่งกว่านั้นอีก ก็คือเสื่อมย่าแยะเป็นความตกต่ำหนักหนาสาหัสยิ่งแล้ว ต้องขออภัยจริงๆ ที่อาตมานำเรื่องนี้มาพูดอธิบาย มิได้เจตนาจะดูหมิ่นถิ่นแคลนศาสนาพุทธปัจจุบันนี้หรือก อาตมารู้ชัดในใจอยู่แล้วว่า

ความเกิดขึ้น-ตั้งอยู่-เสื่อมไป นั้นจริงยิ่งกว่าจริง ศาสนาพุทธ ๒๕๐๐ กว่าปีมาแล้ว ความไม่เที่ยงแท้ก็ต้องเป็นจริงและเสื่อมได้แน่นอน มันเป็นสามัญลักษณะ ต้องเกิดต้องเป็นตามธรรมชาติหลีกเลี่ยงสังขารไปไม่ได้ จึงมิได้มีจิตดูหมิ่นถิ่นแคลนอันใด เจตนาที่เพียงชี้สังขารส่วนกันพองเท่านั้น ใครที่เข้าใจไม่ได้ ไม่เห็นตามที่อาตมาว่านี่ ก็ต้องขอกอภัยอย่างมากเกิดอาตมาเห็นอย่างนี้ด้วยใจจริง ก็บอกเล่ากันไปตามจริง ผู้ไม่เห็นด้วยก็ย่อมเห็นแตกต่าง เป็นความเห็นต่างกันตามวิสัยของมนุษย์ ก็เป็นจริง

มาไล่เรียงและสาธยาย“ทางเสื่อม”ทั้ง ๔ ประการนั้นให้ละเอียดดูบ้าง ประการที่ ๑ คือคนเข้าใจผิดว่า *อาจารย์ที่บรรลुวิชาสมบัติและจรณสมบัตินั้นจะต้องอยู่ในป่า* จึงต้องไปแสวงหาอาจารย์กันในป่า เมื่อตนยังไม่บรรลुวิชาและจรณะ อยากรได้วิชาสมบัติและจรณสมบัติ ก็ต้องเสาะหาอาจารย์ ด้วยความเข้าใจผิดก็*ออกป่า เข้าสู่ราวป่า* เพื่อจะได้พบ ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ในข้อ ๑ นี้ หาบแต่บริวาร ไม่เอาเสียม ไม่เอาตะกร้าไปเลย เอาแต่บริวารไป เก็บผลไม้หล่นกินแบบนักบวชผู้เคร่งครัดทีเดียว ซึ่งปฏิบัติเป็นคนดีมีวินัยอยู่ แสดงว่าคนหลงผิดขั้นแรก ข้อแรกนี้ยังเป็นผู้ที่อยู่ในศีลในวินัย เรียกว่า ผู้เริ่มหลงผิดในข้อที่ ๑ ของ “ทางเสื่อม”นี้ ยังปฏิบัติดีมีวินัย แม้หลงเข้าสู่“ทางเสื่อม”ไปแล้ว แต่ก็ พยายามเป็นผู้ปฏิบัติดีให้ตรงศีลตรงวินัย นี่คือผู้เข้าสู่“ทางเสื่อม” ข้อที่ ๑

เมื่อหลงผิดประพฤตินใน“ทางเสื่อม”ย่อมไม่ได้ผลที่ถูกต้องแน่ ๆ ซึ่งคำตรัสที่ว่า “สมณพราหมณ์นั้นต้องเป็นคนบำเรอ(คนรับใช้)ท่านที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะโดยแท้”นี้ ก็ชัดเจนแล้วว่า หมายถึง ผู้ไม่ได้รับมรรคผลจากผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะโดยแท้ เพราะสำนวนสำเนียง สื่อเรื่องราวอยู่ตึง ๆว่าอย่างเก่งก็ได้เป็นแค่“ผู้บำเรอหรือรับใช้ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะโดยแท้”เท่านั้น ดังนั้น เมื่อหลงผิดออกไปป่า เพื่อแสวงหาอาจารย์“ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ”ที่*มิได้มีในป่า* จึงไปหลง

นับถือเอาใครก็ได้ เป็นอาจารย์อยู่ในป่า โดยเชื่อว่า คนผู้นั้นเป็น ผู้บรรลु
 วิชาจรณะอยู่ในป่า ผู้ไม่มีภูมิบรรลุวิชาและจรณะ ก็ยอมช่วยใครให้บรรลु
 วิชาและจรณะไม่ได้ ดังนั้นคนผู้หลงผิดจึงได้แต่**บ้ำเรอ**อาจารย์ผู้นี้ *อยู่*
 โดยแท้ ไม่ได้สิ่งที่จะได้ จึงชื่อว่าเสื่อม ฉะนั้นแลคือ “**ทางเสื่อม**” ข้อที่ ๑

ดังที่อาตมาตั้งข้อสังเกตให้ฟังแล้ว ว่า บุคลิกของศาสนาพุทธที่น่า
 สังเกตยิ่ง คือ พระอรหันต์ ๖๐ องค์แรกนั้น พระพุทธเจ้าไม่ได้ให้ไปอยู่ใน
 ป่า เลย ตรัสสั่งให้เข้าเมือง(นิคม)ทั้งหมด ไม่ใช่แบ่งครึ่งหนึ่งให้ไปสู่เมือง
 ครึ่งหนึ่งให้ไปอยู่ป่าด้วย หรือแบ่งไว้ในป่าบ้าง ให้ไปสู่เมืองบ้างก็ไม่ใช่ แม้
 แต่พระองค์เองก็ไปสู่เมือง เพราะฉะนั้นผู้บรรลุวิชาสมบัติและจรณสมบัติ
 นั้น จึงอยู่ในเมืองทั้งหมดหากใครเชื่อหรือเห็นว่าอยากพบผู้บรรลุวิชาสมบัติ
 และจรณสมบัติก็**ออกแสวงหาในป่า** จึงเป็น “**ความเห็นผิด**” **ประพุดตออก**
ป่าเพื่อแสวงหาอาจารย์จึงเป็น“ทางเสื่อม”ขั้นแรก เมื่อเริ่มต้นก็ “ผิด”
 แล้ว จะขยันอุตสาหะต่อไปอย่างไร ก็คือ ไร้ผลหรือเสียหายหรือเสื่อม
 แน่นอน เมื่อผิดทาง ก็ยอมไม่มีเนื้อหาของความถูก จึงไปหลงนับถือเอา
 ใครในป่าเป็นอาจารย์แล้วปรนนิบัติหรือเป็นคนรับใช้(บ้ำเรอ)ท่านอาจารย์
 ผู้นั้นไปโดยแท้ นักปฏิบัติที่อยู่ป่าทั้งหลายมีมาเก่าแก่แต่ไหนแต่ไร ซึ่งล้วน
 เป็นชาว “เทวนิยม” กันเป็นสามัญญ์นั่นเอง

และหลักฐานสำคัญอีกเรื่องหนึ่งคงจำได้ อาตมาได้เอาคำตรัสของ
 พระพุทธเจ้าที่ท่านตรัสว่า ๖ ปีที่พระองค์ประพุดตอยู่ในป่าตั้งแต่ออกบวช
 จนถึงวันตรัสรู้ นั้นเป็น “**ทางผิด**” (พระไตรปิฎก เล่ม ๓๒ ข้อ ๓๕๒) ทั้ง ๖ ปี

เรื่อง**หลงทางหรือเข้าใจทางปฏิบัติที่ผิด**ในการปฏิบัติธรรม เพราะ
 หลงผิดว่า **การออกไปปฏิบัติอยู่ในป่า**ของพระพุทธเจ้า ๖ ปีนั้น ชาวพุทธ
 ทั้งหลายเข้าใจว่า **พระพุทธเจ้าบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณเพราะการปฏิบัติ**
อยู่ในป่านี้เองแท้ๆ อันนี้แหละที่อาตมากำลังเอาหลักฐานจาก “พุทธธา
 ปาทาน ชื่อปุพพกรรมปิโถติที่ ๑๐” มายืนยันให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าท่าน

ตรัสไว้ชัดๆเลยว่า “เราได้ประพาศกรรมที่ทำได้ยากมาก(ทุกกรกริยา) ที่ ตำบลอรุเวลาเสนาณิคมตลอด ๖ ปี แต่นั่นจึงได้บรรลุโพธิญาณ แต่เราก็มิได้บรรลุโพธิญาณอันสูงสุดด้วยหนทางนี้ เราอันบุรพกรรมดักเตือนแล้ว จึงแสวงหาโพธิญาณโดยทางที่ผิด”

แจ่มแจ้งใช่ไหมว่า การแสวงหาวิชาและจรณะโดยหลงไปแสวงหาเอาในป่านั้น เป็น“ทางผิด” ท่านตรัสตรงๆว่า ท่าน**ไม่ได้บรรลุด้วยหนทางนี้** ก็คือ **ไม่ได้บรรลุโดยทางที่อยู่ในป่า** ดังนั้นการออกไปปฏิบัติอยู่ในป่า จึงไม่ใช่ทางแท้ๆ ไม่ใช่ทางปฏิบัติที่เป็นหลักเอกหรือเป็นบุคลิกของพุทธ แต่ก็อย่าเลยเถิดเข้าใจผิดไปอีกล่ะว่า การออกไปปฏิบัติบางนั้นพุทธ ไม่ต้องประพาศเลยเด็ดขาด หากใครยึดมั่นถือมั่นเป็นเถรตรงไปแต่แง่เดียว ก็ยังเข้าใจไม่สมบูรณ์ ที่จริงนั้นเมื่อถึงคราวถึงกาลอันควรสำหรับบางคน จะต้องออกไปปฏิบัติ หรือออกไปเป็นทางประพาศธรรม เป็นอุปการะตามความเหมาะสม ก็ต้องประพาศให้เหมาะสม ไม่ใช่ออกไปไม่ได้เลยอย่างฟังเป็นเอ็งสาวที่ไปเสียล่ะ อาตมาได้อธิบายเป็นวิภังชวาทีแล้วนะ

ดังนั้น เมื่อคนออกไปแบบ**หลงทาง**ตามที่อธิบายมา ทั้งยกหลักฐานมายืนยันแล้ว ผู้ออกไปจะพบอาจารย์ผู้บรรลุวิชาสมบัติและจรณสมบัติในป่าได้อย่างไร ในเมื่ออาจารย์ชนิดนี้ออกจากป่าเข้าเมืองหมด พระพุทธเจ้าส่งพระอรหันต์เข้าไปในเมือง เป็นอาจารย์อยู่ในเมือง ส่วนผู้ที่หลงผิดนี้วิ่งเข้าไปแสวงหาอาจารย์ในป่า ก็ต้องไปหลงนับถือบ่าเธอหรือเป็นคนรับใช้ผู้ที่ตน **หลงว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาสมบัติและจรณสมบัติโดยแท้**

ฟังให้ชัดๆ อาตมาขยายความถึงลายแทงพิเศษของพระพุทธเจ้าให้ฟัง แล้วอย่า“หลงผิด”เป็นอันขาด ติดตามต่อไปอีกสัคนิด อาตมาจะชี้ให้เห็น ถึงความซับซ้อนย้อนกลับว่า ทำไมท่านผู้บรรลุธรรมแล้วต้องออกจากป่า จะเห็นว่า ศาสนาพุทธนั้นสมบูรณ์ในธรรมทั้ง ๒ ด้าน มีประโยชน์ทั้ง ๒ ส่วน ทั้งโลกีย์และโลกุตระบริบูรณ์ยิ่ง ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายนัก

แต่คิดว่าทำความเข้าใจกันได้

นั่นสื่อแสดงให้เห็นชัดแล้วว่า “ทางเสื่อม” ก็คือ การออกแสวงหาอาจารย์ซึ่งเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาสมบัติและจรณสมบัติ โดยคิดว่า “อยู่ในป่า” การไปแสวงหาอาจารย์ในป่าจึงเป็นการหลงผิดทาง เป็นประเด็นหลักทีเดียว เพราะในคำตรัสเรื่อง“ทางเสื่อม” ข้อที่ ๑ นั้น ก็ไม่มีแง่ที่สื่อข้อความผิดที่พาเสื่อมในลักษณะอื่นใดเลย นอกจากแง่ที่ว่าออกสู่ป่า นั้นเป็นความหลงผิด จึงต้องไปจมปลักบำเรออาจารย์ผู้ไม่บรรลुวิชาสมบัติและจรณสมบัติอยู่ในป่า ดังนั้นสำนวนที่ว่า “สมณพราหมณ์นั้นต้องเป็นคนบำเรอ(คนรับใช้)ท่านที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะโดยแท้” จึงเป็นสำนวนที่เชื้อสื่อสำคัญบอกแจ้งผู้ล้มเหลวในการประพฤติกของคนที่เข้าสู่ “ทางเสื่อม”(อบายมุข) ทั้ง ๔ ประการ

คำว่า “ทางเสื่อม”ในที่นี้ พระพุทธเจ้าท่านใช้คำว่า “อบายมุข” หรือ “อบายมุข” นั่นเอง เมื่อได้ฟังคำนี้กันแล้ว ทุกคนก็มักจะเข้าใจละว่าอะไร ซึ่งชัด ๆ ก็คือ “ทางแห่งความฉิบหาย” เพราะฉะนั้นอย่าได้เห็นผิดพลาดหลงเข้าไปใน“ทาง”นั้น ต้องศึกษาให้ถ่องแท้ชัด ๆ แม่น ๆ กันเถิด

ประการที่ ๒ ก็ยิ่งหมายถึงผู้ที่ประพฤดิเสื่อมมากเพิ่มขึ้นไปอีก ได้แก่พวกที่แบกเสียม หอบตะกร้า เข้าป่าไปค้นหาผู้บรรลุวิชาสมบัติและจรณสมบัติ ก็คือ ละเมียดศีลวินัย ขุดดิน เด็ดผัก เก็บพืชผลไม้กินเองเลย แน่นอนผิดวินัย เพราะพรากพืช ขุดดิน ผิด“จุลศีล-มัชฌิมศีล” ซึ่งเป็น ศีลธรรมบุญหมวดต้น-หมวดกลาง ที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศในศาสนาของพระองค์แล้ว และกำชับภิกษุว่า นี่เป็นศีลของเธอภิกษุทั้งหลาย และเป็นศีลสำคัญที่เป็นธรรมบุญของพุทธทีเดียว ในข้อที่ ๒ นี้ เสื่อมเพิ่มจากหลงผิด เพิ่มเป็นละเมียดศีลละเมียดวินัย จึงยังเป็นความเสื่อมที่เสื่อมยิ่งขึ้น นี่คือ “ทางเสื่อม” ประการที่ ๒ ที่เสื่อมมากขึ้นไปตามลำดับ

คำตรัสสั้น ๆ ในข้อ ๒ นี้ ก็ไม่ได้หมายความว่าแค่ละเมียดศีลละเมียดวินัย

เพียงเรื่องพรากพิช ชูดินเท่านั้น เมื่อเสื่อมมากขึ้น ๆ ก็ละเมิดศีลละเมิดวินัย
 อย่างอื่น ๆ ขึ้นไปเรื่อย ๆ ศีลในที่นี้ก็คือ จุลศีล-มัชฌิมศีล-มหาศีล นั่นเอง
 จริง ๆ นั้นในขณะที่พระพุทธเจ้าตรัสเรื่อง“ทางเสื่อม”นี้ วินัย ๒๒๗ ยัง
 ไม่เกิด แต่ถ้าเป็นยุคนี้ก็หมายถึงทั้งศีลทั้งวินัยทั้งหลายนั่นเอง รวมความ
 แล้วความเสื่อมข้อที่ ๒ นี้ก็เป็นความเสื่อมที่เพิ่มมากขึ้นไปถึงขั้นละเมิดศีล
 ละเมิดวินัยต่าง ๆ เสื่อมหนักขึ้นไปจากແ່หลงทศหลงทางปฏิบัติเท่านั้น เมื่อ
 พลัดตกเข้าไปสู่“ทางเสื่อม”(อบายมุข)เสียแล้ว การผิดศีลผิดวินัยข้ออื่น ๆ
 ก็จะมากขึ้น ๆ ไปเรื่อย ๆ ต่อจากนั้นความเสื่อมประการต่าง ๆ ก็จะขยาย
 แดกกระจายออกไปอีกหลากหลาย จนแทบจะไร้ศีลไร้วินัยกัน ดังที่มีให้
 เห็นได้ในสังคมศาสนาพุทธปัจจุบัน

ความเสื่อมประการที่ ๓ ก็ยิ่งหลงผิดหนักขึ้น เพราะประพฤดิแยะ
 ยิ่งกว่าข้อ ๑-๒ แม้แต่จะหาผลหมากรากไม้เลี้ยงตนก็ไม่ได้แล้ว ละเมิด
 ศีลละเมิดวินัยกันหนักข้อขึ้นเรื่อย ๆ หนักขึ้นถึงขั้นกระทั่งคิดหาทาง
 ทำมาหากินออกนอกรัตนนครออกไปใหญ่ คือ **สร้างเรือนไฟไว้ใกล้บ้าน
 หรือนิคมแล้วบ่าเรือไฟอยู่** ซึ่งการบูชาด้วยไฟนี้เป็นการประพฤตินอก
 ศาสนาพุทธไปแล้ว เป็นการประพฤติปฏิบัติของศาสนาลัทธิ“เทวนิยม”
 ที่เขามีกันมาเก่ามาก่อน มีกันเป็นปกติสามัญ คนยุคโน้นก็เห็นเป็นสามัญ
 แต่เมื่อพระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนาของพระองค์พระองค์ก็ต้องกำหนด
 ความเป็นพุทธที่ชื่อว่า“อเทวนิยม” ด้วยศีลธรรมนุญดังกล่าว คือ จุลศีล-
 มัชฌิมศีล-มหาศีล ซึ่ง**ไม่มีการบูชาด้วยไฟ** และไม่มีอะไรต่ออะไรอีก
 มากมาย อันเป็นแบบของพุทธเอง **ที่ต่างจาก“เทวนิยม”** ก็ตามศีลธรรมนุญ
 ระบุไว้แน่แล เป็นการบ่งบอก**ถึงความเป็นศาสนาพุทธโดยเฉพาะชัด ๆ**

ดังนั้น เมื่อถึงขั้นละเมิดหนักเลยเถิดไปยิ่งกว่าละเมิดศีลหมวดต้น
 คือ“จุลศีล-มัชฌิมศีล” ข้ามไปละเมิดถึงขั้น“มหาศีล”หนักข้อขึ้นไปอีก
 ถึงขั้นทำเดรัจฉานวิชา เช่น สร้างเรือนไฟ บูชาด้วยไฟ เป็นต้นนี้ มันเข้า

ชั้นเดรัจฉานวิชาที่เดียว ออกนอกรัตนนอกทางของศาสนาพุทธไปใหญ่เลย มันไม่ใช่แค่ผิดศีลผิดวินัยเท่านั้น แต่เป็นการผิดทิศผิดทางผิดจารีตประเพณี หมดทางที่จะได้วิชาจรณะของพุทธ เพราะประพฤติดอกนอกขอบเขตพุทธกันไปแล้ว จึงเสื่อมยิ่งกว่าผิดศีลหมวดต้น ๆ

คำว่า สร้างเรือนไฟ ก็คือ สร้างศาลาหรือวิหารที่มีการบูชาไฟอยู่ในวิหารนั้น ซึ่งศาสนา“เทวนิยม”ในอินเดียยุคนั้นเขาก็บูชาด้วยการทำพิธี ชัดแกลบบูชาไฟ ทำพิธีชัดรำบูชาไฟ ทำพิธีชัดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ อะไรก็แล้วแต่ที่ใช้จุดให้เกิดควันบ้าง ให้เป็นเปลวบ้าง บูชากันอยู่ในยุคนั้น เรียกว่า บูชาไฟ สร้างโรงเรือนให้เข้าไปจุดบูชากัน จะเรียกโรงเรือนว่าศาลาว่าวิหารอะไรก็ได้ ซึ่งในนั้นมีการบูชาด้วยไฟ จึงเป็น*เรือนไฟ* ทุกวันนี้ ศาสนาพุทธซึ่งเป็น“อเทวนิยม”แท้ๆ ก็มีศาลา มีวิหาร มีโบสถ์ ให้เข้าไป *บูชาไฟ* พัฒนามาใช้ไฟรูปไฟเทียนจุดบูชากัน แทนการใช้ชัดแกลบ-ชัดรำ-ชัดข้าวสาร-เนย-น้ำมัน ดังที่สมัยเก่าเขาใช้ มันก็เช่นเดียวกันนั่นแหละ คือ จุดให้เกิดควัน กับจุดให้เกิดเป็นเปลวไฟ แล้วก็ใช้เป็นสื่อบูชา ทำพิธีบูชา ด้วยไฟ เป็นกรรมวิธีของ“เทวนิยม”โดยตรง เจตนามุ่งหมายบูชาพระเจ้า บูชาอาดมัน พุทธทุกวันนี้ก็ประพฤติอย่าง“เทวนิยม”เขาประพฤติเป็น“เทวนิยม”กันเกือบจะร้อยเปอร์เซ็นต์ *ออกนอกทางพุทธ นอกขอบเขตพุทธไปแล้ว* มีวัดไหนบ้างที่ไม่บูชาด้วยการจุดธูปจุดเทียน ไม่บูชาด้วยไฟ

หลายคนพอได้ฟังได้อ่านมาถึงตรงนี้แล้ว ก็จะงง ฉงนฉงายได้ว่า นี่..อาดมากำลังพูดอะไร ศาสนาพุทธไม่มีรูปไม่มีเทียนบูชา มันมีกันที่ไหนก็ทั่วโลกเขามีกันทั้งนั้น นี่แหละ..ที่อาดมากำลังไขความสับสนฟังอยู่ใอาดมาไม่ได้แย้งเพื่ออวดคืออวดรู้ หรือเพื่อค้ำที่เขาเป็นเขามีกันเต็มโลกเล่นโก้ๆ ยิ่งถ้าเข้าใจว่าอาดมาจะมาล้มล้างที่เขาทำ ๆ กันนี้ให้คว่ำไปก็ยังไม่บังอาจแน่ อาดมาไม่มีเจตนาเช่นนั้นเลย เพียงแต่อธิบายความจริงที่

อาตมาจริงใจ เพื่อให้ผู้อื่นได้ยินได้รู้ ใครจะเห็นด้วยหรือไม่ อาตมาย่อมบังคับใครไม่ได้ และใครจะเห็นด้วยหรือไม่ อาตมาก็ไม่มีปัญหาอะไรทั้งนั้น อาตมาก็ทำงานตามหน้าที่ที่ควรทำเท่านั้น ใครเห็นด้วยจะเลิกจะละบ้างก็เอา ตามสิทธิของตนเอง ส่วนใครไม่เห็นด้วย ก็ธรรมดา ย่อมไม่เชื่อ ไม่ละไม่เลิกแน่ๆ ก็ขอร้องจริงๆต่อท่านผู้รู้สึกไม่สบายใจ ที่อาตมาสาธยายความอย่างนี้ ซึ่งเมื่อได้ยินได้ฟังแล้วมันก็เป็นเรื่องที่ไม่น่าจะจะเป็นไปได้เลยจริงๆ ถือว่าเป็นการได้รู้ได้ยินได้ฟังอะไรเพิ่มขึ้นเท่านั้นก็แล้วกัน

การบูชาด้วยไฟ เป็นอัครกัณฑ์ตรงๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงให้ละ ให้งด ให้เว้นขาด บัญญัตินี้พระพุทธเจ้าทรงยืนยันว่า เป็นเดรัจฉานวิชาอยู่ในมหาศีล อันเป็นศีลธรรมบุญ การบูชาไฟชนิดนี้ไม่ถึงกับเอาคน เอาแกะ เอาไก่ เอาหมูไปเผาบูชาทรมานทรมอนอย่างนั้นหรอก บูชาไฟ ก็คือใช้แท่งจุดไฟเป็นสื่อบูชากันแล้วก็อ้อนวอนร้องขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ลดบันดาล เพราะชาวพุทธทุกวันนี้ก็หลงเข้าใจ“พระพุทธ” เข้าใจ“จิตวิญญาณ” เข้าใจ“อาตมันหรืออัตตา” ผิดเพี้ยนไปเป็นแบบ“เทวนิยม” กันแล้ว ทุกวันนี้ชาวพุทธก็บูชาด้วยไฟกันอยู่ทั่วไป หรือไม่ก็เป็นสัจจนัยย์ บูชาด้วยน้ำ มีน้ำเป็นสื่อ เช่น พรมน้ำมนต์ รदन้ำมนต์ กรวดน้ำ เป็นต้น แบบเทวนิยม ซึ่งในยุคนี้ทำพิธีบูชาด้วยไฟ(อัครกัณฑ์)ด้วยน้ำ(สัจจนัยย์)กันเป็นปกติสามัญของเขา เพราะในอดีตยุคนี้เป็นเทวนิยมกันทั้งนั้น ใช้ไฟเป็นสื่อใช้น้ำเป็นสื่อ แล้วก็อ้อนวอนขออำนาจพระเจ้าซึ่งเป็น-ปรมาตมัน ซึ่งก็คืออาตมัน-อัตตา ก็เป็นเรื่องของเทวนิยมซัดๆ ส่วนชาว“อเทวนิยม”ที่จะบูชาด้วยความเคารพหรือด้วยความระลึกเทิดทูนในพระคุณของพระรัตนตรัย อันไม่ใช่ บูชาแบบ“เทวนิยม” นั่นก็อีกอย่างหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องใช้ไฟเป็นสื่อบูชา-ใช้น้ำเป็นสื่อบูชาแต่อย่างใด ซึ่งมีนัยสำคัญที่ต่างกัน

ศาสนาพุทธไม่ใช่ศาสนาเทวนิยม แต่เป็นศาสนาอเทวนิยม ไม่บูชาปรมาตมันหรือบูชาวิญญาณแบบเทวนิยม พระพุทธเจ้าอุบัติจึงได้ทรง

ประกาศศาสนาของพระองค์ ศีลธรรมนุญ คือ จุดศีล-มัชฌิมศีล-มหาศีล นี่ก็เป็นเครื่องชี้ที่ระบุไว้ชัดเจนยิ่งว่า ศาสนาของพระองค์เป็นอย่างนี้ฯ งดเว้นสิ่งอย่างนั้น ไม่มีการกระทำอย่างนั้น เช่น ไม่มีการบูชาด้วยไฟ-ด้วยน้ำ ไม่มีการเสกเป่า ไม่มีการทำนายทายทักด้วยกลวิธีอะไรต่ออะไร หลากหลายที่ลัทธิเทวนิยมเขาทำ ไม่มีการดูฤกษ์ยาม ไม่มีการสอนมนต์ ขัณฑ์ ไม่มีเครื่องจนาวิชา เป็นต้น และอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งเป็นการยืนยัน ความเป็น“อเทวนิยม”ว่า แตกต่างกับกับชาว“เทวนิยม”ทั้งหลาย

แต่ยุคนี้ชาวพุทธทั้งหลายก็ได้ละเมียดบัญญัติเหล่านั้นเกือบหมด แล้ว ชาวพุทธกลายเป็นเช่นเดียวกันกับชาว“เทวนิยม” เกือบสิ้นเกลี้ยงแล้ว คุณลักษณะที่บ่งบอกความเป็น“อเทวนิยม”แทบจะไม่มี เพราะฉะนั้นถ้าใครจุดธูปจุดเทียน จุดไฟบูชาเป็นเปลวเป็นควันก็ตาม นั่น..ผิดจากศาสนาพุทธของพระพุทธเจ้าที่เป็น“อเทวนิยม” ผู้สงสัยใคร่รู้ความจริงก็ได้โปรดศึกษาค้นคว้ากันดี ๆ เกิด

นี่คือ ความเสื่อม ที่ชัดเจนใหม่ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติความเป็นอเทวนิยมของพระองค์ไว้ ตั้งแต่แรกประกาศศาสนา แต่เพราะความไม่เที่ยงจริง ๆ ทั่ว ๆ ทุกวันนี้ก็แทบจะไม่แตกต่างจากศาสนาที่เป็น เทวนิยมกันเลย พระพุทธเจ้าให้เว้นขาดจากการรดน้ำมนต์ พรมน้ำมนต์ ก็พรมกันรดกันจนเป็นสามัญ โดยไม่เห็นว่าเป็นเรื่องผิดเรื่องแปลกในวงการศาสนาพุทธ ไม่ให้บูชาไฟแต่หาเกือบไม่ได้แล้วที่วัดไหนไม่จุดธูปจุดเทียนบูชา มาถึงปัจจุบันนี้มันประยุกต์ขึ้นมาเป็นเทียนแท่ง นอกจากเป็นเทียนแท่งแล้วยังสลักเสลาสวยงามประกวดกัน งานประกวดเทียนพรรษานี้ ทำกันนำดูเดี๋ยวนี้กลายเป็นจารีตประเพณีของพุทธในประเทศไทยไปแล้ว บางวัดจุดเทียนพรรษา ไม่ได้จุดใช้ประโยชน์ แต่จุดแบบบูชาทั่ว ๆ เทียนที่เขาให้มาเป็นเทียนพรรษาจะต้องจุดไว้ตลอดพรรษาครบ ๓ เดือน ไม่ให้ดับเลย เทียนจะต้องโตให้พอที่จะจุดได้ตลอด ๓ เดือน โดยไม่ให้ดับ จุดไว้อย่างนั้นละ

ให้มีไฟถือว่าบูชากันไปจนครบ ๓ เดือน ก็คือ บูชาด้วยไฟแท้ๆ

ที่กล่าวมาแล้วนั้น คือ ความเสื่อมประการที่ ๓ ซึ่งก็ออกนอกกริตนอกทางพุทธ นอกขอบเขตพุทธไปมากมายถึงไหนๆแล้ว

แต่ที่นับว่าเสื่อมที่สุดหนักไปกว่านั้นคือความเสื่อมประการที่ ๔ เมื่อได้ทำอย่างข้อ ๑-๒-๓ ไปแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้รับความนิยม พัฒนา กิจการของตนไม่ขึ้น เลี้ยงตนไม่รอด ไม่สามารถจะหาผลไม้ที่หล่นบริโภคนได้ ไม่สามารถหาเหง้าไม้รากไม้และผลไม้บริโภคนได้ และไม่สามารถจะบำเรอไฟได้ จึงถึงขั้นสร้างเรือนมีประตู ๔ ด้าน ไว้ที่หนทางใหญ่ ๔ แพร่ง เรือนมีประตู ๔ ด้าน ถ้าจะให้ความหมายกันอย่างถึงๆกันละก็ ก็เหมือนกับสร้างเครื่องดักเปิดปากให้กว้างครบทุกสารทิศ และที่ว่า *ไว้ที่หนทางใหญ่ ๔ แพร่ง* ก็มีความหมายว่า หาทำเลที่เป็นชุมทางที่จอแจ เจริญใหญ่โต กว้างขวาง พลุกพล่าน สามารถดักคนอย่างไรลมาเทมาทุกทิศทุกทาง ลากจะ得多ากๆ

และที่ว่า *“แล้วสำนักอยู่ด้วยตั้งใจว่าผู้ใดที่จากทิศทั้ง ๔ นี้ จะเป็นสมณะ หรือพราหมณ์ก็ตาม เราก็บูชาท่านผู้นั้น ตามสติกำลัง”* แล้วพระพุทธเจ้า ก็สรุปด้วยสำนวนเดิมที่สื่อถึงความล้มเหลวว่า *“สมณพราหมณ์นั้นต้องเป็นคนบำเรอท่านที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะโดยแท้”*

ที่จริงก็เพราะเลี้ยงตนไม่รอด *“ไม่สามารถจะหาผลไม้ที่หล่นบริโภคนได้ ไม่สามารถหาเหง้าไม้รากไม้และผลไม้บริโภคนได้ และไม่สามารถจะบำเรอไฟได้”* จึงสร้างเครื่องดักแท้ๆด้วยเจตนาเพื่อโลกธรรมดังกล่าว ไม่ว่าจะใครจะเป็นสมณะหรือพราหมณ์ก็ตาม ก็จะบูชาผู้ที่เดินทางมานั้นตามสติกำลัง บำเรอหรือเป็นคนรับใช้เขาไปหมด *ด้วยไม่รู้ว่ใครคือผู้บรรลุมรรควิชาสมบัติ และจรณสมบัติ* ดูแล้วช่างสิ้นไร้ไม้ตอกกันเสียจริง ๆ

ดังนั้นความเสื่อมที่ได้เสื่อมกันถึงขั้นที่ ๔ นี้แล้ว ก็คือ ขั้นที่ตกต่ำหนักเป็นขั้นที่สุดแล้ว เพราะฉะนั้น หากเสื่อมกันถึงปานจะนี้ ชาวพุทธในยุคที่ *“ทางเสื่อม”* ได้ชื่อว่าเป็น *“อบายมุข”* ขั้นต่ำสุดกันแล้วนี้ ก็เป็นอันแน่ใจได้

เต็มเปี่ยมว่า ก็แทบจะไม่มีใครสามารถ“รู้”ได้เลยว่า ใครเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาสมบัติและจรณสมบัติ จึงได้แต่บ้ำเรอปรนนิบัติหรือเป็นคนรับใช้ท่าน สมณะหรือพรหมณ์ ตามมีตามได้ ไปตามประสาโดยแท้

ทั้ง ๔ ประการนี้คือ “ทางเลื่อม”หรือ“อบายมุข”ของศาสนาพุทธที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ตั้งแต่ชาวพุทธยังไม่ได้เป็นดังคำตรัสนี้ เพราะฉะนั้นคำว่า **ออกไปอยู่ป่า** นี้เป็นประเด็นที่ผิดแต่ต้น ฟังนะ นี่คือลายแทงสำคัญที่พระพุทธเจ้าท่านพยากรณ์ไว้ล่วงหน้า อาตมาสัมผัสสัจจนี ถึงเห็นว่าศาสนาพุทธในประเทศไทยเลื่อมแล้ว แม้อาตมาเองในขณะที่ยังไม่ตื่นจากคราบโลกีย์ที่ย้อมพอกอยู่ ก็หลงออกไปอยู่ป่าแสมชะหลายปี พอ“ตื่น”ก็รีบออกจากป่าแสม เข้าเมือง แล้วก็พาบ้ำเพ็ญกันให้สัมมาเข้าสู่รูปเข้ารอย ยังมีหลักฐานอื่นอีกที่นำศึกษาให้ต้องแท้ ในเรื่อง**ป่ากับศาสนาพุทธ**

การอยู่ป่ามีผลต่อสมาธิอย่างไร

ที่นี้มาดูอีกหลักฐานหนึ่ง ในประเด็นพระอุบาลีจะออกไปบ้าง มีเหตุการณ์ในพระไตรปิฎกเล่ม ๒๔ ข้อ ๕๕ ว่าไว้ดังนี้

“ครั้งนั้นแล ท่านพระอุบาลีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ปรารถนาเพื่อสร้างเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงบ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอุบาลี เสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงบ อยู่ลำบาก ทำความเข้าใจได้ยาก ยากที่จะอธิบายในการอยู่ผู้เดียว ป่าทั้งหลายเห็นจะนำใจของภิกษุผู้ไม่ได้สมาธิไปเสีย

ดูกรอุบาลี ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า เราเมื่อไม่ได้สมาธิจักสร้างเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงบ ผู้นั้นจำต้องหวังข้อนี้ คือ จักจมลง

หรือ จักฟังชาน

ดูกรอุบาลี เปรียบเหมือนมีห้วงน้ำใหญ่อยู่ มีข้างใหญ่สูง ๗ ศอก หรือ ๗ ศอกกึ่ง มาถึงเข้า ช้างตัวนั้นพึงคิดอย่างนี้ว่า โฉนหนอ เราลงสู่ ห้วงน้ำนี้แล้ว พึงขจัดหูเล่นบ้าง พึงขจัดหูหลังเล่นบ้าง ครั้นแล้วจึงอาบ ดื่มน้ำขึ้นมา แล้วกลับไปตามต้องการ ช้างนั้นลงสู่ห้วงน้ำนั้นแล้ว พึงขจัดหูเล่นบ้าง ขจัดหูหลังเล่นบ้าง ครั้นแล้วจึงอาบ ดื่มน้ำขึ้นมา แล้วกลับไปตามต้องการ ชื่อนั้น เพราะเหตุไร เพราะว่าช้างนั้นเป็นสัตว์มีร่างกายใหญ่ ย่อมได้การลงในน้ำลึก ครั้นกระต่ายหรือเสือปลามาถึง (ห้วงน้ำนั้น) เข้า กระต่ายหรือเสือปลา พึงคิดอย่างนี้ว่า เราเป็นอะไรและช้างใหญ่เป็นอะไร โฉนหนอ เราพึงลงสู่ห้วงน้ำนี้แล้วจึงขจัดหูเล่นบ้าง พึงขจัดหูหลังเล่นบ้าง ครั้นแล้วจึงอาบ ดื่มน้ำขึ้นมา แล้วกลับไปตามต้องการ กระต่ายหรือเสือปลานั้นก็ลงสู่ห้วงน้ำนั้นโดยพลัน ไม่ทันได้พิจารณา กระต่ายหรือเสือปลานั้นจำต้องหวังข้อนี้ คือ จักจมลงหรือจักลอยขึ้น

ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่ากระต่ายหรือเสือปลานั้นเป็นสัตว์มีร่างกายเล็ก ย่อมไม่ได้การลงในห้วงน้ำลึก แม้ฉันทใด ดูกรอุบาลี ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เราเมื่อ**ไม่ได้สมาธิ** จักสร้างเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงบ ผู้นั้นจำต้องหวังข้อนี้ คือ จักจมลงหรือฟังชาน ฉันทนั้น เหมือนกัน”

พระพุทธเจ้าตรัสเอาไว้สำคัญะ นัยสำคัญประเด็นหนึ่งคือ **ป่าทั้งหลาย** เห็นจะนำใจของภิกษุ**ผู้ไม่ได้สมาธิ**ไปเสีย พึงให้ดีนะ คำว่าสมาธิ นี้ ไม่ใช่สมาธิฤาษีนะ สมาธิหลับตาที่ทำกันอยู่สมัยนี้ เป็นสมาธิฤาษีทั้งสิ้น ไม่ใช่ “สมาธิพุทธ” สมาธิของพระพุทธเจ้านั้น คือ **สัมมาสมาธิ** ซึ่งได้จากการปฏิบัติ “มรรคทั้ง ๗ องค์”ของ“มรรคอันมีองค์ ๘” ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน“มหาจัตตาริสกสูตร”(พระไตรปิฎก เล่ม ๑๔ ข้อ ๒๕๒-๒๕๑) อันเป็นการปฏิบัติคฤกคฤคิเกี่ยวข้องข้องอยู่กับสังคมอย่างที่ว่าตามาพาท่านี้แหละ นี่คือคำว่า**สมาธิ** ที่หมายถึงใน“อุบาลีสูตร”นี้ ซึ่งต้องได้สมาธิก่อนเข้าป่า

ไม่ใช่เข้าไปอยู่ป่าแล้วค่อยไปนั่งหลับตาปฏิบัติเพื่อให้เกิดสมาธิ แบบนั้น

ผู้ที่จมน้ำ ตามที่พระพุทธเจ้าท่านหมายถึงนั้นก็คือ พวกที่เป็นสายสมณะ จมภพ ตกภพ แล้วเขาก็จมอยู่อย่างนั้น ไม่ยอมขึ้น พุดไม่รู้เรื่องเลย จมด้วยรูปภพกับอรุภพ จมดิ่งเลย อย่างอาหารดาบส อุทกดาบส จมหายไปเลย จนพระพุทธเจ้าตรัสว่า *ฉิบหายแล้ว* เพราะผู้มีสมาธิอย่างดาบสทั้ง ๒ นั้น ไม่รู้เรื่องของภพที่ตนจม จึงยากมากที่จะรู้ตัว ถ้าไปจมอยู่ อย่างนั้นแล้วละก็ จมกันดักดาน ไม่มีใครช่วยได้ ตามที่ได้อธิบายมาแล้ว หรือตามที่พระพุทธเจ้าตรัส อาจารย์ก็อยู่ในเมือง อาจารย์ไม่ได้ไปอยู่ในป่า จึงไม่มีอาจารย์ช่วยให้ขึ้นมาจากภพที่จมนั้น พวกออกไปเจอกัน แต่พวกปากันเอง ซึ่งนอกรทางนอกริตกันไปแล้ว ก็ดึงกันเข้าป่าลึก ๆ เข้าไป ดึงกันลึก ๆ หายไปเลย นั่นแหละคือจมดิ่งไปเลย เป็นเรื่องของภพตกภพจมเลยนะ

ที่นี้ฟุ้งลอย ก็คือ ไม่มีสมาธินั้นแหละ บางคนก็ฟุ้งไปกับสภาพที่ได้จะเป็นวิปัสสนูปกิเลสก็ตาม ก็แบบฤษีละนะ เขาบอกเขาได้ปัญญา เขาได้ความสามารถ เขาได้โน่นได้นี่ได้อะไรก็ตามแต่ วิปัสสนูปกิเลส ๑๐ พวกนี้ ก็แล้วแต่ หรือฟุ้งกับตัวเองไป มีฤทธิ์มีเดช มีอำนาจ มีอิทธิปาฏิหาริย์ มีอาเทศนาปาฏิหาริย์ ที่นี้ก็ฟุ้งออกไปสิ โอ้โฮ! ข้าแน่ ข้าเก่ง ที่นี้ละจับดินก็เป็นของมีฤทธิ์ จับหินก็เป็นของมีฤทธิ์ นั่งหลับตาเป่าพรวด มีฤทธิ์ก็มา เสกดินเสกหินฟุ้งสะบัดเลย ฟุ้งไปถึงไหน ๆ กลายเป็นผู้วิเศษ เห็นไหมละ เต็มวงการศาสนาพุทธ เรียกกันว่าเทพเจ้าด้านนั้นด้านนี้ยังมีเลย

ศาสนาพุทธขณะนี้มีแบบนี้เต็มไปหมด มาจากพระป่าทั้งนั้น ฟุ้งช่านไม่ว่าจะเป็นฤทธิ์เดชเก่งกาจอย่างนั้นอย่างนี้ แล้วก็ทำคำทำขาย จนรุ่งเรื่องได้เงินมาเอามาบริจาคสร้างนั่นสร้างนี่ ดูดี ก็จำนนต่อความดีนี้ เลยกลบเกลื่อนเนื้อแท้ของศาสนา กลายเป็นมลพิษสนิทเนียนปนละอะเข้าไปกับความเป็นพุทธ ชาวพุทธทั้งหลายก็เลอะหลงนิยมชมชื่น ยกย่องเชิดชู

คนดี คนเก่งอย่างอวิชชาอยู่เต็มสังคมพุทธ ฟุ้งจนเพื่อหลงเลอะเทอะ เปรอะเปื้อน ออกนอกกริตนอกทางพุทธไปหมดแล้ว อย่างไม่รู้ตัว ไม่เข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่เข้าใจนิมิตที่พระพุทธเจ้าท่านเตือน หรือไม่อย่างนั้นก็หลงมุ่น อยู่แต่การศึกษาที่เข้าใจเนื้อพุทธแท้ไม่ได้ ได้แต่ความรู้โลกีย์ หรือโลกาภิวัตน์ แล้วก็นำไปบำเรอชีวิตแบบโลกีย์ธรรมให้ แก่ตนเองไป หรือไม่มีจิตเป็นฤๅษี จัดชั้นหนักขึ้น ๆ มันไม่ใช่เพียงสะสม นะ มันปฏิรูปมานานแล้ว ศาสนาพุทธได้ปฏิรูปไปเป็นศาสนาฤๅษีนานแล้ว มันก็เลยไปกันใหญ่ ผิดใหญ่เลย คนระดับพระอุบาลีต้องให้พระพุทธเจ้า ท่านเตือนว่า **อย่าออกป่านะ อุบาลี** แล้วท่านก็ไม่ให้ออกป่า นี่ คิดดูซิ พระอุบาลีขนาดไหน พระอุบาลีนี้มีบุญบารมีจะต้องพบศาสนาพุทธมา เท่าไหร่แล้ว เป็นเอตทัคคะหนึ่งในอเสติมหาสาวกของพระพุทธเจ้า ใคร่ครวญดูเอาเองเถิด ขนาดนั้นพระพุทธเจ้ายังไม่ให้ออกป่าเลย ทุกวันนี้ ศึกษาเข้าใจกันอย่างไร

หากจะออกป่า ต้องบำเพ็ญให้มีความแข็งแรง อย่างดีที่เหมาะสมนั้น ต้องมีภูมิจิตหรือมีสัมมาสมาธิ ถึงขั้นอนาคามีขึ้นไปแหละดี ถ้ามีภูมิแค่ โสตาบัน สกิทาคามีขยับน้อยไป แต่ถ้าเหมาะสมจะไปฝึกฝนบ้างก็ได้ แต่ก็ ควรจะมีอาจารย์ผู้ภูมิเพียงพอเป็นที่เลี้ยงที่จะช่วยดูแลสั่งสอนได้จริง

๓. ทางพุทธ

๑. ศรัทธาที่บริบูรณ์คืออย่างไร

ยังมีอีกหลักฐานหนึ่ง ในคำสอนเรื่องศรัทธา ๑๐ ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระไตรปิฎก เล่ม ๒๔ ข้อ ๘ บ่งชี้ว่า *ผู้ที่มิศรัทธา ถ้าไม่มีศีล ย่อมไม่บริบูรณ์ด้วยองค์แห่งศรัทธานั้น* แต่ศรัทธาทุกวันนี้ก็ศรัทธาดาย ๆ ศรัทธาดะไปหมด ศรัทธาลัทธินั้น เจ้าองค์นั่นเอง ศรัทธาแบบไม่มีปัญญา ไม่มีหลักเกณฑ์อะไร เคยมีคนหลอกกันให้หลงศรัทธาผู้ที่ประกาศตนเป็นพระศรีอริยเมตไตรย์ ก็ศรัทธางมหายไป ถูกเขาหลอก จนศรัทธาสารพัดเยอะแยะ เป็นอาจารย์ระดับนั้นระดับนี้ เป็นอย่างโน้นอย่างนี้ บรรลุอย่างโน้นอย่างนี้ ศรัทธาแม้แต่นอกเรื่อง ไม่ใช่เรื่องของพุทธด้วยซ้ำ ก็ไปศรัทธากัน ไม่ได้เอาศีลมาจับดูว่า อย่างน้อยที่สุด มันเข้าหลักเข้าเกณฑ์ของศีลไหม ศรัทธาอย่างนี้ประกอบด้วยศีล ๕ ศีล ๘ โดยเฉพาะประกอบด้วย **จุดศีล มัชฌิมศีล มหาศีล** ใหม่ ศีล ๓ หมวดนี้คือ **ธรรมมถุญ ของพุทธศาสนา** ต้องตรวจสอบดูก่อน เพราะศรัทธาที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า จะบริบูรณ์ในความเป็นศรัทธานั้น ต้องมีศีลกำกับเป็นองค์แรก ยิ่งเราปฏิบัติทดสอบเลย ศีลอย่างนี้ ๆ เราก็ปฏิบัติให้เกิดผล ปฏิบัติ“ศีล”ให้สัมมาทิฎฐิ ให้พ้น“ศีลัพพตูปาทาน” และให้พ้น“ศีลัพพตปรามาส”

อาจารย์ปฏิบัติศีล ๕ มาก่อน ท่านได้แล้ว บรรลุมรรคผลตามศีล เท่าที่ตนสมาทาน บริบูรณ์ด้วยศีล ๕ แล้ว ศีล ๘ ศีล ๑๐ โดยเฉพาะ **จุดศีล**

มัชฌิมสืล มหาสืลก็บริบูรณ์ จึงมาสอนเรา เมื่อปฏิบัติพิสูจน์ตาม มีศีล บรรลุตามได้ เป็นศีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล คือ ศีลนั้นถึงขั้นบรรลุ มรรคผล จึงเรียกว่า ศีลสัมปทา ถ้าอย่างนี้ก็ยิ่งพิสูจน์ชัด หากชาวพุทธทั้งหลาย ไม่ละเมิด จุลศีล มัชฌิมสืล มหาสืล ลองคิดดูซิว่า ศาสนาพุทธ จะเป็นอย่างไร เมื่อพุทธบริษัทบริสุทธิบริบูรณ์ด้วยจุลศีล มัชฌิมสืล มหาสืล จริง ก็จะได้เห็นความเป็นศาสนาพุทธของพระพุทธเจ้า อย่าง เป็นของแท้ชัดแจ้งเลยนั่นเอง ผู้มี“ศรัทธา”ที่มี“ศีล”เช่นนี้แหละ จึงจะชื่อว่า เป็นคนมี“ศรัทธา”ศาสนาพุทธที่บริสุทธิบริบูรณ์ในระดับหนึ่งขึ้นมาแล้วตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้อย่างถูกต้อง ใครอยากเห็นสังคมที่เรียกได้ว่า “พุทธศาสนา”จริง ๆ ทั่ว ๆ ก็จะต้องได้จากสังคมที่ประชากรชาวพุทธที่ประพฤติตนอยู่ใน จุลศีล มัชฌิมสืล มหาสืล และสังคมชาวพุทธที่ต่างมีชีวิต ไม่ละเมิด จุลศีล มัชฌิมสืล มหาสืลนั้นแหละ จะเป็นสังคมที่มีบรรยากาศอยู่เย็นเป็นสุขสะอาดสงบสันตติอบอุ่นสดใสรุ่งเรือง เป็นอุดมรัฐกันอย่างไร โฉน เจริญติดตามค้นหาให้พบ ก็จะได้เห็นสังคมอุดมรัฐนั้นแท้จริง

เพราะคนในสังคมนั้นมี“ศรัทธา”ที่มี“ศีล” และมีคุณสมบัติข้ออื่น ๆ อีก จนครบถึง ๑๐ ข้อ ชนิดที่มีภาวนามยปัญญาขึ้นมาจริง จึงได้รู้จักผู้แจ้ง เห็นจริงตามสังขธรรมที่เกิดที่เป็นขึ้นมาจริง ๆ คนในชุมชนสังคมพุทธชนตินี้ บ้างก็วิราคะ(จางคลายจากกิเลส) บ้างก็วิมูติ(บรรลุธรรมขั้นหลุดพ้นจากอบายภูมิ-กามภูมิ เป็นต้น) ตามที่ได้ที่เป็นจริงแล้วขั้นหนึ่ง ไม่ใช่ปฏิบัติไปก็ไม่ว่าไม่แจ้ง ไม่มีปัญญา ไม่มีญาณ ก็เลยไม่ว่าตนได้มรรคได้ผลหรือไม่ แม้สังคมที่มีของแท้ของจริงนั้นจะยังไม่ได้บรรลุธรรมกันหมดทุกคน แต่ก็มียากพอ ก็จะเห็นจะสัมผัสรู้ได้ทันทีเดียว การบรรลุขั้นภาวนามยปัญญา จึงไม่ใช่“ศรัทธา”แค่สุดมยปัญญา หรือแค่จินตมยปัญญาเท่านั้น แต่ “ศรัทธา”เพราะคนผู้นั้นได้ปฏิบัติจนเกิดผล มีภาวนามย คือ ทำให้เกิดผลนั้นได้จนสำเร็จ แล้วก็ศรัทธาผลนั้น และกว่าจะถึงขั้นรู้จักผู้แจ้งรู้จริงเป็น

ภาวนามยปัญญาหรือญาณทัสสนะ ก็จะประกอบด้วยธรรมะองค์อื่น ๆ อีก นอกจาก“ศีล” พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า“ศรัทธา”ต้องบริบูรณ์ด้วยองค์ ๑๐ มีอะไรต่ออะไรไปจนถึงวินิตที่เดียว (พระไตรปิฎก เล่ม ๒๔ ข้อ ๘)

เอาละ อาตมาจะไล่เรียงไปเรื่อยๆถึงองค์ธรรมที่ต่อจากศีล ก็พหูสูต แล้วก็ธรรมกถึก พหูสูตก็คือ ศึกษาให้มีภูมิธรรมมากเพิ่มขึ้น ปฏิบัติได้ มรรคผลสูงขึ้นๆ มีศีล แล้วปฏิบัติให้มีความเจริญ เป็นพหูสูตเพิ่มขึ้น พหูสูตในที่นี้ไม่ใช่แค่เรียน รอบรู้ด้วยปริยัติ เก่งแค่“ปทปรมะ”[ผู้มีบท(คือ ถ้อยคำ)เป็นอย่างยิ่ง] ต้องเก่งรู้จักรู้แจ้งรู้จริงสิ่งที่ตนบรรลุ จึงจะชื่อว่า เรามี ศรัทธาที่บริบูรณ์ยิ่งขึ้นจากบริบูรณ์ด้วยมีศีล แล้วจึงจะบริบูรณ์ด้วยมีพหูสูต ศรัทธาที่มีองค์ธรรมเพิ่มขึ้น บริบูรณ์ขึ้นละนี้ จึงจะเป็นศรัทธาของพุทธ

จากมีศรัทธาที่มีศีล-มีพหูสูต แล้วก็ต้อง“เป็นธรรมกถึก” จึงจะเป็น ศรัทธาที่บริบูรณ์ยิ่งขึ้น ธรรมกถึกหมายความว่า *เป็นผู้ที่สามารถแสดงธรรม* ธรรมกถึกคือ *ผู้แสดงธรรม สอนธรรม ผู้เหมาะจะแสดงธรรม* ก็ต้องเป็นผู้มีธรรมะแล้วจึงจะเป็นผู้กล่าวธรรมได้จริง กณะกถาแปลว่า คำพูด ที่จะ สื่อธรรมที่เรามีเรารู้แจ้งเห็นจริง ผู้มีธรรมจึงจะเหมาะเป็นผู้ที่กล่าวธรรม กล่าวสอนได้ เพราะมีธรรมะพอสมควร แต่ถ้ามีแค่ฐันทธรรม ก็ไม่เรียกว่า ธรรมกถึก เรียกแค่ผู้แสดงบทธรรม ให้คนฟังตามธรรมบท ไม่ใช่ธรรมกถึก

“เป็นธรรมกถึก”ได้แล้ว ศรัทธาจะบริบูรณ์ต่อไปก็“เข้าสู่บริษัท” ก็ คบคุ่นฝึกฝนกับบริษัทพวกเราก่อน บริษัทแปลว่า กลุ่มชน-หมู่เหล่า เรา จะมีบทเรียนจริง มีบทพิสูจน์แท้กับการ“เข้าสู่บริษัท”นี้เป็นอย่างมาก ศรัทธาที่ผ่านการสัมผัสจริงสัมผัสจริง จึงจะเป็นศรัทธาที่บริบูรณ์ตามที่ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้จริงๆ แล้วค่อยเข้าสู่บริษัทที่กว้างออกไป สู่ บริษัทภายนอกไปตามลำดับ

เข้าสู่บริษัทก็สอนธรรมแสดงกับกลุ่มหมู่บริษัทนั้นแหละ แสดงธรรม กับบริษัทเรากันเองเสียก่อน แสดงธรรมกับกลุ่มหมู่พวกเราไป แล้วถึงค่อย

ออกสู่หมูกุ่มนอกกว้างขึ้น ซึ่งเขาเป็นโลกย์ๆมากกว่าเรา มีเหลี่ยมมุม มีปัญหา มีประเด็นปัญหาแบบโลกีย์มาเยอะ เราก็จะ“แกลัวกล้าแสดงธรรม แก่หมูแก่บริษัท” จากหมู่พวกเรา แล้วก็ค่อยแกลัวกล้าแสดงธรรมแก่หมูอื่น ๆ ที่มีศักดิ์ทางโลกมีพลังอิทธิพลของโลกีย์ๆยากขึ้นยิ่งขึ้นๆไปเรื่อย ๆ ใครสามารถตามนี้จริง “ศรัทธา”ก็จะบริบูรณ์เพิ่มขึ้นไปตามองค์ธรรมที่ พระพุทธเจ้าตรัสไว้

ยิ่งต้องออกสู่บริษัทนอก ๆ กว้างขึ้น ๆ นี้แหละที่ต้องระวัง ต้องแข็งใน วินัย ยิ่งไปเจอเสือสิงห์กระทิงแรดนี้ วินัยไม่ดึ้นบรลลย วินัยต้องแข็ง ต้องศึกษาวินัยอย่างดี ปฏิบัติวินัยได้ดี ปฏิบัติแข็งแรง จึงจะรักษาศาสนา ไว้ได้ ถ้าไม่รู้วินัย ไม่เป็นผู้แข็งแรงในวินัย เราจะทำผิดทำนอกนอกรธรรม นอกวินัย ได้ จะเป็นความเสียหายทั้งตนทั้งศาสนา องค์ธรรมที่ต่อจาก “แกลัวกล้าแสดงธรรมแก่บริษัท”จึงได้แก่“ทรงวินัย” แล้วจะคุ้มตนได้ คุ้มธรรมได้ ศรัทธาจึงจะสูงขึ้น ๆ บริบูรณ์ด้วยองค์ธรรมที่ยิ่งสูงก็ยิ่งสร้าง ความจริง สร้างสัจธรรมได้ประณีต มีสมรรถนะยิ่งขึ้น

มหายานนี้เขามีแนวทางจะเอาแต่ออกข้างนอก ช่วยผู้อื่น เมื่อวินัย ไม่ดี วินัยไม่แข็ง มีแต่จะออกข้างนอก ไปสู่บริษัท เข้าไปเผยแผร์ ไม่เน้น ฝึกฝนศึกษาวินัย เลยกลายเป็นมหายานโตงเตงไปกันเยอะ เอาแต่ศึกษา ไม่เอาวินัยก็มี อย่างพระในหนังจีนก็ดูเลอะเทอะและทะชอบกล พระญี่ปุ่น นี้มีเมียก็ได้ มีลูกไว้เป็นเจ้าสำนักสืบทอดต่อเป็นตระกูลเลย มหายนที่ นักบวชมีลูกพระสืบทอดเป็นเจ้าสำนักมันจะเหลือความเป็นศาสนาพุทธ ยังไง? นี่ยังไม่ทันนานนะนี้ ๒,๐๐๐ กว่าปีเท่านั้น พุทธที่ญี่ปุ่นก็เลอะทะ ไม่มีวินัย แม้แต่วินัยสำคัญขั้นปาราชิกแล้ว ไทยเองก็เลอะ!?

พระพุทธเจ้าจึงทรงเน้นว่า เมื่อเป็น“ธรรมกถึก” และ“เข้าสู่บริษัท-แกลัวกล้าแสดงธรรมแก่บริษัท”แล้ว ต้อง“ทรงวินัย”เป็นสำคัญ แล้วจึง จะถึงขั้น“อยู่ป่าเป็นวัตร”หรือ“เสนาสนะอันสงัด”เพื่อฝึกฝนตนให้จิต

สูงขึ้นไปเรื่อยๆ ก็จะเข้าสู่บริษัท-แก๊งค์แล้วแสดงธรรมแก่บริษัท ที่ยิ่งใหญ่ได้รับบริบูรณ์ยิ่งขึ้น การเรียนรู้ทุกด้านทุกมุมย่อมบริบูรณ์สมบูรณ์

สังเกตให้ดี ๆ เกิดว่า “เข้าสู่บริษัท” กับ “อยู่ป่าเป็นวัตร” นั้น มันคนละถิ่น คนละทิศกันใช่ไหม อันหนึ่งมันมุ่งเข้าสู่สังคมหมู่มนุษย์ อีกอันหนึ่งมันออกห่างปลีกตนไปจากสังคมหมู่มนุษย์ หากไม่เข้าใจอย่างถูกต้อง (สัมมา) ก็ จะขัดแย้งกัน ชนิดที่อธิบายกันไม่ได้เลย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้า พาก่อนเข้าป่าก่อน หรือปฏิบัติธรรมอยู่กับสังคมหมู่มนุษย์เป็นหลัก ศึกษาดี ๆ

ใน “ศรัทธาสูตรา” นี้ อะไรก่อนอะไรหลัง และอยู่อย่างไรเป็นหลัก อะไร เป็นเพียงตัวเสริม ก็จะเห็นได้ไม่ยาก พิสูจน์หน่อยก็จะเห็นความจริงชัด

เมื่อใดภิกษุควรออกไปอยู่ป่า

ต่อจาก “ทรงวินัย” ก็ต้องมีศรัทธาแก่กล้าขึ้น จึงจะออกไปอยู่ป่าได้ เพิ่มความเจริญที่แข็งแรงขึ้น บริบูรณ์ขึ้นอีก การอยู่ป่าเป็นวัตร มันไม่มีใครช่วย ผิดวินัยก็ไม่มีใครเห็น จึงต้องทรงวินัยจริงๆ อยู่ป่าเป็นวัตรนี้ บ้างก็แปลว่า *ไปอยู่ประจำในป่า* วัตรหรือวัตตะ ไม่ได้แปลว่า *ประจำ* แต่ แปลว่า *ประพฤติ* แปลว่า *ปฏิบัติ ทำหน้าที่* ก็เพียงไปปฏิบัติอยู่ป่าบ้าง ตามครั้งคราวที่ควร เพราะผู้ที่เกี่ยวข้องคลุกคลีก็ต้องหัดไม่เกี่ยวข้อง ไม่คลุกคลีบ้าง เมื่อไม่คลุกคลีแล้ว ก็ต้องมาเกี่ยวข้องคลุกคลีอีก สุดท้ายจบแล้ว ก็ต้องมาเกี่ยวข้องคลุกคลีนั้นแหละ สูงสุดก็ต้องถึงขั้นคืนสู่ สามัญปกติได้ มนุษย์นั้นเป็นสัตว์โง่งม สัตว์สังคม ก็ต้องอยู่กันเป็น หมู่มนุษย์ตามธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์ไม่ใช่สัตว์เดี่ยวแน่ ๆ

เมื่อเรามาเพ็ญอยู่กับบริษัท จนกระทั่งมีสัมมาสมาธิแล้ว ก็ออกไปได้ เห็นใหม่มันสัมพันธ์กันไปหมด ธรรมะนี้ต้องฟังให้ดี ๆ ถ้าปฏิบัติไม่ลุ่มลึก

ไม่เป็นลำดับ ปฏิบัติไม่มีลำดับให้เหมือนความลาดลุ่มของฝั่งทะเลแต่ปฏิบัติแบบโกรกชัน อีกโหลกโหลกเขลก เป็นหลุม เป็นเนิน ตะปุมตะป่า ไม่ได้เรื่องแน่ แม้จะลาดลง หรือขึ้นสู่สูง ก็ต้องราบเรียบ และเป็นลำดับ ไม่รู้ชัดว่าขึ้นบันไดหน้าบันไดหลัง เดินก้าวบันไดที่ ๕ ก่อน ค่อยกลับมาก้าวไปบันไดที่ ๒ จากบันไดที่ ๒ ก้าวไปบันไดที่ ๕ แล้วก้าวมาบันไดที่ ๓ อย่างนี้ก็ตายกันพอดี แบบนั้นไม่ได้ มันต้องมีจังหวะขั้นตอนไล่เรียง แม้จะมีปฏิสัมพันธ์ สลับไปสลับมาก็ต้องมีสัดส่วนที่เป็นระบบขึ้นไปตามลำดับ

ผู้ปฏิบัติหลายคนก็ไม่ต้องออกป่า ไม่ต้องประพฤติในป่าเลย ไม่ต้องมีวัตรของการออกป่า อยู่ในที่สงบที่พอหาได้ เช่น ที่แจ้-ลอมฟาง ที่แจ้ที่ไหนก็ได้ ในห้องน้อยๆ ที่สงบพอสมควร ลอมฟาง หรือที่สงบหน่อย ออกจากผู้คนที่เกี่ยวข้องวุ่นวายมากหน่อย ไปหาที่สงบลองดู บำเพ็ญเดี่ยวๆ ดูซิว่า เราไม่ต้องเกี่ยวข้องกับอะไร มันจะมีปิติโพระใหม่ จะมีการโหยหาอภรณ์ใหม่ ถึงแม้ว่าในลักษณะการอยู่ป่าพระพุทธเจ้าก็ไม่ให้อยู่ห่างผู้คนมาก ให้อยู่ในที่พอสมควรให้อยู่ในระยาศรัสมิหนึ่งที่จะไปบิณฑบาตได้ ให้ผู้คนที่สนใจเข้าใจเกี่ยวข้อง คบหา ศึกษากันไม่ขาด แม้จะไปออกป่าก็ตาม นี่ก็แสดงชัดว่า ศาสนาพุทธเป็นศาสนาสังคม การบิณฑบาตอย่างเดียวนี่ก็แสดงอยู่ได้ๆแล้วว่า ต้องเกี่ยวข้องกับหมู่มชน

การที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า คุณมีสมาธิเสียก่อน คุณจึงจะออกป่าได้ เพราะการออกป่านั้นเป็นการทดสอบที่ดีว่า คุณจะอยู่ได้ไหม มันจะโหยหาอภรณ์เพราะขาดแสง สี เสียงที่เราชอบเรากันเคย ลองฝึกอยู่อย่างสงบ ไม่มีเสียงอย่างนั้นอย่างนี้ มันเจียบ มันจะว่าแห้ว จะวุ่นวาย จะโหยหาอภรณ์ จะอยู่ไหวไหม กลัวไหม สะทกสะท้านไหม กลัวความเจียบ กลัวความมืด กลัวความเปลี่ยว อยู่เดี่ยวๆ ไม่เกี่ยวข้องกับอะไรกับใครเท่าไรนี้ อยู่ได้ไหวไหม หรือที่สำคัญแท้ก็คือ **จะติดความสงบไหม** คนที่เสววงโลกย์ได้จริง ก็จะ**ยินดีในความสงบ** หรือ**ยินดีในเสนาสนะป่า**จริงๆ นี่คือ

ล้าจะ ดังนั้น ไปอยู่ป่าก็คือ *ต้องล้างการติดป่า* ถ้าออกไปป่าแล้วก็เกิดติดป่า อยู่ป่าดีกว่า ติดความสงบเลย นั่นคือ ผู้ไม่โชรหันธ์จริง เกิดจึงซ้งเมือง กลับเข้าสู่เมือง ไม่ได้ ถ้าอย่างนี้ ก็คือยังมีเลสอยู่ ยังมีภพมีชาติ หรือยังเหลืออึดตา ไม่สิ้นภพจบชาติ ไม่หมดตัวตน ยังมีการเสพ ยังมีการติด คนที่ติดป่าอยู่ ยังเป็นอรหันธ์ไม่ได้แน่

นี่คือนัยละเอียดที่อาตมายืนยัน อยู่ป่าหรืออยู่ในเสนาสนะอันสงบ อยู่ในที่แจ้ง อยู่ข้างลอมฟาง อยู่หลังบ้าน อยู่ที่ไหนที่ไม่ต้องเกี่ยวข้องกับผู้คน กั้นเขตเอาแค่นั้น ก็ยังได้เลย จะไปป่าจริง ๆ าก็ได้ ที่พอสมควร ไม่ใช่ไปป่าลึกจนเป็นไข้ป่าตาย หรือเสื่อกินตาย ไม่ต้องขนาดนั้น แต่ก็ต้องมีสมาธิก่อน หรือมีมรรคผลในระดับพอสมควรจริง ๆ จึงจะควรออกไป ไม่เช่นนั้นประเดี๋ยวจะจมลงหรือฟุ้งลอยตามที่พระพุทธเจ้าตรัสแน่ จะเห็นว่า ถ้าเข้าใจศาสนาพุทธผิด ก็จะอธิบายธรรมะของพระพุทธเจ้าผิด คำสอนพระพุทธเจ้าไม่ขัดแย้งกันเลย ไซ้ใหม่ เพราะการศึกษาที่ไม่ละเอียด การไม่รู้เรื่องชัดเจนนี้ มันก็มีผลให้เข้าใจผิด ปฏิบัติผิด มันสุดโต่ง แล้วก็จมดิ่งกับอะไรไปได้สารพัดสาระเพ

จาก“อยู่ป่าเป็นวัตร”เราก็ได้ฝึกฝนทั้งด้านสังคัม ด้านป่า จิตของเรา ก็จะบริบูรณ์ขึ้นไปอีก จนถึงขั้น“ได้โดยไม่ยากไม่ลำบากซึ่งฉาน ๘” นี้ก็เป็นขั้นที่ ๕ ของ“ศรัทธา”ที่บริบูรณ์ด้วยองค์ประกอบมาถึง ๕ ขั้น และสุดท้ายเมื่อเพียรปฏิบัติทั้งอนุโลมปฏิโลม ซ้ำไปซ้ำมาหรือเสพคุ่นในการฝึกฝน(อาเสวนา) ทำให้เกิดผลแล้วผลอีก (ภาวนา) ทำให้มาก(พหุสัมมัง) จึงจะเป็นศรัทธาบริบูรณ์ถึงขั้นที่ ๑๐ “*กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้*” ก็เป็นอันมี“ศรัทธา”บริบูรณ์สมบูรณ์

คำว่า ป่า นี้ เป็นคำที่สมัยโน้นพูดกันเป็นสามัญ แต่ทุกวันนี้ชาวพุทธเข้าใจคำว่า“ป่า” กับความเป็นศาสนาพุทธผิดเพี้ยนไปมาก สมัยเก่าก่อนโน้น แม้แต่วังพระเจ้าแผ่นดิน ก็ไม่ได้ห่างไกลป่าอะไรกันนักเลย เพราะยุคโน้น

แผ่นดินยังเต็มไปด้วยปากันทั้งนั้น ขนาดวังในนครราชคฤห์ของพระเจ้า
อชาตศัตรู ผู้ครองแคว้นมคธอันใหญ่หลวงแท้ๆ ยังไม่ไกลจากสวนป่า
มะม่วง ที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่กับสงฆ์ ๑,๒๕๐ รูปเลย

เมื่อหมอชีวก โกมารภัจกราบทูลพระเจ้าอชาตศัตรู ว่า พระพุทธเจ้า
ประทับอยู่ ณ สวนป่ามะม่วงขณะนั้น พระเจ้าอชาตศรัทศูก็เสด็จออกจากวัง
ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ บัดนั้นไม่รอรั้ง ทั้งๆที่ตอนนั้นก็มืดค่ำ เป็นกลางคืน
แล้ว พระเจ้าอชาตศรัทศูยังเสด็จออกไปเฝ้าพระพุทธเจ้าได้ ซึ่งแสดงว่า
ไม่ได้ไกลกันแน่ๆ จึงพากันยกทัพโยธาพลากไปตอนนั้นทันที ไปทั้งๆ
ที่ค่ำแล้วมืดแล้วนั้นแหละ พอตกลงก็ไปกันเลย ถ้าไกลจะไปกันยังง
มันต้องไม่ไกลแน่ จึงไปกัน สมัยโน้นไม่ได้ไปอย่างสมัยนี้ จะได้นั่ง
รถยนต์ มีความเร็ว ร้อยกว่ากม.ต่อชม. ไม่ใช่ชะเนว เดินไป และมีขบวนบริวาร
มหาดเล็กมหาดใหญ่อีกเป็นกองพลไม่ใช่น้อยๆ ช้าง ๕๐๐ เชือก สตรี ๕๐๐
นาง นั่งบนหลังช้างไปด้วย ยกพลเดินทางไปกัน เดินไปยังป่าสวนมะม่วง
ซึ่งไม่ใช่ป่าไร่เขาลึกไกลอะไรแน่ ถ้าไกลมันก็ต้องใช้เวลานาน มันก็ดึก
แย้ หรือสว่างโน้นลึกลงจะถึง แล้วท่านจะไปกันหรือ ก็ค่ำแล้วมืดแล้ว
แท้ๆนะ ที่ก่อนจะไปกัน ก็ยังไปกันได้ มันก็ต้องไม่ได้ไกลอะไรเลยจริงๆ

ป่าสมัยพระพุทธเจ้านั้น จะว่าเป็นป่า ยุคนั้นมันก็ยังเป็นป่ามากมาย
ทั่วไปอยู่แล้ว มันไม่ได้เป็นภูมิทัศน์เหมือนยุคนี้หรอก เดียวนี้มันจะไม่มีป่า
กันแล้ว แต่ยุคโน้นมันเต็มไปด้วยป่า ก็คิดดูจากถิ่นฐานระดับวังของ
พระเจ้าอชาตศรัทศู กับป่าสวนมะม่วงนี้ ก็เดินไปมาหาสู่กันได้ ไม่นานนัก
อย่างนี้ คิดดูซิ วังกับป่ามันก็ใกล้กันแค่นั้น

ส่วนสถานที่ที่พระพุทธเจ้าไปโปรดปัญจวัคคีย์ ที่เรียกว่า อสิปต
นฤคทายวัน สวนทวารวดี สวนมฤค พวกเนื้อ พวกกวาง ก็ไม่ได้ไกลเมื่อก
นะ ใครระลึกออกบ้างว่า เมื่อพระพุทธเจ้าไปโปรดปัญจวัคคีย์แล้ว ท่านก็
อยู่ป่าที่นั่นแหละ ที่นี้ก็กล่าวถึงขสมานพ เตือดร้อน วุ่นวายใจ อยู่ใน

บ้านเรือนอันทรูทราระดับบ้าน ๓ ฤดู เหมือนที่พระพุทธเจ้าเคยมีทีเดียวน บ้านเรือนอันทรูทราราชของเศรษฐีก็ไม่ได้ห่างป่าอิสิปตนมฤคทายวันอะไร จะห่างอะไรนักหนา ก็ยสมานพฟุ้งชานหน่อยเดียว เดินบ่นอุ้อ้อๆออกไป ที่นี้วุ่นหนอๆ! ประเดี๋ยวก็ถึงที่พระพุทธเจ้ามาโปรดปัญจวัคคีย์ อยู่ที่ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระพุทธเจ้าเดินจงกรมอยู่ที่นั่นป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เสร็จแล้วยสมานพก็ฟุ้งชาน ใส่รองเท้าทองเดินไป บ่นอุ้อ้อๆ วุ่นวายหนอๆ วุ่นวายจริงหนอๆ เดินไปก็บ่นไป พระพุทธเจ้าเดินจงกรมอยู่ ได้ยินเสียงวุ่นวายหนอ พระองค์ก็บอกว่า มาหนึ่.. ที่นี้ไม่วุ่นวายเลยมาผ พยสมานพก็เข้าไปกราบ เคารพพระพุทธเจ้าที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ป่ามันไกลบ้านกันที่ไหนเล่า ป่าที่วุ่น สมัยนั้นป่ามาก พุดคำก็ออกป่า พันบ้านก็คือป่า

ยุคนี้ เดียวนี้ลี แทบจะไม่มีป่าเหลือแล้ว มีแต่บ้านแต่เมือง จะไปป่ากันที ก็ต้องเดินทางออกไปไกลๆ ชาวอโศกเรามาทำป่าให้ได้ขนาดนี้ก็ดีแล้ว แล้วก็พยายามสร้างสรรค์กันให้อุดมสมบูรณ์ ให้มันสงบสงัด และเย็นใจ อบอุ่นวิญญูณ สร้างสรรสุขสำราญเจริญรุ่งเรืองให้จริงเถอะ

และในความหมายของป่า อาตมาก็พยายามที่จะให้ความหมาย ที่ไม่เลยเถิด ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง ไม่เช่นนั้นก็จะกลายเป็นที่มันผิดเพี้ยนไปแล้ว อย่างที่อาตมากำลังดำหนิหรือกำลังท้วงอยู่ว่า เถรวาทหรือหินยานที่เขาเข้าใจผิดเลยเถิดไป เช่นคำว่า “สันโดษ” ก็กลายเป็น “โดดเดี่ยว” หนีห่างจากสังคม อย่างนี้เป็นต้น แทนที่จะเป็น “ใจพอ” ก็เข้าใจผิดไปคนละเรื่องอย่าลืมว่า “โดดเดี่ยว” กับคำว่า “สันโดษ” มันคนละเรื่องกันเชียวนะ หากเข้าใจสันโดษผิดมันก็จะกลายเป็นหลบลิ้ หนีหน้าสังคม คนเกลียดคนกลัวสังคม ซึ่งไม่ใช่เลย คน “สันโดษ” แท้จริงนั้นแกล้วกล้าอาจหาญในสังคม “คน “สันโดษ” จะอยู่ท่ามกลางสังคม อย่างมีประโยชน์ช่วยคนที่ยังไม่สันโดษได้อย่างดี ผู้ “สันโดษ” คือ ผู้รู้จักพอ คนใจพอ อยู่ท่ามกลาง

สังคมฟุ้งเพื่อท่านก็เป็น“คนสันโดษ” คือท่านสันโดษ ท่านไม่ฟุ้งเพื่อตามสังคมแล้ว ใจท่านพอแล้ว แม้มีน้อยท่านก็พอ ส่วน“คนโดดๆ” หรือเดี่ยวๆนั้น มันคนละเรื่อง คนละคุณภาพกันเลย

สังคมพุทธชื่อว่า“สงฆ์” คือเป็น“หมู่” อย่างที่อาตมาเคยทักว่า ปล่อยให้พระไปอยู่โดดเดี่ยวไม่ได้ พระต้องอยู่กับสังคม ต้องบิณฑบาต เพราะไม่มีเงินซื้อกินแล้ว และสะสมอาหารข้ามวันข้ามคืนก็ไม่ได้ ฉะนั้นแล้ว ต้องคว่ำบาตร ทั้งหมด ไม่สะสมข้าวสารอาหารแห้ง วินัยมีอย่างนี้จริงๆ ต้องมีชีวิตอยู่ด้วยผู้อื่นคือบิณฑบาตเลี้ยงตนจะต้องเลี้ยงตนด้วยบิณฑบาต จึงห่างจากหมู่บ้าน ห่างจากสังคมคนหรือสังคมของประชาชนไม่ได้ ที่สำคัญ พระทุกรูปต้องมี“สงฆ์”หรือมี“หมู่กลุ่ม”ที่จะดูแลกันตามวินัย หนีสงฆ์ ทิ้งสงฆ์ หรือขาดความเป็นสงฆ์ คือ หมู่กลุ่มที่จะต้องดูแลและคุ้มครองไม่ได้ มิตรดี สหายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดี เป็นทั้งหมดทั้งสิ้นของศาสนา (พรหมจรรย์) อยู่คนเดียวขาดหมู่ หรือจากหมู่ไปนานเกินไป ไม่ได้

แม้เราจะอินทรีย์พละอ่อน เข้าอยู่กับสังคมประชาชน สังคมของฆราวาส สังคมของคนที่มีกิจการงานมากธุระมาก หรือว่าโลกธรรมมาก กามมาก เราจะเข้าคลุกคลีเกี่ยวข้องกับไม่ค่อยได้ เพราะอินทรีย์พละของเราอ่อนก็ตาม ภิกษุณัั้นจะไปห่างจากสังคมของสงฆ์ก็ไม่ได้ เพราะท่านจะต้องเข้าร่วมสังฆกรรม ในสังฆกรรมนั้นจะต้องทำกิจของสงฆ์ อธิกรณ์ เป็นกิจทั่วไปที่สงฆ์จะพึงประชุมกันเสมอ อย่างที่เราได้ประชุมกันบ่อยๆ ไม่ใช่ว่าอธิกรณ์ คือการตัดสินใจเรื่องทะเลาะอย่างเดียว อธิกรณ์ไม่ใช่มีแต่การตัดสินใจเท่านั้น กิจจาธิกรณ์ก็เป็นอธิกรณ์ คือกิจธุระที่สงฆ์จะพึงทำ อื่นๆต่างๆซึ่งไม่ใช่การตัดสินใจก็ทำตาม พึ่งทำก็ประชุมกันทำ

ถ้าเรามีจริตที่ชอบปลีกเดี่ยว เราก็ต้องฝึกมาอยู่กับหมู่กลุ่ม มาคลุกคลี ถ้าเรามีจริตคลุกคลีมาก ชอบสังสรรค์ เป็นผู้ที่สันทนากการหน้าแป้น ก็หัดสงบๆเสียบ้าง ไบหน่านี้ หัดให้มันขริ่มๆบ้าง ไม่อย่างนั้น แป้นแต้นอยู่

อย่างนั้น วิตวายกระตุ้ว มันมากไปก็หัดสำรวจสงบเสียบๆ หนึ่งๆ ให้มากๆ น้อยๆ คือต้องรู้ตัวเอง แล้วฝึกทำในมุมมองกลับ ถ้าเราเป็นโลกีย์ลักษณะใดก็แล้วแต่ โด่งไปด้านใด ก็ฝึกในทางตรงข้ามบ้าง ศาสนาพุทธนี่สอนเตือนให้รู้จักทุกลักษณะเลย อย่างนี้เป็นต้น นี่เป็นนัยที่จะบอกให้พวกเรา ได้เข้าใจศาสนาพุทธเพิ่มเติมขึ้น ถ้าใครฟังดี ๆ ก็จะเข้าใจ

๑ ปัญญาแท้ของพุทธนั้นเป็นอย่างไร

แม้แต่สมณะก็ขอให้ตั้งใจฟังด้วย นี่เป็นเรื่องสำคัญสมณะควรรู้ สมณะไม่ขึ้นศาลามีไหมนี่ อาตมาไม่รู้ว่าใครไม่ขึ้นบ้าง นอกจากไม่ขึ้น แล้วก็ ไม่เอาถ่าน ไม่ฟังธรรม มันก็เป็นความเสื่อมไปเรื่อยๆ โดยเฉพาะครูบา อาจารย์เทศน์ ก็ยังไม่เอาถ่านนี่ จะไปฟังใครได้ มันก็มีแต่ตัวกู ของกู เท่านั้นแหละ มันก็คืออัตตามานะ ก็ต้องพยายามขวนขวาย ศึกษา ฝึกฝน แล้วก็เรียนรู้รายละเอียดเพิ่มขึ้น อย่างน้อยเป็นสุดมยปัญญา ก็ตาม เอาไปจินตนาการ เอาไปจินตา เอาไปคิด ไปตรวจสอบ ตรึกตรอง ทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งต่อ แล้วก็ไม่พอเท่านั้น ต้องเอาไปปฏิบัติให้สอดคล้อง เป็นไปได้จริงตามคำสอน เป็นภาวนามยปัญญา ได้บรรลุ รู้แจ้ง เข้าถึงความจริงไปโน่น มันจะเกิดพหูสูต เพราะเราเรียนรู้ ปฏิบัติก็ค่อยๆ รู้ๆ

ปัญญา แปลว่า *การรู้ความจริงตามความเป็นจริง* ปัญญาไม่ใช่ “ผลของความคิด” ฟังตรงนี้ให้ชัดๆ ปัญญาไม่ใช่ *ผลของความคิด* ถ้าเพียงแค่คิดเอา แต่ไม่ปฏิบัติ ก็เป็นแค่ตรรกะ ไม่เป็นปัญญาที่จะพาสู่นิพพาน แน่นนอน ที่สอนๆ กันมา แปลพระไตรปิฎกหรือแปลบาลีมา ก็แปลกันปัญญา แปลว่า *การรู้ความจริงตามความเป็นจริง คือ รู้สิ่งที่เป็นจริง ตามที่มันเป็นมันเกิดมีจริง ๆ* ก็ต้องทำความเข้าใจให้แม่นยำๆ ลึกๆ ซัดๆ

ปัญญา ไม่ใช่เพียงแค่ *ผลของความคิด* เท่านั้น ไม่ใช่ว่ามาคิดนั้นนี่

สมมุติว่าเรานั่งสมาธิ สะกดจิตเข้าไปปั๊บ เสร็จแล้วก็บอก *ยกจิตขึ้นสู่ไตรลักษณ์* ว่าจะยกยังงัย ยกจิตขึ้นสู่ไตรลักษณ์นะ อาตมาถึงง่าเหมือนกัน ก็คือ คิดนั่นแหละ คิดอยู่ในภวังค์ที่เป็นสมาธิ คิดอะไรรู้ใหม่ คิดถึงความหมายของคำว่าอนิจจัง *ทุกขัง อนัตตา* เขาใช้จำนวนเสียไ้เลยว่า “ยกจิตขึ้นสู่ไตรลักษณ์” คือ เอาเรื่องอนิจจัง *ทุกขัง อนัตตา* มาขบคิด คิดไป วิเคราะห์ไป ไตร่ตรองไป ไตร่ตรองอะไรก็ไตร่ตรองทำความเข้าใจลงไป ในความไม่เที่ยงทั้งหลาย ก็ทำให้งยังเข้าใจมากขึ้นง่าว่า *โอ..มันไม่เที่ยงหนอ* ก็เข้าใจทั้งลึกทั้งหลากหลายในความไม่เที่ยงได้ยิ่งง่าขึ้น แล้วก็หลงว่า นี่คือได้“ปัญญา”แล้ว รู้ลึกซึ่งแล้วละ มันไม่เที่ยง จริงง่ามันก็ไม่เที่ยง คุณยังมีตรรกะมากขึ้นมันก็ยิ่งเข้าใจ ความไม่เที่ยงได้ซึ่งใจยิ่งง่าขึ้น *โอ.. ขนาดคน ชื่อเที่ยง ก็ไม่เที่ยงจริงง่านะ* ใครก็เข้าใจ ใครไม่เข้าใจบ้างว่า ทุกอย่างมันไม่เที่ยง ใครไม่เข้าใจ ยกมือขึ้น อ้อ..ไม่มี ถ้างั้นก็บรรลุแล้วสิ *บรรลุไตรลักษณ์* แล้วสิ นี่คือ “ผลของความคิด” ไม่ใช่รู้จักรู้แจ้งเห็นจริง ไม่ใช่“ปัญญา” นั่นมันแค่ความคิด และรู้-เข้าใจในผลของความคิด มันไม่ใช่ปัญญา มันก็แค่“*ความรู้*”นะ *ไม่ใช่เห็น“ของจริง”ตามที่มันเป็นมันเกิด มันปรากฏสภาพให้สัมผัสจริง*

ปัญญาคือ*รู้ความจริงตามความเป็นจริง* ที่สำคัญ..ปัญญาหรือญาณหรืออธิปัญญานี้คือ รู้กิเลส รู้ความหมดกิเลส รู้ว่าอารมณ์ที่ไม่มีกิเลสเป็นวิมุติ มีอารมณ์ว่าง ว่างจากกิเลส อ่านความจริงออก อ้อ! อาการอย่างนี้ มันเคยมี อาตมาเคยยกตัวอย่างพริก กินพริกนี้มันอร่อย มันเผ็ดนี้มันอร่อยที่ไหนเล่า มันเผ็ด กินพริก มันก็เผ็ด แต่คนไปมี“รสอร่อย” ขึ้นมายึดเอง และหลงเอง หลงอร่อยในรสเผ็ดนั้น โอ้โฮ..กินแล้วแซบอีหลี เผ็ดแหลม..แซบ ชัดต่ออีกนะ แยกให้ดีนะว่า รสพริกนั้นคือ“เผ็ด” รสกิเลสที่คนหลงนั้นคือ “อร่อย” มันคนละรส คนละอันกัน “รสพริก”มีจริงเป็นธรรมชาติสามัญ คนที่ชอบหรือไม่ชอบกินพริกเผ็ดนั้น ก็เกิด“รสเผ็ด”

อย่างนั้นเหมือนกันทุกคน ไม่ว่าคนชาติไทย-จีน-ฝรั่ง แต่คนที่มีอุปาทานหลงว่า“อรรอย” มันก็มี“รสอรรอย” คนที่ไม่ชอบไม่มีอุปาทาน ก็จะ“เผ็ด” และแสบ ทุกข์ทรมาน ไม่มี“รสอรรอย” และจะกินยากเพราะมันเผ็ด ผู้ฝึกอ่านความจริง และแยกความจริงของ“รส” ๒ อย่างนี้ออก และเมื่อกินพริกคราใด สัมผัสพริกจริงๆ ก็เรียนรู้และฝึกกำจัด“รสอรรอย” หรือกำจัด“เหตุ”คือตัณหา คืออุปาทานที่คุณหลงยึดติดมันอยู่ ในขณะที่เห็นอาการของมันเกิดในขณะที่มันมีในตนจริง จนสำเร็จ ผู้นั้นก็จะหมด“รสอรรอย” เพราะ“ดับตัณหา”ได้สนิท อุปาทานหายไป “รสอรรอย”ก็จะไม่มี จะเห็น“ความมีตัวตนของรสอรรอย” และเห็น“ความไม่มีตัวตนของรสอรรอย” เพราะได้กำจัด“ตัวตนของตัณหา”ดับสนิทได้ davvero

การมี“ญาณ”รู้เห็นสภาพของ“รสอรรอย”นั่นคือ“ตัวตน”ก็ดี เห็น“ตัวตนของตัณหา”ก็ดี เห็น“ความจางคลาย”ของตัณหาก็คดี เห็น“ความดับสนิท”ของตัณหาก็คดี เห็น“ความหมดสิ้นรสอรรอย”ที่เคยอรรอยหรือ“ตัวตนของรสอรรอยไม่มีแล้ว”ก็ดี เหล่านี้คือ“ปัญญา”ที่เรียกว่า“ญาณ”ที่เห็นความจริงต่างๆนั้นตามที่เป็นที่มีสภาวะจริง ซึ่งไม่ใช่“ความนึกคิด” หรือ“ผลของความคิด”เลย คนละอย่างคนละอัน

อย่างกินพริกอย่างนี้ พระอรหันต์กินพริก มันเผ็ดขนาดไหน ยิ่งพริกขี้หนูสวน โอ้โฮ เผ็ดน่าดู คุณเผ็ด พระอรหันต์กินก็เผ็ดเหมือนกัน รสพริกนั้นมันไม่ได้หายไปหรอก แต่อัสสาทะรสอรรอยนั้นอรหันต์ไม่มี มันหายไปแล้ว เคยติด เคยอรรอย แต่ของพระอรหันต์ไม่มีแล้ว คุณต้องมีปัญญาหรือญาณเห็นรสนั้นๆ แยกให้ออกนะ รสพริกคือรสธรรมชาติของพริก มันไม่หายไปหรอก แต่รสอรรอยหายไป ไม่ใช่มาดับธรรมชาติ หรือมาดับประสาทที่รับรส ถ้ากินพริก ไม่เผ็ด เพราะประสาทตาย ประสาทเสียนั่นก็เป็นโรคประสาทหรือประสาทเสีย สัมผัสพริก ก็พริกมันเผ็ด แล้วไม่รู้สึกเผ็ดนี้ ก็เพี้ยนแล้ว อย่างนั้นไม่ใช่พระอรหันต์หรอก พระอรหันต์ไม่ดับ

ธรรมชาติ เย็น ร้อน อ่อน แข็ง รูป รส กลิ่น เสียง สี แสง ก็เห็น สัมผัส แล้วก็รู้ได้เหมือนคนสามัญ แต่คนสามัญเขามี“รสชื่นชอบ”คืออัญญารมณฺ์ หรือ“ไม่ชอบ”คืออนัญญารมณฺ์ ส่วนอรหันต์มี“รสเฉยๆ”คืออุเบกขารมณฺ์ ไม่มีรสชอบหรือรสไม่ชอบ ไม่มีทั้งอัญญารมณฺ์และไม่มีทั้งอนัญญารมณฺ์ แต่ถ้าจะให้กำหนด“สมมุติ”ตามเขาก็ใช้ ความจำหรือใช้“สมมุติสัจจะ”ร่วมรู้ ร่วมคิด ร่วมสมมุติกับเขาก็พอได้ แต่ถ้าไม่เคยมีไม่เคยเป็นก็ยากหน่อย

อย่างผู้หญิงนี้ แต่ก่อนเขาบอกว่า โอ้โฮ แพนซ์ป็นี่สีแดงสวย คุณ เคยกันใหม่ โอ้ มันรู้สึกวาสีแดงนี้สวยจริงๆ แหม เป็นสุข เราได้มาชื่นใจ โอ้โฮ ได้ใส่สีแดงตามสมัยนิยมอย่างนี้ รู้สึกว่าฟูฟอง โอ้! ฉันทใส่สีทันสมัย สุขเหลือเกิน สวยเหลือเกิน พอเขาบอกว่า เฮ้ย..ป็นี่สีแดงไม่ฮิตนะ ต้อง เป็นสีเหลือง เป็นต้น ก็ไปรู้สึกกับสีเหลืองว่าสวย แดงไม่สวยแล้ว สีแดง เขยแล้วนะ ทั้งๆที่มันก็แดงอยู่อย่างเดิมนั้นแหละ แต่ก่อนนี้เคยสวยจะ ตายเลย เดียวนี้มันไม่สวยจริงๆนะ อาการในใจ รู้สึกอย่างนั้นจริงๆ ความสวยนั้นหายไป ความสุขเพราะสวยหายไป ทั้งๆที่สีแดงมันก็ไม่ได้ เปลี่ยนแปลงอะไร เห็นใหม่ นี่คือตัวหลอก แฝงอยู่กับธรรมชาติ ธรรมชาติของมันไม่ได้เปลี่ยนแปลง หรือจะเปลี่ยนแปลงไปก็ได้ แต่ไม่ใช่ “ปรมาตฺ์”(จิต-เจตสิก ฯ)ที่เราจะไปปฏิบัติกับมัน มันก็“ไม่เที่ยง”ไปตาม ธรรมชาติของมัน ส่วนกิเลสของเรา“ไม่เที่ยง”แล้ว เราปฏิบัติจน เปลี่ยนแปลงไป คือ จางคลาย หรือดับสนิท นั่นเป็น“อนิจจัง”ของกิเลส เป็นปรมาตฺ์สัจจะใครอ่านอาการ ในจิต“ไม่เที่ยง” ซึ่งเป็น“อนิจจัง”หรือ “ความไม่เที่ยง”ของกิเลสในจิต และจิตที่หลงเกิด“ความชอบ-ไม่ชอบ”ในจิตได้ นั่นคือ ผู้“เห็นความจริงตามความเป็นจริง” การเห็น นั่นคือ“ปัญญา”หรือ“ญาณ” และการเห็น“ความไม่เที่ยงของกิเลส-ตัณหา-รสร้อย”เปลี่ยนแปลงไปเป็นความจางคลาย หรือดับสนิท นี่คือการเห็น “ไตรลักษณ์”ที่เป็นอนิจจัง-ทุกขัง-อนัตตา แบบโลกุตระ หรือมีการรู้จักรู้

แจ้งรู้จริง“ไตรลักษณ์”อย่างปรมัตตธรรม

ไตรลักษณ์หรือความไม่เที่ยง-เป็นทุกข์-เพราะมันไม่ใช่ตัวตนจริง ชนิดนี้ เป็นกิเลส-ตัณหา-อุปาทาน ที่คุณไปยึดมันสิ คุณฟังมันสิ ฟังกิเลส “อนิจจัง”นะ อย่างแพ้งั้นอยู่ในสังคมนี ไปฟังมันอยู่ในสังคมนั้นแหละ ถูกเขาปั่นหัวหลอกไป ไอนี่สวย ไอนั้นเร็ด เอาจี๋หมามาทาสิสวย ก็เอาไปชื่นชอบ หลงสุขสวรรค์กันไป เอ้า เสร็จแล้วเอาจี๋แมวมาทาสิประโคมกันใหม่ สิจี้หมาไม่เอาแล้ว มาเอาจี๋แมว เอาจี๋ช้างมาทาสิชายต่อไป เขาปั่นหัวไปนิรันดร์ พวกคุณถูกเขาปั่นหัวมาแล้ว และยังมีความฉลาดที่จะปั่นหัวได้หลากหลายมากมายยิ่งขึ้น จนกว่าจะได้เรียนรู้ธรรมโลกุตระฉลาดขึ้น มาตอนนี้เขาปั่นหัวไม่ได้แล้ว ไม่ถูกเขาปั่นหัว เพราะได้บรรลุตัจธรรม และสามารถเห็นกิเลสตัวนี้ ลดละมันได้ ก็ดีแล้ว ทำกิเลสให้จางคลายหรือน้อยลงๆ มันไม่เที่ยงไม่หนาไม่ใหญ่ขึ้น หรือไม่เท่าเดิม แต่มันไม่เที่ยงแท้ไม่คงที่เพราะเราทำให้มันลดลงจนดับสนิท นี่คือ “ความหลุดพ้นจากโลกีย์”หรือ “การหลุดพ้นจากสุข-ทุกข์ที่ชาวโลกีย์หลงยึดถือ”

ตัวกิเลสกับตัวความจริง ต้องแยกให้ชัด อารมณ์กิเลสเป็นอย่างไร แล้วมันหมดอารมณ์กิเลสได้ แต่ความรู้ที่รู้ของจริงตามจริงนั้น ไม่ใช่กิเลส และ“ดับกิเลส”นั้นไม่ใช่“ดับความรู้”หรือ“ดับความรู้สึก”ไม่ใช่ นะ อย่าไปหลงผิดว่า พระอรหันต์ไม่เจ็บ ไม่ร้อน เอาไฟเผา พระอรหันต์ก็ไม่ร้อน ไม่รู้สึกเจ็บ ไม่รู้สึกปวด นั้นไม่ถูกต้อง อย่าหลงเข้าใจผิด ไม่ใช่เลยนะ ร้อนก็ร้อนรู้สึกนะ เย็นก็เย็น แข็งก็แข็ง อ่อนก็อ่อน ก็รู้ และรู้สึกตามความจริงนั้นๆ สีแดง สีเขียว สีอะไรก็รู้ กลิ่นอย่างโน้น กลิ่นอย่างนี้ ก็รู้ รสอย่างนี้ รสอย่างนั้น ก็รู้ แต่ท่าน *ไม่มีอัสสาทะ ไม่มีกิเลส ไม่มีรสอร่อยแบบที่คนโลกๆเขายังมีกัน* แต่มีความรู้และรู้สึกของธรรมชาติเหมือนคนประสาทยังดีเป็นสามัญตามปกติ ไม่ได้พิการ นี่ชัดเจน

๑ ยัญพิธีมีผลหรือไม่

ตราบที่อาตมายังอยู่ ก็มีธรรมเป็นหลัก อาตมาก็จะแสดงธรรมเท่าที่ยังมีอยู่ ที่จะต้องพูดอีก ขยายความอีกอย่างนี้แหละ ถ้าฟังดี ๆ ก็จะเข้าใจว่า อาตมาพูดสิ่งที่ยังไม่เคยได้พูดเพิ่มขึ้น เช่น คราวนี้ในวินัยนี้ ได้ฟังเทศน์ที่ละเอียดลึกซึ้งเพิ่มขึ้นจากที่ได้เทศน์มาบ้างแล้ว มีทั้งพื้นฐานเก่า แต่ก็มีขยายความใหม่ที่ละเอียดลออเพิ่มขึ้นอีก มีเวลาก็ค่อยๆ ขยับขยายกันไปอย่างนี้แหละ หากมีโอกาสอย่างนี้ และอาตมายังอยู่ อาตมาก็เทศน์ต่อไปในอนาคต ไม่มีอาตมาแล้ว สมณะองค์อื่นๆ ที่เหลืออยู่ แต่ละองค์แต่ละท่าน ก็จะช่วยกัน แม้บางองค์บางท่านในอนาคตวันโอศุกร้าลึกก็มาไม่ได้ อาจจะต้องติดงานโน้นงานนี้ เพราะต่อไปมันก็ต้องขยายทั้งกลุ่ม ขยายทั้งงาน ถึงวัน ถึงเวลา ก็เลยมาไม่ได้ เพราะฉะนั้นผู้ที่อยู่ที่เหลือก็ช่วยกันประกอบพิธี พิธีนี้จะมีเทศน์ เทศน์ไม่ได้อย่างอาตมา ก็ทำอื่น เป็นยัญพิธีแบบอื่น วิธีอื่น เพื่อที่จะให้ทรงจิตวิญญูณ เพราะยัญพิธี คือองค์ประกอบที่คนเราประกอบขึ้นมา ให้มีกรรมกิริยา มีวัตถุประกอบ เพื่อเหนี่ยวนำจิตวิญญูณให้เกิดความประทับใจ ลึกซึ้งเข้าไปในจิตวิญญูณ หรือขัดเกลาจิตวิญญูณให้เจริญไปตามเป้าหมาย เพราะฉะนั้นยัญพิธีใดๆ ก็ทำขึ้นมาเพื่อที่จะให้พัฒนาทางจิตวิญญูณทั้งนั้น ยกตัวอย่างง่ายๆ เช่นว่า พิธีกรรมมานั่งกราบเท่านั้น ก็เป็นรูปลักษณะ ที่ทำให้เราเกิดการขัดเกลา เกิดการฝึกปรือ เกิดการอบรมตน เขาเคยกราบเหมือนลิงหลอกเจ้า พอมาเห็นพวกเรากราบอย่างนี้หมด คุณมานั่งโด่อยู่นี่ คนที่มันหน้าบางหน้อยนี่ มันไม่กล้านั่งโด่ ไซ้ใหม่ เมื่อเขากราบซ้าๆ ต้องซ้าๆ ด้วย ก็มันไม่เคย ไม่รู้ทำไมต้องซ้า เอาละเอาแค่นี้..ซ้ากับเร็วเท่านั้นแหละนะ มันก็ยังขัดเกลาเขาได้ อย่างน้อยอวดตาเอ็งลดเสียบ้าง เอาตามเขาบ้าง เป็นต้น

ถ้าคนที่อวดตามานะใหญ่ เอ็งทำอะไรวะ ซ้าไม่กราบกับเอ็งหรือ กช้า

ก็นั่งโต้อยู่นี่แหละ แข็งกระด้าง อดตามานะ ตัวกู กูไม่เอา กับมึง มึงอยากกราบ บ้า ๆ บอ ๆ กูไม่เคยกราบอย่างนี้นี่หว่า เห็นไหม แม้อยู่พิธิแค่ลีลาการกราบ ก็ขัดเกลากันได้ นำพาได้ เราไม่ต้องพูดว่ากราบอย่างนี้นะ เออ..น่าเลื่อมใส ลีลาดูอ่อนช้อยดี ดีกว่าลิงประหลก ๆ เราไม่ต้องไปพูดถึงอย่างโน้นก็ได้ แค่วิธีกรรมเขามีอย่างนี้ มันก็นำพาได้ อย่างนี้เป็นต้น

กายกรรม วชิกรรมเป็นองค์ประกอบวัตถุ ที่ผู้ฉลาดจะประกอบเป็น COMPOSITION เป็นองค์ประกอบศิลปะ เพื่อที่จะให้เกิดการขัดเกลา หรือเสริมสร้างรังสรรค์ ที่จะมืผลทั้งแก่ตนและผู้อื่น เป็นสิ่งที่ช่วยอบรมบ่มเพาะ หรือหล่อหลอมฟุ่มฟักให้มี “การเกิดทางจิตวิญญาณ” หรือ “การเกิดแบบโอปปาติกะ” (โอปปาติกโยนิ) กรรมบางอย่างเรียกว่า “แม่” (มาตา) บางอย่างเรียกว่า “พ่อ” (ปิตา) ที่จะมือำนาจทำให้ “สัตตา โอปปาติกา” (สัตว์ที่ผุดเกิดในจิตซึ่งเกิดแบบโอปปาติกโยนิ) ผุดเกิดจริง ๆ (พระไตรปิฎก เล่ม ๑๔ ข้อ ๒๕๕-๒๕๗)

อย่างที่พูดถึงว่า คนสักคนหนึ่งเข้ามาร่วมในงานเรา มียัญจั่ง มียัญพิธิอย่างนี้ มันช่วยขัดเกลาเขาได้ เขาก็ขัดเกลาเราด้วย เป็นยัญพิธิที่จะทำให้เกิดคุณค่าประโยชน์แก่กันทั้ง ๒ ฝ่าย ดังนี้ เป็นต้น ก็ได้จริงเป็นจริง

เมื่อพระพุทธเจ้าไม่อยู่ อาจารย์รุ่นหลังก็สร้างยัญพิธิขึ้นมาเรื่อย ๆ จนเป็นวัฒนธรรม มีองค์ประกอบต่าง ๆ ยุคพระพุทธเจ้าไม่มียัญพิธิอย่างนี้ แต่อาจารย์ผู้ฉลาดในรุ่นหลัง ก็ประกอบยัญพิธิขึ้นมา เพื่อที่จะให้มีผล อย่างที่อาตมากล่าวแล้ว ก็เกิดพิธีกรรมมาเรื่อย ๆ ซึ่งมากขึ้น ๆ จนเพ้อ ยัญพิธิใดที่เพ้อแล้ว ไม่เป็นผลแล้ว กลายเป็นเรื่องเสียหายแล้ว ก็เลิกไปเสีย อันใดที่ยังเป็นประโยชน์อยู่ ปรับปรุงมาให้เกิดผล เกิดประโยชน์ได้คืออยู่ ก็ทำกันไป อาจารย์ที่ฉลาดก็จะใช้ยัญพิธินี้ให้เป็นผล ไม่มีอะไรแค้นมานั่งฟังธรรม ก็เป็นพิธีกรรมแล้ว แรก ๆ ใหม่ ๆ ยัญพิธิไม่มีอะไร อาตมาเทศน์ตะพึดเลย เทศน์หรือพูดอธิบายธรรมะอย่างเดียว พวกคุณก็ฟังได้

แต่เดี๋ยวนี้ยัญพิธิมันถูกปรุงถูกสร้าง ไม่ใช่ชนิดไม่ใช่หน้อยแล้ว มัน

สารพัด เอาอันโน้นอันนี้มาเสริมเติมแต่ง ทั้งรูป-รส-กลิ่น-เสียง-แสง-สี-ลีลา-รูปร่าง-ลวดลาย สร้างเสริมกันจนกระทั่งอภิมหาหรรษาฟูฟ่องยิ่งใหญ่มโหฬาร ประกวดประชันกัน ไม่มีจบหรือ แม้แต่พวกเรา ก็ยังแข่งขันทำอาหารถั่วกันแล้ว อย่างนี้เป็นต้น ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องประหลาดอะไร เรารู้เนื้อหาก็กี่แล้วกัน จะประกวดถั่ว มีรางวัลบ้าง อาตมาบอกให้ให้รางวัลมากเองแหละ เมื่อวานนี้ที่ประชุมกัน คณะกรรมการชี้เหนียว จะขอให้เพิ่มไอ้โน้นไอ้โน้้อีกหน่อย เขาก็ไม่ยอมกัน อาตมาก็เลยว่า ชี้เหนียวไปได้เดียวเถอะ อาตมาขอให้รางวัลที่ ๑ สักสี่หมื่นนะ มี ๔ ประเภท ประเภทละหมื่นก็ ๔ หมื่น ที่ ๒ อีก ๔ รางวัล รางวัลละ ๕ พัน ก็สองหมื่น ที่ ๓ รางวัลละสามพัน ๔ รางวัลเหมือนกัน ตอนแรกนี้ชี้เหนียว กะจะซื้อแต่หม้อสแตนเลส กับปิ่นโตสแตนเลสมาแจกเท่านั้น อาตมาก็ว่า บัดโธเอ๊ย! เขาซอมมา ลงทุนมา ก็ควรจะต้องทำให้ชักจูงกันหน่อย

อาตมาเห็นผลเสียในอนาคตว่า พวกเรานี้กินถั่วไม่เป็น หรือไม่อยากกินถั่ว ก็เห็นใจ เพราะฉะนั้นมาหัดตกแต่ง ไซ้สีลปะมาประกอบ ปรงรส ปรงรูปขึ้นมาบ้าง ก็เลสมันมี มันไม่ชอบ ไม่อร่อยมันก็ไม่กิน เดียวก็จะตายชะ เพราะไปกินอื่นได้นะ อิมท้องเหมือนกัน แต่ชาตุมันไม่พอ ชาตูป्रोตีนมันไม่ครบ เราจะได้จากอาหารถั่วนี้ เมื่อเราไม่กินเนื้อสัตว์กันจริงๆ ตลอดชีวิต ถ้าแคว้นหนึ่งสองวัน ปีหนึ่งสองปี มันก็ยังไม่ออกฤทธิ์ ยังไม่เป็นโรหรือก ชีวีตร่างกายก็ยังสู้ได้ แต่นานไปนี่คุณมีชีวิต ๒๐ ปี ๓๐ ปีขึ้นไป สรีระคุณก็เสื่อมหมด ชาตุมันไม่ครบ ขาดธาตุอาหาร เป็นโรคนั้นโรคนี้อีกกันใหญ่ ร่างกายอ่อนแอ มันไม่พอ ต้องสร้างให้เป็นวัณธรรม

เพราะฉะนั้นอาหารถั่วจึงเป็นหัวใจ เรากินถั่วแทนเนื้อสัตว์ ถั่วหลายๆชนิด วันนั้นหมอบอกอาตมาว่าถั่วแดงหลวงนี้มีแคลเซียม เขาแนะนำอาตมา เพราะอาตมานี้แคลเซียมต่ำไปหน่อย ทำไมอาตมาจึงแคลเซียมต่ำ เพราะแคลเซียมนี้คือพลังงานที่จะดึงไปให้สมองใช้ อาตมาใช้สมองมาก

เลยกินแคลเซียมเยอะ มันก็จะดึงไปจากกระดูกนี่ เอาไปใช้มาก แคลเซียมก็เลยน้อยไปหน่อยหนึ่ง เขาก็แนะนำว่า ถั่วแดงหลวงนี่ แคลเซียมเยอะ ที่นี้ในถั่วเหลืองนี่ เขาวามีโปรตีนมาก มากที่สุดว่าอย่างนั้นนะ เราก็กินถั่ว จะเป็นถั่วแดง ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วอะไรต่อถั่วอะไร ไม่รู้จักถั่วต่อกี่ถั่วนะ ก็เอามาทำกับข้าว เอามาปรุง พอเอาเข้าจริงๆ เมื่อบานนี้ ส่งเข้าประกวดตั้ง ๑๐๒ ชนิด อาตมาขอประกาศ ยังไงๆ พลังบุญคุณเงินแล้ว ได้ลิขสิทธิ์โดยปริยาย ไม่ได้จดกันจริงหรอก ลิขสิทธิ์ตำราอาหารถั่วตั้ง ๑๐๒ ชนิดนี้ ให้พลังบุญจัดการพิมพ์ตำราเล่มนี้ขึ้นมาขาย แล้วก็เอาเงินทุนคืนนะ ที่จ่ายเป็นค่ารางวัล รวมแล้วเป็นแสนนะ รางวัลที่ ๑ เป็นเงิน ๕๐,๐๐๐ บาท รางวัลที่ ๒ ก็อีก ๒๐,๐๐๐ บาท รางวัลที่ ๓ อีก ๑๒,๐๐๐ ก็ ๗๒,๐๐๐ แล้ว รางวัลชมเชยอีก ให้ทุกคน ไม่ให้แต่ละอย่างนะ ให้แก่แต่ละคน เพราะบางคนส่ง ๕ อย่าง บางคนส่งอย่างเดียว ก็ให้ชมเชย ๕๐๐ เท่ากัน ก็รายไม่รู้จัก ไม่ต่ำกว่า ๕๐ รายละมั้ง ตั้งร้อยกว่าอย่างนี้ บางรายเห็นว่า ส่งมากที่สุดคือน้อมเย็น จากปฐมอโศก ๑๕ อย่าง อื้อหือ! ขยันจริงๆ ถ้ารางวัลไปเสียตั้ง ๔ รางวัล โอ้โฮ! รางวัลที่ ๑ ได้ ๒ รางวัลนะ คนอื่น ที่อื่นใครได้บ้างละ ดินดอกอ้อก็ได้ จากภูผาฟ้า น้ำได้ไป ๑ รางวัล จิราภรณ์ ดิรัตนา ก็ได้ สันตอโศกก็ได้ และใครต่อใคร ก็สุขสำราญกันดี

๑ ทำอย่างไรให้เป็นผู้เบิกบาน

เทศน์ไปเทศน์มา ว่าถึงเรื่องหลักวิชา ว่าถึงเรื่องความรู้ ว่าถึงเรื่องพิธีกรรม-ยัญพิธี โอ้โฮ! เรื่องเล็กๆ เราก็กเทศน์มาแล้ว บรรยายมาแล้ว พวกเราก็นั่งฟังกันดิ้นะ ง่วงบ้าง ไม่ง่วงบ้าง ใครบางคนอาจจะนั่งบั้นหน้า แต่ข้างในหลับ เออ..เก่งนะ ดูเหมือนสมาธิดี ที่ไหนได้ ใจไปเที่ยวที่ไหนไม่รู้เลย หลับในนะ บางคนฝึกมาดีๆ ทำได้ เก่งทำเก่งๆ บางคนก็อาศัย

ยุคอีก ๆ เอา บางคนกลายเป็นสมาธิจมอยู่ในภวังค์เฉย ๆ แต่ส่วนมากฟังดี ก็ขอให้พวกเราสังวรกันนะ มากันได้ขนาดนี้ ดีแล้ว ที่ใครเห็นอาตมามีความกระปรี้กระเปร่า นั่นก็เพราะอาตมาเลิก“จม”แล้ว ตื่นแล้ว ตื่นจากโลกที่ใคร ๆ เขายัง“จม”กันอยู่ โลกโลกก็ยั้่นมันพาคนเศร้าหมองจริง ๆ หลายคนบอกว่า เห็นหน้าอาตมาสดชื่นเบิกบาน หน้าผ่องเผิงอะไรนี้ ก็คงจะมีส่วนจริงอยู่บ้าง อาตมาว่าอาตมาไม่ได้หลงติดสิ่งที่เคยติดมาแล้ว ได้จริงแม้ในสังกมมันยังมีสิ่งนั้น หรือจะมาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับเราอยู่ที่ตามเรื่องของสิ่งที่สัมพันธ์ ที่กระทบ ที่ประจัญผจญนี้ มันมีตามวิบากของทุกคนแน่ นั่นเป็นทุกข์อยู่แล้ว แม้แต่พระพุทธเจ้าท่านยังมีวิบากที่จะต้องมีโอกาสไปสัมผัสสัมพันธ์ ที่เขาจะมาทำแรงทำร้ายกับท่าน สำมะหาอะไรกับเรา คนอย่างเราต้องมีวิบากหนักกว่าแน่ เพราะจะนั้นอย่าไปทำตนเองให้มันทุกข์ เรื่องวิบากคุณไม่ต้องไปคิดเลยว่า แหม! ทำไม่ต้องเจออย่างนี้ ทำไมต้องมีเรื่องอย่างนี้ ไม่ต้องพูดหรืออก เปลืองน้ำลาย ไม่ต้องบ่น วิบากใครก็วิบากใคร ดีไม่ดี..คุณนั่นแหละไปหาเอง อยู่ไม่สุข วิ่งลนลานไปหาเอง ทั้ง ๆ ที่จะหลบออกมาก็ได้ ไม่หลบ ดันลนลานเข้าไป ก็เลสมันบังคับก็สู้มันบังลิ อย่าไปตามใจมัน ระวังอย่าทำทุกข์ทับถมตน ที่ตนเองมีทุกข์อยู่แล้ว ทุกคนยังไม่หมดทุกข์ อุปสรรคที่จะทำให้ทุกข์ก็ยังมี มีสิ่งที่จะมาผจญประจัญเราทั้งนั้น แม้หมดทุกข์อาริยสังแล้ว วิบากทุกข์ คือทุกข์ตามวิบาก ก็ยังตามมาเล่นงานได้เลย ขนาดพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยังมี “วิปากทุกข์” ที่ทำให้พระพุทธเจ้าท่านยังมี “กายิกทุกข์” ได้เช่นพระพุทธเจ้าต้องเจ็บพระบาทห้อเลือดเพราะพระเทวทัตกลิ้งหินมาทับ เป็นต้น ต้องเจ็บต้องปวด ต้องทน ต้องต่อสู้ตามภาวะวิบากนั้น ๆ ที่ยังเหลือ ปานฉะนั้นทีเดียว

ดังนั้น ผู้ฉลาดแล้ว ก่อนอื่นสุขเข้าไว้ก่อน อย่าทำทุกข์ทับถมตน เบิกบานรำเริงไว้ เบิกบานรำเริงเอง สุขเอง ไปหาซื้อตามศูนย์การค้ามีขาย หรือเปล่า ใ้สุขรำเริง เบิกบานเนี่ย ไม่มี เราต้องทำเอง มันไม่เสียหาย

หรือก ที่เราจะทำใจให้เป็นสุขเสมอ ไม่ว่าจะสัมผัสหนัก สัมพันธ์อยู่กับอุปสรรคสาหัสแค่ไหน อย่าไปเข้าใจผิดว่า ศาสนาพุทธหรือศาสนาที่จะไปนิพพานนั้น จะต้องนิ่ง ๆ ยิ้มก็ไม่ได้ เดี่ยวจะไม่นิพพาน อย่าเข้าใจผิด เพียงแต่อย่าให้มันผิดกาลเทศะ อย่ารำช้า อย่าไปทำเป็นแค้น คนทั่วไปใครๆ เขาถือ เขาติดสมมุติ เราก็ต้องเข้าใจตามสมมุติบ้าง ใจรำเริงเบิกบาน ไม่ต้องออกทางกายก็ได้ ใจเบิกบาน ทำหน้ารำเริงเบิกบานสดชื่นนะ ทำยังงี้ไม่รู้ล่ะ อาตมาก็ทำของอาตมา คุณก็ทำของคุณ โดยเฉพาะทำใจเบิกบานรำเริงสดชื่น ทำหน้าของเราให้เบิกบานรำเริงสดชื่น ทำดูซิ

คนเขาบอกว่า ชาวอโศกนี่หน้าดูไม่ได้เลย หน้าบูด หน้ามันไม่เบิกบานสดชื่น มันเหี่ยวๆแห้งๆ จืดๆซีดๆ มู๋ๆ ยังงี้ไม่รู้ มันจริงของเขาละมั้งเอาใหม่..ชาวอโศก เอาหน้าเบิกบานไป ก็ใจเรานั้นแหละ ทำได้เราก็ไม่ขาดทุน อย่าทำทุกข์ทับถมตน อย่างที่อาตมาบอกแล้ว ทำเบิกบานรำเริงเราไม่ถึงกับรำช้า ไม่ถึงกับเป็นแค้น ไม่ถึงกับกรีดกราดเกิดการอะไรนี้ รำช้าไม่มีอยู่แล้วละพวกเรานะ แต่มันมากไป โด่งไปในทางบูดบึ้ง ทางดิ่งทางเข้มเกินไป เพราะฉะนั้นตอนนี้เปิดได้แล้ว อย่างน้อยเราก็ได้สบายใจแล้ว เพียงแต่ทำให้ใจเบิกบานรำเริงให้ได้ก่อน แล้วก็ทำหน้าที่ให้เบิกบานทำให้ชีวิตรำเริง เบิกบานมันก็ดีกว่าที่จะไปเคร่งเครียด แม้จะงานหนักใจก็เบิกบานได้ แม้จะโดนด่าก็ทำใจเบิกบานได้ รับรู้และเบิกบาน แยกให้ออกระหว่างสิ่งที่เกิดสัมผัสสัมพันธ์อยู่ในส่วนกาย กับความเบิกบานรำเริงในใจ บอกแล้วว่า พุทธะแปลว่าเบิกบานรำเริง พุทธะไม่ได้แปลว่านิ่งๆจืดๆ มะลือที่ถือเป็นเชื้อ หรือหม่นหมอง พุทธะแปลว่า รู้ตื่น เบิกบานสดชื่นรำเริง ก็ทำเอานะ นี่ก็ขอฝากไว้ ขอให้พวกเรา ทำอย่างนี้อย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่ง ก็จงชวนชวาย พวกเรามาได้ศึกษานี้แล้ว ก็จงรู้ความจริงในความดีที่ได้ พยายามใช้เดวิดโซระลึกเสมอ ทบทวนว่า เราได้ดีมาขนาดนี้ เราได้ดีอะไร แคไหน และควรจะดีต่อไปไหม เราก็ควรดีต่อไป

อีก ก็ควรจะต้องพากเพียร ขวนขวายให้ได้ดียิ่งๆ ขึ้น

เรายังได้ดีแล้ว จะดีต่อไปนี้ มันจะยากขึ้นเรื่อยๆ มันสูงขึ้นนี้จะยากขึ้นเรื่อยๆ ถ้าคุณไม่ขวนขวายต่อ จะไปได้ยังไง ตอนแรกๆ ใหม่ๆ ไฟแรงก็ขวนขวาย ก็ได้ง่าย เพราะมันขั้นยังไม่สูง อีกอย่างคนที่บารมี มีของเก่าที่เคยสั่งสมมาแต่ชาติก่อนๆ แล้ว มันก็ง่ายแน่ แต่พอสูงขึ้น บารมีเก่าก็ยังไม่ได้สั่งสมมา มันก็ยากขึ้นแน่ แล้วไม่ขวนขวาย มันย้อนแย้งใหม่ละ ที่จริงต้องขวนขวายหนักกว่าอีกใช้ไหม เพราะฉะนั้นต้องเข้าใจลักษณะให้ถูก เรายังปฏิบัติธรรม ยิ่งต้องขวนขวายยิ่งขึ้น ยิ่งสูงขึ้นไป มันยิ่งจะยากยิ่งจะต้องเอาใจใส่ขวนขวายยิ่งขึ้นต่างหาก ไม่ใช่ว่า เออ ได้แล้ว ก็เอาแต่กินบุญเก่า ได้แล้วก็เลยติดเป็น เป็นเทพองค์ใดองค์หนึ่ง ไม่เจริญต่อไปแล้ว เป็นเจ้าติดศาล เทพติดศาลนั่นแหละ เป็นเมถุนสังโยคข้อ ๗ ติดอย่างนั้นเลย ไม่ได้นะ ต้องเพิ่มฐานะมีศาลใหม่สูงขึ้นสวยขึ้น

ถ้าพวกเรามีสำนักตัวนี้ ต่างคนต่างสั่งวร ต่างคนต่างเพิ่มภูมิอุตสาหะยิ่งขึ้น เราจึงจะสูงขึ้น ละเอียดประณีตยิ่งขึ้น ขอให้เอาไปพากเพียรประพฤติ อย่างนี้ให้สูงขึ้น ในวันอโศกราชนี้

อาตมาเป็นครูนี้ ก็จะต้องพยายามทำให้นักเรียนหรือลูกศิษย์เข้าใจสิ่งที่เราพูด สิ่งที่เราบรรยาย สิ่งที่เราต้องการจะให้อู้งงหึ่งถึงความจริง เหมือนคำตรัสของพระพุทธเจ้าที่ว่า หงายของที่คว่ำ ชักของลึกลงให้ตื้น หรือจุดไฟในที่มืดให้สว่าง ให้เห็นได้ หน้าที่ของครูจะต้องเป็นอย่างนั้นนะ

พระก็เหมือนกัน ต้องเอื้อประโยชน์แก่ญาติโยม นำพากันสู่ที่เจริญ การเป็นพระปฏิบัติหรือพระกรรมฐาน ไม่ใช่ว่าเป็นพระที่จะต้องอยู่ป่า ทุกวันนี้จะเข้าใจผิดกันไปใหญ่แล้ว คือเชื่อว่าพระกรรมฐานต้องไปอยู่ป่า ยิ่งออกไปป่าไปถ้ำไปเขาลึกๆ ยิ่งเป็นพระกรรมฐานชั้นสูง ถ้าไม่เสียกินตาย ไม่ตกเหวตาย ก็ได้อวดม้ายืนยันว่า อาตมานี้แหละพระกรรมฐานตัวแท้ หลงผิดกันอย่างนี้ ต้องศึกษาให้ดีๆ หลักเกณฑ์ของพระพุทธเจ้านั้น

ไม่ใช่แบบฤษีที่ทำตาม ๆ กันมาแต่ดั้งเดิม แต่ต้องศึกษาให้ถูกต้องต้องแท้ เราไม่ต้องไปอยู่ป่า แต่เราก้ทำสถานที่ของเราให้เหมือนป่า อย่างที่สวนโอศก สถานที่แห่งแรกที่มีคนให้อาตมาจัดเป็นอาราม ไม่มีใครไปพลุกพล่านหรอกแต่ว่ามันทำเป็นอารามหรือเป็นชุมชนฝึกฝนความเป็นพุทธไม่สำเร็จ เพราะว่ายังพูดกันไม่รู้เรื่อง เจ้าของที่จะปลุกกุฎิให้อาตมา ก็ปลุกใหญ่โต พูดยังงี้ก็ยังฟังไม่เข้าใจ อาตมาก็เลยไม่ต่อเรื่อง และอีกอย่างมันก็ยากลำบากในการเดินทาง ต้องนั่งเรือ แล้วเราก้ไม่มีเงินสักบาทนั่งเรือ ก็ต้องคอยชาวเรือก็เก็บเงินเก็บทอง พระลงเรือเขาเก็บหมด อาตมาก็ไม่รู้จะทำยังไง มันไม่สะดวกนานาประการนะ คนไปคนมาก็ลำบาก สวนโอศกก็เลย ไม่เกิดเป็นอาราม สุดท้ายเราก้มาเกิดที่แดนโอศกที่กำแพงแสนนะ ที่ทุ่งลูกนก

แดนโอศกก็เ็นสวนครีမ် ร่ม เป็นสวนมะม่วง สวนมะพร้าว ที่นั่นมีมะม่วงกับมะพร้าวเยอะ มีไม้อื่นก็เล็กน้อย ไม้พืชรพฐ์ที่เขาปลุกกินนั่นแหละ ก็คล้าย ๆ กับอัมพวัน สวนมะม่วงของวัดอัมพปาลีนี้แหละนะ อัมพปาลีวนารามนี้แหละ คล้ายกันแหละ ก็เป็นสวนครีမ် ร่มเย็น สดพอสมควร เป็นป่า อาตมาว่าอาตมาเข้าใจเรื่องนี้แล้ว แต่ว่าพูดกันยังไม่รู้เรื่อง เพราะแนวโน้มของชาวพุทธหรือนักปฏิบัติธรรมของพุทธก็ตาม แนวโน้มจะเอียงโต่งไปทางป่าที่เลยเถิด ไม่ได้เข้าใจคำว่า ป่า นี่มันอย่างไร แคไหน

ดีที่ว่าอาตมาได้พากระทัามา มีหลักฐานยืนยันไว้ว่าที่ไหน ๆ เราก้บูรณะรักษา ส่งเสริมทำให้เกิดต้นหมากรากไม้ เป็นป่าขึ้นมา จนกระทั่งมาเป็นสันตือโอศก มาเป็นศีรชะโอศก ศาลือโอศก แม้แต่ปฐมโอศก ที่ไม่มีต้นไม้ต้นไร่เลย หรือสันตือโอศกนี่คล้าย ๆ กันกับปฐมโอศก แต่ว่าที่นี้มันแคบมันเล็ก มันน้อย แล้วเราก้ทำจนได้ มาถึงปีนี้ มาถึงวันนี้แล้ว มันก็เห็นกันได้ว่า เป็นรูปอะไร มันเป็นป่าน้อยๆ ปฐมโอศกเดี๋ยวนี ก็พอเห็นแล้ว ต้นหมากรากไม้ก็ช้กจะหนาตา แต่ก็ยังไม่โตมาก ต้นไม้มันยังไม่โต

เหมือนสันตือโสภ สันตือโสภมันระยะเวลายาวนานกว่า ต้นไม้ก็โตพอสมควร สูง ปฐมอโสภมันที่กว้าง แล้วก็ปลูกต้นไม้เห็นได้ชัดตรงที่ว่า มันกว้าง ก็ปลูกขึ้นมาจากลานดินธรรมดาที่เราถมเข้าๆ ๕๐-๖๐ ไร่ เราถมดินเป็นพีดไปหมดเลย เอาดินมาลงหน้าตั้ง ๕๐-๖๐ ซม. ตั้งครึ่งเมตรกว่าแน่ ถมดินขึ้นมาทั้ง ๕๐-๖๐ ไร่ ต้นไม้เล็กๆ น้อยๆ มันไม่เหลือหรอก จะเหลือ ก็ต้นไม้ใหญ่ก็ไม่กี่ต้น นับต้นได้ไม่ถึง ๑๐ ต้นมั้ง พอได้พื้นดินที่เป็นดินแดนที่เราจะรังสรรค์จัดให้เป็นหมู่บ้าน แล้วเราก็ปลูกต้นไม้ลงไป มาถึงวันนี้ มีต้นไม้ ดูแล้วก็ป็นธรรมชาติป่ากันขึ้นมาไม่ใช่น้อย

มีหลักมีฐานยืนยันได้เลยว่า อาตมาไม่ได้ผิดเพี้ยน ไม่ไกลจากหมู่บ้าน แต่ก่อนนี้สันตือโสภห่างจากหมู่บ้านเป็นกิโลๆ พอที่จะไปบิณฑบาตได้ เดียวนี้มันเกือบจะอยู่กลางเมืองแล้ว เมืองมันบุกเข้ามาหาป่า วัดหรือว่า พุทธสถานสันตือโสภเลยเป็นวัดเมืองไปแล้ว แล้วก็เจริญไปตามควร จะมีธรรมชาติดียิ่งขึ้น แต่ก็จำเป็นที่จะต้องมี สถานที่ที่จะต้องรับประชาชนมากขึ้น เพราะว่าอยู่ใกล้เมือง ประชาชนก็จะมากขึ้น ประชาชนจะมาศึกษา มาทำกิจของพุทธศาสนิกชนมากขึ้น ก็จะต้องมีทั้งสถานที่มีทั้งที่ทำงาน สมัยใหม่นี้มีกิจการที่จะต้องเผยแพร่ สื่อสาร อย่างที่เราเป็นกันอยู่ที่นี่ จะต้อง มีนาสาธาณูปการ ที่เป็นสัมมาอาชีพ มันก็จะเข้าสู่ความบริบูรณ์ไปเรื่อย

สิ่งเหล่านี้เป็นรายละเอียด ที่อาตมาจะต้องใช้เวลา ที่จะต้องค่อยๆ ขยายความให้พวกเราฟัง หลายอย่างอาตมาก็ได้หลักฐานมาจากหนังสือ พระกับป่ามีปัญหาอะไร ของ พระเทพเวที (ธันวาคม ๒๕๓๔) อาตมาอ่านดูแล้ว ก็เห็นว่า เราไม่ได้ผิดนอกความหมาย นอกหลักการที่ผู้รู้ท่านว่าไว้ พระเทพเวที (ปัจจุบันคือพระพรหมคุณาภรณ์) ถือว่าเป็นผู้รู้วิชาการ หลักการหรือหลักฐานทางปริยัตินี้ ท่านแม่น เพราะว่าท่านคัดลอกเอามา ตรวจเก็บเอามารวบรวมไว้ ท่านมีมาก อาตมาก็ชอบคุณอีกจริงๆ ชอบคุณไม่หายในเรื่องเหล่านี้ อาตมายังใช้อยู่ คำรับคำราชของท่านที่มีอยู่ ที่ท่าน

เรียบเรียง อาตมายังใช้อยู่ตลอดเวลา ก็ขอบพระคุณท่านอยู่อย่างยิ่ง

อาตมาก็เห็นแล้วว่า ท่านทำไมจะต้องมาจัดการอาตมา นี่ท่านนั้นแหละ แต่ทำไมอยากจะไปลงโทษว่าท่านมีจกาทิฏฐิในส่วนนั้นส่วนนี้ ทำไมละท่านมองไม่ออก ว่าเราเองก็ปรารถนาดีต่อสังคมต่อศาสนา เราเลว เราร้าย ปานละนั้นจริง ๆ หรือ? ทำไมถึงรุนแรง ก็คงไม่มีใครยุใครแยง แต่ทำไมจึงแรงจึงรุนแรงขนาดนั้น ถึงขนาดว่า..เราวิปริตจากธรรมวินัยทีเดียว และความผิดเราก็ร้ายถึงขั้น*ทำกรรมวินัยให้วิปริตอีกด้วย* ถึงขนาดนั้น ท่านเขียนออกมาณะ ก็เท่ากับไล่เราออกจากพุทธศาสนานี้ แหม..อะไรจะถึงขนาดนั้นนะ อาตมาก็ยังไม่ซัดในใจอยู่เรื่องนี้ละยังไม่ทะเลอุปรูปรังที่ว่าจิตวิญญาณหนอ อาตมาก็รักศาสนาถึงขนาดปานละนี้ ถ้าอาตมาจะไม่มีความรู้ในเรื่องของพุทธศาสนาบ้างก็ไม่มันจะเลวร้ายเท่ากับพระที่เลวร้ายกว่าอาตมา ซึ่งมีออกเคลื่อนกล่นท่านก็ไม่ได้ไปต่อแยเขาอาตมาว่าอาตมามีความเคร่งครัดเอาจริงกับศาสนามากอยู่นะ ถ้าอาตมาผิดก็น่าจะสอนอาตมา ไม่น่าจะขจัดอาตมา อาตมามั่นใจในความบรรลุธรรม อาตมาถึงเห็นพิษภัยของปรีชิตแต่เดียว มีแต่ปรีชิตแล้วมองสภาวะมนุษย์ไม่ออก อาตมามองเห็นว่า เอ้ ทำไมมองสภาวะมนุษย์ไม่ออกนะ เราก็ไม่ได้ปิดบังเสียด้วยซ้ำไป ไม่ได้ปิดบังเลยนะ ท่านก็ยังเห็นเช่นนั้น แต่ที่จริงอาตมารู้ว่าคุณท่านคือท่าน แต่พูดมาก ก็ไม่ดี

ถึงอย่างนั้นก็ตาม อาตมาก็ขอบคุณพระเทพเวทีมาก พูดก็พูดเถอะนะ แม้ท่านเป็นตัวหัวหอกที่ทำให้อาตมาถูกจับ อาตมาก็ยังขอบคุณ เพราะการถูกจับนี้เป็นเรื่องดีที่มนุษย์เข้าใจได้ยาก ไม่ใช่ทำทายนะ ไม่ใช่อยากถูกจับอีกนะ พูดไปแล้วเดี๋ยวจะหาว่าทำทาย แล้วอยากถูกจับอีก ไม่นะ ขอบอกตรง ๆ ด้วยความจริงใจ ไม่ได้อยากถูกจับอีก แต่มันเป็นไปด้วยเหตุปัจจัยที่เป็นของมัน มันเป็นอย่างนี้แหละนะ What ever will be will be มันก็ต้องอย่างนี้ มันจะเป็นอย่างนี้ ก็ต้องเป็น อาตมาก็จำเป็นจะต้องรับ อันนี้เป็นเรื่องที่อาตมาพูดของอาตมาเองนะ พวกคุณฟังรู้เรื่องมั่งไม่รู้เรื่องมั่ง ก็ขอกัย

อาตมาเข้าใจอยู่ในหลาย ๆ อย่างว่า จะต้องได้อย่างนี้ ถ้าไม่ได้อย่างนี้ เหตุการณ์ไม่เข้มข้นขนาดนี้ มันไม่เกิดอะไรหลาย ๆ อย่าง แต่พอเหตุการณ์เข้มข้นขนาดนี้ มันจะเกิดอะไรขึ้นจริงๆ พระพุทธเจ้าท่านก็ของท่าน ขนาดอาตมานี้รับรองไม่ถึงขั้นจะต้องถูกเขาเอาเหล้ามอมชังนาพาคีรีมาเหยียบ ไม่ถึงขั้นนั้นแน่ ถ้าจีนเหยียบ ตาย ถ้าจีนมีคนไปเอาเหล้ามอมชังนาพาคีรี ซึ่งเป็นช้างร้ายกาจ แล้วเอามาให้เหยียบอาตมา อาตมาต้องตายแน่ๆ สู้ไม่ได้ อาตมาจะต้องไม่เจอขนาดนั้นหรอก เจอได้ ก็ขนาดแค่นี้ นี่ความจริง

ซึ่งมันก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นผลเสียอย่างเดียว เหตุการณ์ครั้งนี้บางทีก็กลับเป็นผลดีด้วยซ้ำ มันเป็นการพิสูจน์จิตใจของพวกเรา ความมั่นคงในทางสายนี้ พอเกิดเหตุการณ์ขึ้นแล้ว เราารู้สึกอย่างไร เราเผชิญปัญหาอย่างไร บางคนทนไม่ได้ ก็ต้องออกไป แยกไป คนที่ยังอยู่ได้ ยังสงบได้ ไม่ตอบโต้ รุนแรง มีการปฏิบัติจริงแน่แท้ มันก็แสดงผลของการปฏิบัติธรรม

เพราะเราปฏิบัติธรรมตามหลักมรรคองค์ ๘ เราไม่ได้หนีจากสังคม อาตมาบอกแล้วว่า อาตมาไม่ถอยแม้แต่ก้าวเดียว ไม่ลงใต้ดินแม้แต่ครึ่งเมล็ดงา สันตือโสภก็ตั้งอยู่ใจกลางเมืองหลวงเสียด้วยซ้ำ อยู่ท่ามกลางโลกีย์นี้แหละ แต่เราก็ออยู่เหนือโลกียะ แล้วเราก็อสร้างประชาตึขึ้นมา ปลุกต้นไม้สร้างป่าขึ้นในเมือง

๑ ปาลักษณ์ะใดเหมาะเป็นที่ปฏิบัติธรรม

ทุกวันนี้ไม่เห็นความสำคัญของประชาตึ ที่เรียกว่าต้นหมากรากไม้ต่าง ๆ ที่จริงคำว่าป่า ในภาษาบาลีจะเรียก วน จะเรียก อรัญ ในความหมายว่า ป่า ที่จริงความหมายในทางธรรมนั้นมีลึกลับ เป็นภาษาอันหนึ่งที่ใช้ใน

สมัยนั้นนะ..จริง..หมายถึง ป่า แต่ในนัยช้อนในนัยลึกซึ้งนั้น หมายถึง สิ่งแวดล้อม เป็นสภาพที่อยู่ สภาพที่จะอาศัยขนาดหนึ่ง ในความหมายทาง ศาสนานี้ คำว่า ป่า ก็ดี ที่ใช้ภาษาบาลีว่า วน ก็ตาม อรรถ ก็ตาม ท่านใช้เป็นภาษาธรรมด้วย เพื่อที่จะมุ่งหมายให้รู้ว่าที่อยู่ ที่พึ่งอยู่ของคน ที่ควรจะเน้นสำหรับผู้ที่ชื่อว่า นักปฏิบัติธรรม หรือผู้ที่จะมีความสุขอย่างสงบ

ผู้ที่จะมีความสุขนี้ จะเป็นฆราวาสก็ตาม จะเป็นพระก็ตาม ที่อยู่จะต้องมี*ป่า* คำว่า *ป่า* นี้ ไม่ได้หมายถึง*ป่ารก ป่าช้า ป่าลึก* ที่มีโรคมาเลเรีย มีเสือ มีกระทิง มีสิงห์ นั้นไม่ใช่เลย ถ้าออกไปป่าอย่างนั้นแล้ว จะเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ นานา เหมือนอย่างพระในเมืองไทยนี้ บำเพ็ญในป่าที่เป็นพระป่าจนเลยเถิด แล้วก็ไปเจอเสือสิงห์กระทิงแรด มินิยาย ต้องไปสู้กับอะไรต่าง ๆ นานา รวากับนักล่างูไพร่นะมีเยอะแยะเลย เขียนเล่าว่าเป็นพระธุดงค์ เป็นพระป่าที่เคร่ง ที่ไปต่อสู้อะไรต่ออะไรมา เป็นพระอาจารย์ในระดับวิปัสสนาจารย์ที่เก่ง ๆ เป็นพระกรรมฐานสุดทรหด พอรุ่นต่อ ๆ มา ใช้ชีวิตบุกป่า ไปเจออะไรต่ออะไรต่าง ๆ นานา แล้วก็เอามาเล่าสู่ฟัง ผจญกับสิ่งสารพัดวิรากับพรานตัวเฮ้ แต่ก็ยังเป็นอีกแบบหนึ่ง ไม่ใช่ว่าเขาป็นไปล่าเหมือนพรานหรือ ก่งแบบเป็นพระที่ขลังจนเสือกลัวสิงเกรง ผีป่าหนี เบิงไปโน่น ถ้าอย่างนี้มันก็เห็นชัดเจนว่าพระไทยเรานี้ออกนอกทางแล้ว

สมัยพระพุทธเจ้านั้นก็เน้นป่า ใช้คำพูดว่า ป่า เสมอ แต่คำว่า*ป่า*ของพระพุทธเจ้าไม่เคยมีป่าอย่างที่จะออกไปล่างูไปพร เหมือนพระไทยเราที่เข้าใจว่าพระธุดงค์ออกไปก้น ที่เข้าใจผิดกัน นึกว่าเป็นเรื่องดี เรื่องเก่งทางศาสนา แล้วเอามาเล่า เขียนเล่ากัน เป็นนิทานนิยายกันอยู่เยอะ

ในพระไตรปิฎกทั้งหมด ไม่มีเลยสักเรื่องเดียวแบบนั้น พระไตรปิฎกเน้นเรื่อง*อยู่ป่า* ในลักษณะที่เป็นที่อยู่ที่จะต้องเป็นสิ่งแวดล้อม มีต้นไม้พอสมควร มีธรรมชาติแวดล้อม สมัยโบราณไม่ต้องสร้าง ไม่ต้องปลูกเหมือน

อย่างสมัยนี้ละ สมัยโบราณยังเยอะ สองพันกว่าปีนี่ ไม่ต้องห่วงละ เยอะ

พระพุทธเจ้าท่านเมื่อนาคคังสัญญาณ ท่านก็สามารถที่จะรู้เรื่องอนาคต ประเมินประมาณได้ว่าจะต้องเน้นเรื่องนี้ ไม่เช่นนั้น คนจะไป *หลงใหลเมือง หลงใหลบ้าน* กระทั่งไม่เห็นความสำคัญของป่า ท่านถึงเน้นป่านี้เป็นสำคัญ เอาไว้เป็นจุดเน้น เอาไว้ให้ระลึก ให้ใช้ *ถ่วงดุลคนหลงโลกซึ่งมันเป็นสามัญ*

ทุกวันนี้ ๒๕๐๐ กว่าปีมาแล้ว โดยความรู้สึกของอาตมาเองนั่นแหละ ว่าเราควรจะต้องเป็นเช่นนั้น **มีป่า มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นป่า** มันฝังลึกอยู่ที่จิตใจ มันก็เป็นธรรมชาติธรรมดา เราจะต้องมีสิ่งแวดล้อม มีต้นหมาก รากไม้ มีธรรมชาติ สมัยเป็นฆราวาสอาตมาสร้างบ้าน เป็นบ้านที่ซื้อทางการ มีที่แก่หกสิบกว่าตารางวา มีสถานที่แค่นั้นละ ซื้อบ้านตัวเองตั้งแต่สมัยยังเป็นฆราวาส ทำงานแล้ว ก็สามารถซื้อที่ได้แค่นั้น อาตมาสร้างบ้าน ก็พยายามจะให้มีน้ำตก มีสระ มีต้นไม้ ปลูกต้นไม้ขึ้นไปในที่ที่กินคนเดียว นั่นแหละ ทำสระน้ำพุ สระน้ำตก สร้างสิ่งแวดล้อมขึ้น ทั่วๆที่ตอนนั้น ไม่ได้คิดนึกถึงกลัวในธรรมชาติอะไรหรอก ก็คิดไปในทางโลกๆว่า เออ มีพวกนี้มันสวย มันดี ก็ทำ จนกระทั่งปฏิบัติธรรมแล้วก็มุ่งหาที่มีป่า มีสวนเลย จนกระทั่งไปหมกอยู่ในป่าแสม ที่วัดอโศการามนั่นแหละ ออกจากนั้นมา ไปอยู่ที่ไหนก็ทำสิ่งแวดล้อมให้เป็นป่า ก็ได้พยายามทำมา ตามที่มีหลักฐานมาตลอด จนกระทั่งถึงวันนี้ ก็พยายามพาให้ปลูกป่า หรือว่าทำให้มีสิ่งแวดล้อม มีธรรมชาติที่เราได้อาศัย ก็เป็นอย่างนี้แหละ มันก็เป็นไปเอง

แม้แต่ฆราวาสก็เถอะ อาตมาก็ขอย้ำอีกทีว่าแม้แต่ฆราวาส เราก็จะต้องรู้ว่า สิ่งแวดล้อมที่รู้จักธรรมชาติ มีต้นไม้ มีน้ำ มีดิน มีหิน แต่ต้นไม้ นี่เป็นหลัก จะต้องไม้ต้นไม้มันให้ความร่มเย็น เพราะว่าต้นไม้มี เป็นชีวิต มีชีวะ เป็นชีวะที่จะช่วยรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมให้แก่เราได้ดีทีเดียว ถ้าเผื่อว่าสังคม หรือมนุษยชาติไม่คำนึงแล้ว มันก็จะทำลายองค์ประกอบของชีวิต ซึ่งมีต้นไม้ประกอบอยู่ให้ได้สัดส่วน

ที่นี้คนเรานี่ เมื่อเข้าใจผิดตรงนี้แล้ว ก็จะหาประโยชน์แบบคนเมืองคนกรุง แล้วจะสร้างแต่อาคารบ้านเรือน จนกระทั่งกลายเป็นสภาพอย่างที่เราเห็น ๆ คือเมืองกรุง เสร็จแล้วมันก็แล้งมันก็ร้อน เป็นสิ่งแวดล้อมที่ทำให้คนใจร้อน แล้วมันก็กลายเป็นเรื่องที่ปรุงแต่ง เป็นเรื่องผลาญพร้า เป็นเรื่องทำลาย ที่อาตมาเล่าหรือว่าข้ออธิบายนี้ อาตมาไม่เก่ง พูดไม่ได้ว่ามันมีอะไรบ้าง แต่องค์ประกอบเหล่านั้น สิ่งแวดล้อมเหล่านั้น ที่มันผิดไป เป็นสิ่งที่ทำลาย ที่มีอยู่ในองค์ประกอบของชีวิต เสื่อมทรุดไปหมด มันก็กลายเป็นสิ่งที่ทำให้คนเราเลวร้ายลง ตกต่ำลง ทางด้านจิตวิญญาณก็ตกต่ำ แม้แต่ชีวิตทางด้านสังขาร สุขภาพร่างกายก็ตกต่ำ โทรม เสื่อมได้จริง ๆ โดยเฉพาะจิตวิญญาณนี่ เสื่อมเอามาก ๆ เลย พระพุทธเจ้าให้คำนี้ถึงสิ่งเหล่านี้

เพราะฉะนั้น ชาวโศกเราจำไว้ทีเดียว อยู่ที่ไหน ๆ ก็ให้มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นต้นหมากรากไม้ รักต้นไม้ ปลูกต้นไม้ และอื่น ๆ ที่เป็นองค์ประกอบอาศัยให้เป็นสิ่งแวดล้อมให้มีสัดส่วนขึ้นมา ไม่ต้องห่วงว่าจะมากไป เพราะถึงอย่างไรก็ไม่เป็นปารก เรายี่ที่ มันก็ไม่มาก ปลูกเข้าไปเถอะ ให้มีมากเท่าที่จะมากได้ พยายามเสริม พยายามเติม ที่สันติโศกหมุ่นนี้ไม่ค่อยได้เติม ต้นไม้เท่าไรหรอก ต้นไม้มันวันตายไปเรื่อย ๆ จริง.. มันมีต้นไม้โตขึ้น แต่ว่า ตายไปก็มี เราจะต้องพยายามเสริมด้วย ปลูกเสริมให้มันไปเรื่อย ๆ ต้นไหนมันโตได้ก็โต ให้มันหมุนเวียนทดแทนกัน อยู่ไปให้ได้ ที่เราอยู่ทุกวันนี้ ปลูกมาเท่า มันก็โต แต่ก็ซักจะตายไปเยอะเหมือนกัน ต้นที่พยายามโตอยู่ก็มี ตายไปก็มี เพราะฉะนั้นเราน่าจะเสริมขึ้นด้วย ต้นโตก็โตไป ต้นที่จะเสริมก็เสริมขึ้นไป

ที่นี้ มีแง่คิดหลาย ๆ อย่าง ที่อาตมาจะหยิบมาอธิบายให้เข้าใจ ในสภาพของธรรมะ สภาพของวัฒนธรรม หรือแม้แต่หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าท่านนำพาศาสนาพุทธมานี้ ประเด็นที่อาตมาอยากจะหยิบเอามาพูด ประเด็นแรกคือ การใช้ชีวิตอยู่กับ“**ป่า**” เหมือนพระพุทธเจ้า พระองค์

ประสูติ ตรัสรู้ ก็อยู่กับป่า จนกระทั่งปรินิพพานหรือตาย ก็ตายในป่า อยู่ก็เป็นอยู่ในป่า มีป่าเป็นที่อาศัย น่าสังเกตไหมล่ะ ไม่เห็นจะต้องเป็นเรื่องบ้านเรื่องเรือนเลย บ้านเรือนก็อย่างนั้นๆ ไม่ต้องไปผูกไปมัดอะไร

อย่างที่พวกเราพยายามเป็นกันอยู่ จะมีที่พักที่อาศัยเล็กๆ น้อยๆ เป็นกุฏิเล็กๆ จะมีอาคาร มีวิหารอะไรบ้าง แม้ไม่มีวิหาร มีกระต๊อบ มีอะไรอยู่ พวกนี้ ขอให้พวกเราคำนึงเลยว่า ชีวิตเราเนี่ย มันไม่มีปัญหาอะไร ถ้าเราไม่พะรุงพะรัง ไม่มีสมบัติมาก ไม่ต้องสะสม กอบโกยหวงแหวน ก็ไม่ต้องเก็บ ต้องหมก เราก็ไม่จำเป็นจะต้องมีที่อยู่ ที่พักอะไรเป็นส่วน เป็นสัดของเราให้เป็นภาระยุ่งยากอะไรเลย อย่างที่เราเป็นๆ กันนี้ มีอะไรนิดๆ หน่อยๆ เราก็อื้อ เคลื่อนย้ายไปได้ ไปไหนก็ได้ มีที่พักที่นอนบ้าง นอนที่นั่น นอนที่นี่ เราก็นอนได้ เคลื่อนย้ายไปได้สะดวก อิสระเสรี เป็นวัฒนธรรม หรือว่าเป็นชีวิตมนุษย์ ที่สบายมาก เบาท ว่าง คล่อง อิสระง่าย

พวกเราหลายคน เมื่อมาอยู่วัด ก็พยายามจะมาเป็นคนวัด เป็นคน *อยู่ป่า* หรือ *อยู่ป่าเป็นวัตร* เป็นคนอย่างที่พระพุทธเจ้าท่านพาเป็น จะเป็นฆราวาสก็ตาม ยิ่งสมณะพวกเรานี้ สังเกตเถอะ มาเป็นสมณะแล้ว เคลื่อนย้ายง่าย ไม่ต้องไปผูกไปมัด ไปยึดว่า นี่บ้านเราเรือนเรา ที่ของเรา จะเคลื่อนจะย้ายไปพักที่โน่น ใครจะมาแทนที่ ก็แทนไป ไม่มีที่ ก็อยู่โคนไม้ รุกขมূল ทุกวันนี้ก็ยังอยู่ได้ หรือแม้ว่าเราเอง เราจะอยู่โคนไม้ รุกขมूल ยังพอเป็นไปได้ตามนิสสัย ๔ ที่พระพุทธเจ้าทรงกำชับ มีนิสสัยนี้ได้จริง แม้เป็นผู้หญิง ก็ยังอยู่ป่าตามนัยสำคัญนี้ได้ด้วย โดยไม่ขัดแย้งกับบัญญัติของพระพุทธองค์

พวกเราอยู่กันอย่างมีวัฒนธรรมดี ไม่เหมือนคนข้างนอกเขา สบาย ผู้หญิง-ผู้ชายจะนอนที่โน่นที่นี้ ที่ไหนก็ยังได้เลย แต่อย่างนั้นก็ตาม เราก็มียอบเขต มีสัดส่วน ไม่ได้คลุกคลีปนเป เพราะแม้ว่าเราจะบริสุทธิ์ใจอย่างไร คนข้างนอกเขาก็ไม่เข้าใจง่ายๆ หรอก ฉะนั้นเราก็ไม่ต้องไปทำให้คนเขาสงสัย อยู่เป็นสัดเป็นส่วนกันก็ดี แบ่งกันบ้าง เขตโน้นผู้หญิง

เขตนี้นี้ผู้ชาย มันก็ดูดี อย่างที่เราพยายามกระทำ แล้วก็ไม่จำเป็นจะต้อง มี โนนนี่ ยึดเป็นแหล่ง เป็นที่ เป็นบ้าน เป็นเรือน เป็นของเงินของงู มากมายนัก มีที่รวมก็อยู่รวม ไม่มีที่รวม อยากจะอยู่เดี่ยวๆ ก็ลงมา อยู่รุกขมูล โคนไม้ หรือว่าอยู่ที่ปลีกเดี่ยวบ้าง ใครจะหัด จะฝึกเอา ก็ดี

พวกเราก็พยายามฝึกหัดตนเอง ให้ง่าย ให้อ่อน ให้สะดวก ให้ชินกับ ดิน กับพื้น รุกขมูล ฝึกหัดให้เป็นนิสัย ให้สบาย จนเป็นสัปบายะ อย่างที่มีหลักฐานในพระไตรปิฎกว่า นิสสัย ๔ นี้ ให้อยู่รุกขมูลโคนไม้ เป็นนิสัย คำว่า นิสัย นี้ เป็นความจริงเลยนะ เป็นนิสัย เป็นเรื่องง่าย เป็นเรื่องชีวิต เรามีนิสัยในนิมิตตบาทเลียงตน มีนิสัยในการใช้ผ้าเก่าๆ ผ้าขาด ผ้าปะ ผ้าบังสุกุล ผ้าสีหมอง สีทึมๆ ไม่ใช่ ผ้าสีสดใสอย่างชาวคฤหัสถ์ ที่หลับ ที่นอน เราก็อาศัยนอน พื้นเรียบๆ พื้นกระดาน ตามรุกขมูลโคนไม้ พื้นดิน พื้นหญ้าหลับนอนได้ ง่ายๆ แม้จะเป็นหยูกยา เราก็ไม่ต้องคิดยึดอะไร มากมายนัก ถึงขนาดเป็นน้ำมูตรน้ำปัสสาวะ เราก็ใช้เป็นยาได้จริง

มันเป็นชีวิตที่ เบา ว่าง ง่าย มั่นถ้อย สันโดษจริงๆ ตลอดจนตาย ถ้าเรามีชีวิต แล้วเรามีนิสัยอย่างนี้ นี้แหละคือ ลูกพระพุทธเจ้า แต่ละคนๆ ทำได้จริง ซึ่งเราก็ทำได้มากคน อยู่เป็นกลุ่ม มีพฤติกรรมอย่างนี้กัน จริงๆนะ มันก็เกิดเป็นวัฒนธรรมของสังคม เป็นวัฒนธรรมของคนกลุ่ม นี้ ง่ายๆอย่างนี้ มีนิสัย ๔ อย่างนี้นะ มันก็เกิดจริงเป็นจริง ขรรวาส ก็ทำในฐานะขรรวาส สมณะก็ทำในฐานะสมณะ ยิ่งเข้มข้นกว่า ยิ่งเบาว่างกว่า มีบาตรเป็นเครื่องบริหารท้อง มีจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย น้อยกว่าขรรวาสอีก หรือขรรวาสจะทำน้อย ให้พอเป็นพอไปได้ในฐานะที่ สเหมาะสมสมควรก็เอา

เราจะมีรูป มีแบบ มีพฤติกรรม มีองค์ประกอบที่เป็นอย่างนี้ไป มันก็ดูดี แล้วก็พิสูจน์ว่า ชีวิตอย่างนี้เป็นชีวิตที่ดีกว่าอย่างไร เป็นชีวิตที่ไม่ เหมือนกับทางโลก ที่เขาพากันเป็น เขาจะสะสม กอบโกย หูรหยา ขยาย

ความใหญ่ ความโต มากมาก มักใหญ่ขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นวัตถุเครื่องใช้
จะเป็นปัจจัย ๔ ก็ตาม เอาปัจจัย ๔ มาเป็นเครื่องอธิบายก็ได้

การเลี้ยงตนด้วยปัสัแห่ง คือบิณฑบาตเลี้ยงตนง่าย ๆ มีชีวิตที่อาศัยกัน
และกัน บิณฑบาตนี้เป็นการพึ่งพาอาศัยกันของคน เป็นเรื่องลึกซึ้งมาก
เลย ถ้าสมณะหรือภิกษุของพระพุทธเจ้านี้ ยังรักษาการบิณฑบาต ที่มี
คุณลักษณะสมบูรณ์ได้นี้ ศาสนายังวิเศษ ศาสนาพุทธยังเป็นที่พึ่งของ
มนุษยชาติอยู่อีกนาน พยายามเข้าใจ สมณะของพวกเราเนี้สังวรระวัง การ
ประพฤติปฏิบัติให้ได้ผล ตนเองไปบิณฑบาต ก็เป็นการฝึกฝนอบรมตน
เป็นการปฏิบัติธรรมอย่างสำคัญจริง ๆ แล้วก็เป็นการไปเผยแพร่ธรรมะด้วย
ไปบิณฑบาตทุกวัน ไปเผยแพร่ ไปประสาน ให้มีกลไกของศาสนาอยู่ มี
การให้ มีการรับ ไม่ใช่การซื้อขาย แต่เป็นการประพฤติดต่อกันด้วยกิริยา
ประเสริฐ นั่นคือมีวัฒนธรรม“ทายก(ผู้ให้)-ปฏิบัติหค(ผู้รับ)” มีการเกื้อกูล
กัน มีการอาศัยกันและกันในความเป็นมมนุษย์ เป็นวัฒนธรรม เป็นศิลปวิทยา
ที่เยี่ยมยอดที่สุด ถ้ายังเข้าใจแล้วปฏิบัติได้ ถูกต้อง ถูกตรงอาริยธรรมจริง ๆ
ยังเป็นคุณภาพคุณธรรมที่ดีของคน แม้การบิณฑบาตอย่างเดียวก็วิเศษแล้ว

ในความหมายของสมณะ การบิณฑบาตคือการแสดงธรรมและการ
เลี้ยงตน แต่ในความหมายของสังคมศาสตร์ คือ การพึ่งพากันและกัน ที่
ประเสริฐสูงส่งของคนในสังคม เป็นการเจือจางกันด้วยจิตที่เป็นกุศลแท้
คนที่ใช้ชีวิตอยู่อย่างไม่ต้องสะสม ไม่ต้องหมกหมัก ไม่ต้องเก็บกักอะไร
เป็นของตัวเองแล้ว มีชีวิตเพียงเพื่อทำความดี เป็นคนดี ลดละกิเลส ก็
จะมีคนช่วยเหลือเกื้อกูลไว้ ยิ่งเป็นผู้สามารถเป็นที่พึ่งทางใจของคนได้อีก
ก็ยิ่งจะต้องบูชากันทีเดียว แม้มีรูปปลั๊กษ์ณ์ของความเป็นอนาคาริกชน ไม่
มีบ้านช่องเรือนชานเป็นของตัวเองของตนแล้ว ทรัพย์สินศฤงคารก็ไม่สะสมแล้ว
แม้ใจยังไม่เป็นอาริยะ แต่เป็นคนดีทำงานให้สังคม ก็สามารถพิสูจน์
ความเกื้อกูลได้แล้วในสังคมมนุษย์ เพราะมนุษย์มีภูมิธรรมเม้นในสามัญ

สำนึก มันเป็นระบบเศรษฐศาสตร์ที่สูงที่สุด ที่เป็นพฤติกรรมอยู่ด้วยการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ผู้มีก้น้อยสั้นโดยข้อมเป็นทีเคารพน่าเลียงคูดุปลั้มกั

หลักธรรมของพระพุทธเจ้านั้นลึกซึ้งในความเป็นคนในความเป็นสังคมอย่างสุดยอดลึกซึ้ง แม้กระทั่งของตัวของตน ไม่ต้องมีหรือคนที่ยังใช้สตางค์ ผู้ยังใช้เงินอยู่บ้างก็เล็ก ๆ น้อย ๆ มีก็ใช้ไปบ้าง ไม่มีก็เฉย ๆ ไม่ได้ติดใจอะไร ไม่ได้หวังหาอาหารอะไร แต่อยู่รอดอย่างสบาย คนไหนที่มีชีวิตที่ได้พิสูจน์แล้ว มันใจได้ มันก็จะเป็นวัฒนธรรมของคนเหล่านี้ คนกลุ่มนี้คนสังคมนี้ ซึ่งเป็นยอดแห่งรัฐศาสตร์-ยอดแห่งเศรษฐศาสตร์ และยอดแห่งสังคมศาสตร์จริงๆ

แม้แต่นิสัยข้อที่ ๑ ของสมณะ บิณฑบาตเลี้ยงตน ก็สามารถขยายผลไปถึงฆราวาส แม้แต่ฆราวาสก็ปฏิบัติได้ ประพฤติตนอยู่ในกลุ่มหมู่ เป็นอนาคาริกชน ไม่มีบ้านช่องเรือนชานเป็นของตน ไม่สะสมเงินทองเป็นของตน ทำงานฟรีรวมอยู่กับหมู่กลุ่ม มีผลได้เท่าใดก็เข้ากองกลางทั้งหมดชีวิตเกื้อกูลกัน ดูแลกัน ช่วยกันทำแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ แบบสาธารณโภคี

ดูจากสันตือโสภณ มีผู้มาอาศัยกินอยู่ด้วยกัน ผู้ลาออกจากงานมาแล้วก็มาอยู่แถวๆ นี้กัน กินข้าวรวมกัน แล้วก็ช่วยกันทำงาน มันเป็นไปได้ในสันตือโสภณนี่ เป็นคนเมืองนะ เป็นคนกรุง มีกิจการกิจกรรมแบบคนเมืองเราก็อช่วยกันทำ ช่วยกันสร้าง กินอยู่ด้วยกัน มีอะไรแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ เป็นสาธารณโภคี กินใช้เงินกองเดียวกัน เป็นสมบัติส่วนกลาง ใครมีหน้าที่อะไร ใครถนัดอะไร หรือใครจะช่วยงานอะไรได้ ก็ช่วยกันไป วันต่อวันแต่ละวัน ๆ ให้มันเป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ แล้วก็ปฏิบัติเพื่อลดเพื่อละของเราไปเราก็มีชีวิตอยู่สงบระงับ ขยันหมั่นเพียร มีความสามารถ มีบุญ เกิดบุญเกิด “กุศลวิบาก” เป็นทรัพย์ติดตัวไปข้ามชาติทีเดียว ยาวไกลไปจนกว่าจะปรินิพพาน ขณะนี้ก็มีชีวิตอยู่ไป เบิกบาน ร่าเริง มีความสัมพันธ์ มีพี่น้อง ทำกิจการกิจกรรมของเราไป ตามเรื่องตามราว ผู้ที่จะห่างออกไป

บ้างก็มี ก็เป็นองค์ประกอบที่เราเห็นว่า เออ.. ผู้นั้นทำได้แค่นั้น ผู้นี้ทำ
ได้แค่นี้ ก็เป็นจริงตามบารมี มีลดหลั่นกันไป มันก็มีขั้นมีตอนไป

ที่ปฐมอโศก หรือที่ชุมชนต่างๆของชาวอโศก มีระบบสาธารณโภคีทั้ง
นั้น กินใช้ร่วมกัน แม้จะมีครอบครัวพ่อแม่ลูก ก็อยู่รวมกันได้ แล้วก็อยู่กัน
เป็นสังคมาบุญนิยม เป็นกลุ่มเป็นชุมชน ช่วยกันทำ ช่วยกันสร้าง อาศัย
อยู่กินเกื้อกูลกันไป แบ่งแจกกันกิน วัฒนธรรมแบบนี้ ที่พวกเราทำ กำลัง
เป็นรูปเป็นร่าง กำลังแสดงสภาวะนี้ เป็นพระประสงค์ เป็นพระปรีชาญาณ
พระปัญญาธิคุณของพระพุทธเจ้า ว่าสังคมาของมนุษย์ควรจะเป็นอย่างนี้

สถานที่อยู่ ก็ควรจะมีต้นหมากรากไม้ เป็นป่า หรือวนะ หรืออาราม
เป็นสวน ควรจะเป็นอย่างนี้ ที่ปฐมอโศก ที่สันติอโศก ที่ไหนก็เหมือนกัน
ที่พวกเราพยายามกระทำ จะเป็นบ้านก็พยายามปลูกต้นไม้ให้มากหน่อย
อย่าให้บ้านมันมีแต่ปูนซีเมนต์ ต้นไม้แค่ต้นสองต้นเท่านั้นเอง จนกระทั่ง
ปลูกต้นไม้ได้แต่แค่ใส่กระถาง อย่างนี้ไม่เข้าข่าย “อยู่ป่าเป็นวัตร” แม้คน
ในกรุงที่มักจะอ้างว่าที่ดินมีน้อย แต่ถ้ามีภูมิธรรมก็จะรู้จักทำอย่างถูกธรรม
นอกจากอาศัยชีวิต เป็นนิสัยอย่างที่อาตมาพูดไปคร่าวๆ เพื่อที่จะ
ขยายความให้เห็นว่าชีวิตของคนนี้ ถ้าประกอบไปอย่างที่พระพุทธเจ้า
ท่านวางแบบแผนรากฐานความเป็นสังคมามนุษย์เอาไว้ ให้พวกเราคำนึง
ประพาศชีวิต ถ้าได้องค์ประกอบสิ่งแวดล้อมเหมือนอย่างพระพุทธเจ้า
ทรงหมายไว้ อย่างนั้นล่ะก็ได้ดีแน่

เราก็จะรู้ว่าชีวิตของเรามันเป็นไปอย่างสงบสุข เป็นไปอย่างมนุษยชาติ
ที่เกี่ยวข้องรวมกันสามัคคีเกื้อกูล เอื้ออาทร ก็เป็นอย่างพวกที่เราเป็นกัน
ได้ ไปเรื่อย ๆ นี้ละ เกิดความเป็นกลุ่ม ชุมชนที่น่ารื่นรมย์ มีอะไรพิเศษ ๆ
น่าฟัง

ทุกวันนี้ แม้ว่าพวกเรายังเป็นผู้ไม่เจริญสุดขีด ยังจะเป็นสังคมาคนที่มี
ความสงบระงับตามอารยคุณยังไม่ถึงขั้นอรหันต์ไม่ถึงขั้นสูงสุด ถ้าจะเรียก

สังคมของเราว่า สังคมนั้นโศดบันก็พอเรียกได้ เพราะมีพฤติกรรมของ สังคมที่ยืนยงได้ ว่าเป็นสังคมของคนมีศีลจริง เป็นสังคมไร้อบายมุข ไร้ ความจัดจ้านในโลกธรรม-โลกกาม-โลกอัตตา ไม่เหมือนโลกีย์ทุนนิยม, บริโภคนิยม, อำนาจนิยม, หูหรรานิยม, วิตถารนิยมที่ทั้งโลกเขาเป็นกัน แต่ สูงกว่านี้เราก็ยังต้องทำต่อไปอีก กาย วาจา ใจ หลายอย่างเราจะต้องปรับ ต้องปรุงกันอยู่ ค่าเฉลี่ยแล้ว ทุกวันนี้ อาตมาพอใจมากเลยสำหรับ พวกเรา พอใจทีเดียว แต่อย่าให้เลวลงกว่านี้นะ พอพูดอย่างนี้ ถูกใจ เออ..ดี เลยหยุดกันแค่นี้ แล้วก็เลยให้มันเลว มันทรุดกว่านี้ ระวัง! ไม่เข้าทำนะ นั่นนะ ดีกว่านี้มันยังมีอีก บอกแล้วว่ายังเจริญได้อีกมาก แต่ก็พอใจว่า ท่ามกลางสังคมสงครามเส็งเคร็งยุคนี้ ที่เขาเป็นกัน อย่างที่เห็น ๆ กันอยู่ แหม..มันไม่หวาดไม่ไหวจริง ๆ โหด แย่งชิงหนัก ทะเลาะเบาะแว้งกันเป็น สามัญ กามก็วิตถาร อบายมุขก็จัดจ้าน หากความเกื้อกูลกันแทบเรียกได้ ว่าไม่มีเลย แล้วก็มันนิสัยใจคอเห่อเหิม ฟูฟ่า หูหรร่า ฟุ่มเฟือย ผลาญพร่า กามคุณ ๕ ก็ปรุงกันบ้าเลือด ไม่ได้เสียสละ สร้างไม่สรร กอปรก่ออะไรกัน เลอะไปหมด มีแต่การปฏิบัติที่ซูดรีดเอาเปรียบกันอยู่ตลอดเวลา

ถ้าเข้าใจที่อาตมาพูดเข้ามาไม่รู้เท่าไรว่า ระบบทุนนิยมเสรีทุกวันนี้ ที่ปฏิบัติกันอยู่อย่างปกติสามัญจัดจ้านนั้น คนทั้งหลายที่ทำงานรับค่าจ้าง หรือสร้างอะไรขึ้นมาก็ตาม **วิธีคิดค่าตัวหรือการตีราคามูลค่าที่ขายกันนั้น เป็นวิธีคิดที่ทำให้คน“ไร้คุณค่า”** กล่าวคือ ถ้าคิดค่าตัวมา**เต็มค่าของตน** หรือราคาขายผลผลิตไป**เท่าราคาทุน** นั่นคือ เจ้ากันแล้ว ที่ว่าเจ้าเพราะผู้ ทำงานนั้นหรือผู้สร้างผลผลิตนั้น ไม่มี“ค่า”อะไรเลยแล้ว เพราะค่าต่างๆ เราตีมูลค่าครบถ้วน และแลกเปลี่ยนมาให้ตนครบค่าเต็มราคาแล้ว **ค่าตัวของคนก็หมด ค่าของผลผลิตนั้น ก็ไม่เหลืออะไรให้แก่ใครเลย**

แต่จริงๆ นั้น วิธีคิดแบบทุนนิยมในการตีราคา“ค่าตัว”ก็ดี “ค่าผลผลิต” ที่ขายก็ดี จะต้องเอาเปรียบมาให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดย

คิดบวกให้เกิน“มูลค่า”จริงเข้าไว้มากที่สุดเท่าที่สังคมจะยอมจำนนให้ การตั้งราคาขายหรือคิดราคาค่าตัวของตนจึงพยายามให้เกินทุนไปอีกแล้วก็ ขายหรือแลกเปลี่ยนมาเกินค่าหรือเกินทุน ฉะนั้นเองคือ **“การโกงหรือการ เอาเปรียบ”** ตามสังจะ **เป็นการประพฤติที่โลกเกินค่าจริง**แท้ๆ เจ้าของ แรงงานไม่ว่าแรงงานทางกายหรือแรงงานทางสมอง และเจ้าของผลผลิต ที่ขายของนั้นไป เมื่อเอาค่าตัว-เอามูลค่าของที่ขายกลับคืนมาหมดแล้ว ก็เป็นคนไม่มีคุณค่า เพราะไม่เหลือค่าแล้ว ลบค่ากันแล้ว เจ้าของเอา มาเกินค่าจริงหรือเกินค่าทุนของมัน นี่คือการเอาเปรียบแท้ๆ ชาติๆ ของระบบ ทุนนิยม หลักการคิดแบบทุนนิยมเป็นเช่นนี้ ระบบทุนนิยมจึงเป็นระบบ ที่ **ไม่สร้าง“คุณค่า”ให้แก่คนเลย**ในโลก **วิบากก็เป็นหนี้ไปตามกรรม**

เราจะเป็นคนสร้างคนก่อเก่งกาจหรือมีความรู้เฉลียวฉลาดยิ่งก็แล้ว แต่เดอะ มีฝีมือความสามารถมีความรู้ ค่าผลงาน ค่าความรู้ก็ตาม ถ้ามัน แลกเอาคืนมาหมดแล้ว เอาเกินเอาล้นมามากเท่าไรได้ก็ยิ่งดีใจ คนยังไม่ เข้าใจสังจะนัยนี้กัน พวกเราเข้าใจแล้ว ได้พยายามปฏิบัติ ประพฤติจน กระทั่งมาเป็น **คนที่ไมทำอะไรเพื่อที่จะแลกค่า** ให้มันลบค่าลบคุณ ลบสิ่งที่เป็นทรัพย์ ลบความเป็นประโยชน์ เป็นความดี เป็นคุณค่า ต่อ คนอื่น ต่อสังคม ต่อโลก ต่อมวลมนุษยชาติ **เพราะเราไม่แลกเปลี่ยน เอาคืนมาจนเกินค่าตัวอันเหมาะสมที่เป็นสังจะ-เกินค่าที่เป็นทุนของ ผลผลิต** เราได้เสียสละ เป็นผู้สร้างสรรเสียสละที่แท้จริง คนชาวทุนนิยม เขาไม่รู้เรื่อง เขาก็มีชีวิตอย่างนั้น เขาก็อยู่กับหลงๆไปตามอวิชชาว่าดี ว่าสุขไป แต่เขาสร้างหนี้ให้วิบากชีวิตอยู่ตลอดเวลา เขาก็ไม่รู้ตัวกัน

พวกเรามาอยู่อย่างนี้รวมกัน มีสิ่งแวดล้อมง่าย ๆ トラบใดที่สมณะ ชาวอโศก นำพากันดำเนินชีวิตไป สมณะก็เลี้ยงตนด้วยบิณฑบาตอย่าง ถูกธรรมสัมมาทิฐิ เลี้ยงตนด้วยปลีแข้ง คือบิณฑบาตเป็น อาศัยรุกขมูล เป็น กุฎิก็หลังเล็กอย่างนี้ ไม่ต้องใหญ่ต้องโต ในอนาคตอาจไม่มีจากมุง

จะมุกกระเบื้อง มุงสังกะสี มุงอะไรที่เรียบง่าย ไม่หรูหราฟู่ฟ่า ไม่ใหญ่
ไม่โต แล้วก็ไม่มากไม่มาย ไม่มีกุกกิกก็ได้ ไม่มีกีกางกลดนอนตรงนั้น
ตรงนี้ได้สบาย トラบใดที่ยังมีอย่างนี้อยู่ ไม่ต้องใช้เงินทอง ไม่ต้องห่วง
ทรัพย์สินส่วนตัวอะไรเลย แล้วก็ยังสิ่งแวดล้อม ยังป่าที่สงบสงัดให้เป็นไป

ความสงบสงัดที่สงบสงัดสูงสุด ก็ถึงขั้นสงัดทางใจ เป็นอุปธิวิเวก
กิเลสหมด เข้า.. พวกกันถึงวิเวก ๓ นี้ก่อน ขั้นต้นที่สุดก็กายวิเวก ผู้ใดที่
คลุกคลีเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่มันจุ่นจ้านุ่นวาย เช่น คนอยู่ในเมือง
แสนจะวุ่นวาย เราก็พรวดออกมาอยู่สถานที่สงัดกว่านั้น ที่ที่เราจะพึงอยู่
ได้ตามฐานะ ไม่ต้องไปคลุกคลีวุ่นวายเกี่ยวข้องกับสัมผัสกับสิ่งเหล่านั้น
คือห่างพรวดจากกันออกไป อย่างนี้จะเรียกว่า กายวิเวก ก็พอได้ เพราะ
พรวดจากสิ่งแวดล้อมที่ทำให้ไม่สงบ เหมือนพรวดไม้ที่ชุ่มด้วยยางออก
จากน้ำ เพราะชื้นอยู่เกี่ยวข้องกับเราก็สู้อานาจของมันไม่ไหว ถ้าอ่อนแอจริง

ก็เป็นกายวิเวกที่หมายถึง การออกมาสู่ที่สงัด สิ่งแวดล้อมสงัด ก็ถูก
มีองค์ประกอบ องค์ประชุมที่สงัดทางรูปธรรม แต่ที่ถูกต้องกว่านั้นก็คือ
หมายความว่า “กายกรรม” ของเรา เผลอ สงบ หยุตบทบาท ไม่เกี่ยวข้องกับ
กับสิ่งที่มันดึงดูดให้เราต้องเสพต้องบริโภคลงได้ ไม่เที่ยวได้ไปจุ่นจ้าน
กายกรรมของเราระงับได้ ไม่ต้องไปคลุกคลีเกี่ยวข้องกับ ไม่ไปเสพ แม้สัมผัส
อยู่ก็ไม่เกิดสุขเกิดทุกข์ ไม่ต้องไปมีพฤติกรรมเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องกินสูบดื่ม
เสพ สัมผัส นวดเฟ้น เต็มเรา มีลีลาอะไรกับมันอยู่อย่างแต่ก่อน ไม่ต้อง
ไปดู-ไปดม-ได้ยิน-ลิ้มชิม-แตะต้อง เทียวไปเตร่ เฮฮาอะไรด้วย เพราะรู้แจ้ง
ดีว่ามันไม่ได้ก่อ ไม่ได้สร้างอะไร มีแต่ผลาญพรวา เราก็หยุดเที่ยว หยุดเตร่
หยุดพฤติกรรมแบบคนโลก ๆ ที่ไม่เป็นประโยชน์ นี่ก็คือ กายวิเวก อันนี้
ต้องมีปัญญารู้แจ้งในสัจจะแห่งความเป็นประโยชน์กันจริง ๆ เมื่อเข้าใจ
แล้วก็ต้องให้กายกรรมของเราหยุดเสีย วิเวกลงเสียบ้าง สงบลงเสียบ้าง
หรือห่างมา ห่างจากการคลุกคลีอย่างนั้น ก็เรียกว่า วิเวกกาย หรือกายวิเวก

ออกมาเหมือนกัน กายวิเวกนี้ หมายถึง อย่างนั้นด้วย ออกมา จนกระทั่งเรามาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สงบสงัดลงมา ไม่ใช่หมายความว่า ให้วิ่งป่วนเข้าไปอยู่ป่ารกๆ ป่าชุก ไม่ใช่อย่างนั้น ลดลงมาประมาณหนึ่ง ที่สมเหมาะสมควร หรือถ้าปฏิบัติวิเวกได้แล้ว ก็คือ“กายกรรม”ของเรามี ไม่มีพฤติกรรมที่ชาวโลกีย์เขายังประพฤติก้นนั้นได้แล้ว นี่คือ กายวิเวก

หรืออยากจะออกไปอยู่ป่าชุก ป่าช้า ทดสอบดูก็ได้ จะได้สัมผัส สิ่งที่ไม่เหมือนที่เราคุ้นเคยมา แต่ก่อนเคยแวดล้อมไปด้วยลีลาของคนเมือง ลีลาของโลกีย์จัดจ้าน ก็ไปพิสูจน์ดูซิว่าเราจะรู้สึกโหยหา จะรู้สึกมีกิเลสเจียบๆนี้ว่าเหวโหม? โดดเดี่ยว อ้างว้าง รู้สึกจืดๆ ซืดๆไหม? เราก็ก็นไปพิสูจน์ศึกษา หัดทำใจจริงๆ ล้างที่รู้สึกโหยหา ล้างกิเลสอยากสัมผัสแต่ต้องสิ่งที่เราเคยเหล่านั้น เพื่อที่จะทดสอบ เพื่อที่จะเห็นจิตเห็นวิญญาณของเรามีกิเลส ดิ้นรน เต็มร่ำ อารมณ์ ห่วงหา หรือไม่ จะแคไหน อย่างไร เกิดรสเกิดชาติต่าง ๆ นานา เราก็ก็นได้เรียนรู้ แต่ถ้าอยู่ในที่ที่สมควร เสนาสน-สัปปายะ หรือปฏิรูปเทสวาสะในประเทศอันสมควร ในสถานที่อันพอใช้ได้ มั่นก็ดีแล้ว เพราะออกป่าจริงๆนั้น มันต้องมีภูมิ ต้องมีสมาธิก่อน ต้องบรรลุลุทธิธรรมพอสมควรจึงจะออกป่าประพฤติดได้ประโยชน์ ถ้าไม่มีสมาธิ ไม่มีภูมิธรรมอันสมควร ขึ้นเข้าป่า ปลีกวิเวก ผู้นั้น *ไม่จรมกัลยา* ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสบอกพระอุบาลีนั้นแน่ๆ

วัดถือว่าเป็นสถานที่ที่เหมาะสมที่สุด ที่เรียกว่า ป่า อาราม หรืออรัญ อันเป็นเสนาสนสัปปายะ ขอให้เป็นวัดที่เป็นวัดจริงเถอะ ไม่ใช่วัดที่เป็นวิก วัดที่เป็นป่าคอนกรีต วัดที่มีแต่สมบัติโลกีย์เหมือนชาวโลกสามัญ

เพราะฉะนั้น ฆราวาสเข้ามาวัด นั้นแหละเริ่มเข้าสู่ป่าแล้ว คือเสนาสนอันสงัดอย่างพอเหมาะ ถ้าเผื่อว่าคุณเอง ยังจะต้องคลุกคลีเกี่ยวข้องกับโลกๆเขานะ สิ่งแวดล้อมมันไม่วิเวกหรอก เอ้า มาวัดบ่อยๆ คุณก็ได้มีสิ่งแวดล้อมช่วยให้อวิเวก ได้มาโอภาปราศรัย แล้วก็จะได้มาศึกษาเล่า

เรียนปริยัติ ปฏิบัตินำพากัน มีชีวิตพัฒนาต่อไป ก็ได้ทำให้จิตลึกเข้าไป ถึงกายวิเวก-จิตวิเวก หรือทำกายวิเวกขั้นปฐมัตถ์ หมายความว่า *กายมีพฤติกรรมสัมพันธ์สัมพันธ์กับสิ่งที่เป็นโลกย์ ๆ แต่จิตใจสงบ ไม่มีกิเลส*

จิตวิเวก ก็ละเอียดขึ้นมา **อุปธิวิเวก** ก็เจาะลงไปถึงกิเลส อุปธิคือกิเลส แปลว่ากิเลส อุปธิวิเวกคือ *กิเลสดับสนิท* วิเวกก็คือสงบ กิเลสสงบ ที่นี้จิตวิเวก ก็คือ *จิตสงบ* จิตสงบมีได้ ๒ แบบ สงบแบบสมณะ กับสงบแบบวิปัสสนา หรือสงบอย่างโลกียะ กับสงบอย่างโลกุตระ

ที่มีจิตวิเวกกันอยู่มาก ก็คือ พอพูดถึงกายวิเวก เขาก็เข้าใจว่า ต้องออกไป ต้องหนีไปอยู่ในสถานที่เงียบๆ เอาตัวออกมาห่าง ออกจากหมู่ แล้วก็มาทำสมาธิ ก็ได้สมาธิแบบฤๅษี นั่งสะกดจิตให้สงบ เป็นสมณะอย่างเดียว ทั้งๆที่พระอภิธรรมในพุทธเถรวาทก็เรียนนะ ทำจิตให้สงบ ให้เป็นสมณะ ไม่ใช่ตัวที่จะถอนอนุสัยอาสวะ สมณะไม่ใช่ตัวที่สุด สมณะแบบนี้มีมาแต่โบราณกาล คำตรัสของพระพุทธเจ้าที่ว่า *“บุคคลผู้มีเจโตสมณะ แต่ไม่มีโลกุตระ บุคคลผู้มีโลกุตระ แต่ไม่มีเจโตสมณะ”* อย่างนี้ก็คือหลักฐานยืนยันว่า *เจโตสมณะ* กับ *โลกุตระ* ต่างกันแน่นอน ถ้าใครไม่รู้ว่าจะแตกต่าง แยกไม่ออกว่าต่างกันอย่างไร ก็ปฏิบัติไม่ถูก

ถ้าไม่รู้ว่าจะ สมณะเกิดจากการกระทำแบบสมาธิฤๅษี นี้คือ เจโตสมณะ เป็นฌานในภวังค์ ฌานในภพ ที่เรียนรู้กันมาเก่าแก่ ซึ่งต่างจากฌานสัมมาแบบพุทธ ฌานแบบพุทธนี้ประกอบด้วยปัญญาาร่วมรู้ไปกับจิตในฌานตลอดแม้แต่ถึงขั้นนิโรธก็ต้องมีปัญญาสัมผัสรู้แจ้งเห็นจริงในนิโรธนั้นๆ ฌานแบบพุทธมี..*มุกฺกุตตะ กัมมณียะ วุฑฺฒะ เอนฺนุชฺชปฺปิตตะ* ถ้าไม่เข้าใจ ก็ทำวิปัสสนาแท้ๆ ที่มีผัสสะเป็นปัจจัย ที่เรากำลังสอนกัน แนะนำกันฝึกฝนกัน อบรมกัน หัดกันนี้ ไม่ได้ ชาวพุทธที่ยังมีจิตวิเวก ก็ไม่เข้าใจ

ถ้าจิตวิเวกด้วยสมณะอย่างเดียว มันก็ไม่พอ มันพินได้ มันกลับกำเริบได้(สังกุปปะ) มันไม่ถึงขั้น“อุปธิวิเวก” จิตมันอาจจะเป็น“จิตวิเวก”ได้แค่

นั้น แต่ไม่เที่ยงแท้ ไม่ถาวร จิตวิเวกหรือจิตสงบนั้น ปุถุชนก็มี“จิตสงบ” หรือ“จิตวิเวก”เป็นครั้งคราว ตามธรรมชาติ ส่วนนักปฏิบัติตามกรรมวิธี สมาธิฤทธิ ทำเจโตสมณะนั้นแหละ ก็มี“จิตสงบหรือจิตวิเวก”ได้แน่นอน สามารถทำให้สงบได้นาน สงบได้กดข่มไว้จนหลงว่าตนเป็นอรหันต์ก็ได้ แต่“อุปธิไม่ตายสนิท”ถาวร เพราะกิเลสไม่ได้ถูกกำจัดอย่างถูกตัวตน จนดับสิ้นแม้กระทั่งกิเลสอาสวะ ดังนั้น “จิตวิเวก”จึงอาจจะวิเวกได้หลายนัย

แต่เจโตสมณะก็มีประโยชน์เกื้อกูล มีอุปการะมากอยู่เหมือนกัน ฝึกฝน ศึกษาไว้..ดี วิปัสสนาเราก็ปฏิบัติด้วย เมื่อมีทั้งเจโตสมณะ ทั้ง โลกุตระ เราก็จะมีจิตวิเวกสมบูรณ์ขึ้น เพราะ“อุปธิวิเวก” วิเวกสูงสุดนั้น คือ “**อุปธิวิเวก**” เป็น“วิเวก”ที่กิเลสดับ กิเลสสิ้นสนิทถาวร เป็นความสงบ เพราะไม่มีกิเลส หมดตัวตนของกิเลส หมดแล้วหมดเลย อุปธิวิเวกจึง เป็นวิเวกสูงสุด

๔. การบรรลุธรรม (๒)

ไม่ออกป่าก็บรรลุธรรมได้จริงหรือ

ขรรษาอยู่ในเมือง อยู่ในบ้านในเรือนของเรา เราก็มาวัดบ่อขี้ไก่ ก็มีกายวิเวก แล้วก็มาปฏิบัติตามที่เรานำพากัน อาตมาก็บอกแล้วว่า มาวัดอาทิตย์หนึ่งครั้งเดียว มันยังน้อยไปนะ มันเลวแล้ว มาวัดอาทิตย์หนึ่งครั้งเดียวก็เลวแล้วนะ พุดเป็นสำนวนเตือนกันมากหน่อย ควรจะมาบ่อยกว่านั้น ใครได้ฟังแล้วเขาก็จะรู้สึก ว่า ถ้าเขามีโอกาสเขาก็จะมาบ่อย มาแล้วก็จะได้ฝึกปรือ ได้สัมผัสเรียนรู้ ซึมซาบขึ้นมา เกิดทำเป็น กลับไปที่บ้าน ก็เป็น อุปลิวเวกได้ กิเลสสงบสูงสุดได้ เมื่อปฏิบัติถูก ปฏิบัติเป็น อุปลิวเวกสำเร็จ สนธิแล้ว บรรลุธรรมสูงสุด เป็นอรหันต์ ก็เป็นผู้เกื้อกูลโลก (โลกานุกัมปา) ต่อไป ซึ่งเป็นคนที่มีชีวิตอยู่เพื่อผู้อื่นเท่านั้นแท้ๆ

สมัยพระพุทธเจ้านี้ ขรรษามาวัดมาวาก็มีทั้งที่เป็นพระโสดาบัน เป็นพระสกิทาคามี เป็นพระอนาคามี มีตัวอย่างเยอะแยะในพระไตรปิฎก ขรรษาสี่เหล่าบรรลุเป็นอริยบุคคลมากมาย โดยไม่ต้องออกป่าออกเขา ออกถ้ำที่ไหนหรอก บอกแล้วไงว่า วัดก็คือป่า ขรรษาเหล่านั้นไม่เคยออกป่า ไปรุดงค์แต่อย่างใด ก็บรรลุเป็นพระอาริยะกันจริงๆเยอะแยะ

ค่านิยมทางศาสนาที่ต่างก็รู้กันเป็นสามัญทั่วไปในยุคนั้น ซึ่งล้วนเป็นศาสนาฤๅษีดาบสอันเป็น“เทวนิยม” และมีความเชื่อกันว่า หากจะเนกขัมมะก็ต้องออกไปอยู่ป่าประพฤติธรรมกันในป่า ซึ่งยุคนั้นคนทั่วไปเชื่ออย่างนั้น

และนิยมกันอย่างนั้นจริงๆ แม้แต่พระพุทธเจ้าออกบวชตอนแรกก็ยังหลงผิดตามสังคมยุคนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ทรงประกาศศาสนาพุทธอันเป็น“อเทวนิยม” มีหลักปฏิบัติสำคัญของตนเองโดยเฉพาะไม่เหมือนแบบปฏิบัติของศาสนาอื่น ๆ ใด ๆ เฉพาะอย่างยิ่งประกาศเป็น“อเทวนิยม” เสียด้วย ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางศาสนาที่น่าแปลกประหลาดมหัศจรรย์

พุทธนั้นมีหลักปฏิบัติสำคัญคือ “มรรค อ้นมืองค์ ๘” หรือ“โพธิปักขิยธรรม ๓๗” เป็นต้น ซึ่งปฏิบัติโดยมี“ปัญญา”เป็นองค์ประกอบอยู่ตลอดในทุกการศึกษา ทุกการอบรมฝึกฝน แต่ที่มหัศจรรย์สุดๆ ก็คือปฏิบัติ*เนกขัมมะ*ได้โดยไม่ต้องออกไปอยู่ป่าตามความเชื่อเก่าๆ เพราะ “มรรค อ้นมืองค์ ๘” หรือ“โพธิปักขิยธรรม ๓๗” นั้น ปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ที่ดำเนินอยู่ตามปกติของคนสามัญ และบรรลุธรรมได้ไม่ว่าจะอยู่ในขณะไหน อิริยาบถใด ทั้งที่อยู่ในขณะมี“ความดำริ-การพูด-การงาน-การทำอาชีพ” ถ้าใครสามารถปฏิบัติให้“สังกัปะ(ความดำริ) หรือวาจา (การพูด) หรือกัมมันตะ(การงาน) หรืออาชีพะ(การทำอาชีพ)” เกิดคุณภาพถึง“สัมมาญาณ-สัมมาวิมุติ” (ถูกแท้ถูกถ้วนครบอุกโตภาค) ซึ่งมีใช้สามารถบรรลุได้ก็แต่เฉพาะในขณะนั่งหลับตาอยู่ในสมาธิ อย่างที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ นั้นเท่านั้น แต่แปลกเปลี่ยนไปจากค่านิยมแบบฤๅษีเดิม นอกจากไม่ใช่ศาสนาที่ถือว่านักปฏิบัติธรรมที่มุ่งนิพพานแท้ จะต้อง*ออกไปอยู่ในป่า*แล้ว ยังสามารถปฏิบัติ*เนกขัมมะบรรลุธรรมได้* ทั้งๆที่ปฏิบัติกันอยู่ในเมือง และไม่ใช่จะบรรลุได้แต่ในสภาพนั่งหลับตาอยู่ในภวังค์เท่านั้นด้วย

สาธยายกันมาถึงปานนี้ ก็จะเห็นได้ว่า “ศาสนาพุทธ”นี้ มิใช่ศาสนาที่ปลีกแยกแตกหมู่ ปลีกเดี่ยวหนีสังคม แต่เป็นศาสนาที่อยู่ร่วมกับสังคม เป็นคนมีประโยชน์ต่อมนุษย์อื่นๆ ไม่ใช่กลายเป็นคนไร้ค่า ทั้งชีวิตเดียวดายอยู่ในป่า แต่จะว่าศาสนาพุทธยินดีในป่าไหม ยินดีแน่ และจะว่าไม่ต้อง

ออกป่าเลยจะสามารถบรรลุธรรมสูงสุดได้ใหม่ได้แน่ ถ้าศึกษาไม่ถ่องแท้ก็เข้าใจยาก

ผู้ไม่เข้าใจถ่องแท้บวกกับค่านิยมเก่าแก่โดยเฉพาะศาสนาพุทธที่เป็นเถรวาทนั้นยังได้รับอิทธิพลโน้มไปทาง“อยู่ป่า”ครอบงำนักหนาสาหัส เพราะคัมภีร์พระไตรปิฎกของเถรวาทนี้บันทึกโดยทีมพระป่าแท้ๆ คือพระมหากัสสปะนั่นเองผู้จริตเป็นพระป่าอย่างเต็มรูปแบบ ทำหน้าที่ประธานรวบรวมพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป ซึ่งแน่นอนพระอรหันต์ทั้ง ๕๐๐ ก็ต้องเป็นคนที่พระมหากัสสปะเห็นควรเข้ามาเป็นผู้ร่วมบันทึก รวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมดา แม้พระอานนท์ก็เป็นผู้ที่ท่านเลือกแท้ๆ ดังนั้นถึงจะไม่มีจิตลำเอียง แต่ผู้ที่ได้รับเลือกก็คือ ผู้ที่อยู่ในคณะพระมหากัสสปะเป็นส่วนใหญ่แน่ แม้จะมีพระอานนท์ พระอุบาลี แต่คำสอนของพระพุทธเจ้าก็ถูกเลือกเอามาเพียงส่วนหนึ่ง จากคำสอนทั้งหลายทั้งหมดของพระพุทธเจ้า ตามอหฺยาศัยของคณะนี้

เมื่อผู้นำขบวนก็เป็นยอดผู้นิยมป่าสุดขั้วตัวแท้ และท่านผู้นำขบวนก็จัดการด้วยตนเอง เลือกเฟ้นผู้ร่วมคณะรวบรวมคำสอนขึ้นมาเป็นพระไตรปิฎกเถรวาท แล้วท่านผู้นำขบวนก็ร่วมเป็นประธานตลอดงาน พระไตรปิฎกเถรวาท ซึ่งมีเพียง ๔๕ เล่มเท่านั้นจึงมีเหตุ-นิทาน-สมุทัย-ปัจจย ประกอบไปด้วยเรื่องราวของป่า สำนักพระป่า โดยเฉพาะแนวโน้มนี่ยินดีในเสนาสนะป่ามากมายแน่นอน ที่กล่าวนี้มีได้หมายความว่า พระอรหันต์ทั้งหลายที่ร่วมบันทึกพระไตรปิฎกชุดแรกนี้ลำเอียง มิใช่แน่ พระอรหันต์มิได้มีความลำเอียงแล้วจริง ๆ เพียงแต่พระอรหันต์ที่มีจริตมีวาสนาเป็นพระป่า แม้จะเป็นอรหันต์ท่านก็ต้องประทับใจความเป็นป่า จำได้ในเรื่องที่เกี่ยวกับป่ามากกว่าบ้านมากกว่าเมืองที่ท่านไม่ค่อยได้ไปแน่ๆ ไซ้ใหม่ ดังนั้น สิ่งที่ขึ้นใจ สิ่งที่ท่านคัดเลือกด้วยความยินดีมันก็ต้องเป็นสิ่งที่ท่านประทับใจกว่าแน่นอน ถูกไหม ผู้ยึดพระไตรปิฎกฉบับเถรวาท ศึกษา

หรือผู้มีแต่พระไตรปิฎกฉบับเถรวาทจึงแน่ยิ่งกว่าแน่เลยว่า จะต้องมีความเห็นแย้งไปข้างว่า จะปฏิบัติธรรมให้หลังต้อง“ออกไปอยู่ป่า” ความมีมากไปในเรื่องและสำนวนแบบพระป่าจึงเกิดขึ้นด้วยประการฉะนี้

กิงโดบังที่สงฆ์พึงปฏิบัติ

ดังนั้น ความเห็นความเชื่อที่จะโน้มไปข้างว่า การปฏิบัติธรรมแท้ๆ ที่หลังถึงขั้นจะได้บรรลุผลของศาสนาพุทธนั้น คือ ปฏิบัติ“มรรคองค์ ๘” อยู่กับบ้านกับสังคมนี้แหละสามารถบรรลุผลได้จริงๆ ก็เลยไม่ติดตลาด ดังนั้น “มหาจักรีสารสูตร”ที่แจกแจงการปฏิบัติเรื่อง“สัมมาสมาธิ” อันไม่ใช่“สมาธิ”สามัญก็ดี “มิฉชาติกฐินสูตร-สักกายกฐินสูตร-อัตตานุกฐินสูตร”ก็ดี หรือแม้จะมีในสูตรอื่นๆที่ชี้ชัดถึงการปฏิบัติตามแบบ“อเทวนิยม” จึงมีน้อยและถูกมองข้าม ชาวเถรวาทศึกษากันและพากันนำมาปฏิบัติแบบออกป่า นั่งทำ“สมาธิ”หลับตาอย่างโบราณ กลับติดตลาดกว่า นำมาศึกษา นำมาปฏิบัติกันแพร่หลาย นี่คือสิ่งที่อาตมาขอเกลี้ย ขอพยายามทำความเข้าใจให้ฟัง อาตมาก็ไม่เก่งกว่านี้ที่จะอธิบาย หรือหาหลักฐานมาอ้างอิงได้มากกว่านี้ เพราะอาตมาต้องมากในการศึกษาค้นคว้า ก็คงชี้แจงได้เท่านี้

ท่านเจ้าคุณพระเทพเวที(ประยูรค์ ปยุตโต)บอกว่า ชีวิตของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนานั้น พุดอย่างรวบรัดก็มี ๒ ด้าน

๑. ในฐานะที่เป็นพระภิกษุ ผู้รับผิดชอบต่อชีวิตของตนเอง พระภิกษุว่าโดยหลักการแล้ว ก็มีชีวิตที่เรียบง่าย คล่องตัว มุ่งความเป็นอิสระเสรี ไม่เบียดเบียน ก่อความเดือดร้อนแก่ใครๆ อุทิศชีวิตของตนให้แก่ศึกษา คือ การศึกษาหรือการฝึกฝน พัฒนาตนตามหลักแห่งศีล สมาธิ ปัญญา ที่เรียกว่า ไตรสิกขา ครอบงำที่ยังไม่บรรลุธรรมสูงสุด หมดกิลเลสเป็น

พระอรหันต์ ก็จะต้องศึกษาหรือฝึกฝนไปเรื่อยๆ นี่ข้อหนึ่ง ภิกษุจะต้อง
รับผิดชอบชีวิตตนเอง ไม่ใช่แต่ภิกษุแหละ คุณทุกคนก็ต้องรับผิดชอบต่อ
ตัวเอง

เมื่อเราเป็นพุทธศาสนิกชน เราก็จะต้องศึกษา การศึกษาของเรา คือ
การศึกษา ๓ หรือไตรสิกขา อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ต้องให้เกิดจริงๆ
ต้องให้เจริญ เจริญในศีล เจริญในจิต เจริญในปัญญา จนกระทั่งมีญาณ มี
วิมุตติ เกิดมาน จะเรียกว่าเกิดญาณก็ได้ ต่อจากมรรคองค์ ๘ ก็เป็นศีล สมาธิ
แล้วก็ปัญญา ซึ่งก็คือญาณนั่นเอง สัมมาสมาธิ แล้วก็สัมมาญาณ สัมมา
วิมุตติ ถ้าจะชี้ให้ครบมากขึ้นโดยแทรกลงไปอีกในสมาธิ ก็คือฉาน ศีล สมาธิ
ญาณ วิมุตติก็ได้ ก็ต้องมีญาณประกอบจริงๆ ไม่ว่าจะป็นฆราวาส ไม่ว่าจะ
จะเป็นพระ ก็ต้องศึกษาไตรสิกขานี้ ทั้งภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา

๒. ในฐานะที่สมาชิกของสงฆ์ นอกจากรับผิดชอบต่อตัวเองแล้ว ก็จะต้อง
รับผิดชอบต่อภิกษุระของสงฆ์ ต้องเคารพสงฆ์ ถือสงฆ์คือส่วนรวมเป็นใหญ่

ท่านพระเทพเวทีท่านละเอียดดีทีเดียว ต้องมีความเคารพสงฆ์และ
เคารพภิกษุระของสงฆ์ ถือสงฆ์คือส่วนรวมเป็นใหญ่ ไม่ใช่ถือตัวเอง
เป็นหลัก ทุกวันนี้ถือตัวเองเป็นหลัก ใครก็จะป็นใหญ่ขึ้นมา ฉันทันเป็นแต่
อย่างนั้น ไม่ถูกต้อง พระภิกษุจะต้องเอาใจใส่รับผิดชอบต่อกิจการของ
ส่วนรวม ที่เรียกว่าสังฆกรรม

สังฆกรรม คือ การกระทำของสงฆ์ ที่กระทำร่วมกัน เมื่อมีเรื่องราว
หรืองานการของส่วนรวม ก็ต้องมาเข้าร่วมประชุม หมั่นประชุมจริงๆ
สงฆ์ประชุมอะไร ก็มารู้ร่วมกันมาประชุมทำกิจของสงฆ์นี้ กิจของสงฆ์
ไม่ใช่มีแต่อธิกรณ์ หรือแม้แต่อธิกรณ์ก็มีใช้มีแค่การประชุมกันทำกิจชำระ
คดีความกันเท่านั้น ยังมี“กิจจาธิกรณ์”ที่เป็นอธิกรณ์ข้อที่ ๔ ซึ่งหมายถึง
กิจธุระต่างๆที่สงฆ์จะต้องทำ เช่น ประชุมกันทำการอุปสมบทที่สังฆกรรม
ประชุมกันทำการยกผ้ากฐินให้แก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งก็สังฆกรรม เป็นต้น

อริกรรมของสงฆ์มีอยู่ ๔ คือ วิวาทาธิกรรม อนุวาทาธิกรรม
อาบัติตาธิกรรม กิจจาธิกรรม

วิวาทาธิกรรม ก็คือ การเถียงกันว่า นี่เป็นวินัย นี่ไม่เป็นวินัย วินัย
ต้องเป็นอย่างนี้ อย่างนี้ไม่ใช่วินัย เมื่อเถียงกัน ตัดสินกันไม่ได้ ก็จะต้อง
มาเข้าหมู่สงฆ์ มาตกลงว่า อย่างนี้เป็นวินัย อย่างนี้ถูก อย่างนี้ไม่ใช่วินัย
ตัดสินหลักการ ว่าอย่างนั้นเถอะ ตัดสินกฎหมาย เหมือนๆ กับกฤษฎีกา
ตีความ หรือตุลาการรัฐธรรมนูญตีความอย่างนี้ๆ วินัยถูกต้อง ความหมาย
อย่างนี้ถูกต้อง กิจอย่างนี้ เรียกว่า วิวาทาธิกรรม

อันที่ ๒ อนุวาทาธิกรรม เถียงกันด้วยความผิด เนื้อเรื่องของ
ความผิด เรื่องราวของความผิด บทบาทของความผิด เป็นอย่างไร
เถียงกัน ข้าถูก เอ็งผิด เอ็งถูก ข้าผิด ก็ต้องเอาวินัย เอาหลักเกณฑ์มา
ตัดสิน นี่เรียกว่า อนุวาทาธิกรรม ต้องเข้าหมู่ สังฆกรรมตัดสิน

ที่นี้อาบัติตาธิกรรม มีอาบัติแล้ว มาตัดสินอาบัติกัน ใครมีอาบัติอะไร
ก็เอามาชี้แจงเรื่องราว เอาทั้งหลักเกณฑ์ ทั้งวินัยมาตัดสินกัน ผู้ที่มี
ความผิดเรื่องนี้ ไม่ได้เถียงกันหรอก แต่ช่วยกันพิจารณา ผิดยังไง จะลงโทษ
ยังไง ก็ว่ากันไป มาวิจัย มาตัดสิน ทำให้เรียบร้อย อาบัติตาธิกรรม
หมายความว่า พิจารณาอาบัติ ตัดสินอาบัติกัน ก็มาลงสังฆกรรม

อันที่ ๔ กิจจาธิกรรม กิจของสงฆ์ อันที่จะเจริญ ที่จริงอริกรรมะนี้
หมายความว่า การเจริญ การกระทำให้เจริญยิ่ง กิจใดก็แล้วแต่ เป็นกิจ
ของสงฆ์ ไม่ใช่วิวาทาธิกรรม อนุวาทาธิกรรม อาบัติตาธิกรรม ไม่ใช่เรื่อง
เหล่านั้นด้วยซ้ำไป สงฆ์ตกลงเรื่องราวอะไรกัน มีกิจอะไรของสงฆ์ ที่จะมา
ประชุมกัน ช่วยกันคิดช่วยกันทำให้เจริญ เดียวนี้ไม่พูดถึง พอบอกว่า
อริกรรม ก็ไปหมายถึงแต่เรื่องตัดสินความผิด วิวาทาธิกรรมก็ดี อนุวาทาธิกรรม
ก็ดี อาบัติตาธิกรรมก็ดี ๓ อันนี้ มันเกี่ยวกับการตัดสินความผิด หรือว่า
ไม่ลงตัวกันด้วยการเถียงเรื่องวินัย เรื่องความผิด หรือว่าการปลงอาบัติ

หรือว่าจะตัดสินใจเรื่องอาบัติอะไรก็ตาม มันเป็นเรื่องที่ต้องมาว่ากันในเรื่องความผิด ของวินัย ของอาบัติ อธิกรณ์เลยเหมือนกับขึ้นศาล แล้วพาดเข้าไปว่าสังฆกรรมก็เป็นเรื่องมีความผิดแล้ว ต้องเกิดอาบัติขึ้นแล้ว ต้องเกิดเรื่องราวทะเลาะเบาะแว้งกันขึ้นแล้ว ต้องมาประชุมตัดสินความ แท้จริงไม่ต้องมีความผิดอะไรไม่ต้องเป็นเรื่องการประชุมตัดสินความอะไร แม้แต่มีเรื่องราว มีงานการของส่วนรวม มีการตกลง สำหรับหมู่สงฆ์ เช่น กรานกฐิน เป็นต้น ก็ต้องมาเข้าประชุมสงฆ์ทำกิจนั้นๆ เป็นกิจจาธิกรณ์

สังฆกรรมอีกอย่างหนึ่งคือปาฏิโมกขุทเทศสงฆ์จะต้องสวดปาฏิโมกข์ เดือนละ ๒ ครั้ง ทบทวนพระวินัยกัน ถ้าไปป่าอย่างนั้น ก็ไม่ได้ร่วมฟังสวด ปาฏิโมกข์สิ เดือนหนึ่ง ๒ ครั้ง จะต้องมา ไปอยู่ไหน ก็ต้องมาลงปาฏิโมกข์ หัวดที่ใกล้ หัวอุโบสถที่ใกล้ที่สุด มารวมกันกับสงฆ์หมู่ไหนก็แล้วแต่ ที่เป็นสมานสังวาส ก็จะต้องมาลงโบสถ์ เดือนหนึ่ง ๒ ครั้ง เป็นอย่างน้อย

สังฆกรรมนี้เป็นรูปแบบ วิธีการที่ดีของสงฆ์ เป็นการรวมกันอย่าง สามัคคีปรักปร้อม สมัยใหม่ทุกวันนี้ เขาก็ประชุมกรรมการมากมาย ประเดี๋ยวก็ประชุมผู้บริหาร บริษัทแต่ละบริษัท ประเดี๋ยวก็ประชุมๆ รวมหัวกันคิด รวมหัวกันที่จะพยายามพัฒนาสร้างสรรค์ด้วยความรู้ แล้วก็รวบรวมมติ ความคิดสร้างสรรค์ไปใช้ปฏิบัติ มันเป็นวิธีการที่ดี การประชุมจึงสำคัญมาก สังฆกรรมจึงเป็นกิจที่สงฆ์จะพึงทำทั้งปวงสำหรับเรื่องของกลุ่ม หมู่บริษัท นั้นๆ เป็นความสำคัญของหมู่ คำว่า สงฆ์ ก็แปลว่า คณะ แปลว่า หมู่ อยู่แล้ว กรรมก็..กระทำ

ฉะนั้น เมื่อมาเป็นพระแล้ว ก็มีหน้าที่จะต้องร่วมสังฆกรรม ร่วมรับผิดชอบหมู่กลุ่มส่วนที่จะมุ่งไปอยู่ป่าเสพเสนาสนะอันสงัด ถือชูดงควัตร ก็เป็นเรื่องของภาคปฏิบัติส่วนตัว จะบอกว่าพระกัสสปะ มีชูดงควัตรถึง ๑๓ ข้อ เป็นเรื่องเคร่งครัด ขจัดกิเลสของตัวเอง ในมุมมองกลับนะ อาตมาอยากจะทำให้ฟัง จริตอย่างพระกัสสปะนี่ จริตพระป่า หรือจริต

พวกเจโต จริตศรัทธาอย่างพระกัสสปนี่ มันเป็นเรื่องยาก วาสนาเป็น
 อย่างนั้น คือ สั่งสมแบบฤๅษีมามาก เมื่อมีเลือดฤๅษีเข้มข้น จะมาละลาย
 ให้เป็นเลือดพุทธ ก็จะต้องมีบทขัดเกลาที่หนัก เป็นรูปดวงควัตร ที่จริงนะ
 มันเป็นการช่วยของพระมหากัสสปะ ไม่ใช่เรื่องเด่นหรือจะไปสั่งสมนิสัย
 สั่งสมวิบากที่ติดขัดปามากมายอย่างนั้น ประวัติที่พระพุทธเจ้าเคยกล่าว
 ถึงอดีตชาติของพระกัสสปะแต่ปางก่อน เคยเป็นฤๅษี เป็นอะไรต่ออะไร
 ที่เกี่ยวกับปามากแก่ ไม่รู้จักชาติต่อที่ชาติ แล้วก็มาถึงปางนี้นะ ท่านมี
 จริตอย่างนั้นแล้ว จริงๆ..อย่างพระกัสสปะนะ ไม่ใช่สายตรงของพุทธ
 ท่านสั่งสมการเป็นสายฤๅษี คิดนิสัยติดวิบากฤๅษีมาสาหัส เมื่อมาพบ
 พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนอย่างพุทธให้ เสร็จแล้วก็ต้องมาล้าง
 มันก็ล้างกันหนักหนาสาหัส จึงต้องมีรูปดวงควัตรชำระตนอย่างเคร่งขรึม
 รูปดวงคะ นี้ก็แปลว่าเครื่องชำระ เป็นเครื่องชำระอย่างแรง ก็ได้แก่นั้น

มันเป็นเวรของพระมหากัสสปเหมือนมันมีขี้คราบมีเขรอะมาเยอะ
 ก็จะต้องใช้แรงหนักๆ ใช้อะไรแรงๆ จะต้องอดต้องทนมาก ขัดเกลา
 ต้องพยายามที่จะไม่ติดที่อยู่ ไม่สะสม ต้องมักน้อย ต้องสันโดษให้มาก
 เพื่อที่จะขัดเกลาอย่างหนัก สุดท้ายก็ต้องอยู่อย่างนั้นนะ ไม่เหมือนผู้ที่
 เป็นพุทธสายตรง สบายกว่า เออ ไม่ต้องสมบุกสมบันขนาดนั้น จะอยู่ท่ามกลาง
 ผู้คน จะอยู่วังอยู่เวียง ก็สู้ไหวไม่ถึงอันตรายแสบเผ็ดอะไรนัก อย่างพระญาติ
 ของพระพุทธเจ้าอยู่ในวังแท้ๆ ปฏิบัติอยู่ในวังเท่านั้นก็เป็นอรหันต์กันตั้ง
 หลายองค์ ส่วนพระกัสสปะเบาๆง่ายๆแก่นั้นไม่ได้ ท่านสั่งสมมาเป็น
 หนักมาก เพราะได้สั่งสมมาประเภท ที่เรียกว่า ผลักคนผลักสังคม อยู่
 กับความสงบ ติดอยู่กับปามาก ไม่ทนต่อผัสสะเป็นปัจจัย สุดท้ายก็
 เป็นวาสนาตามสัจจะ นี้ในมุมละเอียด หรือมุมกลับของพระกัสสปะ

ก็ดี ถ้าใครจะเอาอย่าง ก็พยายามลองดูซิ ขัดๆ เกลาๆ หนักๆ อย่างนี้
 นะ เราจะหมดไหม จะดีไหม ถ้าหมดแล้วจริงๆโดยศาสนาพระพุทธเจ้า

หากใครไม่มีวิบากเล็ก ๆ เป็นนิสัยเล็ก ๆ เป็นวาสนาเล็ก ๆ หรือสันดานเล็ก ๆ หนึ่ง ก็จะไม่จมอยู่กับอะไรที่โหดเลย เป็นปฏินิสสัคคะ สลัดकिन หรือเป็นกลางแล้ว จะอยู่ป่าหรืออยู่กรุง เป็นพระมาลัยโปรดสัตว์ อยู่กับสิ่งที่สัมผัสแต่ละต้อง อย่างหยาบอย่างแรง อย่งไรก็อยู่เหนอมนั้น เป็นโลกุตระสมบุรณ์

พระกัสสปะนี้ ต้องอยู่ป่า ต้องมีความสงบแวดล้อมอยู่เยอะ เพราะจิตท่านมีวิบากเคยตัวมานานมาก จนเป็นจิตวาสนา ก็อย่างนั้นนะ แต่ก็มีโลกุตรจิต ต้องดับกิเลสอาสวะได้จริง ถ้าเป็นอรหัตผลมันก็ต้องดับกิเลสอาสวะเด็ดขาด ส่วนวาสนาก็คือ สภาพที่ตนต้องเป็นไปตามนั้นอยู่

๑ เสนาสนะใดที่จะพาบรรลุมรรค

ในพระพุทธศาสนา นี้ พระกัสสปะก็เป็นตัวอย่าง อาตมาเคยบอกไว้แล้วว่า ชิดสุดท้ายที่ว่าจะเป็นฤาษีแล้ว ให้เอาพระกัสสปะเป็นเส้นปลายเขต ถ้าใครเลยเขตพระป่ายิ่งกว่าพระกัสสปะแล้ว ก็นั่นแหละ ผู้ออกนอกเขตพุทธศาสนาแล้ว พระกัสสปะนี่ถือเป็นสุดปลายเขต ตัดรอบสุดท้ายว่า ถ้าใครปฏิบัติมันน้อยกว่านี้ ติดป่ามากกว่านี้ เลยเถิดไปกว่าพระกัสสปะนั้นเป็นฤาษีไปแล้ว ออกนอกกลุ่มนอทางพุทธไปแล้ว เพราะฉะนั้นสูงสุดอย่างขนาดพระกัสสปะนี้ มีอยู่องค์เดียว ที่มีจุดงค์เคร่งจัดที่สุด ตามวิสัยที่ท่านได้สั่งสมมาจริง เป็นตัวอย่างอันหนึ่ง ก็เป็นตัวอย่างที่ดีซึ่งบ่งขอบเขตของศาสนาพุทธ เป็นตัวอย่างคนป่าที่บรรลุมรรค หันต์ วังั้นเถอะ

โดยทั่วไปแล้ว พระของพระพุทธเจ้า ไม่ต้องไปถึงชิดพระกัสสปะหรือกสมณะของพระพุทธเจ้า สาวกของพระพุทธเจ้าไม่ต้องถึงขนาดนั้นหรือกตามฐานานูฐานะ ประมาณตนปฏิบัติให้พอเหมาะพอดีกับตน จะมีผลดี

ที่นี้เรื่องอานาปานสติ อานาปานสตินี้ คือ คำว่า ลมหายใจเข้าออก “อานะ-อาปานะ” นี้เป็นลมหายใจเข้า-ลมหายใจออก ก็เป็นวิธีการใช้

ลมหายใจ เป็นกลืน ทำเจโตสมณะ ท่านก็บอกว่า โนนแน่นะ ป่า โคนไม้ที่แจ้ง ลอมฟาง ไปตั้งกายตรง ดำรงสติคงมั่นเข้า แล้วก็ฝึกเจริญโซ อย่างที่พระพุทธเจ้า ทรงทำได้ต้นโพธิวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ นั้นเป็น“อานาปานสติ” ที่ทำแบบเข้าไปอยู่ในภวังค์ ก็ใช้ประโยชน์อย่างหนึ่งในการฝึกฝน

อาตมาเคยเอามาชี้แจงวิเคราะห์ให้ฟังว่า ก็ในสำนวนที่ตรัสนั้นแหละ มันมีคำว่า *ที่แจ้ง ลอมฟาง* แล้ว*ที่แจ้ง ลอมฟาง*นั้น มันหมายถึงป่าที่ไหน มันหมายถึง ส่วนหนึ่งของบ้านคน ลอมฟางนี่คือ สมบัติของบ้านชวานานะ ทำนา มีฟาง ก็เอามากอง มาลอมไว้ ไม่ใช่ป่านะ แต่เอาเออะ เราต้องเข้าใจให้ลึกกว่า ถ้าเราจะทำอานาปานสติ ให้มีกายวิเวก เราก็อย่าไปคลุกคลีเกี่ยวข้องกับโลกีย์อันวุ่นวายเขานัก อานาปานสติ นี่หมายถึงการทำเจโตสมณะ แต่ถ้าคุณทำเจโตสมณะในไนท์คลับได้ คุณก็ไปทำซี ถ้าคุณทำได้ เก่งนะ อาตมาว่าเก่งด้วยซ้ำไปนะ ถ้าทำได้นะ แต่ถ้าเพื่อว่า คุณมีวิสัยไม่แค่งกล้า ป่านนั้น คุณจะไปทำอยู่ในที่ที่มีสิ่งแวดล้อมพอทำเนาก็ได้ มันก็จะช่วยให้เจโตสมณะได้ดีเหมือนกัน แต่ถ้ายิ่งทำในที่ที่สิ่งแวดล้อมไม่สงบ ถ้าเราทำเจโตสมณะได้ นั้นแหละยิ่งแข็งแรง

ไม่ใช่ว่า จะปฏิบัติธรรม ก็ต้องให้ไปป่าทำเดี่ยว ไม่ใช่จะไปป่าบ้างก็ได้ จะต้องอยู่บ้านอยู่เมื่อนั้นแหละเป็นธรรมดาด้วยซ้ำ แต่จะไปป่าก็ต้องกลับเข้าบ้าน จะต้องสลัดกลับไป สลัดกลับมา ตรงนี้แหละ ยังไม่ค่อยเข้าใจกัน การสลัดคืนนี้ อาตมาว่า トラบไตที่นักศึกษาศาสนา ยังไม่เข้าใจ ปฏิณิสต์คคะหรือการสลัดคืน ไม่ได้ เขาแปลไว้เก่าแก่ๆ ภาษาโบราณ เขาแปลเอง *สลัดคืน คืนกลับ ย้อนกลับ ทวนไปทวนมา* คือแทนที่จะไปป่า ก็ไม่ใช่เป็นพระป่า มาบ้านบ้าง ไปป่าบ้าง สุดท้ายก็ไม่มีแล้ว ป่าๆ บ้านๆ ก็เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่ง อยู่ป่าก็ได้ อยู่บ้านก็ได้ และสุดท้ายก็จะอยู่บ้าน บรรลุธรรมสูงสุดก็อยู่บ้าน ไม่ต้องออกป่าหรอก มีที่สงบพอสมควร บอกแล้วว่าสงบสงัดพอสมควร ก็ถือว่าเป็นป่าได้หมดแล้ว นี่นัยสำคัญที่ต้องรู้

เพราะฉะนั้นการจะสร้างวัด ก็อย่าสร้างวัดให้ไกลเกินไป ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก ไม่ควรอยู่ห่างจากหมู่บ้าน ไม่ควรอยู่ใกล้หมู่บ้าน ห่างจากหมู่บ้าน ประมาณสักหนึ่งกิโลเมตร ประมาณอย่างนี้

พระพุทธเจ้าตรัสเอาไว้ว่าไม่ต้องออกไปห่างเกินไปถึงป่าช้า ป่าช้า ป่าลึกอะไร และก็ไม่ต้องไปคลุกคลีเกี่ยวข้องกับอะอะมะเทิงเจี๊ยะจ้าว เอิกเกริก อยู่แบบโลก ๆ ก็ไม่เอาละ เพราะฉะนั้นระหว่างกลาง มัชฌิมาปฏิปทา ไม่โต่งไปทั้ง ๒ ด้านนี้ ต้องดูให้ชัด แม้แต่คำว่า ป่า แม้แต่คำว่า บ้าน ก็จะต้องรู้จักประมาณว่า ไม่โต่งไป ๒ อย่างให้ชัด

ใครจะไปอยู่ห่างอยู่ไกลอย่างไร ก็ไม่ให้ห่างสังคม ไม่ให้ห่างประชาชน ไปอยู่ป่า อยู่เขา อยู่ถ้ำ ดีไม่ดี มีถึงนิยายขนาดไปบิณฑบาตกับต้นไม้ ในป่า มีอภินิหาร บิณฑบาตกับต้นไม้ มีรุกขเทวดาดันไม้ใหญ่ ใครเคยอ่าน เคยฟังมาบ้าง นิยายหรือว่าเรื่องเล่าของ *หลวงตายุ* บิณฑบาตกับต้นไม้ *หลวงตายุ* บอกว่า บิณฑบาตกับต้นไม้ได้ข้าวมา ขนาด *พันเอกปิ่นมุกทุกันต์* ที่มีตำแหน่งอธิบดีกรมการศาสนาเลยนะ รับรองกันเลยว่า หลวงตายุไป บิณฑบาตข้าวกับต้นไม้ได้มาจริงๆ เป็นเรื่องที่หลงเชื่อกันถึงขนาดนี้ ตอนนั้น ดังกัน ฮือฮา อธิบดีกรมการศาสนาสนับสนุนเสียด้วย ส่งเสริมหลวงตายุ จนท้ายสุดต้องจับสึกกัน หลวงตายุหลอกเขา เอาถุงพลาสติกใส่ข้าวเข้าไปที่ต้นไม้ ซ่อนยังไงก็ไม่รู้ เออ เก่งนะ ข้าวร้อนๆ ด้วยนะ ควันกรุณเลย แล้วก็เอาใส่บาตรมา พันเอกปิ่นตามไม่ทันนึกเล่นกล หลวงตายุบิณฑบาตได้ข้าวมา โอโฮ..ควันฉุยเลย โอ้ เทวดานี้ หุงข้าวใช้หม้อไฟฟ้าหรือเปล่านะ เก่งนะ หุงข้าว ควันฉุยเลย ยังร้อนๆเลย มันตลก มันเป็นเรื่องพิลึก พิเรนทร์ ไม่เข้าเรื่อง

เพราะฉะนั้นนักบวชของพุทธก็ต้องเกี่ยวข้องกับสังคมฆราวาส อยู่กับสังคมที่เป็นฆราวาส จะต้องบิณฑบาตจากฆราวาส จะปลีกตัวปลีกตน ออกจากสังคมสามัญไม่ได้ ศาสนาพระพุทธเจ้าเป็นศาสนาแห่งสังคม

เราจะต้องพึ่งพาอาศัยกัน จะออกไปปลีกเดี่ยว ไปอยู่โดดเดี่ยว *ไม่พึ่งสังคม* คน *ออกไปเก็บผลไม้หล่นกิน* อย่างนั้นไม่ถูก เป็นทางเลื่อม

พระพุทธเจ้าเองทรงเป็นตัวอย่างของการอยู่ร่วมกับสังคม มีคนมาขยอชมเชยว่า ท่านมกน้อย ท่านสันโดษ มกน้อยในที่อยู่ เป็นต้น ก็ไม่ได้หมายความว่า พระองค์จะเป็นคนมกน้อยที่สุด พระพุทธเจ้าตรัสเองว่า ถ้าจะชมตถาคตว่า เป็นผู้มกน้อยแล้วละก็ สาวกตถาคตเยอะแยะไป ที่มกน้อยกว่าเรา แม้แต่ในการฉัน ฉันโดยกำหนดนินดน้อยกว่าตถาคต แม้แต่การรับนิมนต์ไปฉัน ผู้มกน้อยไม่รับนิมนต์ก็มี อาศัยบิณฑบาตเป็นวัตร แต่พระพุทธเจ้าไม่มกน้อยขนาดนั้น ยังรับนิมนต์ พระราชามาอาราธนา ก็ไป คหบดีมานิมนต์ก็ไป หรือฉันอาหารน้อย สาวกบางรูปฉันอาหารที่มกน้อยกว่าพระองค์ ดังนั้น ถ้าจะเคารพความมกน้อย พระพุทธเจ้าก็แพ้วสาวก หลายองค์ที่มกน้อยในหลายๆอย่างยิ่งกว่าพระองค์ หรือแม้แต่อยู่ป่า พระกัสสปะก็อยู่ป่ายิ่งกว่าพระองค์ พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้อยู่ป่าด้วยซ้ำ อย่างนี้ เป็นต้น ต้องศึกษาความลึกซึ้งดีๆ

ความเจริญบริสุทธ์สูงสุด ไม่ได้อยู่ที่รูปแบบที่จะต้องไปติดป่า ติดวัด ติดบ้าน ติดอะไรพวกนี้กันเป็นอันขาด แต่อาศัยเป็นเครื่องปฏิบัติตามฐานะ มัชฌิมาปฏิปทา ตามกาละ ตามฐานะที่เหมาะสม ปฏิบัติให้ดี ให้จริงแล้ว อ่านกิเลสให้ออก บางที่เราต้องอาศัยสถานที่สงบมากๆ ห่างจากการคลุกคลีเกี่ยวข้อง บางครั้งเราก็ต้องอาศัยคลุกคลีเกี่ยวข้องทั้งสองด้าน

อาตมาเองเน้นผัสสะมาก เกรวาท หินยานนั้น หลงว่าการปฏิบัติธรรมก็คือ การไม่เกี่ยวข้อง ไม่คลุกคลีเลย ไม่มีผัสสะเลย กลายเป็นเจโตสมณะสุดโต่ง อาตมาจึงต้องเน้นให้มีผัสสะ ให้เรียนรู้ผัสสะ เป็นการปฏิบัติตามหลักมรรคองค์ ๘ มีการเรียนรู้“ปรมัตถธรรม”จากการดำริ การพูด การคิด การงาน การกระทำอาชีพ การเป็นฤๅษีชีไพรนั้นไร้คุณค่า ไม่รู้สังคม ไม่มีการงาน ไม่มีกิจการอะไร เอาแต่หยุด เอาแต่หนี เพราะหนีโลก

หนีสังคม จึงไม่มีโลกวิทู สะกดจิตให้หนึ่งอย่างเดียว ช่วยมนุษย์สังคมไม่ได้ ปลีกหนีโดดเดี่ยว *โดดเดี่ยวไม่ใช่สันโดษ* อย่าเข้าใจผิด จนกระทั่งกลายเป็นเรื่องไม่เข้าท่า นอกกริตนอกทางไปเลย อาตมาจึงจำเป็นต้องดิ่งกลับ

อาตมาเน้นว่าให้มีผัสสะเป็นปัจจัย แต่ที่จริงแล้ว เจโตสมณะก็ดี ก็เป็นอุปการะ ถ้าศึกษาเป็นสัมมาทิฐิจริงๆ หรือจะอยู่ในสถานที่ที่ไม่มีผัสสะ อาตมาก็ไม่ได้เคยห้าม ก็ต้องรู้ตัวเองให้มีฉันทิมา จริงๆ แล้วก็ทำสถานที่ แวดล้อมที่สงบ เป็นเสนาสนะอันสงบ ให้อยู่ได้พอเพียงพอเหมาะ หรือเราจะออกไปข้างไปหาที่สงบกว่านี้ สมณะก็ไปบ้าง ชมราวาสนั้นไม่ต้องหอรอก ในสมัยพระพุทธเจ้า ก็ไม่เคยบอกว่า ชมราวาสออกอรัญญ์ ออกป่า ออกชุกคค์ ไม่มี แต่ชมราวาสก็เป็นถึงอรหันต์ได้ จิตสูงขึ้นเป็นอนาคามีภูมิ สุดท้ายก็เข้าวัด เป็นอรหันต์ก็เข้าวัดเท่านั้น ไม่ต้องไปป่านี้ แม้จิตมีภูมิ ถึงอนาคามีภูมิ เป็นชมราวาสนี้แหละปฏิบัติไป โสดาบัน สกิทาคามี เป็นถึงอนาคามีภูมิ แล้วก็เข้าวัด การที่จะเป็นพระอรหันต์ ต้องสมบูรณ์ด้วยทั้งธรรมและวินัย ต้องมาพิสูจน์วินัยของพระพุทธเจ้าชชี พิสูจน์ธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าทั้งหมดว่าจะทำได้ขั้นละเอียดลออทั้งหมดไหม บริสุทธิได้หมดไหม สะอาดสบายได้จริงไหม เป็นเครื่องทดสอบ หมายความว่า มาทำข้อสอบ สุดท้ายนะ บริบูรณ์สมบูรณ์ได้หมด ก็เป็นอรหันต์กันเท่านั้นเอง มีธรรม มีวินัย อันบริบูรณ์สมบูรณ์ อย่างนี้เป็นต้น

สมัยพุทธกาล ไม่ได้แบ่งพระเป็นอรัญวาสี คามวาสี แบ่งเป็นพระป่า พระบ้าน ไม่มี มาแบ่งกันเองในยุคหลัง มาหมายกันเองว่าพระป่า พระบ้าน เพราะที่จริงก็ปฏิบัติประพฤติให้มีป่า หรือที่สงบพอสมควรเป็นหลัก แล้วก็ไป ๆ มา ๆ บ้างนี้แหละ พระป่า พระบ้าน ไม่ได้มีอะไรแตกต่างกันมากมาย สำหรับศาสนาพุทธ ถ้าเข้าใจแล้ว เพราะว่า พระป่าก็ดี พระบ้านก็ดี ก็หมายความว่าถึงสภาพของพอเหมาะพอดี มีสิ่งแวดล้อมสงบร่มเย็นดี บ้านหรือป่าที่จะเป็นเสนาสนสัปปายะ มีองค์ประกอบของธรรมชาติที่ดี ไม่

โซ่มากไปด้วยองค์ประกอบที่สื่อแสดงความเป็นโลกีย์จัดจ้าน จนต้องจัดว่าเป็นที่“อโคจร” ซึ่งได้แก่ ที่ที่ไม่ควรเที่ยวไป หรือไม่ควรเข้าไปคลุกคลี

เพราะฉะนั้น คำว่าพระป่าพระบ้านนั้นก็พูดกัน แบ่งกันไปอย่างนั้นเอง ความจริงเมื่อปฏิบัติธรรมดีแล้ว เมื่อบรรลุธรรมสูงสุดแล้ว ก็มีอุปธิวิเวก เมื่อมีอุปธิวิเวก จะอยู่ที่ไหน ที่นั้นก็สงบสงัดรื่นรมย์ พระอรหันต์เจ้าอยู่ที่ใด ที่นั่นเป็นสถานที่อันสุขเย็น สงบสงัดรื่นรมย์

เพราะฉะนั้น พระป่า พระบ้าน ก็ต้องเกื้อกูลกัน จะต้องใช้อาศัยสิ่งแวดล้อมอย่างไร เมื่อเหมาะสมกับตนเองก็ทำไปตามฐานานุฐานะ สุดทำยบรรลุตสมุรณก็เป็นที่มีความสงบสงัดถาวร คือ มีกายวิเวก จิตวิเวก อุปธิวิเวก ที่ไม่ว่าจะอยู่ป่าหรืออยู่บ้าน

แต่ถ้าเข้าใจว่า ความสงบสงัดนั้น หมายถึง ป่า ก็กลายเป็นพระป่าไปทั้งหมด เพราะเริ่มปฏิบัติก็ต้องออกป่า ยิ่งเป็นพระที่สงบสงัดแล้วก็ต้องอยู่ป่า พระบ้านก็จะไม่มี เพราะบ้านย่อมไม่หมายถึง ความสงบสงัดป่าต่างหาก หมายถึง ความสงบสงัด

เพราะฉะนั้น พระอาริยเจ้าที่มีความสงบสงัดในจิตแล้วก็คือพระป่าทั้งนั้นแหละ เป็นผู้ที่มี“จิตที่ยินดีในป่า หรือยินดีในเสนาสนะสงัด” แล้วคนเขาก็เคารพนับถือ“พระป่า”เยี่ยงนี้ทั้งนั้น นี่คือการนับถือพระป่า เพราะมีนัยสำคัญที่ยกย่องเคารพบูชาพระป่าอยู่นั่นเอง แต่ต้องเข้าใจนัยสำคัญให้ถูกต้อง เพราะคำว่า“ป่า” มีความหมายลึกซึ้งถึงปานจะไม่ได้หมายความว่า ป่า ตามความหมายตื้นๆ เท่านั้นด้วย

คำว่า“ป่า” คำว่า“พระป่า” นั้น เข้าใจผิดกันมานาน จนกระทั่งทุกวันนี้เอาตมาก็ยังเห็นอยู่ว่า เขายังเข้าใจผิดกันอยู่ แม้แต่ในชาวอโศกเราก็เถอะ ก็ยังเข้าใจเอียงๆ อยู่ มันยากเพราะการใช้ศัพท์นี้คนละยุค คำว่า“ป่า” หรือ“อยู่ป่า”นี้ มันเป็นส่วนที่ใช้แทนคำว่า“ความสงบสงัด” ที่หมายถึงทั้งสถานที่หรือเสนาสนะอันสัปปสยะ และทั้ง“ความสงบสงัด

ในภายในของนักบวช” ยุคก่อนโน้นใช้กันติดปาก คำว่า “ป่า” จึงอย่าเข้าใจแค่เผิน ๆ อย่างพาชื่อที่เดียว เช่น ตามสัจจะนั้น “*พระอรหันต์ทุกองค์ ยินดีในเสนาสนะป่า*” แต่พระอรหันต์ก็ไม่ได้อยู่ป่า ดังนั้นเป็นต้น

สมัยพระพุทธเจ้านั้น ทัวไปมันเป็นป่ามากอยู่โดยจริง แม้เมืองมันก็เป็นเมืองป่า ๆ ไม่ต้องอะไรมากหรอก พวกเรามาอยู่ที่สันตือโสภณี่ ก็ดูเอาเถอะ ตั้งแต่มาอยู่แรก ๆ มันเป็นทุ่งนาเนา ๆ ที่รดด้วยหย้า ไม่เป็นป่าหรอก มันเป็นนาร้าง มีน้ำเนา มีต้นहुกวางต้นหนึ่ง ต้นอะไรอีก ๒-๓ ต้น เพราะว่ามันถูกลางเป็น ทุ่งนาโล่ง ๆ ไม่มีบ้านเรือน แค่งไม่กี่ปมานี่เองนะ ถ้าเป็นเมื่อก่อน สัก ๑๐๐ ปีที่แล้ว แลวนี่มันก็คือป่าแท้ ๆ นั้นเอง

พูดไปทำไมมี ๒๕๐๐ กว่าปี ชีวิตมนุษย์จะอยู่กันอย่างไร มันก็อยู่ในป่ากันทั้งนั้นแหละ แม้จะมีอาคาร คฤหาสน์ เวียงวังใหญ่โต มีสิ่งก่อสร้างอย่างไร มันก็มีต้นหมากรากไม้ อุดมสมบูรณ์เต็มไปหมด แล้วก็ต้องอยู่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าท่านมีอนาคตังสัญญา ท่านก็เห็นว่าต่อไปในอนาคตนี้ มันไม่เป็นอย่างนั้นดอกบ้านเมือง แล้วก็กลายมาเป็นอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้แหละ เต็มไปด้วยตึกรามบ้านช่อง เมืองคอนกรีต มีตึกสูงโยโย่ โยงหยกขึ้นไปสู่ฟ้าขนาดร้อยชั้นอย่างนี้ มีถนนที่น้ำซึมลงไปดินไม่ได้ มีสะพานเส้นก้วยเดี่ยว ไม่รู้จักชั้นต่อที่ชั้น คนแก่คนแก่ใครจะนึกกว่าจะถึงขนาดนี้ ข้างล่างก็เทปูนเทอะไรทับอุดอัด มันแข็งมันตันไปหมดถึงขนาดนี้ อาตมาก็ไม่ได้นึกกว่าจะถึงขนาดปานนี้ แต่ว่ามันถึงหรือไม่ถึงก็แล้วแต่เถิด มันก็คือสภาพที่เสื่อมเสีย สภาพที่ไม่ควรจะมี ไม่ใช่ถิ่นที่ควรจะเป็นจะมี เพราะฉะนั้นไม่ควรอยู่ดอก สถานที่อย่างนั้น พูดอย่างนี้ก็กลับกันกับคนที่เขานิยมโลกีย์ เขาก็ต้องติดยึดหลงไปในทางทิศอย่างนั้น

เมืองกรุงเทพ เมืองที่เป็นจังหวัดอะไรพวกนี้ ล้วนแล้วแต่เป็น *เมืองเสื่อม* เป็น *สังคมมนุษย์เสื่อม* ทั้งนั้น คือไม่มีธรรมชาติ ไม่มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นชีวิตพอดีพอเพียงตามนิเวศวิทยา โดยเฉพาะด้านจิตวิญญาณยิ่งกิเลส

หนาขึ้น ๆ ด้วยอวิชา จริง..ความฉลาดมีมากขึ้นแต่กิเลสยิ่งหนาซับซ้อน ชาวอโศกก็พยายามฟื้นตัว-ฟื้นสังคม จะทำสิ่งแวดล้อม ในสถานที่ที่มันเสื่อมแล้ว สร้างดินน้ำลมไฟต้นหมากรากไม้ขึ้น มีบ้านเรือนให้เหมาะสม มีอะไรต่ออะไรให้มันเป็นบรรยากาศที่จะเป็นธรรมชาติที่มีบ้านเรือนอันสมดุล ที่มันจะสังเคราะห์ ดิน น้ำ ลม ไฟ พืชพันธุ์ชั้นสูงอาหาร แม้แต่สัตว์จะอยู่รวมกัน แล้วก็สังเคราะห์กันและกัน ให้มันเป็นชีวิต เป็นวงจรธรรมชาติ เพราะทุกอย่างมันทำงานหมด ทำงานทำหน้าที่ของมันทั้งนั้น ดินก็ทำหน้าที่ของมัน ไม่ได้หมายความว่า มันไม่มีอิทธิพลอะไร มันมีอิทธิพลนะ มันมีการรวมตัว มันมีการแตกตัว มันมีการขยายตัว มีการสังเคราะห์ตัว ดินก็มีการสังเคราะห์ตัว น้ำก็มีการสังเคราะห์ตัว ลมก็มีการสังเคราะห์ตัว ธาตุแต่ละอย่างๆ จัดสรรให้อยู่อย่างได้สัดส่วนพอเหมาะ อยู่รวมกันแล้วมันจะสังเคราะห์กัน มันจะเกิดปฏิกิริยาสัมพันธ์ เมื่อสัมพันธ์แล้วก็จะแตกตัว เจริญ งอกงาม มีการย่อยการขจัด หรือมีการรวมตัว มีทั้งย่อยสลายทั้งกำจัดกันเอง และมีทั้งที่เสริมสร้างอุดหนุนกัน และกัน ทั้งหมดแหละทุกอย่างเลย ให้มันครบทุกด้านสมดุลกัน

เพราะฉะนั้น การเปลี่ยนแปลงอะไรๆ ในโลก ก็มีการเปลี่ยนแปลงได้ เป็นธรรมชาติสองทิศทางใหญ่ อย่างหนึ่ง เปลี่ยนแปลงด้วยการสังเคราะห์ แตกตัวออกไป ที่มันจะไปรวมกันก็รวมกันขึ้นมา เจริญงอกงามขึ้น จนเต็มสภาพบ้าง ที่มันจะแปรตัว มันก็ไปเป็นอื่น มีสภาพใหม่บ้าง หรืออีกอย่างหนึ่ง กำจัดให้มันตายไป ทำให้มันเจือจางลงไป เมื่อเวลาเจือจาง มันก็จะหมดฤทธิ์หมดค่าไป

การปฏิบัติธรรมของเราก็เหมือนกัน เมื่อเราพูดถึงนามธรรม พูดถึงจิตใจ เราก็มีการ dilute กับ synthesis เท่านั้นเหมือนกัน มีการเจือจางมันลงไป ทำให้มันอ่อนจางลงไป กับวิธีสังเคราะห์ให้มันแตกตัว ให้เจริญ และหรือทำให้มันสลายให้มันตายไปอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง มันก็จะ

เกิดใหม่ ก็ทำให้เกิดกับทำให้ตาย

การ dilute หรือว่าการให้เจือจางไป ก็คล้ายๆกับวิธีการของสมณะ ทำให้มันเบาบางลง ทำปด่อยปดละเลย ทำลึ้มๆเลือนๆไป ปด่อยๆ โยนๆ ทิ้งๆ ขว้างๆ หรือว่ากดๆ ช่มๆลงไป นั่นวิธีสมณะ วิธี dilute นี้ แคบรรเทา ส่วน synthesis ก็คล้ายๆกับวิธีวิปัสสนา จับตัวมันมาเลย ให้มันรู้เนื้อรู้ตัวเอามาเลย อันนี้ๆผสมกับอันนี้ให้มันชัดๆ จะทำอย่างนี้ ให้มันฆ่าตัวนี้ ให้มันสลายตัวนี้ ให้มันมารวมกับตัวนี้ ให้เกิดเป็นจิตที่ดี เป็นจิตสะอาด พร้อมกันนั้นก็จับตัวมันบีบคั้นให้ตายคือตัวกิเลส แล้วก็ฆ่ากิเลสลงไปให้ตาย จิตก็ยิ่งจะสะอาดขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงชานนามธาตุก็เหมือนกัน จิตใจก็เหมือนกัน วิธีนี้ทำสำเร็จจริงก็ถาวรยั่งยืน ไม่ใช่แคบรรเทา

พระพุทธเจ้านี้ ท่านเป็นผู้ที่รู้รอบรู้อะไรหมด ในอุบาลีสูตฺร สูตฺรที่เกี่ยวกับป่า อาตมาเห็นว่าสูตฺรนี้นี้ แหม..ชัดเจนทุกอย่างที่ท่านบอกเอาไว้ เกี่ยวกับเรื่องของความเป็นป่า เลยทำให้อาตมามีหลักฐานขึ้นมา แล้วก็เอามาอธิบายสู่พวกเราฟัง หลักฐานหลายๆอย่างที่อาตมาว่า อาตมาธรรมะอย่างนั้นๆ แต่ก็ฟังเจอในพระไตรปิฎก เช่น หลักฐานว่าพระอรหันต์ตายแล้วสามารถที่จะยังวนเวียน ยังมีการเกิดได้อีก ในส่วนที่เกิดได้ ยังจะพัฒนาสูงขึ้นไปได้อีก เป็นโพธิสัตว์ สุโพธิสัตว์ภูมิ ในพระไตรปิฎกของเถรวาทเอง ก็มีสูตฺรที่กล่าวถึงการตายของพระอรหันต์ ใครอย่าไปเห็นต้นๆว่า จะสูญ ไม่เกิดอีกแต่ถ่ายเดียวเป็นอันขาด ใครจะกล่าวว่า พระอรหันต์ตายแล้วสูญ ตายแล้วพินาศ ตายแล้วย่อมไม่เกิดอีกนั้น กล่าวไม่ได้ จีนใครคิดเห็นเช่นนั้น ใครเข้าใจอย่างนั้นแล้วกล่าวอย่างนั้น เป็นการกล่าวผิดเป็นความเห็นผิดๆ ที่ถือว่าบาปเทียว ท่านว่าเป็น “*ปาปกัง ทิฏฐิคิดัง*” อย่างที่เราเจอใน ยมกสูตฺร (พระไตรปิฎก เล่ม ๑๒ ข้อ ๑๕๘-๒๐๔) นี่ท่านก็ยืนยันไว้ชัดเจนว่า ไม่ควรกล่าวอย่างนั้น ดังนี้ ก็เป็นเรื่องที่อาตมาเจอใน

พระไตรปิฎกทีหลัง

เรื่องการเกิดการตายนี้ พระพุทธเจ้าท่านไม่ได้สอนอะไรเกิด อะไร ตายในเรื่องอื่น ท่านสอนเกิดการตายในเรื่องของกิเลส ตัณหา อุปาทาน หรือตายในเรื่องของโลกะ โทสะ โมหะ ท่านให้ทำลายสิ่งนั้น แล้วจะเกิด จิตสะอาด เกิดคุณค่าของจิต เกิดพระอาริยะ การตายของอย่างหนึ่ง ทำให้อีกอย่างหนึ่งเกิดเป็นความประเสริฐ ดังนี้ มันต้องละเอียดลออ ต้องชัดเจนในสิ่งนั้น ถ้าสิ่งนั้นไม่ชัดเจน มันก็เลยคลุมเครือ อย่างทุกวันนี้ กลายเป็นแบบฤๅษีที่ไม่รู้เรื่อง หรือเป็นแบบเทวนิยม ดับก็ดับกันหมดเลย หยุด ดับ ไปถึงทั้งหมด ดับทั้งจิต ดับทั้งสัญญา ดับทั้งเวทนา พาชื่อ มันก็เลยไม่สัมมาทิฐิ ดังนั้นสัมมามรรค-สัมมาผลจริงจึงไม่มี

ในอุบาลีสสูตร พระไตรปิฎกเล่ม ๒๔ ข้อ ๕๕ หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงโทษของการเข้าป่าว่า ถ้าไม่ทำให้จมกัลลอย คนที่จะเข้าป่าได้จึงต้องเป็นผู้ที่มีอินทรีย์พละแข็งแรงแล้ว หลังจากนั้นทรงกล่าวถึงความเจริญในการปฏิบัติธรรมตามลำดับดังนี้

ดูกรอุบาลี เปรียบเหมือนเด็กอ่อนนอนหงาย ย่อมเล่นมุตร และ ภูถ ของตน ดูกรอุบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การเล่นนี้เป็นการเล่นของเด็กอ่อนอย่างเต็มที่สิ้นเชิง มิใช่หรือ

พระอุบาลีก็กราบทูลว่า เป็นอย่างนั้นพระเจ้าข้า

นั้นก็หมายความว่า เด็กอ่อนทุกๆ ก็ได้แค่ขยำขี้เล่นไปมาเท่านั้นเอง

พระพุทธเจ้าก็ตรัสต่อว่า อุบาลี สมัยต่อมา เด็กนั้นแฉ อาศัยความเจริญ อาศัยความแก่กล้าแห่งอินทรีย์ ย่อมเล่นเครื่องเล่นทั้งหลาย ที่เป็นของเล่นของพวกเขาเด็กๆ คือ เล่นไถน้อยๆ เล่นตีไม้หึ่ง เล่นกัณฑ์ เล่นกัณฑ์ไม้ เล่นกัณฑ์ใบไม้ เล่นดวงทราย เล่นรถน้อยๆ เล่นธนูน้อย

ดูกร อุบาลี เธอจักสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การเล่นนี้เป็นการเล่นดียิ่งกว่าและประณีตกว่าการเล่นที่มีในครั้งก่อนมิใช่หรือ

หมายความว่า การเล่นดีกว่าการเล่นขี้เล่นเขี้ยว นั่น..ไม่รู้เรื่องอะไร
ตอนนี้ชักรู้เรื่องขึ้นมาบ้างแล้ว ประสีประสาขึ้นมานิดหน่อย

พระอุบาลีทูลตอบว่า เป็นอย่างนั้นพระเจ้าข้า

พระพุทธเจ้าก็ตรัสตอบละเอียด อาตมาไม่อ่านละเอียดทีเดียวนะ
เอาเนื้อเรื่องไปเลย

เด็กนั้นแลอาศัยความเจริญ อาศัยความแก่กล้าแห่งอินทรีย์ เป็นผู้
อิมเอบพรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรออยู่ด้วยรูปทั้งหลาย อันบุคคลพึงรู้
ด้วยจักขุอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ยั่วยวนชวนให้กำหนด
ด้วยเสียงทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้ด้วยหู ด้วยกลิ่นทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้
ด้วยจมูก ด้วยรสทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้ด้วยลิ้น ด้วยโผฏฐัพพะทั้งหลาย
อันบุคคลพึงรู้ด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ยั่วยวน
ชวนให้กำหนด

ดูกรอุบาลี เธอจักสำคัญข้อนั้นเป็นไฉน การเล่นนั้นเป็นการเล่น ที่
ดียิ่งกว่า ประณีตยิ่งกว่าการเล่นที่มีในครั้งก่อนมิใช่หรือ

ตอนนี้ นอกจากจะเล่นไถ่น้อยๆ เหมือนเล่นตุ๊กตาว่าอย่างนั้นเกิด
เด็กโตขึ้นมา ชักไม่อย่างนั้นแล้ว ตอนนี้ชักมีฮอริโมน ชักมีรูป รส กลิ่น
เสียง สัมผัส มีกามก็ชักจะยินดีชอบในกาม แล้วเขาก็จะต้องเล่นกับกาม
นั้นแหละ ก็เป็นการเจริญวัยขึ้นมา ก็เป็นการเล่นที่ประณีตหรือว่าเป็น
การเล่นที่ดียิ่งกว่า **โดยทางธรรมมันเลวยิ่งกว่า** แต่โดยทางโลกนี้ ท่าน
ขยายความขึ้นมาว่า โตใหญ่ขึ้นมาก็อย่างนั้นแหละ แต่ก็คือว่าเป็นการ
ประณีต เหมือนกับพระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า อาหารอันประณีต มีนม มี
เนย มีเนื้อสัตว์ มีเนื้อปลา มีอะไรขึ้นมาอย่างนี้เป็นต้น อันนี้อยู่ในพระวินัย
นี้ก็คล้ายๆกันนั้นแหละ มาหลงกาม ถือกันประณีตขึ้นมายิ่งกว่าเก่าใช้ไหม
แต่แท้จริงมันก็เป็นแบบโลกๆ ท่านก็ต้องเอาสำนวนโลกมาเรียกก่อน
ไม่ใช่ท่านส่งเสริมให้ไปยินดีกับกามคุณ ๕ หรือส่งเสริมให้ไปกินเนื้อสัตว์

เหมือนกับในวินัย ท่านอ้างมา ยกขึ้นมาเหมือนเอาโลกมาเท่านั้นเอง แต่คนฟังแล้วก็นึกว่า เห็นใหม่นี้ แสดงว่าพระพุทธเจ้าต้องฉันเนื้อสัตว์ แสดงว่าพระพุทธเจ้า ก็ต้องมีกามนะชิ คล้ายๆกันอย่างนี้ สูตรนี้ก็คล้ายๆกัน เป็นแต่เพียงยกเป็นวาระเป็นลำดับ ๆ มาเท่านั้น

พระอุบาลีก็บอกว่า เป็นอย่างนั้นพระเจ้าข้า

นี่ก็หมายความว่า โตขึ้นมาก็ขอมเล่นอะไร หรือว่าเสพสมเล่นกับอะไรขึ้นมาแล้วก็สังวร หรือว่าเสพสม ถ้าสังวรก็เป็นการดี ถ้าไม่สังวรก็เสพสมไปเรื่อย ๆ

ดูกร อุบาลี ก็พระตถาคตเสด็จอุบัติในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาจรณะ เสด็จไปดีแล้ว

ตอนนี้ท่านกล่าวถึงตัวท่าน อาตมาไม่อ่านนะ ท่านยกพุทธคุณ ๘ แล้วท่านก็ว่า ท่านเองท่านเป็นผู้อยู่เหนือโลก เป็นผู้ถึงพร้อมแล้ว ท่านก็บอกว่า ท่านเองสอนคนให้รู้จักทิศทาง ถ้าให้อยู่อย่างฆราวาสเขาอยู่อย่างโลกีย์นั้นมันไม่ดี สรุปรวมนะ

ถ้าเผื่อว่าใฝ่ใจมาศึกษา ก็จะได้รู้สำนวนโวหารไปเรื่อยนั่นแหละ สำนวนในพระไตรปิฎก ก็ว่าไป ว่า เมื่อเป็นคฤหัสถ์ คฤหัสถ์นั้นทางแคบ ต้องมาบวช เป็นทางโปร่ง พุศตันทีก็บอกว่า มาบวชละ ที่จริงก็ยังไม่ถึงขนาดนั้นดอก แต่นี่ท่านก็พูดไปตามสำนวน ให้เข้าใจโดยปริยายว่า ถ้าเผื่อว่า จะให้ดี เมื่อได้ฟังธรรมะของพระพุทธเจ้าแล้ว ได้เกิดศรัทธา ก็พิจารณาให้เห็นว่า ฆราวาสเป็นทางคับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง ก็เป็นสำนวนที่จะบอกทางเจริญที่ควรจะเป็น ให้รู้

การที่บุคคโลอยู่ครองเรือน จะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์โดยส่วนเดียวนั้นทำไม่ได้ง่าย ๆ ถ้าอะไรพึงปลงผม ปลงหนวด ครองผ้า กาสายะ ออกบวชเถิด ละกองสมบัติน้อยใหญ่ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสิกขา และอาชีพ เมื่อบวชแล้วก็เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสิกขาและอาชีพ เสมอด้วย

ภิกษุทั้งหลาย ละปาณาติบาต

สรุปแล้วก็คือ ท่านตรัสอันแรกก็มาถึง*ระดับศีล* ท่านบอกว่า พอโตขึ้น ก็มาอยู่ในโลก *เต็มไปด้วยกาม* จนกระทั่งมาพบศาสนา มาพบพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าผู้ตรัสรู้ดี ท่านก็สอนในทิศทางนี้ว่า *มาทางนี้ดีกว่า* เมื่อเชื่อ ก็มาสนใจใน*ศีล* ศีลนี้ ท่านตรัสไปยาวถึงจุดศีล มัชฌิมศีล มหาศีลไปทั้งหมดเลย อาตมาไม่อ่านละนะ จนจบมหาศีล นั่นแหละ แล้วท่านก็สรุปบอกว่า เมื่อผู้ปฏิบัติตามศีลนั้น ก็จะเป็นผู้ที่เจริญทั้งศีล เจริญทั้งจิต เจริญทั้งปัญญา และวิมุตติ นี่ก็เรียกว่า เป็นความเจริญที่เจริญยิ่งกว่าที่จะไปหมกมุ่นอยู่ในกาม ที่พูดเมื่อกี้แล้วว่า หมกมุ่นในกามในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ยิ่งเดรัจฉานวิชาที่ยิ่งเลอะเทอะไปใหญ่ จุดศีล มัชฌิมศีล มหาศีลนี้ เป็น“ศีลธรรมนุญ”ของพุทธทีเดียว

ทีนี้เมื่อผู้ที่มาศึกษาแล้ว *มีศีล* พอมีศีลแล้วก็จะพิสุจน์ เห็นรูปด้วยจักขุ แล้วไม่ถืออนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติเพื่อสํารวมจักขุนทรีย์ ที่เมื่อไม่สํารวมแล้ว จักเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คืออกิขณา และโทมนัสครอบงำได้ ชื่อว่าย่อมรักษาจักขุนทรีย์ ลืมรสด้วยลิ้น ถูกต้อง โผฏฐัพพะ ด้วยธรรมารมณฺ์ไปเรื่อย จนกระทั่งถึงรู้แจ้งด้วยธรรมารมณฺ์ทั้งหมด เสร็จแล้วสรุปง่าย ๆ ก็คือ *สังวรสํารวมอินทรีย์* เมื่อสังวรสํารวมอินทรีย์แล้ว จึงยอมรักษามนินทรีย์ ชื่อว่าย่อมถึง*ความสํารวมในมนินทรีย์* ผลที่ซัดก็คือ เป็นผู้ประกอบใน*อินทรีย์สังวรอันเป็นอาริยะ* เป็น*อาริยะ*อันนี้เรียกว่า เจริญดีกว่า เข้าขั้นปรมัตถธรรม *ย่อมได้เสวยสุขอันไม่ระคนด้วยกิเลสเฉพาะตน* เสร็จแล้วต่อมา นอกจากจะให้สํารวมอินทรีย์ ท่านก็อธิบายเล่ามาถึงการปฏิบัติวิปัสสนา เมื่อมีศีล-สํารวมอินทรีย์ แล้วก็มิชีวิตดำเนินไป คำตรัสก็ซัดๆว่า *ทั้งศึกษามีสิกขาและอาชีวะ* นั่นก็หมายความว่า การเรียนรู้อบรมปฏิบัติธรรมนั้น ปฏิบัติไปทุกขณะมีอาชีวะมีการงาน ดำเนินชีวิตไป ทุกอิริยาบถนั่นเอง

พร้อมไปกับการศึกษาปฏิบัติสติปัญญา หรือโพธิปักขิยธรรมอยู่ตลอดเวลา
ภิกษุณัั้นย่อมทำความรู้สึกตัวในการก้าวไป การถอยกลับ ย่อมทำ
ความรู้สึกตัวในการแลไปข้างหน้า ในการเหลียวหลัง ย่อมทำความรู้สึกตัว
ในการคู้เข้า ในการเหยียดออก ย่อมทำความรู้สึกตัวในการทรงสังฆาฏี
บาตร และจีวร ย่อมทำความรู้สึกตัวในการฉัน การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม
ย่อมทำความรู้สึกในการถ่ายอุจจาระ ถ่ายปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัว
ในการเดิน การยืน การนั่ง การหลับ การตื่น การพูด การนิ่ง

รวมความแล้วก็คือ เราจะอยู่ในอิริยาบถใด ๆ ทุกอิริยาบถ จะกิน จะอยู่
จะหลับ จะนอน จะไป จะมา จนทำการทำงาน จะมีพฤติกรรมใด ๆ ก็แล้วแต่
ผู้ปฏิบัตินั้นประกอบด้วยศีลขันธ์ อันเป็นอาริยะ ถึงแม้เราจะทำอะไรอยู่
ทุกอิริยาบถเราจะต้องประกอบไปด้วยศีล สังวรตัวเอง สำรวมอินทรีย์ ๖ ตา
หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สำรวมกาย วาจา ใจ เราจะกิน เคี้ยว ชี เคี้ยว ไป มา
จะเดิน จะเหิน จะหลับ จะตื่น จะพูด จะนิ่ง ทุกขณะปฏิบัติธรรมทั้งนั้น ๆ

จะอะไรก็แล้วแต่ทุกอัน สรูปแล้วก็คือ ท่านกล่าวสำนวนอย่างนี้แหละ
อ่านเมื่อไรในพระไตรปิฎก พอมาถึงตรงนี้ก็สำนวนนี้ ลอกกันมาได้
หมดเลย ทุกสำนวนนั้นแหละ พอถึงสังวรศีล สำรวมอินทรีย์ก็เป็น
สำนวนเดียวกันเลย สรูปแล้วก็คือ ให้ปฏิบัติตนตามมรรคองค์ ๘ มีความรู้
และปฏิบัติไปพร้อมในสังกัปะ วาจา กัมมันตะ อาชีวะ มี**สิกขาและอาชีพ**
ไปทุกขณะ ทุกอย่าง สำนวนก็จะเป็นอย่างนี้

แล้วการสรุปก็จะมีอีกว่า

ภิกษุณัั้น ประกอบด้วย**ศีลขันธ์อันเป็นอาริยะ**เช่นนี้ ประกอบด้วย
อินทรีย์สังวรอันเป็นอาริยะเช่นนี้ ประกอบด้วย**สติสัมปชัญญะ**
อันเป็นอาริยะเช่นนี้ และ**สันโดษอันเป็นอาริยะ**เช่นนี้

การปฏิบัติมีสติสัมปชัญญะ มีการสำรวมอินทรีย์ ๖ และมีโยนิโส
มนสิการ อันนี้แหละวิปัสสนา หรือว่าปฏิบัติตามมรรค องค์ ๘ เพื่อให้

เกิดสัมมาสมาธิ ซึ่งก็คือ*อริจิตสิกขา*นั่นเอง เพื่อให้เกิดสัมมาสมาธิ ฟังให้ดีๆนะ *ย่อมสั่งเสพเสนาสนะอันสงบ คือป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎู ที่แจ้ง ลอมฟาง* สำนวนกวีวนมาที่นี้อีกแล้ว ทั้งๆที่ท่านกำลังจะบอกว่า ***ป่าจะไปอยู่ไม่ได้*** ให้ปฏิบัติมี“สมาธิ”เสียก่อน ที่ตรัสห้ามแล้วแต่ต้น แต่ในสำนวนนี้ก็กลับซ้อนลงไปว่า ภาคปฏิบัติของพระพุทธเจ้านั้นก็ให้อยู่ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอก ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎู ที่แจ้ง ลอมฟาง

ที่จริงก็คือ มี*สิกขาในอาชีวะ* ปฏิบัติอยู่อย่างนั้นแหละ จนมี*ศีลขันธอันเป็นอาริยะ* ประกอบด้วย*อินทรีย์สังวรอันเป็นอาริยะ* ประกอบด้วย*สติสัมปชัญญะอันเป็นอาริยะ* และ*สันโดษอันเป็นอาริยะ*

การไปอยู่ป่าตามที่เข้าใจอย่างพระป่าทุกวันนี้ นี่“ผิด” ขอยืนยันอีกที ว่า ที่นั่นไม่ใช่ที่ปฏิบัติธรรม ที่นั่นเป็นที่ๆจะไปเช็กดูตัวเองในระดับละเอียดขึ้น เมื่อเราบรรลุได้ภูมิธรรมเป็น“อาริยะ”หรือมี“สัมมาสมาธิ”ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสแล้ว ไปเช็กเลยว่า ถ้าไปอยู่ป่า จะน่ากลัวไหม เพราะสถานที่อย่างนั้นไม่ใช่ที่ของมนุษย์สามัญ และไม่ใช่ที่ปฏิบัติด้วยเหมือนอย่างพระพุทธเจ้าปฏิบัติธรรมนี่นะ ท่านก็ไม่ได้ปฏิบัติธรรมในป่าอย่างนั้น ท่านอยู่ป่าจริง แต่ป่าของท่านก็เหมือนกับป่าฤๅษีที่เขาอาศัยปฏิบัติที่นั่นแหละ คล้ายๆกับป่าฤๅษีในสมัยโบราณ เพราะว่าฤๅษีก็ไม่ใช่จะหลงเลอะเทอะเหมือนที่ภิกษุของพุทธสมัยนี้หลงผิดกัน ภิกษุเดี๋ยวนี้ไปป่า คือไปป่าลึกๆห่างผู้คน แล้วก็ไปให้เสียสิ่งห้กระทั่งแรดมันฆ่าตายไปเยอะ เป็นไข้ป่าตายไป ตกเหว ตกถ้ำตายไป ถ้าไม่ตายก็ออกมาคุยโว ไปสู้กับเสือ กับสิงห์ กับช้าง กับลิงอะไรก็แล้วแต่ เลอะเทอะ คือ มันไม่มีความรู้เบื้องต้น ท่านกลาง บั้นปลายอะไรเลย มันหลงเตลิดไปใหญ่

พระพุทธเจ้าบวชที่แม่น้ำเนรัญชรา เสร็จแล้วท่านก็อยู่ในป่าพวกนั้น เหมือนกับป่าที่มีบ้านมีเมือง ไม่ไกลจากบ้านจากเมืองอะไร มีเด็กเลี้ยงโคไปเลี้ยงโคอยู่ในบริเวณเหล่านั้นแหละ ท่านทรมานร่างกายจนกระทั่งสลบไป

เด็กเลี้ยงโคก็เอาน้ำนมไปหยอดปากท่าน ใครอ่านบ้างเล่าสูตรนี้ ไปเล่นกับท่าน เอาไม้ไปแยงหูท่าน ท่านก็ต้องอดต้องทน อย่างนี้เป็นต้น คือป่าเหล่านั้น ไม่ได้ห่างได้ไกลอะไร

เพราะฉะนั้น เสนาสนะที่ควรอยู่นั้นเป็นเสนาสนะอย่างไร เสนาสนะที่ควรอยู่นั้นก็คือ ที่ที่สงบพอสมควรเท่านั้นเอง ไม่ใช่ออกไปบุกดงพงลึก แล้วก็ออกมาเป็นคนเก่ง ได้ไปทรมานในป่าและนั่งสมาธิ ไม่ใช่เลย

เสนาสนะที่ประกอบด้วยองค์ ๕ ที่อยู่ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก สมบูรณ์ด้วยทางไปมา แล้วมันใช่ป่าที่หนึ่ละ ถ้ามีสมบูรณ์ด้วยทางไปทางมา นี้เรียกว่าเสนาสนะป่า เสนาสนะที่ควรอยู่ก็คืออันที่พระพุทธเจ้าได้แนะนำนี้แหละ ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ

๑. *อยู่ไม่ไกลนักไม่ใกล้นัก สมบูรณ์ด้วยทางไปมา กลางวันไม่เคลื่อนกล่น กลางคืนเงียบเสียง ปราศจากเสียงอึกทึก มีเหือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลานน้อย*

ก็ไม่มีสัตว์เลื้อยคลานห้อยอะไรมารบกวนมากมายนักเท่านั้นแหละ ไม่อย่างนั้น

มันก็จะเป็นโรคเป็นภัย หรือถูกเสือสิงกัดกินตาย

๒. จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยแห่งคนไข้ ย่อมเกิดขึ้นได้โดยไม่ฝืดเคือง แก่ภิกษุผู้อยู่ในเสนาสนะนั้น

หมายความว่า อยู่บิณฑบาตได้ มีข้าว มีของอันเป็นปัจจัย ๔ สะดวกมีคนไปมา ทำทาน ทำบุญได้

๓. ภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นเถระเป็นพหูสูต เป็นผู้ชำนาญคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกายอยู่ในเสนาสนะนั้น

ต้องมีพระมีเจ้า ต้องมีผู้ที่ป็นครูบาอาจารย์ และเพื่อนดี มิตรคืออยู่ด้วย

๔. ภิกษุนั้นเข้าไปหาพระเถระเหล่านั้น ตามกาลอันสมควร แล้วย่อมสอบถามไต่ถามว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้อนี้เป็นอย่างไร เนื้อความข้อนี้เป็นอย่างไร

เสนาสนะนั้น เราจะต้องอยู่อย่างไร อยู่อย่างต้องมีผู้รู้อยู่ด้วย แล้วเราก็จจะต้องเข้าไปหาผู้รู้ ศึกษากับผู้รู้ได้ทุกเวลา

๕. ท่านพระเถระเหล่านั้น ย่อมเปิดเผยข้อที่ยังไม่ได้เปิดเผย ย่อมทำให้ง่ายซึ่งข้อที่ยังไม่ได้ทำให้ง่าย ย่อมบรรเทาความสงสัยในธรรม เป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยแก่ภิกษุนั้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างนี้แล ภิกษุทั้งหลายเสพอยู่ คบอยู่ ซึ่งเสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่นานนัก ก็พึงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุติ ปัญญาวิมุติอันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งในปัจจุบันเข้าถึงอยู่

นี่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ มีในพระไตรปิฎกเล่ม ๒๔ ข้อ ๑๑ เสนาสนะอย่างนี้ต่างหาก ที่จะพาให้เราบรรลुरुธรรม ดังนี้ เป็นต้น

๕. สุตถ่ายปลายทางของพุทธ

๑ วิปัสสนาของพุทธนั้นฉันท

จริงๆ แล้วศาสนาของพระพุทธเจ้า นั้น การปฏิบัติวิปัสสนาก็คือ การปฏิบัติ“จรณะ ๑๕” ได้แก่ ศีลสัมปทา อปัณณกปฏิปทา ๓ (สำรวมอินทรีย์ ๖ โภชนมัตตัญญตา ซาคริยานุโยคะ) สัทธรรม ๗ (ศรัทธา หิริ โอตตัปปะ พหุสุตวิริยะ สติ ปัญญา) ฌาน ๑-๒-๓-๔ และมี“วิชา ๘”เป็นอธิปัญญาครบสมบูรณ์ด้วย“วิชาจรณะสัมปันโน” หรือ“ศีล-สมาธิ-ปัญญา-วิมุตติ-วิมุตติญาณทัสสนะ” ซึ่งการปฏิบัติเดิน ยืน นั่ง นอน มีอริยาบถทุกอย่างนั้นแหละ ที่ปฏิบัติมรรคองค์ ๘ หรือปฏิบัติวิปัสสนาสัมมา หรือการศึกษาและทำอาชีพ แล้วเราจะได้ฌานพุทธ จะได้สัมมาสมาธิ ซึ่งเป็นสมาธิแบบสัมมา ไม่ใช่แบบไปนั่งหลับตาทำสมาธิ แล้วจึงจะได้ฌานที่หลัง

แล้วที่นี้ท่านอธิบายลักษณะ ฌาน ๔ หรือฌาน ๘ อรูปฌานด้วย ท่านจะอธิบายไปเรื่อยๆ เป็นหลักการ ความจริงก็วิปัสสนาซ่อนอยู่ในตัวผู้ที่ปฏิบัติมรรคองค์ ๘ ก็คือ เกิดฌานพุทธ แล้วจึงจะส่งสมฌานเป็นสัมมาสมาธิ แต่ภาษาคำความก็เหมือนภาษาของฌานฤๅษี ทว่าความจริงเป็นความหมายของฌานพุทธ ท่านจะตรัสเป็นว่า ฌาน ๑ มีอารมณ์อย่างนี้ๆ ฌาน ๒ ก็ดีกว่า มีอารมณ์จิตที่สูงกว่าอย่างนั้นๆ ฌาน ๓ ฌาน ๔ ก็มีอารมณ์ที่สูงขึ้นกว่าอย่างนั้นๆ จนกระทั่งถึงรูปฌานหมดไป ก็ต่ออรูปฌาน อากาสาณัญญาจตนะ วิญญาณัญญาจตนะ แล้วก็

อาภิญญาญาณตนะ จนกระทั่งถึงเนวสัจญานาสัจญญาณตนะ เสร็จแล้วก็ถึงสัญญาเวทยิตนิโรธก็จะดีขึ้นไปเป็นลำดับๆ มีภาวะทางจิตที่ดีขึ้นประณีตขึ้นกว่าก่อนเรื่อยๆ ไปนั่นแหละ พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสถามอุบาลีเรื่อยๆ เรียกว่า ดีขึ้นไปตามลำดับๆ ดีขึ้นไม่ใช่หรือ เสร็จแล้วก่อนจะจบทุกที พระพุทธเจ้าท่านจะตรัสถามว่า อย่างนี้ๆ มิใช่หรือ เมื่อได้ฉาน ๑ ก็จะถามทีหนึ่ง ฉาน ๒ ก็จะถามทีหนึ่ง พอจบทีหนึ่ง ก็ว่า ดีกว่า ดังนี้

ดูกรอุบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การอยู่เช่นนี้เป็น การอยู่ที่ดียิ่งกว่าและประณีตดียิ่งกว่าการอยู่อันก่อน มิใช่หรือ

อุบาลีก็จะทูลตอบว่า เป็นอย่างนั้น พระเจ้าค่ะ

ดูกรอุบาลี สาวกทั้งหลายของเราพิจารณาอยู่เห็นซึ่งธรรมมั่นในตน จึงต้องเสพเสนาสนะคือป่าและราวป่าอันสงบ แต่ว่าสาวกเหล่านั้น ยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน

หมายความว่า ลำดับที่กล่าวนี้ ก็ยังไม่ได้บรรลุอะไรมา ไม่ว่าจะฉาน ๑ ฉาน ๒ ฉาน ๓ ฉาน ๔ ท่านก็ไล่ซ้ำ พุดซ้ำตรงนั้นมาเรื่อยๆ จนกระทั่งมาถึงสัญญาเวทยิตนิโรธสมาบัติ ภิกษุจึงบรรลุสัญญาเวทยิตนิโรธสมาบัติ อยู่ และอาสวะของภิกษุนั้นหมดสิ้นไปแล้ว นี่ก็หมายความว่า บรรลุธรรมของพุทธแล้ว ศาสนาอื่นก็มีฉาน ๔ ฉาน ๘ จบที่ฉาน ๘ สัญญาเวทยิตนิโรธของเขาไม่มีดอก มีของพระพุทธเจ้าเท่านั้น เพราะเห็นด้วยปัญญา ดังนั้นฉานที่พระพุทธเจ้าตรัสขึ้นซึ่งมีครบ “อนุปัพพวิหาร ๕” จึงหมายถึง “ฉานของพุทธ” ไม่ใช่หมายถึงฉานของฤาษีเด็ดขาด

ดูกรอุบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การอยู่เช่นนี้ เป็นการอยู่ที่ดียิ่งกว่าและประณีตดียิ่งกว่าการอยู่อันก่อน มิใช่หรือ

อุบาลีก็ทูลตอบว่า เป็นอย่างนั้นพระเจ้าค่ะ

พระพุทธเจ้าก็ตรัสต่อว่า ดูกรอุบาลี สาวกทั้งหลายของเราพิจารณา เห็นอยู่ซึ่งธรรมมั่น(ว่ามีอยู่)ในตน

ธรรมแม่นี้ ก็หมายถึง ธรรมทั้งหมด ที่มีถึง“สัญญาเวทิตนโรธ”
นั่นเอง

จึงสั่งเสพเสนาสนะคือป่า และราวป่าอันสงัด

สรุปแล้วก็คือ ต้องปฏิบัติตนจนกระทั่งถึง**สัญญาเวทิตนโรธ**ให้ได้เสียก่อนสูงสุด จึงจะไปสั่งเสพเสนาสนะคือป่า และราวป่าอันสงัด แต่
ว่า สวากเหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของคน โดยลำดับก่อน

เมื่อไม่ได้ปฏิบัติ ยังไม่บรรลุธรรมใดๆมาก่อน จนมีภูมิเพียงพอ ท่าน
ก็ไม่ให้ไป ไม่ให้เข้าป่า

ดูครูบาดี เธอคงอยู่ในสงฆ์นี้เกิด เมื่อเธออยู่ในสงฆ์ ความสำคัญจักมี
จบสูตรนี้

สรุปแล้ว ผู้ที่จะไปอยู่ป่านั้น คือ ผู้ต้องบรรลุธรรม ไม่มากก็น้อย
อย่างเพียงพอ หรือผู้นั้นมีอินทรีย์พละเหมาะสมแท้จริง หรือไม่มีจิตที่ถึง
ขั้นสูงสุดโนนแหละ ถ้าไม่สูงสุด ไม่มีภูมิคุ้มกันที่เพียงพอ ไปอยู่ป่าแล้ว
เมื่อไม่ได้เป็น*ช้างใหญ่* มันก็เหมือน*เสือปลา* ตามที่พระพุทธเจ้าตรัส ถ้าจะ
อวดคิดว่า ได้สมาธิ เล็กๆน้อยๆแล้วไป ก็ยังไม่สมบูรณ์ดอก มันต้องมี
ครูบาอาจารย์ ต้องมีผู้รู้แนะนำดูแล ก็ขนาดพระอุบาลี ซึ่งไม่ใช่ผู้ไม่มีภูมิ
เมื่อไหร่ พระพุทธเจ้ายังตรัสกับพระอุบาลีถึงขั้น“สัญญาเวทิตนโรธ”
โนนแน่ แล้วค่อยให้ออกป่า ก็ทำความเข้าใจในนัยสำคัญนี้ดี ๆ

เพราะฉะนั้น การที่จะเข้าใจคำว่า“**ป่า**”นี้ จึงไม่ใช่เรื่องเล่นๆ ไม่ใช่เรื่อง
ธรรมดา เป็นเรื่องที่จะต้องศึกษา จนกระทั่งรู้จักลำดับการปฏิบัติธรรม
ลำดับการปฏิบัติธรรมของพระพุทธเจ้าก็คือ *มีศีล ตำรวมอินทรีย์* แล้ว
อย่าลืมว่า *ถือศีล-ตำรวมอินทรีย์* นี้เป็นเรื่องเดียวกัน เป็นสมังคี ไม่ใช่
*ถือศีล*อันหนึ่ง เสร็จแล้วสมาธิก็ไปนั่งหลับตาเอาอีกอันหนึ่ง พอ นั่ง
หลับตาเข้าวังค์ไปแล้ว ก็นึกว่าเป็นสมาธิ ได้สมาธิ พอได้สมาธิแล้วก็
ถึงขั้นขบคิด ในช่วงขบคิดนี้เขาก็เรียกว่า *ยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนา* ว่าไปนั้น

ทั้งๆที่วิปัสสนานั้นต้องอยู่ในทุกขณะที่..ยืน เดิน นั่ง นอน เคี้ยว กลืน อุจจาระ ปัสสาวะ ทำนั่น สัมผัสนี่ เป็นต้น อยู่ในสภาพอะไรทุกอย่าง ทุกอริยาบถ ก็ทำวิปัสสนาไปตลอด วิปัสสนาไม่ใช่ว่ามากระทำตอนที่มานั่งหลับตา

ยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนาของเขาก็คือคิด นั่งคิด โนมน์้อมจิตไป แล้วก็นึกว่าพระพุทธเจ้าท่านสอนให้คิด เขาก็คิดๆๆ จนกระทั่งเอา “ผลของความคิด” มาเป็นปัญญา ขอยืนยันว่า ผลของความคิด คือเจโกหรือเจกะ เป็นความรู้ เป็นความฉลาด แต่ไม่เรียกว่า“ปัญญา” ผลของความคิด ไม่ใช่ปัญญาหรืออริปัญญา ไม่ใช่ญาณทัสสนวิเศษ ไม่ใช่ความจริงตามความเป็นจริง ที่รู้ที่สัมผัส การโนมน์้อมจิตไปนะ ไม่ใช่อย่างนั้น นั่นมันแค่ ความฉลาด ที่ภาษาบาลีเรียกว่า “เจก” หรือ“เจกตา” เท่านั้น

การรู้การเห็นความจริงตามความเป็นจริง นี่เป็นนามธรรม ยิ่งยากที่จะรู้ในขณะใดที่เรากำลังมีผัสสะ เห็นจิตมันเกิดอารมณ์ใดก็แล้วแต่เป็นเวทนา จะสุขเวทนา หรือทุกขเวทนา แล้วเราก็วิจัยลงไปในเวทนา ซ้ำซ้อนลงไปอีก คือ มันจะเป็นฉาน ๑ ฉาน ๒ ฉาน ๓ ฉาน ๔ เพราะเรามีผัสสะเป็นปัจจัยอยู่ ก็ปฏิบัติวิปัสสนาไปพร้อมกับที่ผัสสะอยู่นั้นแหละ แล้วก็พยายามฝึกจิตให้สามารถ “เพ่งรู้ในจิต-แล้วก็เพียรเผากิเลสในจิต” ให้ได้ในขณะมีอริยาบถต่างๆอยู่ เป็น“ฉานลี้มตา” ปฏิบัติวิปัสสนาลี้มตาก็คือ การมีญาณรู้-ญาณเห็นสภาวะอาการทุกอย่างในจิต-เจตสิก-รูป-นิพพานนั่นเอง เมื่อมีญาณรู้เห็นตัวตนกิเลสนิรวณแล้ว ก็พยายามเผาหรือกำจัดกิเลสนิรวณนั้น จนกระทั่งเป็นผลระดับแรกก็เป็น“ฉาน ๑”

สภาพของ“ฉาน ๑” นี้ ผู้ปฏิบัติจะต้องใช้ความสังวรเคร่งคุมในการปฏิบัติของตนอยู่มากนั่นเอง เรียกตามศัพท์ว่า มี“วิตกวิจารณ์” จึงยังไม่โล่งโปร่งว่างเท่าใดนัก ยังต้องหนักอยู่ด้วย“อาการสังวรเคร่งคุมในการปฏิบัติของตน”หรือ“วิตกวิจารณ์”ยังไม่เพลา ยังต้องคุมเคร่งกันอยู่ แต่ก็ระงับกิเลสได้

ครั้งปฏิบัติไปจนเกิด“วสี”(ความชำนาญ)เพิ่มขึ้นหรือผู้ปฏิบัติมีความสามารถเพิ่มขึ้น นั่นก็คือ อาการสังวรเคร่งคุมในการปฏิบัติของคุณหรือ“วิตกวิจารณ์”มันเปลาลง อาการสังวรคุมเคร่งมันลดลงไปได้ ไม่ต้องคุมเคร่ง ไม่ต้องคอยระวังแจกันแล้ว นี่คือสภาพของ“วิตกวิจารณ์สงบระงับไป หรือไม่มีวิตกวิจารณ์” มีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ ชั้นนี้กับบรรลุ“ฉาน ๒” ซึ่งจะมี“ปีติ”หรือความยินดีกับผลสำเร็จที่ได้ของตน มันได้มรรคผลนั่นคือ“ได้ดี”ได้อาริยธรรม และมันมีอาการ“ยินดี”ที่ได้ดีนั้นด้วย

มรรคผลที่“ได้ดีและยินดี”ไม่ต้องลด แต่ที่ต้องลดคือ อาการหลงหรืออาการติด“ความยินดี” นี่เป็น“อุปกิเลส” เพราะมันจะพาเราเสียคนมันซ้อนๆกันอยู่นะ มันจะยึดดีนี้ มันจะหลงระเรีงระริกระรี่ไปกับดีนี้ จะหลงเอาดีของเราไปเบ่งไปข่มไปอวดดีกับคนอื่น ๆ หรือยึดติดไม่ปล่อยวาง

ส่วนเราต้องรู้ในความดีหรือผลดีที่เราได้และยอมพอใจก็เป็นธรรมดา ซึ่งเราก็ต้องรู้ในผลดีนั้นและยอมพอใจหรือยินดีในดีนั้นแน่แต่อย่ามี อาการหลงหรืออาการติด“ความยินดี”(อุปกิเลส) นี่มันซ้อนละเอียดๆอยู่ อย่าสับสนเป็นอันขาด ต้องคมแม่นยำละเอียดกันจริงๆ ถ้าไม่คมแม่นยำละเอียดจริง าก็จะพลาดไปลดไปทำลายเอา“ตัวรู้ในผลดีและความพอใจหรือยินดีในดี”ทั้งตัวเลย มันก็เสียหายกันหมดเท่านั้นเอง ต้องลดเฉพาะ“อุปกิเลส” ซึ่งได้แก่ อาการหลงหรืออาการติด“ความยินดี”ให้ถูกตัวนี่คือ การปฏิบัติให้ผ่าน“ฉาน ๒”ขึ้นไปสู่“ฉาน ๓” ที่ภาษาพูดๆกันก็ว่า“ปีติจางคลายหรือปีติสิ้นไป” จึงจะบรรลุ“ฉาน ๓” ตรงนี้แหละที่นัยลึกซึ่งละเอียดลอมมาก แท้จริงนั้นไม่ใช่ลด“ปีติ”กันทั้งดุ้น คือไม่ใช่ไปดับเอาเนื้อแท้ของความยินดีหรือ“ปีติ”นั้น จงลดแต่“อุปกิเลส”ที่เป็นอาการหลงหรืออาการติดในปีตินั้นต่างหาก พระพุทธเจ้าทรงให้ประทับเนื้อแท้ของ“ปีติและสุข”ซึมลึกแทรกเข้าไปในใจให้ทั่วจนเต็มหัวใจไม่มีที่ว่างอย่างแน่นอนเนียนสนิทด้วยซ้ำ คล้ายๆกับ“ร่างกายที่ได้อาบน้ำ พนักงานอาบน้ำพึ่งเท

ผงดูตัวหรือจรมลสีลงในภาชนะสำริด แล้วเอาน้ำพรมให้ติดเป็นก้อน เมื่อทิ้งไว้ จรมลสีก็จะจับกันติดกันไปหมดเป็นก้อน เปรียบเหมือนทุกส่วนของร่างกาย เต็มไปด้วยผงดูตัว จนไม่มีส่วนหนึ่งส่วนใดที่ไม่มีจรมลสีนี้เข้าไปสัมผัสชุกแทรกอยู่” ปานละนั้นทีเดียว ไปหาอ่านคุณเกิดในพระไตรปิฎกที่ท่านตรัสถึงการปฏิบัติมาน ในเล่ม ๕ ข้อ ๑๒๗

และ“อุปกิเลส”ขั้นต่อไปก็นัยเดียวกัน ที่เรียกว่า“สุข” ก็ไม่ใช่ให้ไป“ดับสุข”อย่างพาช้ออีกแหละ อันนี้ยิ่งลึกซึ้งขึ้นไปอีก เพราะจะว่า“ลดสุขหรือล่องสุขไปเสียได้” แต่ก็เป็น“อทุกขมสุข” ซึ่งจะต้องเข้าใจปรมัตถ์ชั้น“อัสสาทะ”อันเป็นรสโลกีย์ เมื่อล่องสุขที่เป็นสุขโลกีย์ได้ก็มีแต่“วุปสมสุข” ซึ่งเป็นภูมิที่ทำให้ดีสะอาดสงบขึ้นไปอีก คือ ลดสุข เพราะไม่เสพรสสุขที่เป็นโลกีย์ จึงชื่อว่า“อทุกขมสุข” แล้วก็เข้าสู่อุเบกขา เป็นฉาน ๔ ดังนี้

เมื่อวิปัสสนาแล้วเราจะเห็นองค์ประชุมในขณะที่เราปฏิบัติธรรม ว่าวิปัสสนาของพุทธนี้ มีทั้งการเรียนรู้ไปตลอด สร้างปัญญาให้เห็นความจริงของสภาวะในจิต ในทุกขณะ ในทุกอิริยาบถ ในทุกสัมผัสที่มี ไม่ว่าจะขณะยืน ขณะเดิน ขณะนั่ง ขณะนอน ขณะเคี้ยว... มีทั้งวัตถุนอก-วัตถุใน มีตา เป็นอายตนะนอก รูปเป็นอายตนะใน เสร็จแล้วก็มีการจักขุวิญญาณ เป็นตัวรับรู้ จักขุวิญญาณเป็นตัวรู้รวม เกิดจักขุวิญญาณ เราก็มาวิจัยลงไป วิญญาณ หรือจิตนั้นแหละ ทางตาก็ตาม ทางหูก็ตาม ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายก็ตาม ทุกอันเหมือนกัน วิจัยลงไปหาเวทนา องค์ประชุมเหล่านั้น ประสมร่วมกันแล้ว ท่านเรียกว่าเป็นผัสสะหรือสัมผัส ดังที่ท่านกล่าวไว้ใน“ทุกขสูตร” มีในพระไตรปิฎกเล่ม ๑๖ ข้อ ๔๑๐-๔๑๑ เล่ม ๑๗ ข้อ ๔๐, ๔๓, ๑๔๓, ๒๗๕-๒๘๓, ๓๓๘, ๓๘๑ เล่ม ๑๘ ข้อ ๑๕๔-๑๕๕, ๒๗๔, ๒๗๗ เล่ม ๒๒ ข้อ ๓, ๓๔๖, ๓๗๐ เล่ม ๒๓ ข้อ ๑๗

อ่าน“ทุกขสูตร”แล้ว ก็ให้ไปทำแบบฝึกหัด เป็นหลักอย่างสำคัญเลยนะ เราจะเห็นทุกข์ จะเห็นเหตุแห่งทุกข์

เช่น พระไตรปิฎก เล่ม ๑๘ ข้อ ๑๕๔-๑๕๕

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงความเกิดและความดับแห่งทุกข์
เชอทั้งหลายจงฟัง ก็ความเกิดแห่งทุกข์เป็นไฉน

ความเกิดแห่งทุกข์นั้น คืออาศัยจักขุและรูป เกิดจักขุวิญญาณ
รวมธรรมทั้ง ๓ ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา
เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดตัณหา นี่เป็นความเกิดแห่งทุกข์ ฯลฯ อาศัย
ใจและธรรมารมณ์ เกิดมโนวิญญาณ รวมธรรม ๓ ประการเป็นผัสสะ
เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิด
ตัณหา นี้แลเป็นความเกิดแห่งทุกข์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ความดับแห่งทุกข์เป็นไฉน ความดับแห่งทุกข์นั้น
คือ อาศัยจักขุและรูป เกิดจักขุวิญญาณ รวมธรรม ๓ ประการเป็นผัสสะ
เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิด
ตัณหา เพราะตัณหานั้นแลดับ เพราะสำรอกโดยไม่เหลือ อุปาทานจึงดับ
เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ เพราะภพดับชาติจึงดับ เพราะชาติดับ ชรา
มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสจึงดับ ความดับแห่ง
กองทุกข์ทั้งมวลนี้ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ นี้แลเป็นความดับแห่งทุกข์ ฯ

อาศัยใจและธรรมารมณ์ เกิดมโนวิญญาณ รวมธรรม ๓ ประการเป็น
ผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย
จึงเกิดตัณหา เพราะตัณหานั้นแลดับเพราะสำรอกโดยไม่เหลือ อุปาทาน
จึงดับ เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ เพราะภพดับ ชาติจึงดับ เพราะชาติ
ดับ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส จึงดับ
ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้แลเป็นความดับแห่งทุกข์ ฯ

เมื่อเราวิจยเวทนา เมื่อเกิดจักขุวิญญาณ เพราะมีผัสสะ แล้วก็รู้จัก
จิต หรือวิญญาณนั้นแหละ(จักขุวิญญาณ) เราก็หยั่งลงไปในจิตวิญญาณ อ่าน

จิตวิญญาณที่เป็นจักขุวิญญาณ จักขุวิญญาณตัวนี้ชื่อว่ารูป “รูป” ในที่นี้คือ จิตวิญญาณนั่นเองที่เป็นสภาวะ“ถูกรู้”(ไม่ใช่ตัวที่กำลังทำหน้าที่รู้) จิตนั่นเอง เป็น“รูป”ให้จิตของเราอีกสภาวะหนึ่งซึ่งเป็น“นาม”ทำหน้าที่“รู้”และกำลังเป็น“อธิปัญญาสิกขา” อันมีคุณวิเศษขั้นวิปัสสนาญาณทีเดียว

การรู้ มันมีข้างนอก ข้างนอกก็กระทบสัมผัสวัตถุนอกแล้ว มีตา (จักขุ) เป็นอายตนะนอก ตาประสบสิ่งนั้น มันก็เป็นรูป รูปที่เกิดในภายในหรือปรากฏภาวะรูปขึ้นในจิตก็เป็นอายตนะใน จักขุวิญญาณก็เป็นตัวรับรู้แล้ว ในตัวรับรู้แล้วนั้นแหละ มันก็จะปรุงเรีรวรรวมไปเลย นามขันธ์ ๔ ก็ทำงาน เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ พรวดเป็น“วิญญาณ” แล้วเราก็พิจารณา ซ้อนลงไปในวิญญาณที่รับรู้ นั้น วิญญาณนั้นแหละเป็น“ภายใน”แล้ว เป็นองค์ประชุมที่ย่นย่อเข้ามารวมกันเป็นสภาพหนึ่งแล้ว แม้กระทั่งอารมณ์ และกิเลสปรุงรวมกันไปหมดนั้นแหละ เป็นองค์ประชุมทั้งนั้น เรียกว่า“ภายใน” เสร็จแล้วเราก็วิจัยซ้อนซอนไหลลงไป“ภายใน”ให้ถึงเวทนา ความรู้สึก รู้สึกอย่างไร อารมณ์อย่างไร จนกระทั่งวิจัยเวทนาในเวทนาลงไปอีก นี่เราเรียนเวทนาไปจนถึงเวทนา ๑๐๘ กันแล้วเรามีอย่างไร มันก็เป็นอย่างนั้น อย่างน้อยที่สุดก็แบ่งเป็น ๓ ได้แก่ สุข เวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา หรือจะเรียกโสมนัสเวทนา โทมนัสเวทนา ก็ได้ แบ่งออกเป็น..ทุกข์สุขกับเฉยๆ เมื่อเราวิจัยลงไปได้ลึกซึ้งกว่านั้นอีกว่า เวทนาต่างๆ นี่มันเป็น มันมีอย่างไร มันจะรู้สึกแรง รู้สึกอ่อน เรียกว่าอินทรีย์ อันเป็นทุกข์ เป็นสุข หยาบเรียกว่าทุกข์ กลางลงมาเรียกว่าโสมนัส หยาบเรียกว่าสุข กลางลงมาเรียกว่าโสมนัส แล้วก็มาถึงที่สุดคือทุกขมสุขหรืออุเบกขา เป็นตัวปลาย ซึ่งต้องมีความเข้าใจในความ เป็น“เวทนา ๒ -เวทนา ๓ -เวทนา ๕ -เวทนา ๖ -เวทนา ๑๘ -เวทนา ๓๖ -เวทนา ๑๐๘” (พระไตรปิฎกเล่ม ๑๘ ข้อ ๔๑๒-๔๓๓)

เมื่อมาถึงเวทนา ๓๖ นี้แหละจะเป็นขั้นสำคัญ ซึ่งถึงขั้นสามารถ

แบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือฝ่ายหนึ่งเรียกว่า เกหสิตะ เป็นฝ่ายโลกีย์ กับอีกฝ่าย เรียกว่า เนกขัมมะ เป็นฝ่ายโลกุตระ ถ้าเกหสิตะ มันก็เป็นสุขอย่างโลกๆ สุขเพราะได้ลาภ ยศ สรรเสริญ ประสบสิ่งที่ชอบใจ ทุกข์อย่างโลกๆ ทุกข์อย่างชาวบ้าน ทุกข์อย่างปุถุชน ทุกข์เพราะเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ถูกรินทา ประสบสิ่งที่ไม่ชอบใจ แม้แต่อุเบกขา ก็เป็นอุเบกขาอย่างปุถุชน เป็น“เกหสิตอุเบกขา” ปล่อยวางเพราะเห็นแก่ตัว เพราะไม่มีปัญญา

ส่วนเนกขัมมสิตะ มันก็เป็นสุขเป็นทุกข์อย่างโลกุตระ อย่างอารยชน เช่น สุขเพราะลดละกิเลสได้ ทุกข์เพราะต่อสู้กับกิเลสอยู่ แม้แต่อุเบกขา ก็เป็นอุเบกขาอย่างอารยชน เป็น“เนกขัมมสิตอุเบกขา” ปล่อยวางที่ใจแต่ไม่ใช่วางอย่างคนไม่เอาภาระการงาน ปล่อยวางอย่างอารยชนผู้มีคุณค่า

คนเรามาเรียนรู้“เวทนา”ได้ว่า เออ อย่างนี้เป็นเนกขัมมสิตโทมนัส เวทนา นี่เป็นเนกขัมมสิตโสมนัสเวทนา จนถึงเนกขัมมสิตอุเบกขาเวทนา เป็นอย่างไร อารมณ์แบบโลกีย์(เกหสิตะ) กับอารมณ์แบบโลกุตระ มีอารมณ์แตกต่างกันอย่างไร ผู้สัมผัสอารมณ์นั้นเองก็จะ“รู้” การรู้ก็คือ“ปัญญา” ชั้น“วิปัสสนาญาณ” ซึ่งเป็น“วิชา”ของพุทธแท้ อย่างนี้เป็นต้น “สุข-ทุกข์-อุเบกขา” ๓ เวทนานี้ และเรามีอายตนะอีก ๖ อายตนะ ซึ่งแต่ละอายตนะก็จะเกิดเวทนาได้ถึง ๓ เวทนา ซึ่ง ๓ เวทนา คูณ ๖ อายตนะ ก็เป็น ๑๘ เวทนา

๑๘ เวทนานี้ก็มีทั้งแบบโลกีย์และแบบโลกุตระ คือ เกหสิตเวทนา ๑๘ ซึ่งเป็นอารมณ์ของโลกียชน และเนกขัมมสิตเวทนา ๑๘ ซึ่งเป็นอารมณ์ของโลกุตระชน รวมกันทั้งเวทนาแบบโลกีย์และเวทนาแบบโลกุตระ ก็เป็น“เวทนา ๓๖” ผู้รู้เป็นสัมมาทิฐิ ผู้ทำได้ ปฏิบัติสำเร็จ จึงจะเป็นผู้บรรลุสัมมาญาณ(ปัญญา) และสัมมาวิมุตติ(วิมุตติ)

ส่วนเวทนา ๑๐๘ นั้น ก็เป็นขั้นสั่งสมปรมัตถธรรมที่ได้บรรลุนั้นๆ ให้มาก สั่งสมธรรมที่เราสามารถปฏิบัติ“อนัตตาธรรม”สำเร็จนั้นแหละ ลง

เป็น“อดีต”เป็นการสร้างความชำนาญ ซึ่งก็คือ สังสมความรู้ความสามารถ ใน“การรู้จักรู้แจ้งรู้จริงเวทนา ๓๖”นั่นเอง ใน“กาล ทั้ง ๓” อันได้แก่ “อดีต”ก็รู้จักรู้แจ้งรู้จริงเวทนา ๓๖ “ปัจจุบัน”ก็รู้จักรู้แจ้งรู้จริง เวทนา ๓๖ “อนาคต”ก็รู้จักรู้แจ้งรู้จริงเวทนา ๓๖ และทุก ๆ ปัจจุบัน ก็สามารถทำให้เป็น “เนกขัมมลิตอุเบกขา”ถึงขั้น“อนัตตาธรรม” หรือ“สุญญตา”ได้ตลอด อย่างมันแน่น จนแน่นอน(รูวัง) ยังยืน(สัสตัง) ไม่กลับกำเริบ(อสังกุปปัง)

การปฏิบัติที่เป็นผลสำเร็จในทุก ๆ “ปัจจุบัน ๓๖” สังสมลงเป็น “อดีต ๓๖” กระทั่งมั่นใจได้ว่า **ทุก“อดีต”ทุก“ปัจจุบัน”** เป็นความเที่ยงแท้ (นิจจัง) แน่นอน(รูวัง) ยังยืน(สัสตัง) ไม่แปรเปลี่ยนเป็นอื่น(อวิปริณามชัมมัง) ไม่มีอะไรจะหักล้างได้(อสังหรััง) ไม่กลับกำเริบอีกแล้วเด็ดขาด(อสังกุปปัง) ดังนั้น **“อนาคต ๓๖” ซึ่งความเป็น“อนาคต”นั้นไม่เคยมีเลยในโลก** แต่ก็จะเกิดได้เพราะภูมิที่สำเร็จผลอย่าง**เที่ยงแท้-แน่นอน-มันคงถาวร-ไม่แปรเปลี่ยนเป็นอื่น-ไม่มีอะไรจะมาหักล้างได้-ไม่กลับกำเริบอีกแล้วเด็ดขาด** ที่ ได้รู้จักรู้แจ้งรู้จริง และปฏิบัติจนสำเร็จจริงเป็นความจริงของ**“อดีต ๓๖”กับ “ปัจจุบัน ๓๖”**นี้เอง ที่เป็น **“อนาคต”ที่เที่ยงแท้แน่นอน... ฯลฯ** ได้จริง เพราะทุก**“อนาคต”**เมื่อเดินทางมาถึง**“ปัจจุบัน”** ความเป็น**“อนาคต”**นั้น ก็กลายเป็น**“ปัจจุบัน”**ไปทุกภาวะแห่งกาล **“อดีต ๓๖ + ปัจจุบัน ๓๖ + อนาคต ๓๖”** จึงเป็น **๑๐๘** (พระไตรปิฎก เล่ม ๑๘ ข้อ ๔๓๐-๔๓๓)

ผู้ปฏิบัติในกาล**“ปัจจุบัน”** เมื่อได้ศึกษาฝึกฝนพัฒนาจิต..เจตสิก..รูป ..นิพพานให้แก่**“ปัจจุบัน ๓๖”**จนมีมรรคผลเกิดปรมัตถธรรม(โอบปาติโกโยนิ) มีคุณพิเศษเป็น**“มุกุฑูต(จิตหัวอ่อน), กัมมนิย(เหมาะสมแก่การงาน)”** ทุกกรรม แห่งกาล**“ปัจจุบัน”** สามารถทำให้เกิดผลสำเร็จของ**“สัมมัตตะ ๑๐”**

และการปฏิบัติที่มีมรรคผลทำให้เกิดปรมัตถธรรม(โอบปาติโกโยนิ) เป็น คุณพิเศษจาก**“ปัจจุบัน”**ลงไปเกิด**“วิบากในอดีต”** **ปรับกาลแห่งอดีต** สังสมขึ้นเป็น**“ฐิต(มันคง) อเนญชัปปัตต(ไม่หวั่นไหว)”** จนกระทั่ง**“เที่ยงแท้**

(নিজ) ภาวะ(ฐัง) ตลอดกาล(สัสตัง) ไม่แปรเปลี่ยนอีกแล้ว(อภิปรินามธัมมัง) ไม่มีอะไรมาหักล้างได้(อสังหัง) ไม่กลับกำเริบอีก(อสังกุปัง) ” นั่นคือ “อดีต” และ “ปัจจุบัน” นั้นเที่ยงแท้ มั่นคง ฯลฯ เด็ดขาดแล้ว

เมื่อ “อดีต” กับ “ปัจจุบัน” ต่างก็เที่ยงแท้ มั่นคง ฯลฯ เด็ดขาด สัมบูรณ์ ทั้ง *กรรม* และ *กาล* ของ “อนาคต” ซึ่งเป็นอิทัปปัจจยตาของ *กรรม* และ *กาล* อันเกิดต่อจาก “อดีตและปัจจุบัน” จึงเที่ยงแท้ มั่นคง ฯลฯ เป็น **หนึ่งเดียวกัน หรือไม่มีอะไรแยกแตกต่างกันเลย**

เมื่อ “อดีต” ก็เป็น “อนัตตาหรือนิพพานหรือสุญญตา” คือ ๐ และ “ปัจจุบัน” ก็เป็น “อนัตตาหรือนิพพานหรือสุญญตา” คือ ๐ ดังนั้น “อนาคต” ก็เป็น “อนัตตาหรือนิพพานหรือสุญญตา” คือ ๐

จะแห่งกาลที่เป็น อนาคต ได้แก่ อดีต + ปัจจุบัน

หรือ อดีต + ปัจจุบัน = อนาคต

คำตอบเด็ดขาดของสังขะ $0 + 0 = 0$

ทฤษฎีที่สามารถพิสูจน์จิต-เจตสิก-รูป-นิพพาน โดยวิเคราะห์เจาะลึกลงไปทั้ง “ภายในกาย” ทั้ง “เวทนาในเวทนา” ทั้ง “จิตในจิต” ทั้ง “ธรรมในธรรม” จนเกิดญาณทัสสนะพิเศษ หรือเกิด “วิชา ๕” อันประหนึ่ง กล้องจุลทรรศน์ (กล้องขยาย) กล้องปริทรรศน์ (กล้องส่องทะลุสิ่งกันขวาง) กล้องโทรทรรศน์ (กล้องส่องทางไกล) ที่สามารถมองเห็น “จิต-เจตสิก-รูป-นิพพาน” ได้อย่างเป็นจริงตามความเป็นจริงสัมบูรณ์

นี่คือเครื่องยืนยัน “ความเที่ยงแท้(নিজ) ภาวะ(ฐัง) ตลอดกาล(สัสตัง) ไม่แปรเปลี่ยนอีกแล้ว(อภิปรินามธัมมัง) ไม่มีอะไรมาหักล้างได้(อสังหัง) ไม่กลับกำเริบอีก(อสังกุปัง) ชนิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ทางจิตวิญญาณ [พระไตรปิฎก เล่ม ๓๐ ข้อ ๖๕๕]

เพราะฉะนั้น “อนาคต” ที่ **เที่ยงแท้-แน่นอน... ฯลฯ** ปานะนี้ จึงเกิดจาก “อดีต + ปัจจุบัน” หรือทั้ง “อดีต-ปัจจุบัน-อนาคต” ล้วนเป็น

อย่างหนึ่งอย่างเดียวกัน คือ “อนัตตาหรือนิพพานหรือสุญญตา” ที่เที่ยงแท้ไม่เป็นอื่นอีกแล้ว ซึ่งได้มาปรากฏให้คนผู้สามมามี“อนาคต” อันเที่ยงแท้ รู้จักรู้แจ้งรู้จริงด้วย“วิชา ๘”

ใครไม่มีความรู้พื้นฐานมากก็นั่งงั่ง นั่งเฝ้าอยู่ตรงนี้ ไม่รู้เรื่องดอก เพราะมันเป็นปรมัตถธรรมถึงขั้น ต้องแยก*เวทนาในเวทนา*ออก และแยก*จิตในจิต*เป็น จนครบทั้งแยก*ธรรมในธรรม*ได้ด้วย ผู้จะไปป่า ควรเรียนรู้ จนกระทั่งมีพื้นฐานของความรู้พวกนี้ มีฉานมีญาณขนาดนี้จึงจะสามารถ อ่านความละเอียดถึงปรมัตถธรรม ซึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีสัมผัส เป็นปัจจัยแล้ว เพราะอยู่ในป่า แล้วมันก็ถึงขั้นที่จะพยายามปฏิบัติ เพื่อที่จะเก็บความละเอียดไปสู่การเป็นพระอรหันต์ จึงต้องมีภูมิจริง มาก่อน ในขั้นโสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี หรืออรหัตผลในแต่ละขั้น ถึงจะมา ตรวจสอบของจริงในปรมัตถธรรมกันได้เป็นสัจจะ ไม่เช่นนั้น “ไม่จ่มก็ ลอย”แน่นอน

นี้อาตมาก็ทบทวน มาทบทวนความรู้ของพวกเรา

๑ ฌานพุทธต่างจากฌานฤๅษีอย่างไร

ถ้าเราเข้าใจอย่างนี้ แม้กระทั่งลืมตาแล้ว จิตเป็น*มุกกุต กัมมณีย สฐิต อนุชปัปตต* นี้คือองค์ธรรมของฌาน มีองค์ธรรมะต่างๆที่ทำให้เกิด ฌาน เกิดสมาธิอย่างของพระพุทธเจ้า ในพระไตรปิฎก แปลคำ ๔ คำนี้ว่า “จิตอ่อน(จิตหัวอ่อนพัฒนาง่าย ถ้าขึ้น‘จิตอ่อน’ก็คือจิตไม่แข็งแรง) ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว” อาการทั้ง ๔ นี้คือคุณลักษณะของเจตสิก ที่อยู่ในความเป็น“ฌาน” เมื่อจิตเป็นอย่างนี้แล้ว ถึงควรจะโน้มน้อมไปจริงๆ จิตที่มีองค์ฌานที่ว่า *มุกกุต กัมมณีย สฐิต อนุชปัปตต* สามารถปฏิบัติ มีคุณภาพขึ้นมา “เป็นฌานลืมตา”ของพระพุทธเจ้านะ นี้ไม่ใช่องค์ธรรมของ

ฉันทญาณนั่งหลับตา คุณลักษณะ ๔ นี้เป็นของพระพุทธเจ้า มีนัยที่ลึกซึ้ง
 องค์กรธรรมที่มีนัยลึกซึ้งของวิชา ๘ ก็มี วิปัสสนาญาณ มโนมยิทิ
 อิทวิธี ทิพโสต เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ จุตูปปาตญาณ
 อาสวักขยญาณ เป็นต้น และถ้าเป็นฉันทญาณ ก็จะมี จิตหัวอ่อน(มุกฺกุต) *เหมาะ
 ควรแก่การงาน(กัมมณิย) ตั้งมั่น(ฐิต) ไม่หวั่นไหว(อนนฺยชฺฌบัตต)* จะเห็นได้
 ชัดว่า ผู้มีฉันทญาณแบบนี้ แม้ขณะจิตกำลังเป็นฉันทญาณ ก็มีงานการทางใจ-
 วาจา-กาย-ครบทั้งกายวาจาใจทุกกรรมทุกขณะที่ประกอบอาชีพอยู่ คน
 มีฉันทญาณจึงเหมาะควรแก่การงาน-มีงานอย่างเหมาะควร-ทำงานได้ดีสมสัด
 สมส่วนมีประสิทธิภาพซึ่งทำงานอยู่ในขณะที่จิตกำลังปฏิบัติฉันทญาณนั้นแหละ
 ศาสนาของพระพุทธเจ้านี้ มีกรรม มีกิริยา มีสัมมา กัมมันตะ สัมมา
 อาชีวะ สัมมา กัมมันตะนั้นหมายถึงคิด-พูด-ทำ ทั้ง ๓ กรรม กรรมชั้น
 อาชีพก็เป็นสัมมาอาชีวะ เมื่อจิตแว่วไวคือจิตหัวอ่อน จิตไม่ตื้อไม่ตื่อ
 ไม่แข็งขึ้น(มุกฺกุต) ดัดได้ง่ายหรือปรับได้ง่าย สำคัญก็คือ กำจัดกิเลส
 ออกจากจิตได้ง่าย นั่นคือหัวอ่อนด้าน“มนสิการ”(ทำใจในใจ) และหัวอ่อน
 ด้าน“โยนิโส”(แยกกาย,ถ่องแท้) ก็คือ รู้จักอ่านจิต อ่านอะไรต่ออะไรต่าง ๆ
 ได้ รู้จักองค์ประชุม รู้ภายในสติปัฏฐาน ๔ รู้จักเวทนาในเวทนา รู้จักจิต
 ในจิต รู้จักธรรมในธรรม ธรรมะที่เกี่ยวกับนิวรรณ์ ๕ บ้าง อุปาทานชั้น ๕
 บ้าง อายุตนะ ๖ บ้าง รู้จักโพชฌงค์ ๗ ชั้นเป็นสภาวะธรรม มรรคองค์ ๘
 ชั้นมีประสิทธิผล รู้จักกุศล-อกุศล รู้จักโลกียะ-โลกุตระ นี่คือ ธรรมในธรรม
 เมื่อมีธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ดี เราก็ปฏิบัติธรรมสามารถอ่านฉันทญาณเป็น
 ฉันทญาณในจิตของเรามีอะไร อย่างไร เราสามารถรู้จักอารมณ์ของฉันทญาณ รู้จัก
 นิวรรณ์ ๕ รู้วิธีกำจัดกิเลส นิวรรณ์ ๕ ลดลง จางลง หรือนิวรรณ์ ๕ ไม่มี จะ
 ในคราวหนึ่งคราวใดก็แล้วแต่ ที่เรามีผัสสะ

คนมีตาเป็นอายตนะนอก มีรูปเป็นอายตนะใน มีหูเป็นอายตนะนอก
 มีเสียงเป็นอายตนะใน เป็นต้น มีตาก็มีจักขุวิญญาณ มีหูก็มีโสตวิญญาณ

มีลึนก็มีชีวหาวิญญาณ ดังนี้ จนกระทั่งมีผัสสะ ตาผัสสะก็จะมีรูปเกิด ในรูปนั้นก็จะเป็นเวทนา(อารมณ์หรือความรู้สึก) เราก็อำนาจเวทนา วิจัยจิต วิจัยธรรม เราก็จะเกิด“วิปัสสนาญาณ(รู้แจ้ง)-มโนมยิทธิ(สามารถกำจัดกิเลส สำเร็จ” กล่าวคือ วิจัยเจาะอ่านเข้าไปรู้จนกระทั่ง อ่าน“เวทนาในเวทนา” ซึ่งก็คือ“จิต”นั่นแหละ ว่า ในจิตในเวทนามีกิเลสอย่างไร กระทั่งสามารถ รู้ว่าอย่างไรประกอบด้วยราคะ(สราคะ) อย่างนี้ประกอบด้วยโทสะ(สโทสะ) อย่างนี้ประกอบด้วยโมหะ(สมโหะ) แล้วเรามีวิธีทำกับจิตของเรา(มนสิการ) ทำให้กิเลสลดจนคลายลงไปได้ มีความสามารถรู้ว่าเราจับกิเลสได้ ทำให้ กิเลสจางคลายได้ กิเลสลดได้อย่างมี“วิปัสสี” หรืออย่างเห็น ๆ อยู่ โทนโท ทีเดียว นั่นแหละคือวิปัสสนา เป็น“วิชา” ข้อที่ ๑ ของ“วิชา ๘”เลยแหละ ซึ่งเป็นญาณทัสสนะ(ความรู้ยิ่ง)ที่จะตามรู้แจ้งเห็นจริงไปตลอดสาย

ขณะใดก็แล้วแต่ เราสามารถทำให้มันลดได้ เฝ้ามั่นได้ ฌานก็คือ เพ่ง และเพา ทำให้กิเลสลดได้ หรือเพากิเลสให้ลดให้หมดได้นั่นเอง ด้วยวิธี สมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา เมื่อลดกิเลสลงมาได้ขนาดหนึ่งขั้นหนึ่ง เป็นฌาน ๑ สามารถมีวิตกวิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา องค์ธรรมของฌานนะ ถ้ามืดวิตกวิจารณ์ได้ มีปีติ สุข เอกัคคตา ก็เรียกว่าตีขึ้น นี่คือการปฏิบัติ การกับกิเลสในจิต พอกำราบกิเลสได้แต่ยังไม่แก่นัก ยังจะต้องใช้วิธี วิตกวิจารณ์ วิตกวิจารณ์ ก็คือ ควบคุมการกำจัดกิเลสอยู่ ยังไม่แก่น แก่ ฌาน ๑ ก็ต้องเคร่งคุ่มอยู่ คือยังคุ่มแฉในการปฏิบัตินั้นอยู่ เราต้องเกร็ง ต้องพยายามสังวรระวังอยู่มาก ยังทำไม่ได้ดี ยังไม่คล่อง จะทำให้ไม่มีกิเลส ได้ช่วงนั้น ตอนนั้นเท่านั้น มันยังไม่สมบูรณ์ ยังไม่“เป็น”อย่างแท้จริง ยังต้องใช้ความพยายาม ยังมีความฝืดฝืนอยู่ ต้องทำด้วยสามารถ ยังไม่ชำนาญ เหมือนกับเราหัดขี่จักรยานใหม่ๆ ยังทรงตัวไม่แก่น ยังต้องระวัง แฉ ยังต้องเกร็งอยู่นะ ฌาน ๑ มีวิตกวิจารณ์ ก็เช่นกันต้องเกร็ง ต้องเคร่งคุ่ม แต่ก็สามารถทำจิตขณะนั้นไม่มีนิรณได้ ทว่าชั่วครั้งชั่วคราว ยังไม่แก่น

ฉาน ๒ ไม่มีวิตกวิจารณ์แล้ว มีแต่ปีติ สุข เป็นการก้าวหน้า ชักทำได้ดีขึ้น เก่งขึ้น ไม่ต้องคุมแจ ไม่ต้องฝืนฝืดแล้ว ค่อยยังชั่วแล้ว เปรียบกับการขี่จักรยาน ก็ขี่ได้สบายพอสมควร ก็จะลึกลงดีใจ ปีติ มีสุขพอสมควร สงบระงับได้พอสมควร

ถ้าฉาน ๓ มีความวิเวก เรียกว่าสงบได้ สบาย ความสามารถทวีขึ้น เก่งขึ้น ชัดขึ้น เป็นความแคล่วคล่อง เป็นวสี เป็นความชำนาญ ถ้าขี่จักรยาน ก็ขี่ได้คล่องแล้ว ปล่อยมือได้เลยยังได้

ฉาน ๔ สบายมาก มีลีลาสวยงามได้ ขี่รถจักรยานตีลังกาได้เลย

การปฏิบัติธรรมของพระพุทธเจ้าก็ดี การปฏิบัติแบบของฤๅษีก็ดี จะมีภาษาคำความเดียวกันอยู่มาก ใช้ศัพท์เดียวกัน เรียกว่า ฉาน เหมือนกัน อย่าง..ฉาน ๑ มีวิตกวิจารณ์ ต้องเกร็ง ต้องคุมจิตแจ พอเก่งขึ้นๆ ก็คือสามารถลดวิตกวิจารณ์ ต่อมาก็ลดปีติ ลดสุข สู้อุเบกขา ของพุทธของฤๅษีเรียกเหมือนกัน แต่ฉานฤๅษีเขาสะกดจิตของเขาเข้าไปแล้วก็ไปคุมเฉพาะอยู่ในภวังค์ จนมันง่าย ก็โล่ง ไม่ต้องพยายาม ไม่ต้องข่มต้องกดอะไรมาก นิเวรณ มันก็ไม่ได้ขึ้นมากวนแล้ว เพราะสะกดมันได้แล้ว และทำได้เร็ว ได้คล่อง ได้แข็งแรง ได้ทน ได้นาน ไม่มีวอกแวก เขาก็อ่านดูในภวังค์เท่านั้นเอง อยู่ในภาวะอย่างนั้น วิปัสสนากันในธรรมารมณเท่านั้น ส่วนตา หู จมูก ลิ้น กาย ก็ปิดหมด ดับทวาร ในจิตก็ว่างจากนิเวรณ เหมือนกันนั่นแหละ ว่างขณะอยู่ในภวังค์ แต่ไม่รู้จักนิเวรณจริงๆที่เกิดจริงเมื่อสัมผัสทางทวาร ๕ อยู่ตามปกติมีชีวิตสามัญ

สำหรับฉานของพุทธเรานั้น ก็มีวิตกวิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา เหมือนกัน แต่ไม่ใช่เพียงอยู่ในภวังค์เท่านั้นเราอ่านรู้นิเวรณ ๕ ในจิตของเราทุกขณะ ที่เรามีชีวิตอยู่ตามธรรมดา และเพ่งรู้เพากิเลสในทุกอริยาบถ จิตขึ้นสู่วิถี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ตื่นรู้ตัวทุกทวาร แล้วเราก็ทำในขอบเขตของศีล ตามฐานานุฐานะของแต่ละคน เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ที่ตั้งใจว่า เราจะทำ

แค่นี้ตามฐานะของเรา จับตัวตนของกิเลสได้ ฆ่าถูกตัวกิเลสเลย ไม่ใช่แค่การสะกดจิตอย่างรวมๆ หรือทำจิตให้หลบจากนิเวศกิเลสไปเท่านั้น

พุทธปฏิบัติไปตามลำดับ กำจัดกิเลสไปตามขั้นฐานะ โสดาบันก็ศีลขั้นต้น กิเลสในโลกอบาย กิเลสที่สูงไปเราจะอนุโลมก่อน อันนี้เรายังพอเป็นพอไป จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลในระดับความหมายของอริศีลขนาดไหนก็ตามใจแต่ละฐาน แต่ละฐานก็ปฏิบัติผ่านฉนวน ๑-๒-๓-๔ ตามศีลที่เราสมาทานของตน จะเป็นโสดาขาก็ต้องผ่านฉนวนทั้ง ๔ ของโสดาฯ จะผ่านสกิทาฯ ก็ต้องผ่านฉนวนทั้ง ๔ ของสกิทาฯ เป็นต้น พอฉนวน ๔ ก็หมายความว่า สบายแล้ว คล่องตัวแล้ว ทำฉนวน ๔ ได้แล้ว ตามแต่ละฐานะนี้เอาตามอธิบายสรุป แล้วก็เปรียบเทียบให้ฟัง

การได้“ฉนวน”อย่างนี้ของพระพุทธเจ้า มันไม่เหมือน“ฉนวน”ของฤาษีพิจารณาดี ๆ ฉนวนฤาษีนั่งเข้าไปแล้วก็ดูอารมณ์ ฉนวนฤาษีนะ ฉนวน ๑ วิดก วิจาร เขาก็จะเคร่งครมให้จิต ไม่มีอารมณ์นิเวศ ๕ อาการของนิเวศ ๕ เป็นอย่างไร เขาก็พยายามให้ไม่มีอาการนั้นๆ ในจิตให้ได้ หรือไม่ก็ให้จิตมันไม่สนใจอะไร ให้ไปจดจ่ออยู่กับภสณอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น จดจ่อที่ลมหายใจ หรือจดจ่อที่รูปนิมิต จะเป็นเพ่งเป็นลูกแก้ว เพ่งเป็นเปลวเทียน เพ่งนิมิตสีแแดง เขียว เหลือง อะไรก็ได้ เมื่อเห็นว่าในจิตไม่มีนิเวศ เขาก็พยายามให้จิตว่างจากนิเวศ ๕ ให้ได้ พยายามลืม พยายามทิ้ง ไม่มีนิเวศ ๕ มากวนในจิต ถ้าใครเคยปฏิบัติธรรมที่เรียกว่า นั่งสมาธิที่ดี นั่งทำเจโตสมณะก็ตาม ก็คงจะเข้าใจ เพราะรู้จักกันทำกันอยู่แพร่หลาย ทำให้จิตนิ่งๆ จนเฉย จนว่าง โลงไปให้ได้เอาดี ๆ นั้นแหละ

แม้คำว่า “ขณิกสมาธิ-อุปจารสมาธิ-อัปปนาสมาธิ” ก็ใช้คำเดียวกันทั้งแบบฤาษีและแบบพุทธ และความหมายก็เหมือนกัน ทว่า“ฉนวน”ที่ได้ตั้งมั่นเป็น“สมาธิ” มันเป็น“สมาธิ”ไม่เหมือนกัน

“ขณิกสมาธิ” หมายถึง สมาธิที่เริ่มต้น ได้บ้าง ประเดี๋ยวได้ ประเดี๋ยว

ก็ล้ม ได้นานขึ้น ๆ ตีขึ้น ๆ แต่ยังไม่ตั้งมั่น จนกระทั่งคุณเก่งขึ้น ๆ กระทั่งเรียกว่า “อุปจารสมาธิ” ก็หมายความว่า ฌานที่มันคงขึ้นมาเรื่อย ๆ ไกล่ความตั้งมั่นที่แท้ที่จริงขึ้นไปแล้ว “อุปจารสมาธิ” คือ ฌานที่ได้นั้น ทนนานไกล่ความเป็นฌานที่สมบูรณ์

“สมาธิ”ของฤาษี เกิดจากการกลบกิเลสไว้ โดยตนไม่เห็นกิเลส ไม่รู้จักกิเลส ตาก็ไม่มีอะไรช่วยวน ไม่มีอะไรกระทบ หูก็ไม่ได้ยินเสียง ปิดทวารตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่รับรู้ นั่นคือ สมาธินั่งหลับตา แล้วผู้ปฏิบัติก็รู้กันอยู่แต่ในภวังค์ ซึ่งไม่มีตัวปัจจุบันธรรมที่เมื่อคนเราระทบสัมผัสจากทวาร ๖ แล้วก็เกิดกิเลสจริงขณะนั้น จึงไม่มีทางที่จะรู้ความจริงตามความเป็นจริงว่า กิเลสเกิดจากเหตุภายนอกเหตุภายในจริงอย่างไร

อาการที่ผู้ปฏิบัติแบบฤาษีเห็นหรือสัมผัสได้ มันเกิดจากทวารใจเท่านั้น มันเป็นเพียงการนำ “ความจำ” ขึ้นมารู้ ซึ่งไม่ใช่การรู้จักรู้แจ้ง รู้จริงสภาวะจริง ที่เกิดจริงเป็นจริงในปัจจุบัน จึงเป็นแค่ระลึกเอาความจำมาเรียนรู้พิจารณา หรือจิตขณะนั้นจะปรุง จะคิด จะเคลิ้มไปกับความติดยึด เป็นอารมณ์กาม อารมณ์พยาบาท นั่นเป็นการปรุงความติดยึดขึ้นมาใส่จิตตนเอง ไม่มีของจริง จะมีจริงได้ก็อารมณ์ดินมิทระ และอารมณ์ฟุ้งซ่านเท่านั้นที่จะมีอารมณ์ปัจจุบันได้ในภวังค์ เพราะขณะนั้นคุณไม่ได้เปิดตา หู จมูก ลิ้น กาย ที่เป็นเหตุ เป็นปัจจัยจริง ก็ทำสงบได้ส่วนหนึ่ง คือ ได้แค่ทวารใจ ทำใจไม่ให้มีสิ่งที่เราพยายามจะไม่ให้มันนั้นจนสำเร็จ

ทวารใจเรานี้แหละ ถ้ามันยังอาลัยอวารณ์ ยังนึก ยังคิด ไปติดไปต่ออะไรอยู่ คุณก็เลิกได้ ก็ทำแค่นั้น นั่นก็คืออารมณ์ของจิตในภพเท่านั้น ถ้าอารมณ์ของจิตมันแวบไป ระลึกถึงกาม ระลึกถึงพยาบาท ก็ไม่ใช่กาม ไม่ใช่พยาบาท ที่เกิดเพราะตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัสของจริงและกำลังเกิดอาการของกิเลสกามกิเลสพยาบาทกันจริง ๆ มันแค่เป็นกาม เป็นพยาบาทที่จำได้ เอาสัญญามานึกคิด จำได้ว่า เออ..อาการกาม อาการ

พยายามที่มันติดตรึงใจ เป็นอุปาทานอยู่ในใจเท่านั้น แล้วก็ปรุงอุปาทานนั้น ๆ ขึ้นอีกที ซึ่งถ้าปรุงความนึกคิดนั้น ๆ แลละ ปรุงให้เป็นกามเป็นพยาบาทมันก็ไม่ขึ้น มันไม่มีอาการกาม ไม่มีอาการพยาบาทขึ้นมาในใจ ก็เป็นผลของฉานในภวังค์บ้างเหมือนกัน ทั้งๆที่ไม่ใช่กาม ไม่ใช่พยาบาท ปัจจุบัน ที่เกิดจากตากระทบรูป หูกระทบเสียง จมูกกระทบกลิ่น ลิ้นกระทบรส กระทบเย็นร้อนอ่อนแฉิ่ง เราก็ปิดทวารเหล่านั้นหมดแล้ว ไม่มีกามคุณ ๕ หรือพยาบาทจากทวาร ๕ จริง ๆ เลย ก็ได้ทดสอบส่วนหนึ่ง แต่ไม่ได้ “ความจริงตามความเป็นจริง” ในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นมันจึง **ไม่ใช่ความจริง ตามความเป็นจริง** มันเป็น **ความจริงตามความจำจริง** เท่านั้นเอง เอาที่จำได้ เอาความจำมาปฏิบัติ เพียงทำให้ไม่มีกิเลสเกิดจากความจำของเราเท่านั้น ก็มีประโยชน์ในส่วนนี้ แต่ไม่ใช่เรียนรู้อันตรูจัก รู้แจ้งรู้จริงกิเลสในปัจจุบัน ทั้งขณะภายนอกมีสัมผัส ทั้งขณะภายในปรุงขึ้นมา อย่างครบถ้วนเป็นจริงตามที่มีที่เป็นทั้งหมด

ฉานฤาษีจึงไม่สามารถอยู่กับสภาพจริงที่มีทวาร ๖ ทำงานสัมผัสปกติในชีวิตสามัญทุกอิริยาบถ ฤาษีจึงยังไม่รู้โลก ยิ่งหนีโลก ยิ่งไม่รู้จักความจริงที่โลกเขารู้กันทั้งหลาย แม้แต่ “สมมุติสัจจะ”

คุณสมบัตินี้ ฉานฤาษีจึงเป็นฉานแบบที่ **ตรงกันข้ามกับของพุทธ**

ฉานของพุทธยิ่งเข้าไปรับรู้ หูกับเสียงรู้ได้ดียิ่งขึ้น ตากับรูปนี้เห็นชัดยิ่งขึ้น ยิ่งเข้าใจชัดยิ่งขึ้น ยิ่งมีญาณปัญญาสอดแทรกเข้าไปรู้ซึ้งจนถึงว่า นี่เป็นรูป อันนี้เป็นจักขุวิญญาณนะ เป็นผัสสะมาแล้วนะ มีเวทนาอย่างไร มันปรุง ปรุงดี มันเป็นสุขเวทนาหรือทุกข์เวทนา ยิ่งรู้ในจิตยิ่งชัดเข้าไปอีก แล้ววิจยลงไป ก็เห็นชัดเจนนจนกระทั่งถึงกิเลสเลยว่าเกิดเพราะเหตุนอกหรือเหตุใน รู้ภาวะที่เกิดจริงเป็นจริง จึงมีความรู้เป็นปัจจุบันธรรม ที่จะ **รู้ความจริงตามความเป็นจริง** ครบทวารทั้ง ๕-๖ และรู้โลกรู้สังคมครบถ้วน

การปฏิบัติธรรมของพุทธจึงเป็นเรื่องปกติธรรมตามมนุษยชาติเป็นชีวิต

จริงที่อยู่กับโลกเขา ชีวิตที่รู้จักโลกกว้าง ไม่ใช่ชีวิตจัดสรรให้เราเข้ามาอับ
ให้เราเข้าช่องแคบ ให้เราเข้ารูเล็ก ๆ ไม่ใช่อย่างนั้น แต่เป็นชีวิตที่อยู่ใน
โลก ปกติ แล้วก็รู้เห็นชัดเจนทุกอย่างเข้าใจ มีปัญญารู้เท่าทันแบบโลกวิทู

เพราะฉะนั้น ประสิทธิภาพด้านความเร็วของ“มฤตยูธาตุ”ในศาสนา
พุทธ จึงมีความแฉะไว เป็นไหวพริบ เป็นปฏิภาณ มีความรู้รวดเร็ว แล้ว
มีประสิทธิภาพด้านสามารถกำจัดด้วย มฤตยูธาตุนี้กำจัดด้วยนะ กำจัด
กิเลส คือเผาไหม้ เป็นองค์แห่งฌาน ที่ทำให้จิตไม่ตื้อ ๆ ึง ๆ ที่มึ ๆ จิตไม่
ตื้อร้อนหัวแข็งแต่ดัดง่าย ซึ่งเป็น“จิตหัวอ่อน” คำว่า “อ่อน”คำนี้
หรือ“มฤ”นี้ เจริญทั้งปัญญาอยู่ในนั้น เจริญทั้งกำลังความสามารถเป็น
อำนาจในการกำจัด พังรู้ แล้วก็เผาละลายไป หมดไป พังอ่าน วิจัยรู้แจ้ง
แล้วก็เผาตัวที่จะฆ่ามันได้ ทำลายมันได้ ยิ่งฆ่าได้ กิเลสยิ่งลดปัญญายิ่ง
ชัด เจโตยิ่งแกร่งแข็งแรงยิ่งสามารถ ดังนั้นคำว่า มฤ ที่แปลว่า “อ่อน”นี้
นัยสำคัญที่ลึกถ้อยนั้นมีประสิทธิภาพ“แข็งในประสิทธิภาพ”ด้วยซ้ำ

ส่วน“กัมมณีย”ที่แปลว่า “*การงานอันเหมาะสม*” นั่นก็คือ การงาน
ยิ่งทำได้ดี ได้สัดได้ส่วนเหมาะสม ได้คุณค่าอย่างดี ได้ประโยชน์ต่อมวล
มนุษยชาติทั้งแนวระนาบทั้งแนวลึกถึงชั้นจิตวิญญาณ เพราะความเจริญ
นี้เจริญครบครันด้วย“อินทรี ๕” ซึ่งได้แก่ กำลังความเชื่อมั่น(สัทธินทรี)
กำลังความขยันพากเพียร(วิริยอินทรี) กำลังความรู้ตัวทั่วพร้อม(สติอินทรี)
กำลังความตั้งมั่นของจิต(สมาธิอินทรี) กำลังความฉลาด(ปัญญินทรี)
และกำลังความฉลาดที่ว่านี้ ไม่เพียงพัฒนาเจริญยิ่งขึ้นได้แก่โลกีย์ปัญญา
เท่านั้น แต่เจริญโลกุตรปัญญาด้วย นี่แหละสำคัญยิ่ง

เพราะความเป็นฌานเป็นสมาธิของพุทธไม่ได้หนึ่งานหนึ่การอะไร
ปฏิบัติครบองค์ของ“มรรค อันมีองค์ ๘” ซึ่งต้องปฏิบัติอบรมฝึกฝนพัฒนา
ให้ดีขึ้นให้ถูกถ้วนทั้งความดำรินึกคิด(สัมมาสังกัปปะ) ทั้งการพูดจา(สัมมา
วาจา) ทั้งการงาน(สัมมากัมมันตะ) ทั้งการทำอาชีพ(สัมมาอาชีวะ) จึงมี

ความรอบรู้ครบครันทุกกรรมกริยาการงานทั้งภายนอกทั้งภายใน โดยเฉพาะการฝึกฝนเรียนรู้อบรมใน“สังกัปปะ”หรือ“ความดำรินึกคิด”ของตณนั้น พระพุทธเจ้าตรัสองค์ธรรมของ“สัมมาสังกัปปะ”ที่ผู้ปฏิบัติจะต้องมี“วิชาหรือญาณ”หยั่งรู้ลงไปรู้จักผู้แจ้งรู้จริง(พระไตรปิฎก เล่ม ๑๔ ข้อ ๒๖๓) ถึง“ความตริก”(ตักกะ) ความวิตก(วิตักกะ) ความดำริ(สังกัปปะ) ความแน่ว(อัปปนา) ความแน่(พยุปปนา) ความปักใจมั่น(เจตโส อภินิโรปนา) ความปรุจขึ้นจนออกมาเป็นภาษาพูด(วจีสังขาร) ซึ่งจะต้องมี“วิชา”หรือมี“ญาณหยั่งรู้”ถึงปรมาัตถธรรม อย่างเป็น“ของจริง” เป็นวิทยาศาสตร์ทางจิต

พระฉะนั้น เมื่อได้ฝึกฝนจนบรรลุธรรมจริง จิตของผู้ปฏิบัติแบบพุทธจึงยิ่งแคล่วคล่อง ยิ่งแว่วไว จิตยิ่งตัดได้ง่าย เป็น“มุกกุต” คือ“จิตหัวอ่อน” แต่นัยสำคัญที่ลึกซึ้งแท้จริงนั้น หมายถึง “จิต”ยังมีความเจริญอิทธิฤทธิ์พละแข็งแกร่งแก่กล้าเก่งกาจในประสิทธิภาพ

“จิตหัวอ่อน” ฟังภาษาแล้ว ดูเหมือนยอกย้อนซับซ้อนอยู่ และจิตที่แปลว่า “ตั้งมั่น” ก็นั่นแหละคือ แข็งแรงแกร่งกล้าละ อเนนุชา ที่แปลว่า “ไม่หวั่นไหว” ก็คือ กระทบสัมผัสกับโลกธรรมหรือโลกียารมณ์ทั้งหลาย จิตก็แข็งแรงมั่นคง ไม่หวั่นไหวไปตามกระแสโลกีย์ได้จริง จึงเรียกว่าโลกุตระจิต จิตอยู่เหนือโลกีย์

ดังนั้นเมื่อปฏิบัติผ่านฉานที่เจริญขึ้น ๆ จิตก็สั่งสมสมรรถนะเกิดวสีจากขณิกสมาธิคือจิตตกผลึกลงเป็นสมรรถนะของจิตสูงขึ้น ๆจนกระทั่งเข้าขั้นอุปจารสมาธิ อุปจาระแปลว่า มีพฤติกรรมที่ใกล้ความเป็นสมาธิสมบูรณ์

ถ้าของฤๅษี อุปจารสมาธิ ก็จะสงบนิ่งมากขึ้น ๆ นี้ของฤๅษีนะสงบนิ่งไปเลย อยู่ในภพ ในวงศ์เท่านั้น กิเลสอะไรก็ไม่รู้จัก เขาจะอ่านแต่อารมณ์จิต ว่าจิตไม่มีอารมณ์อะไรเลย มันโปร่งใสเท่านั้น ซึ่งก็รู้เพียงนิรวณีนภพนั้นแหละว่ามันไม่มี ก็อ่านให้ชัดให้ได้ อ่านให้จริงเหมือนกันไม่มีอารมณ์ อย่างนี้เป็นเชิงกาม อย่างนี้เป็นเชิงพยาบาท อย่างนี้เป็น

ถิ่นมิทธะ อันนี้เป็นอุทธัจจกุกกัจจะ ก็ไม่มีอะไรทั้งนั้น ไม่คิดไม่นึกอะไร อยู่กับ“หนึ่งเดียว”ที่เราต้องการ จนสุดท้ายมันก็ทรงสภาพนิ่งได้ ถ้าเราจะนึกคิดอะไร เราก็ปรุงความนึกคิดขึ้นมาได้ตามต้องการ มีกำลังของความสามารถที่จะคุมจิต ทำให้นึกเรื่องนั้น คิดเรื่องนี้ได้ เขาก็เอาความสามารถที่จะปรุงขึ้นมานึกมาคิดนี้แหละ เป็นกำลังรวม จิตมันรวมจริงๆนะ แล้วมันคิดอะไรได้ดีเหมือนกัน เพราะว่า เป็นจิตสมาธิชนิดหนึ่งจริงๆ ก็มีพลังรวม เพราะไม่มีส่วนร่วซึมไปในนิเวศใดๆ ไม่เสียหายไปทางอื่น จิตที่เป็นสมาธิตอนนั้น ก็เอาพลังมาใช้ในการที่จะปรุงความคิดขึ้นมาวิจัย ซึ่งมีความเป็นหนึ่งที่ย่อมยอด *ความเป็นหนึ่งนี้* ในภาษาบาลี เขาก็ว่า เอกะ กับ อัคคะ ก็เป็น *เอกัคคะ* อัคคะนี้แปลว่า เยี่ยมยอด แปลว่า ยิ่งใหญ่ ใส่คำว่า ตา เข้าไป เป็น *เอกัคคตา* ก็ทำให้เป็นคำนาม คือ *ความเป็นหนึ่งที่ยิ่งใหญ่*

“ความเป็นหนึ่งที่ยิ่งใหญ่”นี้ อย่างของฤาษีก็อย่างหนึ่ง อย่างของพระพุทธเจ้าก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง คือ เป็นหนึ่งที่“ใหญ่”จริงๆ แต่ของฤาษีนี้ เป็นหนึ่งที่“เล็ก”ที่“แคบ”จริงๆ คือมันจะไม่เกี่ยวอะไรกับใครเลย มันจะนิ่ง มันจะโดดเดี่ยว เข้าไปหา“หนึ่ง”จริงๆ หนึ่งเดียว โดดเดี่ยว เดี่ยวดาย ไม่มีอะไร ไม่รู้ไม่เห็นอะไรในโลก หนึ่งที่ไม่มีอะไร ยิ่งไม่มีอะไร

ส่วนของพระพุทธเจ้านั้น “หนึ่ง”ที่“อัคคะ” ยิ่งใหญ่จริงๆ เอกะนี้ แปลว่าหนึ่ง เป็นหนึ่งที่สามารถควบคุมได้เป็นหนึ่งทีเดียว เป็นปีกแผ่น เป็นความสมัครสมาน หรือเป็นความรู้ที่จะใช้ เป็นกำลังของปัญญาและของเจโตที่มีมาก มีอำนาจทั่วไปทั้งหมดทั้งมีอำนาจทางกาย เขาก็ขยายไป มีอำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลก พรหมโลก ก็คือดินแดนที่วิเศษสุดแล้ว ก็หมายความว่า เราเองเราสามารถที่จะทำจิตใจของเราที่ยิ่งใหญ่ พรหมนี้เป็นภาษาศาสนาเดิม หมายถึง ผู้ยิ่งใหญ่ เป็นจิตวิญญาณที่มีอำนาจที่สูงสุดเหนืออื่นใด เรียกว่าระดับพรหม เป็นดินแดนหรือเป็นภูมิ

ที่สูงส่งยิ่งใหญ่ขนาดนั้นแหละ ถ้าใครทำได้แล้วจะมีความเป็นจริง ๆ ให้เห็นเลย

ถ้าสูงขึ้นไป ก็จะมียิ่งใหญ่จริง ๆ เป็นอัครกะจริง ๆ ใหญ่ที่สามารถควบคุม สามารถรอบรู้เท่าทันกาย เวทนา จิต ธรรม สามารถรอบรู้องค์ประชุม นอก ตาก็จะเห็นอะไรได้อย่างดี นี่ของพุทธ หูก็ได้ยินเสียงอย่างมาก ชัดเจน จะมากจะแรงอะไรก็ตาม สามารถมีอิทธิพล มีกำลัง มีความยิ่งใหญ่ สามารถรับรู้ได้แล้วก็สามารถที่จะรับเสียงเต็มที่ รับรูปเต็มที่ขึ้นมา เก่งขึ้นเรื่อย ๆ ถ้ายังไม่เก่ง เราก็มุ่งปฏิบัติ ของพุทธนี้มี “มัชฌิมาปฏิปทา” คือจัดสัดส่วนตามพอเหมาะพอดีของตน อันไหนยังไม่ไหว เราก็เก็บไว้ก่อน นี่เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา เรารับทั้งหมดไม่ไหวก็แบ่งเอาแค่นี้ก่อน เราเอาแค่นี้ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสได้แค่นี้ก็สมทานแค่นี้ นั่นคือผู้ที่ยังอ่อนแอ ถ้าผู้ที่แข็งแรง ก็ยังรับได้เก่ง รูปอย่างนี้ รสอย่างนี้ เสียงอย่างนี้ โลภีจะอย่างนี้ ยิ่งเก่ง ยิ่งกล้าขึ้น ๆ อยู่เหนือฤทธิ์ของโลภีที่มากเกี่ยวข้องได้มากขึ้น ๆ มีกำลังสู้โลภีได้มากขึ้น

ต่างกันกับของฤๅษี ฤๅษียิ่งหนียิ่งหด ยิ่งเข้าไปอยู่ในภพ ยิ่งเดี่ยว ยิ่งโดด ไม่ใช่ยิ่งกว้าง ยิ่งใหญ่นะ แต่ยิ่งเล็ก ยิ่งตัวเล็ก ยิ่งตัวลีบ ยิ่งหนีโลภีซึ่งอาตมาพยายามใช้ภาษาไทยอธิบายความของสภาวะธรรมที่ซับซ้อนลึกซึ้งให้คุณฟัง จะเห็นได้ว่า ตรงกันข้ามกันไปเสมอเลยว่า แบบฤๅษีเทวนิยมกับพระพุทธเจ้าอเทวนิยมนี้มันกลับกัน แบบพระพุทธเจ้านี้ ยิ่งใหญ่จริง ๆ ยิ่งเป็นหนึ่งในยิ่งกว้างใหญ่ หรือ**เป็นหนึ่งในยิ่งใหญ่** แล้วก็เป็นหนึ่งในจริง ๆ ด้วย เป็นเอกภาพ เอกธรรม เป็นเอก เป็นยอด เป็นเยี่ยม เป็นหนึ่งจริง ๆ เลย หนึ่งก็มียอด มีลักษณะของมัน ที่มียอดมีหนึ่ง แล้วยังรู้คลุมกว้างออกไปใหญ่ออกไป ๆ ต่างกันไปหมดกับแบบฤๅษี ที่ยิ่งรู้ยิ่งเล็กยิ่งน้อย ๆ ลงไป

เมื่อไปได้ฉาน ๔ เขาเรียกว่า**อัปปนาสมาธิ** ที่จริงอรุณฉาน ก็คือซ่อนเข้าไปอีกในรูปฉาน อุปปจารสมาธิก็คือ ซักจะใกล้เคียงความสำเร็จ แน่วแน่ ที่บาลีก็ว่า **อัปปนา** จนกระทั่งสำเร็จจิตมั่นคงเป็นสมาธิแน่วแน่

ก็ถึงขั้น*อัปนาสมาธิ* เป็นสมาธิที่นิ่งๆ ว่าอย่างนั้นนะ ไม่นึกไม่คิดอะไร นิโรธของฤาษีเขาก็คือ ดับสัญญาเลย ก็ให้แน่วแน่เข้าไปมาก อัปนาสมาธินี้ยิ่งแน่วแน่ ยิ่งนิ่ง ยิ่งรู้สึกว่าพอเข้าฌาน ไปอยู่ในภพแล้วก็ยิ่งนิโรธ ก็คือยิ่งหยุดเสียบ ยิ่งไม่คิดไม่นึก ยิ่งสงบ จนกระทั่งอยู่กับความนิ่งเท่านั้น

ความสงบนี้จะมี ๒ ลักษณะ **ลักษณะไม่ดับจิต** กับ **ลักษณะดับจิต**

ลักษณะไม่ดับจิต นี่เป็นแบบฤาษีเทวนิยม ก็คือฝึกให้จิตไม่รับรู้อะไรจากภายนอก เข้าไปรู้อยู่แต่ในภายใน ใครเคยหัดก็จะเจอ ถ้าหัดถึงนะ ถ้าหัดไม่ถึง ก็ไม่เจอ คือหมายความว่า ขณะนั้นในจิตไม่มีนิรวรณจริงๆ แล้วก็ไม่นึกไม่คิดอะไรจริงๆ ฟังดีๆ นะ คำว่าไม่นึกไม่คิด เป็นแต่เพียงให้มันอยู่ในภวังค์นั้นแหละ จิตของฤาษีนั้นจะมีฌานฤาษี มันก็จะสงบ นิรวรณไม่มี พอนิรวรณไม่มีในอารมณ์ตอนนั้นแล้ว เราก็จะรู้สึกว่าเราอยู่ในภวังค์ที่เหมือนกับไม่มีอะไรเลย ตอนนี่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่ได้ยินอะไรแล้ว ตัดการรับรู้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ที่มันรับรู้จากข้างนอกจริงๆ ฌานฤาษีจะเป็นอย่างนั้น ถือว่านั่นแหละเข้าฌาน

พวกเข้าฌานนี้ ใครๆจะพูดด้วยไม่รู้เรื่องแล้ว ไม่รู้ไม่เห็นอะไรแล้ว ส่วนมากจะหลับตา พิสูจน์ได้ ก็ลองกำหนดไปใส่จมูก ก็ไม่รู้จักกลิ่นของตดแล้ว ไม่รู้เรื่อง ไม่รับ ไม่พิจารณาเรื่องที่รับมาจากทวาร ตา หู จมูก ลิ้น กาย แล้ว ตัดความรู้รับรู้ จะหลบอยู่ในความรู้ของภพในภวังค์ จนถึงขั้นฌาน ๑-๒-๓-๔ เป็นรูปฌาน ๔ สูงสุดถึงขั้นจิตเป็น“อุเบกขา”

ที่นี้รูปฌาน พอ“รูปฌาน ๔” ได้แล้ว ต่อไปจึงจะเป็น“อรุปฌาน” แบบเทวนิยม ของฤาษีนี้เขาก็จะทำใจให้“รู้สึกว่าง” เขาจะเพ่งแสงสว่าง จะทำตนให้รู้สึกว่าง ตนเป็นแสงสว่าง จนรู้สึกว่ามันโล่ง มันว่าง มันโปร่ง แล้วมันไม่มีตัวคิดปรุงอะไรเลย มีแต่ตัวรับรู้ว่า โอ..มันว่างโล่ง เขาก็ถึงใช้คำว่า อากาโส แปลว่า ที่ว่าง ท้องฟ้า “อนันโต อากาโส” คำบาลีเขาว่าอย่างนั้นนะ แปลง่าย ๆ ก็คือว่า อนันโต ไม่มีขอบเขต มันโล่งไปหมด

ไม่มีเขต ไม่มีกรอบ ไม่มีเหนือ ไม่มีใต้ ไม่มีสูง ไม่มีต่ำ ไม่มีขวา ไม่มีซ้าย ไม่มีอะไรกัน มันโล่งๆ ว่างๆ ไปไม่มีที่สิ้นสุด มีแต่สว่างโล่งโปร่ง ใสไปหมด นี่คือ ภาคว่าง รู้สึกแต่ว่างๆ นี่คือ *อากาสาณัญญาตนะ* ในภาคที่ไม่มีตัวไม้ดำ ไม้ดำ ก็จะมีรูสึกมีแต่ว่าง ในขณะที่มีแต่ว่างนั้นนะ มันไม่มีนึกคิดอะไร ใครเคยทำผานฤๅษีก็จะรู้สึกสบายจริงๆ ว่างโล่ง แต่วามันจะอยู่ลักษณะนั้น ไม่นานนัก เราก็จะรู้สึกตัวว่า“เรา”อยู่ในที่นั้นนั่นแหละ ในขณะที่ยังไม่รู้สึกตัว หรือยังไม่รู้ตัวว่า“เราคือใคร” รู้สึกแต่ว่างๆ แต่ไม่รู้ตัวเอง-ลืมตัวเองอยู่ นี่คือ“อรุพฌานที่ ๑” ก็ว่างอยู่ในภวังค์นั้นแหละ

ตอนแรก มันจะไม่รู้เลยว่า *ใครอยู่ที่ไหน “เรา”คืออะไร* เราจะไม่รู้สึกว่ามี“ตัวเรา” จะมีแต่“ความเสพรสว่าง” ลืมตัวไปชั่วคราว แม้“เรา”ก็ไม่มีนี่คือในขณะอากาสาณัญญาตนฌาน เพราะเราเอาจิตของเราไปเป็นสภาพโล่งว่างนั้นหมดเกลี้ยง เพราะฉะนั้นตัวเราจะยังไม่รู้สึก ว่าเป็น“เรา” เราก็จะรู้สึกว่ามีความโล่ง ว่าง ตัวตนไม่มี ไม่มีอะไรเลย ก็ว่างๆ ตัวเราก็ไม่รู้ตัวเราตอนนั้น จะรู้สึกแต่วามันโล่ง มันว่างไปหมด ไม่มีตัวไม่มีตนไปหมด ถ้ารักษาอาการอย่างนี้ต่อไปได้ ก็จะได้สภาพนี้อย่างนี้ไปนานๆ

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าเราเองจะกดข่ม ไม่ให้มันรู้ตัว มันก็อยู่อย่างนั้นไม่ได้ถาวรดอก มันจะต้องรู้ตัว เพราะว่าเราก็คือ“เรา” ตัวเรายังมีตัวตน มันก็จะรู้ตัวขึ้นมา *พอรู้ตัวว่าเป็น“เรา”ขึ้นมาเมื่อใด* โอ๊ะ..นี่เราอยู่นี่หรือ เรากำลังอยู่ในความว่างนี้หรือ โล่งดีเหลือเกิน มันจะซ่อนอยู่ในอารมณ์ว่างโล่งนี้ *เมื่อเรารู้ตัวขึ้นมาเมื่อใด* นั่นคือ *วิญญาณัญญาตนะ* มีตัวตนของเราแล้ว เรารู้ตัวแล้ว รู้แล้วว่า“เรา”เป็นเรา(วิญญาณ) อยู่ในที่ว่าง(อากาศ)นั้น ซึ่งมี“เรา”กับมี“ที่ว่าง”เราอยู่ว่างๆอย่างนั้น ยังอยู่ในสภาพที่ว่างโล่งนั้นแหละ อยาตนะของเรารับรู้ที่ *เราคือใคร เรากำลังอยู่ ณ ที่ตรงไหน* ซึ่งโล่งไปหมด ไม่มีอะไร นอกจาก“ตัวเรา”กับ“ที่ว่าง” อู๊..สบาย ไม่อยากจะไปไหนดอก มันว่างเบาสบายสุดที่เปรียบ *วิญญาณัญญาตนะ* ก็

มีอาการอย่างนี้ รู้ตัวว่าเป็น“เรา”แล้ว เพราะเราเป็นผู้เสวยอารมณ์ว่างนั้น
นี้ภาคสว่าง ภาคไม่ดับจิต ภาคมีความรับรู้ ภาคสว่างของฤๅษีที่อยู่แค่นี้

เมื่อเขานึกถึง“นิโรธ” หรือ“ความดับ” ที่นี้ก็จะเป็นภาคดับ ภาคมืด
ภาคไม่สว่างกันล่ะ ในสามัญปัญญาของคนก็รู้ว่า อย่างนั้นมันไม่ใช่“ดับ” ก็
มันรู้ที่อยู่ ความสว่างก็รู้ ความโล่งแจ่ม ตนก็ยังรับรู้ที่อยู่ เสพสุขอยู่ เสพอร่อย
อยู่ มันเป็นสุขอยู่ มันไม่ใช่ดับ มันสว่างอยู่แต่ๆ มันจะไปดับอะไรกันล่ะ
มันสว่างโรยอยู่อย่างนั้น เพราะฉะนั้นเมื่อเขาระลึกถึงคำว่า“ดับ” มันก็ยัง
ไม่ใช่ สภาพที่เขาเป็นอยู่นี้ยังไม่ใช่ เขาก็จะต้อง“ดับ” เขาก็จะต้อง“นิโรธ”
แต่เขาเข้าใจว่า *ไม่ได้รับรู้ ให้มันมืด ไม่เอาสว่างแล้ว ดับจิตกันเลย*

ที่นี้ ภาคดับจึงเกิดขึ้น จึงปฏิบัติการดับ ฤๅษีทั้งหลายก็เข้าใจว่า
ภาคดับ ก็คือทำให้สว่างนั้นมันมืดลงไปเลย ทำจิตไม่ได้รับรู้อะไรเลย นิด
หนึ่งน้อยหนึ่ง ก็ไม่ได้รับรู้ แล้วเรียกว่า *อากิญจัญญาตนะ* ซึ่ง*อากิญจัญญา*
แปลว่า *นิดหนึ่งน้อยหนึ่งไม่มี* แต่เขาก็ไปตีความกันว่า ไม่มีนิดหนึ่ง
น้อยหนึ่ง นั่นก็คือ *ไม่มีความรับรู้-ไม่มีธาตุรู้ทำงาน-ดับหน้าที่ของวิญญาณ*
มันพาเชื่อไปอย่างนั้น แทนที่จะบอกว่า ไอนิดหนึ่งน้อยหนึ่งไม่มี นั่นคือกิเลส
“ไม่มีเศษ ไม่มีเหลือ ไม่มีอนุสัย ไม่มีอาสวะ ดับกิเลส หยาบ กลาง ละเอียด
แม้ธุลีละอองก็หมด กิเลสต่างหากที่นิดหนึ่งน้อยหนึ่งก็ไม่มี เขาก็ไม่ได้คิด
อย่างพุทธ เขาก็คิดอย่างเขา ซึ่งต่างจากความเป็นของพุทธ

ดังนั้น *อากิญจัญญาตนะ* ของฤๅษี จึงดับทั้งเวทนา-ดับทั้งสัญญา
ไม่ให้ทำหน้าที่รับรู้อะไรเลย ความรู้สึกก็ไม่มี การกำหนดรู้อะไรก็ไม่มี
เมื่อดับได้สำเร็จ ก็เป็น“อากิญจัญญาตนธมาน” นี้คือ *ลักษณะดับจิต*

อรุปลมาน ขั้นที่ ๔ *เวทสัญญานาสัญญาตนะ* ของฤๅษีเทวนิยมนั้น
หมายความว่า “*ภาวะมีสัญญาที่ไม่ใช่ ไม่มีสัญญาที่ไม่ใช่*” ความจริงแล้ว
แม้ใครจะดับจิตอยู่ในภพให้ไม่รับรู้ หรือไม่ให้จิตทำหน้าที่ของมันได้แก่
ปานใด มันก็ต้องฟื้นตื่นขึ้นมาทำหน้าที่รู้จนได้นั้นแหละ แต่เขาจะเอา

“ดับ”นะ เขาจึง“ดับ”ตะพิด พอจิตจะฟื้นขึ้นมา รู้ เขาก็รีบ“ดับ”ทันที มันก็ดับลงไปอีก แต่แล้วต่อไปจิตมันก็ต้องฟื้นตื่นขึ้นมา รู้อีกจนได้อีก นะแหละ แล้วเขาก็รีบ“ดับ”มันอีก เริ่มจะรู้เขาก็ดับ พอมันจะโผล่ขึ้นมา รู้ เขาก็รีบดับ ธาตุรู้จึงกลายเป็น“*รู้ก็ไม่ใช้-จะไม่รู้ก็ไม่เชิง*” หรือ“*ภาวะมีสติญาณก็ไม่ใช้ ไม่มีสติญาณก็ไม่ใช้*” หรือ“*กำหนดรู้ก็ไม่ได้อีก ไม่กำหนดรู้มันก็ขึ้นมาไม่ได้*” พอจะรู้ก็รีบ“ดับ”มันลงไปอยู่นั่นแหละ จึงกลายเป็น จะรู้ก็ไม่ได้รู้ จะดับก็ยังไม่โผล่ขึ้นมา รู้ แต่ก็ไม่ได้รู้ ถูกดับอีก ลักษณะเช่นนี้เอง ที่เรียกว่า“*เนวสติญาณาสติญาณยตนณาน*” นี้จัดอยู่ในภาคดับ ภาคมีต

ณานของพุทธนั้น ไม่ดับอย่างนี้เด็ดขาด พุทธยังมานสูง ยิ่งออกมาสู่สภาพนอกได้กว้างขึ้น ส่วนณานฤาษียิ่งเข้าไปอยู่ในรู ในที่มีต เล็ก ในภพในภวังค์ของตัวเองมากขึ้น ส่วนพุทธนั้นยิ่งรับรู้ข้างนอกได้อย่างเต็มสภาพ เต็มความรู้สึก เต็มความรับรู้ ยิ่งมาน ๒ ก็ยิ่งเก่ง และการคุมจิต หรือมฤกษุฑ ก็ยิ่งเชี่ยวชาญ ยิ่งแหวไว ยิ่งรับรู้ เฟื่องรู้ แล้วก็ยิ่งจัดการเผาฆ่า ละลาย ทำให้หน่าย ให้คลาย ให้จาง ให้ลดให้ละ ยิ่งเนกขัมมะได้เก่ง ยิ่งมาน ๒ ยิ่งเก่งขึ้น ยิ่งมาน ๓ ก็ยิ่งเก่งใหญ่ ยิ่งมีฝีมือ แหม..วรายุทธเข้าชั้นเลย เรียกว่า เป็นจอมยุทธ์ที่จะทำชิงแชมป์ได้ไปเรื่อย ๆ แล้ว จนกว่าจะถึงมาน ๔ ถ้ามาน ๔ ก็จะเป็นแชมป์แล้ว นี่คือ “*รูปณาน*”แบบพุทธ

ส่วน“*อรูปณาน*”นั้น จะซ่อนลึกลงไปในรูปแบบอีกที่ ซ่อนลงในตัว ผู้ทำมานที่เก่งลึกลับนี้แหละ ของพุทธนั้น“*อรูปณาน*”เป็นเครื่องตรวจสอบ “*อาริยผล*”ขั้นสุดท้าย เมื่อผู้ที่ปฏิบัติ“*รูปณาน*”ได้ถึง“*มาน ๔*”แล้ว ก็จะมี“*อุเบกขา*” คือ ความเป็นกลาง หรือความวางเฉยต่อโลกีย์ ซึ่งก็มีสภาพ “*วางโลกีย์หรือว่างจากกิเลส*” เป็น“*ที่ว่าง*” เป็นฐานของนิพพานแล้ว

แต่ก็ต้องตรวจสอบ“*ผล*”ให้สมบูรณ์ที่สุดจริงๆ ดังนั้นใน“*อรูปณาน*” ขั้นที่ ๑ คือ “*อากาสาณัญญาตนะ*”นี้ ก็ต้องตรวจจิตที่ปฏิบัติมาได้ถึงขั้น“*อุเบกขา*” อันเป็นสภาวะจิตที่เข้าสู่ฐานนิพพานขั้นหนึ่งแล้ว ว่า “*อาการ*

ที่ว่างจากกิเลส”นั้นจริงแท้แค่ไหน ตรวจสอบลักษณะอาการ “ที่ว่าง ที่ว่าง ที่เลย ที่เป็นกลาง” ซึ่งเป็นสภาวะธรรมที่ได้จากการปฏิบัติ อันเป็นคุณสมบัติของ การบรรลุธรรมขั้นว่างจากกิเลส ก็ต้องตรวจรายละเอียดให้สมบูรณ์มั่นใจ เป็นที่สุด

“อากาศา” หรืออากาศ นี้ก็แปลว่า “ที่ว่าง, ท้องฟ้า, แสงสว่างกระจาย ไปไกลโล่งกว้าง” ชั้นแรกที่ตรวจลักษณะต่อจาก“อุเบกขา” ก็เป็น “อรุปรุ ฆาน” ชั้นที่ ๑ ซึ่งตรวจสภาพของ “ความว่างจากกิเลส หรือที่ปราศจาก กิเลส” นั้น ให้รู้จักู้แจ้รู้จริงว่า “ที่ว่างจากกิเลส” นั้นว่างอย่างไร ว่างจริง แ่ไหน ว่างเสมอ โปร่งได้ตลอด ว่างโล่งได้อย่างไม่มีติดขัด ว่างโล่ง กว้าง ไกลออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด(อนันโต อากาโส) ว่างโปร่งโล่งสะอาด แน่แน่ ก็ต้องตรวจสอบ ให้สมบูรณ์ ว่าเป็นไหน แ่ใด

การตรวจสอบนี้ ก็คือ การคบคู้-อาเสวนา กล่าวคือ การทำซ้ำๆ กับที่เคยทำได้สำเร็จติมาแล้วนั้นแหละ การปฏิบัติซ้ำอยู่ตลอด ให้คู้เคย เป็นอัตโนมัติ ให้แนใจแน่จริง และก็อ่านตรวจสอบความจริงไปตลอดว่า “ว่างจากกิเลสโปร่งใสสะอาด” ตลอดไปแน่ๆ ทดสอบพิสูจน์ “การเกิดผล -กาวนา” ว่า เป็นผลแท้ผลแน่ดีขึ้นอีกๆ และรักษาผลไว้ให้มั่นคงแข็งแรง ด้วย เรียกว่า ต้องพากเพียรรักษาผล(อนุรักษนปธาน) นั่นคือ ต้อง “ทำให้มาก-พหุสิกัมมัง”

เพื่อให้บริบูรณ์สมบูรณ์เป็นที่สุด จึงต้อง “ทำให้มาก-พหุสิกัมมัง” จนกระทั่งผลนั้นไม่เปลี่ยนแปลง(อวิปริณามธัมมัง) ไม่เป็นอื่น(นัตถัญญู) เทียง แ่(นิจจ) มั่นคง(ฐวั) ถาวร(สัสสตะ) ไม่มีอะไรมาหักล้างได้(อสังหริ) กิเลส ไม่กลับกำเริบอีกเต็ดขาด(อสังอุปปัง) นี้คือ การตรวจสอบในชั้น “อรุปรุฆาน” ชั้นที่ ๑ ตรวจว่าเป็น “ความว่างจากกิเลส” ซึ่งหมายถึง “สภาวะของความปราศจากกิเลสในจิต”จริงแท้แน่แน่

นี่คือ อากาสนัญญาายณะ ของพุทธ

และ“อรุปรมาณ ๒-๓-๔” กระทั่งถึง“สัญญาเวทิตนโรธ” ก็จะต้องทำด้วย“อาเสวนา-ภาวนา-พหุสิกัมมัง” ดังที่ได้ทำใน“อรุปรมาณ” ชั้นที่ ๑ นี้แหละ ให้แข็งแรง จนสัมบูรณ์

ขั้นต่อมาคือ“วิญญาณ์ญายตนะ” เป็นการตรวจสภาพที่เป็น“จิตวิญญาณ”ตรงๆ นั่นคือ ตรวจ“ความเป็นจิต ที่ปราศจากกิเลส” หมายถึงถึงตัวภาวะที่เป็น“จิตหรือวิญญาณ”แท้ๆ ก็จะต้องรู้จักแจ่มแจ้งจริง“ความเป็นวิญญาณ”กันกระจะกระจ่างกันตรงนี้เองว่า “จิตแท้”หรือ“วิญญาณ”แท้ๆ ที่ไม่มีกิเลสสาสวะจริง นั่นคือ อย่างไร โฉน และ“วิญญาณัง อนัตตา”นั้นแท้ๆจริงๆเป็นอย่างไร

“วิญญาณ”จริง ๆ นั้นมีคุณลักษณะเป็น“ธาตุรู้”เท่านั้น ผู้ปฏิบัติถึงขั้นนี้ ตอนนี้จะได้สัมผัส“ของจริง”ที่เป็น“สภาวะจิตแท้ ๆอันปราศจากกิเลสสาสวะ”ที่ว่านั้นจะเป็นอย่างไร ก็ต้องตรวจอ่านด้วย“อาเสวนา-ภาวนา-พหุสิกัมมัง” ดังอธิบายมาแล้ว จะรู้แจ้งชัดเจนด้วยตนเอง(ปัจเจกตั้งเวทิตัพโพ วิญญาณี) ว่านี่แหละคือ “อายตนะที่เป็นวิญญาณ”แท้ๆชัดๆละ

ผู้ปฏิบัติได้ถึงสภาวะขั้นนี้ ก็คือ **วิญญาณ์ญายตนะ** ของพุทธ
ชั้นที่ ๓ “**อากิญจัญญายตนะ**” ขั้นนี้ตรวจให้ถ้วนรอบอีกที่ว่า สิ่งที่เราต้องการ “**ไม่ให้มี**”นั้น คือ กิเลส อุปกิเลส ภพชาติ รูปราคะ-อรุปราคะ-มานะ-อุทธัจจะ ก็จะต้อง “**ไม่ให้มี นิดหนึ่งน้อยหนึ่งก็ไม่มี**”ไม่ว่าจะเหลือเศษธุลีละอองละเอียดยอดเท่าใดๆ **อากิญจัญญ** แปลว่า **นิดหนึ่งน้อยหนึ่งไม่มี** เป็นการตรวจสอบความสะอาด สอบความบริสุทธิ์ขั้นสุดท้าย ในด้าน “**ความไม่มี**” จึงจะชื่อว่า อนัตตา สุญญะ สมบูรณ์ตามที่หมาย และการตรวจก็ตรวจด้วย“อาเสวนา-ภาวนา-พหุสิกัมมัง” เป็น“อรุปรมาณ”ลืมหินอยู่ในชีวิตประจำวันสามัญนี้ตามแบบพุทธนั่นเอง **นิดหนึ่งน้อยหนึ่งก็ไม่มี** จึงหมายถึง การตรวจอย่างสุดยอดใน**ความไม่มีอะไรเลย** ตามที่เราศึกษามาแล้วที่จะ**ไม่ให้มี** ก็ตรวจสอบความเกลี้ยงสิ้นสนิทจริง ๆนี้อย่างสมบูรณ์

นี่คือ **อากิญจัญญายตนฌาน** ของพุทธ

ขั้นที่ ๔ “**เนวสัญญานาสัญญายตนะ**” อรูปฌานขั้นสุดท้ายนี้ หมายถึง การ**“พันอวิชชาสังโยชน์”** อย่างสมบูรณ์ เป็นการตรวจสอบทุกสิ่งอย่างให้รู้จักผู้แท้จริงจริงถ้วนครบ ต้อง**“รู้”** ต้องมี**“วิชา”** ไม่รู้ไม่ได้ ต้องมีญาณ หรือมีวิชาผู้แจ้งหมดจบครบถ้วนสิ้น ทุกสิ่งอย่าง ทุกสัดส่วน ทุกสภาพ **“รู้”**นี่คือ รู้ในเรื่องของ**“การสิ้นอาสวะ”**โดยเฉพาะ ไม่ใช่รู้อะไรต่ออะไรทั่วไป ในโลก ดังนั้นจะอยู่ในสภาพ**“รู้ก็ไม่ใช่ ไม่รู้ก็ไม่ใช่”** ไม่ได้ **เนวสัญญานาสัญญา** แปลว่า **มีสัญญาก็ไม่ใช่ ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่** หมายความว่า สภาวะดังกล่าวนี้ **สัญญาทำงานไม่สมบูรณ์**

เพราะฉะนั้น จึงต้องให้**“สัญญา”**ทำหน้าที่เต็มที่ นั่นก็คือ จะอยู่ในภาวะ**“กำหนดรู้”**(สัญญา)คลุมเครือไม่ได้ ไม่รู้หรือรู้อย่างไม่ทะลุรอบไม่ได้ ต้องรู้ให้รอบให้ครบถ้วนสิ้นทุกประการ จึงจะชื่อว่า**“พันอวิชชาสังโยชน์”** ขึ้นสู่**“สัญญาเวทิตนโรธ”** นั่นคือ ต้อง**“พันเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน”** นี้ออกไป หรือต้องล่วงพ้น**“อรูปฌานที่ ๔”**ไปให้สำเร็จ จึงจะเป็นขั้นเข้าถึง**“นโรธ”**สุดท้ายแท้จริง คือ **“สัญญาเวทิตนโรธ”** ซึ่งผู้รู้เผลอวาทแปลกันว่า **“ดับเวทนาและสัญญา”**

หาก**“ดับเวทนาและสัญญา”**ดังว่านั่นจริง ก็เท่ากับวกเวียนกลับไปสู่รูปฌาน ๓ อากิญจัญญายตนะแบบฤาษี คือดับจนหมดความรู้ไปเลยชนิดหนึ่งน้อยหนึ่งก็ไม่ให้มีความรู้สึก หรืออันเดียวกันกับ**“อัสัญญีสัตว์”** **ผู้ไม่มีสัญญา ผู้ไม่มีความกำหนดรู้ใดๆเลย หรือความกำหนดรู้(สัญญา) ความรู้สึก(เวทนา)ใดๆก็ไม่ทำงานแล้ว** ถึงขั้นนั่งแข็งที่เหมือนท่อนไม้ เหมือนก้อนหิน แล้วพากันหลงว่า นี่คือสุดยอดแห่ง**“นโรธสมาบัติ”** ก็ให้**“จิตดับ”** แต่**ไม่ใช่“สัญญาเวทิตนโรธ”**ที่หมายถึง**“กิเลสดับ”**เด็ดขาด

เพราะฌานของฤาษีไม่มีการดับกิเลสอย่างรู้จักตัวตน(อัตตา)ของกิเลส สัมผัสถูกต้องตัวตน(อัตตา) เหมือนของพุทธ ซึ่งมีสัญญาเวทิตนโรธ ตามที่

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน *อนุตฺตพฺพวิหาร ๕* อันประกอบด้วย “รูปมาน ๘” กับ “อรูปมาน ๘” และ “สัญญาเวทิตนโรธ” อีก ๑

มานในแบบฤๅษีสมัยโบราณนั้น พอฤๅษีไปถึงขั้นอาภิญญาตนะ ความเชื่อความเห็นของเขาก็มั่นคงไม่มีวิญญาณหรือความรับรู้กันแล้ว ดังนั้น แสงสว่างก็ดี ความรับรู้ก็ดี ต้องไม่มี นิดหนึ่งน้อยหนึ่งก็ต้องไม่มี ต้องดับความรู้หมดเลย นิดหนึ่งน้อยหนึ่งก็ไม่ให้เหลือ ไม่ให้รับรู้ ดับสิ้น เกลี้ยง กำหนดรู้ก็ไม่มิรู้-ดับสัญญา รู้สึกก็ไม่รู้สึก-ดับเวทนาหมดเลย

ไม่ต้องไปดับถึงเวทนาดอก ดับแค่สัญญาเท่านั้นมันก็ดับหมดแล้ว ดับความกำหนดรู้ ไม่ได้รู้อะไรแล้ว เขาถึงได้เรียก “อสัญญา” ไม่กำหนดรู้ อะไรทั้งนั้นเลย ไม่รับรู้อะไรทั้งนั้น ดับๆๆ ถ้าใครเคยฝึกก็จะรู้ เขาเรียกว่า เป็น “นิโรธสมาบัติ” อย่างนี้เลย นิโรธก็ซ่อนอยู่ในฌานภวังค์นี้แหละ ถ้าดับได้สำเร็จก็สุดยอด นึกว่านี่แหละคือ “นิโรธ” คือ “ดับ” ได้แล้ว

อาพาธดาบสก็หลงมาแล้ว บอกว่านี่ยอด “อาภิญญาตนะ” ได้ ฝึกดับ หัดดับไปๆก็ดับได้ นั่นแหละแข็งที่๑ ดับกันอยู่ถึง ๗ วันเลย ไม่รู้เรื่อง เป็นพรหมลูกพิก คนแต่ๆแต่เป็นก้อนหินก้อนดินไปเสียแล้ว ไม่มีธาตุรู้อะไร จิตไม่ทำงาน กำหนด “ดับ” อยู่อย่างนั้นได้ เขาก็ทำกันมาแล้ว

อาตมาเองขอบอกตรงๆ ว่าไม่เคยทำได้อย่างนั้น ดับจนแข็งที่๑ ๗ วัน ๗ คืนนี้ จนกระทั่งคนอัมขี้ขึ้น ก็อยู่ในรูปนั่งนั่นแหละ ตัวแข็งบั้งเลย อาตมาไม่เคย เคยแต่ดับได้แค่ว่า เราไม่รับรู้ อาภิญญาตนะ คือดับปีไปเลย ไม่รู้เรื่องเลย ไม่รู้ตัวเลย ไม่เคยดับข้ามวันข้ามคืน บอกแล้วว่า ในภาวะของจิตวิญญาณมันดับแล้ว มันก็ไม่หยุดดอก มันก็จะฟื้นขึ้นมารู้ตัวจนได้ รู้รำไรเรื่องๆขึ้นมา นั่นแหละคือสภาพที่ยอมรับว่า เอ..จิตวิญญาณจริงๆ แล้วนี่ ดับมัน ไม่ได้ตลอดหรอก ดับได้ก็คือสะกดไว้ช่วงหนึ่ง อาจจะไม่รับรู้จริงๆ ๗ วัน ดังกล่าวนั้น แต่แล้วมันก็ต้องฟื้นกลับออกมารับรู้ทำหน้าที่ วิญญาณ ตามความเป็นจิตวิญญาณจนได้อยู่แน่นอน

อุทกดาบส ทำไปถึงอาภิญญาอุทยตนะแล้ว นั่งต่อไปถึงได้เห็นว่า เอ.. ไม่ใช่เนี่ย มันจะต้องกลับพื้นขึ้นมารู้จัก จิตมันดับตลอดไปไม่ได้แน่ๆ จึงเข้าใจว่ามันต้องมีอายตนะที่เป็น “เนวสัณญานาสัณญายตนะ” เกจิอาจารย์ ภิกขุอาจารย์ แปลคำนี้มาตั้งแต่ไหนแต่ไรว่า *รู้ก็ไม่รู้ ไม่รู้ก็ไม่รู้* จะว่ารู้ก็ไม่ เต็มที่ จะว่าไม่รู้ มันก็พอรู้ๆ มันก็เลยล่ำๆเลื่องๆ คือ พอดับสนิทไปแล้ว อยู่ๆไป มันก็ต้องมี “รู้” โผล่ขึ้นมาจนได้ พอรู้ขึ้นมาก็รีบดับลงไปอีก แล้วมันก็มีรู้ขึ้นมาอีก ก็รีบดับมันลงไปอีก เลยไม่รู้อะไรกัน แต่ก็ต้องยอมรับว่า *แม้ดับขนาดไหน จิตหรือวิญญาณนี้มันก็ต้องไม่หมดรู้* อยู่ดี เพราะมันเป็น “ธาตุรู้” อุทกดาบสจึงจำนนในสภาพจิตขึ้น “เนวสัณญานาสัณญายตนะ” นี้ จึงถือว่า อนุปมาณที่ ๔ สูงสุดพ้น “อาภิญญาอุทยตนะ” ไปแล้วก็ต้องเป็น “เนวสัณญานาสัณญายตนะ” อุทกดาบสเขาก็ยึดเอา อันนี้ ด้วยอารมณ์ อย่างนั้นนะ มันก็ล่ำๆเลื่องๆ ดับแล้วเดี๋ยวก็มีรู้ แล้วก็ดับลงไปอีก แต่ก็อยู่ในภพนั้นแหละ อยู่อย่างนั้นแหละถือว่าสูงสุดได้ แค่นี้ “นิโรธ” มันก็แค่นี้ สูงสุดดับได้แค่นี้ อุทกดาบสก็จับเอาสภาวะนี้เป็นสูงสุดของการทำสมาธิ ทำสมาธิ ทำจิตเป็นอธิจิต เป็นอธิจิตก็มีสมาธิ มีสมาธิ ก็เข้าใจว่านี่แหละคือ *นิโรธสมาบัติ* ฝึกให้แข็งแรง ฝึกให้ซ้ำของ ฝึกให้ได้ อันนี้ไปนานๆ นานเท่าไรก็แล้วแต่ นั่นแหละคือความซ้ำของ เขาก็ฝึกเอาแค่นี้ ใครทำได้ คนนั้นก็บรรลุสูงสุด ฌานฤทธิก็แบบนี้ ทำได้ มันก็จะอยู่อย่างนั้นแหละ ก็แค่นี้มันก็อยู่ในภวังค์นั่นเอง ก็นั่งจุ่มปุ๊ก อยู่กับนิโรธเช่นนี้ๆ

ฤทธิจึงไม่พ่นป่า ผู้มีทิวฐิแบบอาพารดาบส-อุทกดาบส ก็ต้องอยู่ในที่ที่ไม่มีอะไร ต้องสถานที่สงบสงบแบบฤทธิ ต้องนั่งทำสมาธิกันไปตลอด จนตาย ไม่มีการ “เสร็จกิจ” ไม่มีหมดกิเลสสาธุแล้วก็ไม่ต้องปฏิบัติอะไร อีกอย่างพุทธ จึงต้องอาศัยที่ปฏิบัติอันเป็นสถานที่สงบ หินเข้าป่าก้นตลอดชาติ จิตก็ต้องกดข่มมันไว้อยู่ตลอด มันก็ไม่ขึ้นมาละ แต่ถ้าเมื่อ

ว่า ไปถูกระทบบสัมผัสรุนแรง ก็ทนไม่ได้หรอก แม้แต่กระทบบสัมผัส
 บรรยากาศในเมืองก็อยู่ไม่ได้ ประเดี๋ยวก็เวียนหัว มันรำคาญไปหมด
 นั้นแหละ มันทนสัมผัสโลกก็ยี้ไม่ได้ จะต้องหนีเข้าป่า จะออกมาเป็นคน
 ธรรมดากับโลกแสงสีกับเขายาก ไม่มีสิทธิ์ที่จะอยู่เหนือโลก เขาจะต้อง
 หนีไปสุดกู่เลย ออกไปถึงโลกกันตะ ไม่ใช่โลกุตระนะ โลกกันตะคือที่สุด
 หรือปลายของโลก อันตะนี่แปลว่า *ที่สุดแห่งที่สุด* ไม่รู้ว่าจะไปสุดตรงไหน
 ละ มันจะต้องไม่มีอะไรเข้าไปเกี่ยวข้องได้ เขาจะหนีไปอย่างนั้น เขาถึง
 แปลกกันว่า โลกกันตะ คือ *สุดนรก* ยิ่งหนีเข้าไปหาที่มันไม่รู้ว่าอะไร
 เข้าป่าก็เข้าป่าลึกไป เข้าถ้ำก็เข้าถ้ำลึกไปเลย เข้าไปอยู่ไม่พบอะไรเลย ไม่
 เกี่ยวกับอะไรเลย หนีไปสุดโลกเลย จึงเรียกเอาภาษาง่าย ๆ เป็นพวกหนีโลก
 ไม่ใช่พวกเหนือโลก แล้วก็ไปนั่งหลับหูหลับตาเอาอย่างนั้นแหละ

อยู่ป่าลึกอย่างนั้น ก็จะเก็บผลหมากรากไม้กินไปตามเรื่องตามราว
 เหมือนคนป่าสมัยโบราณ ปฏิบัติธรรมสุดทำได้เก่งที่สุด ก็คือการเป็น
 คนป่าคนเขายุกติกดาบรพพ์ ยังไม่เป็นมนุษย์รู้เรื่องอะไรเลย แม้ความรู้ที่
 เคยรู้ก็ลืมหมด ทั้งโลก ลืมโลก ลืมอะไรให้หมด ทั้ง วาง ไม่เอาอะไรทั้งนั้น

ส่วนของพุทธไม่ใช่เช่นนั้น ยิ่งปฏิบัติ โลกทัศน์ยิ่งกว้างยิ่งลึก ยิ่ง
 อากาศา โลง่ ว่าง จิตยังมีสิ่งรองรับในใจของเราเป็นอากาศาสามัญจายตนะ
 ก็มีอยู่ วิญญาณัญจายตนะ ก็ยังเป็นผู้ที่รู้จักวิญญาณอันบริสุทธิ์ วิญญาณ
 ก็ยังมีความสามารถ วิญญาณที่เราเองเป็นเจ้าของวิญญาณ ที่จะมีอำนาจ
 เหนือ ที่สามารถจะรับรู้อะไรได้ โดยขจัดกิเลสออกจริงๆ กิเลสเข้าไม่ได้
 จิตยิ่งแข็งแรง ยิ่งกระทบบสัมผัสจิตยิ่งรู้ได้ดี และไม่เป็นภัยต่อใครต่อสิ่งใด

อากิญจัญญายตนะก็คือ ไม่มีกิเลส เศษธุลีชนิดหนึ่งน้อยหนึ่งก็ไม่มี
 มีญาณปัญญา รู้ความจริงตามความเป็นจริงว่า กิเลสไม่เกิดอีกจริงๆ จะ
 กระทบบสัมผัสอย่างไร เมื่อไร ช่วยวนขนาดไหน มันก็มีข้อพิสูจน์ที่จริง
 เป็นของจริงในตัวเราเลยว่า ยิ่งไม่มีกิเลส ยิ่งสบาย ยิ่งมีประโยชน์

ดังนั้น หากยังมีภูมิแค่นี้..แนวสัตตญาณาสัตตญาณตนะ จะรู้บ้างไม่รู้บ้าง *รู้จักไม่ใช่ ไม่รู้จักไม่ใช่* นั้นไม่ได้ ต้องรู้ให้ชัด จะบอกว่า *รู้จักไม่เชิง ไม่รู้จักไม่เชิง* ก็คือ ยังไม่รู้จริงแจ่มแจ้งแทงทะลุ ต้องรู้จริง รู้แจ้ง รู้ทะลุ รู้รอบ รู้ถ้วน เพราะฉะนั้น จึงต้องให้ถึงขั้น “*สัตตญาณเวทียัตถ์ นิโรธัง โหติ*” ให้เกิดนิโรชชนิด มี “*สัตตญาณเวทียัตถ์*” ให้สัตตญาณเคล้าเคลียอารมณ์ ให้กำหนดรู้ลงไป ในอารมณ์ ทุกอารมณ์ แล้วเลือกกิเลสขึ้นมาให้หมด จับกิเลสขึ้นมาให้ได้ ไม่ให้วอบ ไม่ให้แวบ ไม่ให้มีมือโสกะ(เหลือเศษฐลัทธิมองก็ไม่ได้) วิระชะ(เหลือเศษฐลัทธิจริง ก็ไม่ได้) เศษส่วนอะไรที่เป็นฐลัทธิตองกิเลสสาสวะ ก็ไม่ให้เหลือ ละเอียดลออ หมดเลย “*ต้องรู้และกำจัดมันได้อย่างเด็ดขาดสัมบูรณ์*” สัตตญาณต้องทำหน้าที่กำหนดรู้จนถึงขั้นรู้ถ้วนหมดแล้วก็ยังแน่ใจชัดอีกด้วย ว่าจิตของเรา ทำได้อย่างแข็งแรงมั่นคง เทียงแท้ไม่แปรปรวน กิเลสสาสวะใด ไม่เกิดอีกเป็นธรรมดา กิเลสเข้าไม่ได้อีกเป็นธรรมดา ไม่วอบ ไม่แวบ ไม่เหลือเศษอะไรเลย จิตนี้มั่นคงแล้ว จิตนี้แข็งแรงแล้ว จิตนี้ถาวรแล้ว *จิตเกษมแล้วสัมบูรณ์*

จิตนี้ไม่มี “*อวิมุติ*” เหลืออีกเลย แม้เศษฐลัทธิต่าง ๆ ที่ยังไม่หลุดพ้น แม้แต่จะมีเศษฐลัทธิตองอวิมุติจรวอบแวบมา และทั้งไม่มี “*อสมาคิตะ*” หลงเหลือ อยู่ในความมั่นใจสุดขอดยิ่ง อีกแล้ว แม้เศษฐลัทธิตั้งยังแวบไหวไม่ตั้งมั่น จึงเป็นจิตที่มีสภาพสมบูรณ์แบบ แข็งแรงต่อโลกทุกอย่าง *สร้างสรรค์ประโยชน์ คุณค่าให้คนเป็นอันมาก พุทฺชนหิตายะ* ช่วยให้คนเป็นสุขเป็นอันมาก *พุทฺชนสุขายะ* สุขอย่าง “*วุปสโมสุข*” ด้วยนะ สุขอย่างโลกุตระ แล้วพร้อมกันนั้นก็อนุเคราะห์โลกในทุกทาง *โลกานุกัมปายะ* โดยอนุเคราะห์ทั้งโลกที่เป็นโลกีย์และโลกุตระ จึงเป็นคนมีประโยชน์ต่อโลกมากแก่ทุกโลก มีฉาน ๔ ฉาน ๘ แบบพระพุทฺธเจ้า มีวิโมกข์ ๘ แล้วก็มีอนุปุพพวิหาร ๕ พันสภาพสัตตาวาส ๕ หลุดพ้นถึงขั้นสุดขอดสัตตญาณเวทียัตถ์นิโรชทีเดียว รู้จักชัดเจนว่า สภาพ “*อรุปฉาน*” คือตัวตรวจสอบสูงสุด ที่กว้าง ที่ลึก

ที่ละเอียดลออ ที่แข็งแรง ยิ่งยอดสุดยอด อยู่เหนือโลกได้อย่างชัดเจน มี
 ฌานลี้มนตาทั้งรูปฌานและอรุปรฌานสมบูรณ์

คนเหล่านี้ไม่ต้องไปสูป่าเลยก็ได้ ปฏิบัติอยู่ในเมืองในกรุง แข็งแรง
 อยู่ในกรุง จริ่งๆนั้นให้อาตมาไปอยู่นั้นแน่ะ กลางสี่ลมโน่นก็ได้ แต่ตอนนี้
 ไม่ค่อยได้เข้าไปฝึกคดมกลิ่นพวกนั้นนัก มันก็คงเป็นมลพิษพอสมควร เราก็
 เลยอยู่แต่สันตือโสภณี่ ถ้าจะเอาจริง ๆนะ ก็จะต้องเป็นพระมาลัยโปรดสัตว์
 ไปโน่นแหละ ผู้ฝึกแบบพุทธจะทนได้โดยไม่ต้องทนเลย แต่เข้าใจดี ผู้อยู่
 เหนือโลกก็ไปโปรดเขาได้ แต่อาตมาคงโปรดเขาไม่ได้หรอก คนพวกนี้เขา
 หวงแหนความสุขที่เต็มไปด้วยโลกธรรม ทั้งห้าทั้งแน่น และมีอิตตา
 มานะใหญ่ หรือจะไปโปรดพระสงฆ์ จะไปโปรดเถรสมาคม โปรดไม่ได้
 หรอก อยู่ตามประสาเรานี้แหละ ทำงานไปตามบุญบารมี

ถ้าใครเขาเคารพนับถือ เขาจะเชิญไป เราก็จะไปสัมผัส เราก็จะไปเพื่อ
 ฝึกตนเอง ก็ได้ประโยชน์ตน ส่วนประโยชน์ท่านเป็นผลพลอยได้บ้างก็ดี

เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว ได้ฌานอย่างนี้แล้ว ถ้าถึงสัญญาเวทิตนโรธแล้ว
 จะไปทดสอบที่ป่าที่อะไรก็ไปสิ ป่าไม่ใช่เมืองคนอยู่สักหน่อย เพราะฉะนั้น
 ไม่ต้องไปทดสอบก็ได้ พระพุทธเจ้าไม่ได้ส่งสาวก ๖๐ รูปแรก เข้าไป
 ทดสอบในป่าเลย ซึ่งมีเพื่อนของพระยสะที่ล้วนเป็นพระอรหันต์รวมทั้ง
 พระยสะลูกเศรษฐีทั้งนั้น ๕๕ รูป เป็นคนเมืองบรรลุธรรมอยู่ในเมือง รวม
 ทั้งปัญจวัคคีย์ที่เป็นพระอยู่ป่ามาก่อนด้วย พอบรรลอรหันต์พระพุทธเจ้า
 ก็ให้เข้าเมืองทั้งนั้น ทรงระบุนุเลยให้ไปในนิคม พระพุทธเจ้าตรัสชัดว่า
 ให้ไปทำงานช่วยผู้อื่นต่อไปตรงๆแท้ๆ ทั้งๆที่เป็นภิกษุผู้เลี้ยงตนด้วย
 บิณฑบาตหรือเป็นผู้ขอ(เขากิน)นั้นแหละ ซึ่งผู้บรรลอรหันต์ทุกองค์ คือ
ผู้ไม่มีประโยชน์ตนอีกแล้ว จบครบประโยชน์ตนแล้ว ชีวิตที่เหลือจึงอยู่
 ไปก็มีแต่ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น เพื่อมวลมนุษยชาติเท่านั้นแต่ถ้อยเดียว **ผู้
 บรรลอรหันต์แล้ว จึงมิใช่ผู้ที่หลงมกมายเอาชีวิตไปทิ้งให้เสียประโยชน์**

อยู่ในป่าเด็ดขาด

สรุปสุดท้าย ศาสนาพุทธ **ไม่ถือว่า ป่า** เป็นสถานที่หลักหรือสถานที่
จำเป็นที่จะใช้ปฏิบัติธรรม **ป่า**เป็นเพียงสถานที่หนึ่งที่มีประโยชน์ยิ่ง
ใช้เป็นองค์ประกอบในการศึกษา และตรวจสอบตนเองเพิ่มเติมเท่านั้น

พระอรหันต์จะมีจิต**ยินดีในเสนาสนะป่า** เป็นสามัญญทุกองค์
แต่พระอรหันต์ทุกองค์**ไม่หลงยึด**หรือ**ไม่หลงเสพติดเสนาสนะป่า**
ผู้ยังติดยึดหรือมีปิลิปอแม้แต่ป่า นั้น ยังมีไขพระอรหันต์แน่แท้

.....

เรียบเรียงจากการแสดงธรรมของสมณะโพธิรักษ์ ๔ เรื่อง คือ

- ❖ พระป่า เมื่อ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๒๓
- ❖ พระกับป่า เมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ ณ พุทธสถานปฐมอโศก
และ เมื่อ ๙-๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ ณ พุทธสถานสันตืออโศก
- ❖ การอยู่ป่าและฌานของพุทธ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๓๖
ณ พุทธสถานสันตืออโศก
- ❖ อรหันต์ของพุทธควรอยู่ป่าหรืออยู่บ้าน เมื่อ ๑๐ มิถุนายน
๒๕๔๓ ณ พุทธสถานสันตืออโศก (ทำวัตรเช้าเนื่องในวันอโศกรำลึก)